ВПЕРЕД

1926

КАЛЄНДАР

СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

ПОКАЗЧИК ДНІВ НА 1926 РІК

	Січень	Лютень	Март
Неділя	3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28
Понеділок	4 11 18 25	1 8 15 22	1 8 15 22 29
Вівторок	5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30
Середа	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31
Четвер	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25
Пятниця	1 8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26
Субота	2 9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27

	Квітень	Май	Червень
Неділя	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
Понеділок	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
Вівторок	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29
Середа	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30
Четвер	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24
Пятниця	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
Субота	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26

	Липець	Серпень	Вересень
Неділя	4 11 18 25	1 8 15 22 29	5 12 19 26
Понеділок	5 12 19 26	2 9 16 23 30	6 13 20 27
Вівторок	6 13 20 27	3 10 17 24 31	7 14 21 28
Середа	7 14 21 28	4 11 18 25	1 8 15 22 29
Четвер	1 8 15 22 29	5 12 19 26	2 9 16 23 30
Пятниця	2 9 16 23 30	6 13 20 27	3 10 17 24
Субота	3 10 17 24 31	7 14 21 28	4 11 18 25

	Жовтень	Листопад	Грудень
Неділя	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26
Понеділок	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27
Вівторок	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
Середа	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
Четвер	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
Пятниця	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31
Субота	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25

ВПЕРЕД

КАЛЄНДАР

ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЦТВА

НА РІК

1926

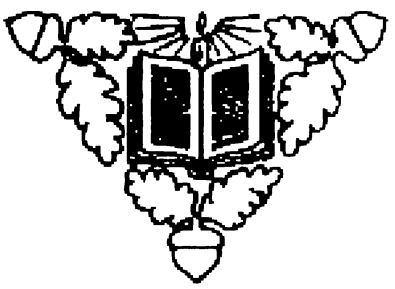

РІК ВИДАННЯ II.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 1925.

Заходом і накладом Союза Українських Робітничих Організацій в Злучених Державах.

Техніка Друкарсько-Видавничої Спілки "Робітник".
15 East 3rd Street, New York, N. Y.

Printed in U. S. A.

ПЕРШІ РОБІТНИЧІ БАНКИ

АМАЛҐАМЕЙТЕД БЕНК ОФ НЮ ЙОРК

11-15 Юніон Сквер, Ню Йорк, Н. Й.

АМАЛҐАМЕЙТЕД ТРОСТ ЕНД СЕЙВІНҐС БЕНК

111 В. Джексон Булвард, Шікаґо, Ілл.

РЕСУРСИ ПОВЕРХ $10,000,000.00

ВІД ВКЛАДОК ПЛАТИМО

4% РІЧНО В КВАРТАЛЬНИХ РАТАХ.

ПЕРЕСИЛКА ГРОШЕЙ В ДОЛЯРАХ

на Україну, в Росію, Польщу, Румунію та у всі інші країни світу почтовими переказами, телеграфічно й через радіо.

Пересилка можливо найшвидша, ціни низькі приятельська обслуга.

ПРОДАЄМО ШИФКАРТИ

НА ВСІ КОРАБЕЛЬНІ ЛІНІЇ.

Звертайтесь особисто або листовно в наші РУСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДДІЛИ

на одну з цих адрес:

THE AMALGAMATED BANK OF NEW YORK

11-15 Union Square, New York, N. Y.

(Нове приміщення Банку)

AMALGAMATED TRUST & SAVINGS BANK

111 West Jackson Blvd., Chicago, Ill.

КАЛЄНДАРНА ЧАСТЬ

ЧАС І ПОРИ РОКУ.

Тривання й зміна того чи иншого явища дає нам розуміння щодо часу. Для означення часу користуються звичайно рухом рівномірним. На самій земній поверхні немає таких тіл, що рухались би рівномірно, отже це й примусило звертатись до тіл небесних, очевидний рух котрих, нібито, рівномірний. Весь порядок людського життя з дня на день і на протязі цілого року звязаний зі змінами в природі, що нас оточує, а причиною тих змін є рух землі, тобто того небесного тіла, на якім живуть люде.

Земля, враз з 7 иншими планетами, належить до сонячньої системи, тобто до тої групи небесних тіл, центром якої є сонце — величезних розмірів роспалене небесне тіло, матір землі й других планет та джерело тепла, необхіднього для розвитку і вдержання органічних форм життя.

Всі планети рухаються навкруги сонця, тай ціла соняшня система не стоїть на місци, але йде невідомим доси шляхом в безкраїм небеснім просторі.

Рух самої землі є двоякий: вона обертається навкруги своєї осі (від чого залежить зміна дня й ночі) і навкруги сонця (від чого міняються пори року — літо, осінь, зима та весна). Лінія, що коло ньої обертається земля, зветься земною осею, а кінці тої лінії — бігунами (полюсами). Коли підчас того обороту наш бік землі звернений до сонця, то маємо день, а коли відвернений від сонця, то маємо ніч. Поверхня круглої землі є повсякчасно освітлена сонцем тільки з одного боку і те освітлення посувається рівномірно з оборотом землі і на протязі 24 годин, тобто в часі повного обороту землі довкруги її осі, в нас буває стільки то годин дня, а стільки годин ночі, але завжді 24 годин разом.

Крім обороту довкруги своєї осі, земля обертається ще навкруги сонця. Цей оборот вона робить в часі одного року — приблизно в 365 днів. Шлях землі довкруги сонця має вид еліпси, тобто ростягнутого кола, як яйце, приміром. Тому віддалення від сонця не все є однакове. Крім того треба

знати, що підчас руху землі довкруги сонця земна вісь находиться не в простому, а трохи похилому положенню до площі того шляху, по якому йде земля; цей похил є завжді спрямований в оден бік і тому раз північна а раз південна півкуля землі є більш виставлена під ділання соняшніх промінів, або обі рівномірно, а лиш середина землі (рівникова полоса) дістає їх завжді в однаковій мірі.

Найбільший ухил нашої північної півкулі землі до сонця буває що-річно 10. червня; через те в цей час у нас найдовший день і найкоротша ніч. Це — **початок літа.** З 10. червня до 10. грудня північна півкуля ступнево відхиляється від сонця, дні стають все коротші та коротші, а ночі все довші та довші. 10. березня (марта) обі півкулі знову однаково нахиносно сонця, що обі півкулі однаково похилені до сонця, і день на всій землі буває рівний ночі. Це — осінне рівнодення і **початок осени.** 10. грудня північна півкуля найбільш відхилена від сонця, а через те у нас буває найдовша ніч і найкоротший день. Це — **початок зими.** Відтак наша півкуля з кожним днем ступнево нахиляється до сонця і дні стають довші. 10. березня (марта) обі півкулі знову однаково нахилені до сонця і знову на всій землі день рівний ночі. Це — весняне рівнодення і **початок весни.**

"СТАНДАРД ТАЙМ"

Географічний поділ часу в Злучених Державах.

ІСТЕРН СТАНДАРД—В Канаді між Квібек і Дітройт; в Зл. Д. на схід від Толідо, О. і Колумбус, О.; Гентінгтон, В. Ва.; Бристол, Тенн.; Ешвил, Н. К., Атланта і Олбані, Дж.; і ріка Апалачікола у Флоріді.

СЕНТРАЛ СТАНДАРД—На захід від "Істерн", як повище, і по Бровдвію в Канаді; по Портал, Майнот і Гудал, Н. Дак.; по ріці Мизурі до Пер, С. Дак.; Норд Плат і МекКук, Небр.; Елис, Дадж Сіті і Либерал, Кан.; Вейнака і Сейр, Окла.; Світвотер і Сен Анджело, Текс.

МАВНТЕЙН СТАНДАРД—На захід від "Сентрал", як повище, до Гелена, Монт.; Огден, Юта; Сілигман, Паркер і Юма, Аризона.

ПАСИФИК СТАНДАРД—На захід від "Мавнтейн", як повище, аж до побережжа Тихого Океану.

ЗДОГАДОЧНИЙ ХАРАКТЕР 1926 Р.

Пануючою планетою в 1916 р. є Сонце.

Роки Сонця бувають такі:

Весна — вчасна, але аж в другій половині тепла. Літо гаряче, перериване тучами, жнива гарні. Осінь з початку дуже гарна, опісля холодна, в листопаді приморозки, а опісля сніг. Зима гостра. Урожай на загал — добрий.

ЗАТЬМІННЯ СОНЦЯ И МІСЯЦЯ.

I. Центральне повне затьміння сонця припадає дня 14. січня о год. 3.58, а кінчиться о год. 9.14 рано. Видиме буде у східній Африці, Арабії, в Індії, в південно-східнім Китаю і північно-східній Австралії.

II. Обручкове затьміння сонця припадає з 9 на 10-го липня; зачинається 9-го о год. 8.05 вечером, а кінчиться 10-го о год. 2.07 рано. Видиме буде у східнім Китаю, Японі, на Філіпінських островах, в Новій Гвінеї, півн. Австралії, на Тихому океані та в південній і центральній Америці.

Затьмінь місяця в 1926 році не буде.

АСТРОЛЬОГІЧНІ "ПРОРОЦТВА".

Для розривки читачів цього календаря подаємо понизше астрольогічні предсказування прикмет людини, які мають бути залежні від того в котрім астрольогічнім місяцю дотична людина уродилася.

Не будемо входити в те скільки правди є в ціх предсказуваннях ані на скільки видержаною з наукового погляду є ця теорія, а містимо її виключне для розривки.

І так:—

Коли людина родилася в часі між **20-тим січня а 19-тим лютого,** котрого будь року, то її прикмети будуть ось які: Посідає сильний природній нахил до торговлі і дбає більше про заробленя грошей як про заощаджування їх; є космополітанських склонностей, жертволюбива людина і любить проживати в великих містах; є дипльоматичною, чемною та вічливою і є склонна присвячувати багато уваги на свій зверхній виглядь; є склонна запізнаватися з визначними особами та мистцями і сама бажає осягнути слави на якомусь полі; найкраще надається ця людина для загальної торговлі, абож для якої будь професії, але не для механічної праці; вона має здібности до винаходів і звичайно може лехко пізнавати характер других людей; така людина повинна руководитися завсігди своїми першими враженнями; ці люде мають прикмету контролювати нервових та умово-хворих людей.

Від 19-го лютого до 21-го березня (марта)—Люде уроджені у цій порі року є звичайно дуже практичними і посідають багато так званого "сенсу"; хоч їхне знання звичайно перевисшає знання иншних людей, їм бракує довіря у власні сили і тому не завсігди вони виявляють їхній природній талант; їм потрібно помочі більш рішучої сооби щоби вони могли вповні послугуватися своїми знаменитими здібностями; вони є віддані, жертволюбиві та сталі в приязні, але є трохи за чутливі і дуже скоро ображуються; вони бояться бідноти і тому є склонні до шадження грошей, хоч не є скупими для родини та приятелів; у всьому є вони совісні та чесні, але дуже часто займаються другорядними працями.

Від 21-го березня до 19-го квітня—Люде уроджені в цей час є природно поступовими і дуже незалежними; вони скорше люблять приказувати як слухати; вони стремлять до проводирства і до всякого діла беруться з захопленням; з них бувають не тільки знамениті політики, але й мистці; вони люблять щоб усе було як найкраще і в порядку; люблять музику і танці, але вони повинні виробляти в себе терпеливість та скупчування думок, бо через це вони дуже часто не осягають своїх цілей.

Від 19-го квітня до 20-го травня (мая)—Люде уроджені в цій порі року є звичайно повільними і терпеливими, але упертими і само-зосередженими

є дуже рішучими і деколи безпотрібно упертими; говорять твердим, неподатливим і майже приказуючим тоном; є точними до найменших дрібниць і практичними в житю, але дуже часто руководяться чуттям; вони є добрими приятелями, але поганими ворогами; є заздрісні, підозріваючі і дуже люті коли розсердяться; посідають велику життездатність.

Від 20-го травня (мая) до 21-го червня—Люде уроджені в цьому часі бувають чесні, податливі і несупокійні; вони вічно чогось вижидають і чогось побоюються; люблять штуки та науки і є добре інформовані; розбираються знаменито в правних питаннях і є добрими дипльоматами; деколи вони займають дуже строге становище, помимо внутрішніх побоювань; дуже люблять зміну і тому часто починають щонебудь і часто полишають; вони повинні вчитися упертости і витревалости; найкраще надаються на секретарів та книговодчиків, хоч можуть бути добрими правниками, вчителями та лекторами.

Від 21-го червня до 21-го липня Людей з цього місяця можна назвати "повільними але певними"; вони є чутливі, темпераментальні і трішки нетерпеливі; посідлють сильну уяву і знамениту память і через те любуються уявленими пригодами та епізодами з минувшини; вони є сильно привязані до родинних традицій і дуже співчувають своїм крівним; надаються до усього; є ощадними і люблять збирати старинні книги та папери, головно коли з ними вяжеться яка історія; надаються найкраще для праці між масами; з них бувають добрі історики, політики, актори та лікарі.

Від 21-го липня до 22-го серпня—Ці люде є отверті та сильні духом; є амбітні і витревалі і за всяку ціну готові осягнути свою мету; сильні, магнетичні і здорові і стають приємними товаришами; не люблять дрібниць; є щирими і людяними, але часто слухають серця, хоч можуть контролювати себе не зле; бувають за дуже прикрі в їхніх підприємствах як також за вразливі; хоч фізично сильні, вони не люблять фізичної праці.

Від 22-го серпня до 22-го вересня—Ці люде посідають вибагливий ум; є добрими учениками і дуже часто бувають літератами, але найбільше є вони склонні до тих занять що вимагають умової точности; вони є добрими знавцями красок та обему і пропорції; люблять гарне і гармонійне окруження; є дуже вразливі на фізичні болі та зовнішні обставини, але посідають велику відпорну силу та силу волі, при помочі котрих їм лехко удається поборювати слабости; часом бувають вони за критичні і самолюбні і звертають за багато уваги на дрібниці.

Від 22-го вересня до 23-го жовтня—Люде уроджені в цім часі бувають добрими критиками, помимо їхнього вибагливого смаку у всьому; хоч вони скоро усе розуміють, однак не мають дару ясного висказу; вони завсігди розуміють рівночасно усі сторони якоїбудь справи і тому вони приходять до справедливих заключень; з них бувають добрі письменники, актори та бесідники; понад усе люблять красу в природі і в штуці; їхнім нещастям є тільки брак рішучости та завелике бажання угодити другим.

Від 23-го жовтня до 22-го листопада — Ці люде є сильні та енергічні і у всьому скрайні; деколи бувають жорстокі; люблять коли їх хвалити, але рівночасно підозрівають підхлібство; зовсім не дбають про других; надаються на вояків, хірургів та лікарів взагалі, хеміків і надзирателів; є дуже вірні у виконуванію приказів; багато добрих музиків родяться в цьому місяці.

Від 21-го листопада до 21-го грудня — Ці люде є скорі, сміливі і рішучі; вони люблять висказуватися отверто і тому роблять собі ворогів; будучи скрайними, вони можуть бути або великими приятелями, абож великими ворогами; звичайно є вони симпатичні і добросердечні; не можуть повздержуватися і тому шукають таких занять де моглиби з'уживати надмір їхньої снергії; люблять гарних коней та собак.

Від 21-го грудня до 29-го січня — Люде уроджені в цім часі бувають глубоко-думаючими і все-придумуючими; коли не можуть проводити в чім небудь, вони не оказують охоти до нього; є вони гордими, незалежними і бажають високих посад; коли їм ведеться, бувають екстравагантними; колиж ні, стають пригнобленими і "кваснимн"; люблять музику.

І. СІЧЕНЬ — JANUARY

1	Т	|| **Новий Рік (н. с.) 1926.** Юстин, Спартак, Анзельм, Сильвія, Мая.
2	С	|| Ігнатій, Макарій, Сильвестер, Магдалина, Дорина, Гертруда.
3	Н	|| Данило, Адам, Фелікс, Женева, Муза, Фльора, Дагмара.
4	П	|| Яків, Марко, Лука, Олімп, Климент, Анастазія, Емиліяна, Маргарета.
5	В	|| Григорій, Семеон, Аполінар, Феон, Анна, Емиля, Ірида, Рената.
6	Р	|| Каспар, Мельхіор, Альбіон, Радомир, Ева, Беата, Таіс, Гармонія.
7	Ч	|| **Різдво (стар. ст.).** Юлій, Люцій, Апольо, Світлина, Альдона.
8	Т	|| **Богородині.** Омелян, Антін, Теофіль, Глеяда, Августина, Юдит.
9	С	|| **Стефана.** Вулькан, Марціян, Лена, Кольхіда, Люіза, Пітера.
10	Н	|| Іван, Макарій, Агатон, Кляра, Кліо, Кльотильда, Евеліна.
11	П	|| Альойзій, Ернест, Вячеслав, Борей, Гонорія, Генріета, Амалія, Іква.
12	В	|| Сава, Мартин, Аркадій, Радомир, Татяна, Анізія, Зотина, Гонората.
13	Р	|| Іринарх, Каміль, Меланія, Сея, Беата, Аркадія, Вероніка.
14	Ч	|| **Новий Рік (стар. ст.).** Василій, Григорій, Іван, Ніна, Рада, Альба.
15	Ч	|| Сильвестер, Павло, Марко, Мойсей, Мімоза, Аркадія, Беата.
16	С	|| Малахій, Максим, Леоніль, Нора, Ундина, Розета.
17	Н	|| Антін, Альфред, Бернард, Ришард, Елеонора, Ева, Розина.
18	П	|| Атанас, Кирило, Клявдій, Ліберата, Бригіта, Матильда, Тамара.
19	В	|| **Богоявлення.** Макарій, Арсеній, Прометей, Марта, Наяда, Вікторія.
20	Р	|| Іван, Евфимій, Евсевій, Фабіян, Ізабеля, Перера, Лівія, Веста.
21	Ч	|| Юрій, Омелян, Евген, Неофіт, Агнеса, Дія, Констанція.
22	Т	|| **День "Кривавої неділі 1925 р."** Новомир Вінкентій, Марселєза.
23	С	|| Григорій, Парис, Люцій, Марія, Домета, Іза, Ірида, Ідея...
24	Н	|| Теодозій, Тимотей, Гараєим, Ярослав, Альпа, Сильвія, Згода.
25	П	|| Павло, Ксавер, Тиціян, Леопольд, Сичьфіда, Жанна, Валькіра.
26	В	|| Єрміл, Стратон, Полікарп, Вацлав, Сальомея, Павліна, Клара.
27	Р	|| Іван, Єней, Аріон, Іліяда, Евридика, Федра.
28	Ч	|| Кароль, Павло, Ефрем, Палядій, Агата, Мінерва, Персефона, Ліза
29	Т	|| Петро, Франц, Ігнат, Роман, Німфа, Астарта, Анжеліка, Флоренс.
30	С	|| Антоній, Мартин, Гіполіт, Аврелій, Деметра, Гертруда, Ірис.
31	Н	|| Атаназій, Кир, Петро, Віктор, Рея, Доріс, Кароліна.

З АМЕРИКАНСЬКОГО ІМІГРАЦІЙНОГО ЗАКОНУ.

Аж до 1. липня, 1927, річна квота імігрантів з кожної країни виносить 2 процент числа осіб, що були роджені в дотичній країні а жили в Злуч. Державах в 1890 р. Мінімальна квота є 100. В іміграційну квоту входять лиш ті, що можуть стати горожанами Злуч. Держав. Це виключає з квоти Японців, Китайців та инших людей жовтої раси. Поза квотою можуть бути допущені слідуючі: (а) жінка або самотна дитина низче 18 років американського горожанина замешкалого в Америці; (б) чужинецький житель Злуч. Держав, що вертає з тимчасового побуту за границею; (в) уроженець і житель Канади, Ню Фавнленду, Мексика, Куби, Гаїті, Домініки, Каналової Полоси і кожної иншої незалежної країни Центральної та Південної Америки і його жінка та самотні діти низче 18 років, як їдуть разом з ним або за ним; (г) чужинецький піп або учитель, що був таким за останні два роки і буде в цій професії в Америці, та його жінка і діти низче 18 років; (г) чужинецький студент у віці не низче 15 років, що їде до Америки продовжати свої студії.

II. ЛЮТЕНЬ — FEBRUARY

1	П	Макарій, Ігнатій, Трифон, Люцілля, Новеля, Леда.
2	В	Евтимій, Кандид, Милослав, Люкреція, Францішка, Дорида, Берта
3	Р	Максим, Симеон, Азар, Роман, Геракль, Емма, Грація, Клявдія.
4	Ч	Тимотей, Атаназій, Андрій, Ізидор. Кирило, Леонтина, Атлянта.
5	Т	Теодозій, Людомир, Агафія, Агата, Розета. Фригія.
6	С	Юлій, Теофіль, Тарквіній, Христина, Рут. Дорис, Альдона.
7	Н	Григорій, Ромуальд, Лука, Амур, Кльотильда, Муза, Тея, Даная.
8	П	Іван, Ксенофонт, Захарій, Новомир. Діяна, Десна.
9	В	Іван, Никифор, Панкрат, Тезей. Регіна, Апольонія, Лікія.
10	Р	Єфрем, Порфір, Герман, Аркадій, Медея. Дорота, Ксенія.
11	Ч	Ігнатій, Роман, Дезидер. Дмитро, Люція, Маріца, Ліна.
12	Т	**Уродини Линкольна.** — Трох Святителів. — Евлялія, Лада.
13	С	Кир, Симеон, Евлогій. Катерина, Леля, Лариса, Формоза.
14	Н	Трифон, Валентин, Кирило, Михаїл, Рената. Дора, Лавра.
15	П	**Стрітення.** — Єремія, Зара, Фригія. Лідона, Іванна.
16	В	Симеон, Павло, Порфір, Евзей, Лавкадія, Сафо, Ктіо.
17	Р	Ізидор, Константин, Теодор. Роман, Психея, Розета, Юлія.
18	Ч	Лев, Флявіян, Агій, Аврелій. Іуда. Астарта, Константина.
19	Т	Юліян, Вукол, Конрад, Архип. Іва, Фортуната, Геновефа.
20	С	Евстахій, Парменій, Кирило, Кремона, Мальвина. Ангеліка.
21	Н	Теодор, Тимотей, Григорій. Асканія. Фрея, Сильвія, Аврора.
22	П	**Уродини Вашингтона.** — Вальтер, Маргарета, Закерія, Зоряна.
23	В	Порфір, Полікрат, Антоній, Олександер, Марта, Мінерва, Агнеса
24	Р	Еразм, Борей, Вітолд, Ірида. Фльоренс, Ігва. Ірина, Альвина.
25	Ч	Мелетій, Матвій. Тарас, Фелікс. Агата, Воля, Гертруда.
26	Т	Анастазій, Мартенін, Фабій, Рена. Еліда, Люкреція. Надія.
27	С	Авксентій, Віктор, Олександер, Прокія, Тереса, Лея, Фльора.
28	Н	Онисим, Николай, Нестор, Василій, Ева, Олена. Оксана.

З АМЕРИКАНСЬКОГО НАТУРАЛІЗАЦІЙНОГО ЗАКОНУ.

Щоб стати горожанином Злуч. Держав, треба насамперід зложити в дотичнім уряді заяву про такий намір (вибрати перший папір). Це можна зробити колинебудь по приїзді до Америки — хоч-би й першого дня. По двох роках після зложення такої заяви, а по пятьох роках побуту в Америці, можна внести петицію о горожанські папери. Для того треба жити постійно бодай оден рік в тій самій окрузі, де дотичний натуралізаційний суд має свою юрисдикцію; петицію треба підписати власноручно; петиція має бути стверджена двома свідками горожанами з їх заявою, що вони знали кандидата як порядного жителя даного стейту не менше через оден рік і як такого жителя Злуч. Держав не менше пять років; а як жив в инших стейтах, то при кінцевому переслуханню має предложити посвідчення свідків з тих стейтів. Від часу внесення петиції до переслухання над нею має минути не менше 90 днів. На 30 днів перед загальними виборами переслухання не відбуваються. Хто приїхав до Америки після 29. червня, 1906, має дістати з департаменту праці посвідчення про це, звідкіль і коли приїхав до Америки. Жінка може набути горожанство зокрема від свого чоловіка і на таких самих услівях, а факт, що він став горожанином, її стану чужинецтва не зміняє. Жінка, якої чоловік не може бути горожанином, рівнож не може дістати горожанства доки живе в подружжю з таким чоловіком. Окремі полекші в справі набуття горожанства є для моряків і тих, що служили підчас війни в американській армії або фльоті.

III. БЕРЕЗЕНЬ (МАРТ) — MARCH

1	П	Теодор, Альбін, Нестор, Антоній, Зоя, Амалія, Дія, Констанція.
2	В	Лев, Арсеній, Евгеній, Агатон, Евдокія, Воля, Етна, Атика.
3	Р	Архип, Теодот, Зенон, Пилип, Корнелія, Аріядна, Ілірія.
4	Ч	Герасим, Павло, Яків, Вячеслав, Єва, Геляда, Німфа, Рахиль.
5	Т	Тимотей, Марк, Давид, Константин, Лілея, Лятона, Ірида.
6	С	Тома, Теодор, Аркадій, Августин, Лікія, Фльора, Колета.
7	Н	Полікарп, Василь, Єфрем, Павло, Аталія, Юдит, Сабіна, Зоря.
8	П	**Міжнародній день робітниць.** — Беата, Веста, Антоніна, Рената.
9	В	Іван, Микола, Клявдій, Смарагд, Тамара, Кляра, Агнесса.
10	Р	Тарас, Константин, Денис, Віктор, Ніка, Галя, Даная, Елеонора.
11	Ч	Софрон, Еней, Максим, Аркадій, Альба, Соня, Евридика, Маб.
12	Т	**Річниця смерти Шевченка.** Прокіп, Арій, Евелина, Вікторія.
13	С	Власій, Сава, Никифор, Модест, Христина, Лідія, Персефона.
14	Н	Захар, Петро, Бенедикт, Помпей, Евдокія, Нора, Люіза, Лівія.
15	П	Теодот, Льонгин, Агапій, Олександер, Ефір, Астарта, Флоренс.
16	В	Зенон, Герберт, Сава, Трофим, Дора, Бригіта, Жанетта.
17	Р	Герасим, Никодим, Алексій, Макар, Магдалина, Сафо, Гертруда.
18	Ч	**День Паризької Комуни.** Конон, Едвард, Нона.
19	Т	Йосиф, Клявдій, Гілярій, Дарія, Берта, Аталянта, Кароліна.
20	С	Єфрем, Павло, Микита, Сергій, Евфимія, Теодосія, Клявдія.
21	Н	Теофілякт, Бенедикт, Кирило, Тома, Лариса, Розета, Наяда.
22	П	Северин, Октавій, Ольгард, Сильф, Катерина, Адеона, Права.
23	В	Кіндрат, Віктор, Никон, Дунай, Анна, Пелагія, Церера, Фригія.
24	Р	Гавриїл, Софрон, Степан, Захарій, Алкіона, Нюкта, Лідія.
25	Ч	Теофан, Йосафат, Ірикей, Персей, Мелагія, Фронда, Івга.
26	Т	Никифор, Емануїл, Іриней, Камілль, Лариса, Тея, Матильда.
27	С	Іван, Алексій, Ярополк, Терентій, Уршуля, Акація, Леонтина.
28	Н	Агапій, Сикст, Віталій, Атляс, Еда, Ольга, Ликонія.
29	П	Савин, Юліян, Кирило, Вячеслав, Регіна, Бельона, Вероніка.
30	В	Зосим, Квірин, Юрій, Альберт, Люція, Матильда, Катерина.
31	Р	Кирило, Іпатій, Йосиф, Рудольф, Медея, Флявія, Грація.

АМЕРИКАНСЬКІ ПАСПОРТОВІ ПОСТАНОВИ.

Закон постановляє, що "паспорт не може бути наданий або виданий або провірений для ніяких инших осіб крім тих, що є зобовязані до вірности Злуч. Державам, будь вони горожани або ні". Паспорти може видавати тільки секретар стейту у Вашингтоні. Оплата за паспорт виносить $10. Прошення о паспорт (аплікація) мусить бути заприсяжена в федеральному суді і підписане свідком, що знав просителя бодай два роки і ручить за його тотожність. Сам свідок мусить також дати вдоволяючі докази своєї тотожности. В аплікації треба подати, куди і в якій цілі аплікант хоче їхати. Він має принести зі собою дві свої фотографії (не більші як 3 X 3 цалі), з яких одна буде причіплена до аплікації, а друга до паспорту; фотографії мусять бути на тонкім папері. Паспорт є важний на 12 місяців з дня його видачі, і його можна відновити на дальших 12 місяців. Новий паспорт видається на нову аплікацію. Натуралізований горожанин в прошенню о другий паспорт може залучити старий паспорт замість свого горожанського свідоцтва.

IV. КВІТЕНЬ — APRIL

1	Ч	Макарій, Руслан, Тезей, Нептун, Марія, Теодора, Лена, Талія.
2	Т	Іван, Сергій, Франц, Роберт, Теодозія, Фортуна, Амалія, Йозефіна.
3	С	Яків, Тома, Ришард, Платон, Афродита, Світляна, Лямія, Сильвія.
4	Н	**Великдень (н. с.).** Василій, Лада, Роза, Олега, Августина.
5	П	Нікон, Вінкентій, Адам, Симеон, Ірина, Агата, Кольхіда.
6	В	Захарій, Келестин, Методій, Діоген, Моніка, Венера, Формоза.
7	Р	**Благовіщення.** — Лаврентій, Тезей, Акилина, Фемїда, Галія.
8	Ч	Гавриїл, Діонізій, Ірідіон, Алтай. Леда, Фрея, Сара, Муза.
9	Т	Вадим, Товій, Гезіод, Альфей, Марія, Агара, Ідея, Алькмена.
10	С	Іляріон, Терентій, Максим, Олександер, Шарльота, Нерейда,
11	Н	Марк, Лев, Люкрецій, Омелян, Рея, Мая, Мельпомена, Дорис.
12	П	Іван, Юлій, Атанасій, Іно, Аглая, Амброзія, Геновефа.
13	В	Іпатій, Юстин, Артемон, Ахиль, Ілда, Цитера, Рут, Мальвина.
14	Р	Валеріян, Мартин, Евстахій, Амвросій. Марія, Кремона, Авентина.
15	Ч	Тит, Аристарх, Пріям, Вальтер. Олена, Янина, Анастазія, Есфир.
16	Т	Микита, Лямберт, Гомер, Елин, Агафія, Ірина, Галина, Юлія.
17	С	Йосиф, Платон, Симеон, Зосим, Лєна. Еліза, Сильвія, Лідія.
18	Н	Теодул. Авксентій, Зенон, Северин, Аврора, Сильфіда, Марселєза.
19	П	Евтихій, Никифор, Ева, Дагмара, Грація, Фея.
20	В	Данило, Анастазій, Григорій, Віктор, Агнеса, Емілія, Аркадія.
21	Р	Ірідіон, Келестин, Сократ, Анзельм, Немея, Маргарита, Сильвія.
22	Ч	Евстахій, Сотер, Кай, Всеволод, Гера, Гортензія, Саломея.
23	Т	Терентій, Адальберт, Анатоль, Мідас, Олександра, Жакерія.
24	С	Антип, Юрій, Сава, Евсеній. Елисавета, Егіна, Евтерпа.
25	Н	Марко, Василій, Сильвестер, Марс, Етонія, Магера, Гертруда.
26	П	Артемон, Клит, Стефан, Ромуль, Гляфіра, Лідія, Наталія.
27	В	Мартин, Анастазій, Тертуліян, Краснослав, Ізабеля. Люкреція.
28	Р	Трофим, Віталій. Зенон, Кирило, Валеріян, Емма, Сена.
29	Ч	Петро, Діодор, Актеон, Теодора, Колюмба, Тереса, Гая.
30	Т	Симеон, Донат, Маріян, Яків. Іза, Троя, Ундина, Ельвина.

КАПІТОЛЬ У ВАШИНГТОНІ.

Капітоль у Вашингтоні (конгресовий, парляментарний будинок) почали будувати у вересні 1793 р. Президент Вашингтон поклав угольний камінь північного крила первісного будинку дня 13-го згаданого місяця й року. Фундамент центра покладено 24. марта, 1818. Угольний камінь додаткового будинку поклав президент Филлмор 4. липня, 1851. Сьогодня цей будинок є 751 стіп і 4 цалі довгий з півдня на північ, а 350 стіп зі сходу на захід. Копула над центром будинку здіймається до висоти 287 стіп і 5 цалів від базової лінії східнього фронту. Копула була первісно побудована з дерева і вкрита мідяною бляхою. Її заступлено в 1856 р. теперішньою копулою з литого заліза. На верху копули стоїть бронзова статуя свободи, 19 стіп і 6 цалів висока. Саля, в якій засідає сенат, є 113 стіп 3 цалі довга, 80 стіп 3 цалі широка, а 36 стіп висока; на галеріях тої салі є місця на 1000 осіб. Саля палати послів є 139 стіп довга, 93 стіп широка і 36 стіп висока. Капітоль стоїть на узгірю, 88 стіп понад уровінню пливучої близько ріки Патомек.

V. ТРАВЕНЬ (МАЙ) — MAY

1	С	|| **День Інтернаціонала.** Май, Дантон, Мая, Любов, Марселеза.
2	Н	|| **Великдень (с. с.)** Іван, Єва, Зоя, Ельвина, Діяна.
3	П	|| Теодор, Тимотей, Святослав, Петро, Олена, Гармонія, Беата.
4	В	|| Январій, Дезидерій, Фльоріян, Сильван, Пелагія, Моніка.
5	Р	|| Климент, Теодор, Пій, Горацій, Розета, Даная, Лея.
6	Ч	|| Юрій, Йов, Діоніз, Анджельо, Кляра, Поля, Каліпсо.
7	Т	|| Сава, Станислав, Ампер, Марат, Доміцеля, Іда, Фронда.
8	С	|| Марко, Арсен, Михайло, Данай, Евелина, Ірида, Саломея, Міріям.
9	Н	|| Василій, Григорій, Ісая, Адольф, Роза, Емма, Людмила.
10	П	|| Симеон, Ізидор, Кипріян, Альфій, Таіса, Клерона, Тамара, Грація
11	В	|| Язон, Адольф, Фавій, Амедей, Ізабеля, Берта, Аталія.
12	Р	|| Панкратій, Епіфаній, Герман, Норей, Аделяйда, Вірджінія, Ніна.
13	Ч	|| Яков, Серватій, Отто, Мур, Кароліна, Медея, Діяна, Аннона.
14	Т	|| Єремій, Боніфатій, Ізидор, Максим, Юста, Аталія, Новеля, Кама.
15	С	|| Борис, Гліб, Пахом, Дмитро, Цицилія, Іза, Рената, Дорида.
16	Н	|| Теодозій, Іван, Єфрем, Гермес, Регіна, Альпа, Сабіна, Деметра.
17	П	|| Пасхалій, Андронік, Степан, Парис, Юнія, Вероніка, Евфрозина.
18	В	|| Петро, Андрій, Давид, Ерик, Юлія, Клявдія, Валькирія, Зоря.
19	Р	|| Йов, Келестин, Корнило, Сергій, Катерина, Фльора, Мінерва.
20	Ч	|| Бернгард, Фердинанд, Алексій, Алькей, Матильда, Гортензія.
21	Т	|| Константин, Михайло, Касіян, Донат, Олена, Дія, Афіна.
22	С	|| Новомир, Ікар, Критерій, Губерт, Ундина, Аврора, Алькіона.
23	Н	|| Симеон, Дезидерій, Леонтій, Креон, Емилія, Евтерпа, Оксанія.
24	П	|| Мокій, Фавст, Едвард, Аркалія, Іванна, Лена, Ізида.
25	В	|| Епіфаній, Урбан, Квентин, Регінальд, Церера, Індія, Світляна.
26	С	|| Григорій, Филип, Макарій, Давид, Аліція, Лелія, Надія.
27	Ч	|| Ізидор, Іван, Ніль, Еоль, Теодора, Магдалина, Ідея.
28	Т	|| Пахомій, Ігнатій, Епальд, Ева, Лятона, Антігона.
29	С	|| Теодор, Модест, Максим, Ариольд, Газель, Лікія, Леонтина.
30	Н	|| Андронік, Платон, Сильвія, Лярисса, Геляда.
31	П	|| **Памятний (Декорейшен) День.** Теодот, Воля, Харитина.

БІЛИЙ ДІМ У ВАШИНҐТОНІ.

Білий Дім — мешкання президентів Злуч. Держав. Площу під цей будинок вибрали президент Вашинґтон і майор Л'Енфан в 1791 р. Угольний камінь положено 13. жовтня, 1792. Першим жильцем Білого Дому був президент Джан Едемс. В 1814 р. Б. Д. спалили Анґлійці. Опісля відновлено і дещо прибудовано. Ґазове огрівання заведено в 1848 р. Цілковита перебудова і відновлення за президента Рузвелта в 1902 р. Головні кімнати Б. Д. мають такі урядові назви: Східня Кімната, Червона Кімната, Синя Кімната, Зелена Кімната, Державна їдальня, Родинна їдальня і Службовий Присінок. Палата побудована з сірого пісківця; після пожару її помальовано на біло і звідси назва "Білий Дім". На захід від Б. Д. находиться Будинок Бюр Прзеидента, побудований в 1902 р. Первісний кошт будови Білого Дому покрито з продажі земель, подарованих на ту ціль стейтами Мериленд і Вирджінія. Дальші кошта покривано з державного скарбу буджетами ухвалюваними конґресом. Мебель і вся обстановка Б. Д. є також державною власністю.

VI. ЧЕРВЕНЬ — JUNE

1	В	Яков, Патрикій, Юстин, Валеріян, Харита, Лада, Мімоза, Даная.
2	Р	Талалей, Еразм, Никифор, Емерик, Альдона, Уршуля, Дорис.
3	Ч	Константин, Павло, Лукіян, Клявдія, Олена, Кльотильда, Етна.
4	Т	Василиск, Квірин, Митрофан, Франціск, Регіна, Бригіта, Мая.
5	С	Леонід, Апольо, Ігор, Арій, Тереса, Беотія, Іліяда, Йона.
6	Н	Мелетій, Норберт, Висаріон, Бертран, Сузанна, Гота, Мегара.
7	П	Іван, Роберт, Калерія, Марія, Сабіна, Етолія.
8	В	Карп, Єфрем, Зосим, Медард, Гертруда, Асканія, Геновефа.
9	Р	Терапонт, Кирило, Вікентій, Рафаїл, Марта, Аглая, Амброзія.
10	Ч	**Вознесення (с. с.).** Пелей, Микита, Німфа, Нора.
11	Т	Варнава, Вартоломей, Тифон, Ерик, Люіза, Егіна, Сара, Мальвина
12	С	Онуфрій, Ісаак, Арсеній, Фридрих, Анна, Антоніна, Лія, Таіс.
13	Н	Ерма, Гарольд, Аврелій, Лукіян, Акилина, Астарта, Альбіна.
14	П	Юстин, Василій, Єлисей, Мстислав, Фригія, Кльотильда, Зоря.
15	В	Никифор, Модест, Лазар, Теодор, Ілярія, Лена, Едда.
16	Р	Лука, Тихон, Мерлин, Евтропій, Юстина, Венера, Елеонора, Талія
17	Ч	Митрофан, Адольф, Мануїл, Ізмаїл, Крея, Рут, Феміда, Пирра.
18	Т	Маркіян, Доротей, Леонтій, Іпатій, Кремона, Тамара, Мельвина.
19	С	Виссаріон, Ернест, Август, Гервазій, Протазій, Михаліна, Селена.
20	Н	**Зелені Свята (с. с.).** Гліб, Агара, Авентина, Нева.
21	П	Єфрем, Альсейзій, Терентій, Фабій, Лілія, Альба, Фортуна.
22	В	Евсевій, Зенон, Флявій, Марат, Олена, Лівія, Геспера.
23	Р	Тимотей, Антін, Артемій, Авель, Евридика, Іванна, Ревека.
24	Ч	Вартоломей, Варнава, Лонгин, Ерос, Дагмара, Йозефина, Гесперія.
25	Т	Онуфрій, Проспер, Фритйоф, Прометей, Аматія, Сильфіда.
26	С	Адам, Тихон, Овид, Трифілій, Пелагія, Сафо, Рея.
27	Н	Єлисей, Віталій, Позейдон, Флявія, Сильвія, Вікторія, Юнона.
28	П	Амос, Єронім, Лев, Іриней, Німфа, Людвика, Агнесса.
29	В	Тихон, Агенор, Актеон, Сиф, Агата, Шарльота, Рут.
30	Р	Мануїл, Ізмаїл, Матвій, Яків, Емілія, Люція, Аннабель, Франціска.

ПЛАТНЯ ПРЕЗИДЕНТА ЗЛУЧ. ДЕРЖАВ.

До 3. марта, 1873, платня президента Злуч. Держав виносила $25,000 річно. В тім році її підвищено на $50,000. В 1907 р. конгресом ухвалено $25,000 на кошта подорожі президента. Слідуючого року платню президента означено конгресом на $75,000 річно. На кошта подорожі президента ухвалюється конгресом кожного року $25,000; надвижка, яка лишається з тої суми одного року, переноситься до рахунку на слідуючий рік. Вживання президентом державного пароплава "Мейфлавер" чи якого иншого судна державної фльоти вяжеться з його становищем начального команданта армії і фльоти Злуч. Держав. Всі злучені з тим кошта покриваються з буджетів, призначених на военну фльоту. Особисті видатки президента і вдержання його причоту та гостей в часі побуту президента на такому кораблі зараховуються до "коштів подорожі президента". З призначених на кошта подорожі $25,000 президенти видають иноді менче як половину тої суми. Так, приміром, в трьох по собі слідуючих роках, 1920-21-22, були такі видатки президента на подорож: 1920 — $21,934.82; 1921 — $2,849.61; 1922 — $12,487.89.

VII. ЛИПЕНЬ — JULY

1	Ч	||	Леонтій, Іпатій, Теобальд, Косма, Дамян, Розета, Генріета, Сафо
2	Т	||	Зосим, Фотій, Пелей, Геральд, Талія, Діяна, Іва, Грація.
3	С	||	**Методій**, Геліодор, Филип, Анатоль, Каміля, Берта, Мая, Лада.
4	Н	||	**Амер. День Независимости.** Клементина, Атлянта, Марта.
5	П	||	**День Конституції СРСР.** — Евзебій, Сергій, Анна, Лорида.
6	В	||	Іноксентій, Фелікс, Авакум, Валентин, Доміника, Ніна, Олександра.
7	Р	||	**Різдво Івана Хр.** — Адольф, Клавдій, Евдокія, Пульхерія, Альдона.
8	Ч	||	Прокоп, Мідас, Гіяцинт, Гермес, Моніка, Німфа, Беатриса
9	Т	||	Давид, Іван, Кирило, Панкратій, Анатолія, Сея, Етна, Фільомеля.
10	С	||	Самсон, Леонтій, Даниїл, Готфрид, Амалія, Бельона, Юнона.
11	Н	||	Кир, Іван, Нестор, Октавій, Пелягій, Ольга, Іванна, Данея.
12	П	||	**Петра і Павла.** — Генрих, Маріян, Розина, Олена, Лада, Немея.
13	В	||	Гавриїл, Степан, Серапіон, Спартак, Маргарета, Рея, Лятона.
14	Р	||	Степан, Юст, Бонавентура, Юстина, Франціска, Аркадія, Іда.
15	Ч	||	Володимир, Едвард, Генрих, Парис, Парія, Рут, Авентина.
16	Т	||	Якинт, Анатоль, Августин, Юлія, Еліза, Антоніна, Фільомена.
17	С	||	Андрій, Алексій, Лазар, Лев, Берта, Марцеліна, Тереса.
18	Н	||	Кирило, Методій, Симеон, Фльоріян, Сильфіда, Есфир, Чарміон.
19	П	||	Атаназій, Вінкентій, Роман, Леонард, Ізабеля, Руслана, Агафія.
20	В	||	Тома, Чеслав, Ілія, Омелян, Іва, Іно, Етолія, Надія.
21	Р	||	Прокопій, Симеон, Аврелій, Мирій, Троя, Евелина, Сильвія.
22	Ч	||	Панкратій, Адоніс, Юлій, Боргіс, Марія, Лідія, Амалія.
23	Т	||	Антоній, Аполінарій, Трофим, Зефір, Регіна, Лікерія, Гера.
24	С	||	Роман, Давид, Полікарп, Аркадій, Ольга, Евфимія, Христина.
25	Н	||	Яков, Ілярій, Тиверій, Вячеслав, Анна, Урщуля, Олімпія.
26	П	||	Гавриїл, Ераст, Крас, Параскевія, Мальвина, Анна.
27	В	||	Онисим, Акил, Атляс, Тезей, Наталія, Лесятина, Елеонора.
28	Р	||	Володимир, Іноксентій, Віктор, Ампер, Фрея, Аталія, Ева, Юдит.
29	Ч	||	Антиноген, Серафим, Калиник, Марта, Альпа, Жакерія, Льора.
30	Т	||	Авдон, Сенна, Рудольф, Флявій, Сабіна, Марина, Феміда.
31	С	||	Якинт, Еміліян, Ігнатій, Яруполк, Юліта, Світляна, Алькіона.

ГРОШЕВА СИСТЕМА ЗЛУЧ. ДЕРЖАВ.

Золота монета — Вага, 25.8 грейнс на доляра; золота 900 на 1000 частей металю; видання на $2.50, $5, $10, $20; приймається в заміну за золоті цертифікати та доповняючу й менчу монету. **Срібний доляр** — Вага, 385.8 грейнс; срібла 900 на 1000 частей металю; відношення до золота 14.953 до 1. Видання на 10 ц., 25 ц., 50 ц.; приймається законно не вище $10; приймається в заміну за менчу монету; купується "законним грошем" в державнім скарбі в сумах або множниках по $20. **Дрібна Монета** — 5 центів, 75 процент міди, 25 проц. ніклю; 1 цент, 95 процент міди, 5 проц. цина й цинк; приймається законно не вище 25 ц.; купується "законним грошем" в державнім скарбі в сумах або множниках по $20. **Золоті Цертифікати.** Видання обмежене засобом золота в скарбі і золотою монетою; видання на $10, $20, $50, $100, $500, $1,000, $5,000 і $10,000; вимінюється на золоту монету в державнім скарбі. Инші паперові гроші: срібні Цертифікати, Ноти Злуч. Держав, Скарбові Ноти, Ноти Національного Банку, Ноти Федерального Резервового Банку і Федеральні Резервові Ноти.

VIII. СЕРПЕНЬ — AUGUST

1	Н	Петро, Антонін, Леонтій, Ришард, Мокрина, Альдона, Кліо.
2	П	Ілія, Никодим, Ґустав, Ксаверій, Деметра, Таіс, Лія, Воля.
3	В	Симеон, Руслан, Діонізій, Лідія, Кліо, Кароліна, Кремона.
4	Р	Максиміліян, Антонін, Ламберт, Магдалина, Евдокія, Астарта.
5	Ч	Трофим, Теофіль, Фавій, Понтій, Марія, Ніна, Тамара, Вікторія.
6	Т	Борис, Ґліб, Абеляр, Горацій, Еоля, Маргарита, Ельвина.
7	С	Каетан, Дометій, Пімен, Донат, Анна, Ірида, Фавстина, Наяда.
8	Н	Кипріян, Ермолай, Мирон, Крез, Параскевія, Людвика, Фригія.
9	П	Роман, Пантелеймон, Алексій, Аврора, Гертруда, Констація.
10	В	Прохор, Лаврентій, Болеслав, Данай, Гая, Фльора, Асканія.
11	Р	Серафин, Калиник, Клявдій, Март, Зузанна, Дія, Кляра, Беатриса
12	Ч	Сила, Андронік, Олександер, Альберт, Кляра, Міріям, Психея.
13	Т	Евдоким, Гіполіт, Евгеній, Тихон, Нора, Люіза, Веста.
14	С	Евзебій, Міхей, Тарквіній, Ганімед, Саломея, Артеміда, Фея.
15	Н	Степан, Карл, Отмар, Рахиль, Йозефіна, Антигона, Пальміра.
16	П	Ісаакій, Рох, Якинт, Ернест, Ева, Роза, Людмила, Клерона.
17	В	Мирон, Филип, Павло, Губерт, Юліяна, Медея, Емілія, Амброзія
18	Р	Евсигній, Фавій, Лавр, Іляріон, Олена, Церера, Тея, Афродита.
19	Ч	**Преображення.** — Вашингтон, Квірин, Муза, Тамара, Грація.
20	Т	Степан, Дометій, Бернард, Нептун, Пульхерія, Ева, Гортензія.
21	С	Еміліян, Леонтій, Еней, Ікар, Іванна, Ніна, Лена.
22	Н	Лаврентій, Филип, Станислав, Евлялія, Альбіна, Агата, Фригія.
23	П	Матей, Тимотей, Ірней, Ренат, Рона, Левкадія, Кльотильда.
24	В	Клявій, Вартоломей, Арсеній, Нерей, Тереса, Лярисса, Аделя.
25	Р	Фотій, Людвик, Емерик, Птоломей, Рената, Констанція, Ундина.
26	Ч	Максим, Адріян, Агатон, Наталія, Роза, Гая, Лідя, Гортензія.
27	Т	Теодозій, Сава, Ромуль, Рем, Пій, Люкреція, Німфа.
28	С	**Успення.** — Янус, Ерін, Франціска, Світляна, Люція.
29	Н	Діомед, Рафаїл, Кальвин, Сабіна, Аталія, Волта.
30	П	Мирон, Фантин, Фелікс, Даниїл, Рожа, Ліма, Іда, Ізольда.
31	В	Фльоріян, Кипріян, Раймунд, Евеліна, Брунгільда, Рут.

НАЄМНІ РОБІТНИКИ В ЗЛУЧ. ДЕРЖАВАХ.

На 33,064,737 мужеських робітників від 10 років життя і вище, що були в Злуч. Державах в 1920 р., 258,259 було у віці від 10 до 13 років. Иншого віку було стільки: 14 років — 174,683; 15 років — 281,306; 16 років — 501,134; 17 років — 602,322; 18 і 19 років — 1,443,968; 20 до 24 років — 4,121,392; 25 до 44 років — 15,579,586; 45 до 64 років — 8,552,175; 65 і вище — 1,492,837; невідомого віку — 57,075. На 8,549,511 робітниць від 10 років життя і вище числа працюючих в тому-ж році у ріжних літах були слідуючі: 10 до 13 років — 119,804; 14 років — 82,911; 15 років — 143,895; 16 років — 277,823; 17 років — 331,369; 18 і 19 років — 802,235; 20 до 24 років — 1,809,075; 25 до 44 років — 3,417,373; 45 до 64 років — 1,352,479; 65 і вище — 196,900; невідомого віку — 15,647. — Фармерських робітників було в 1920 р. 3,905,395; з того 1,850,119 працювало на домашніх фармах, а 2,055,276 на чужих фармах. — На 35,177,515 женщин в Злуч. Державах у віці від 15 років вгору 8,346,796 (23.7 проц.) є наємними робітницями.

IX. ВЕРЕСЕНЬ — SEPTEMBER

1	Р	Андрій, Егідій, Симеон, Ермоген, Марта, Амалія, Беата, Фея.
2	Ч	Самуїл, Юст, Орфей, Тезей, Іза, Емілія, Авентина, Фрея.
3	Т	Тадей, Святослав, Теофіль, Петро, Василиса, Еліза, Домна.
4	С	Агатон, Юліян, Мерлін, Ерик, Розалія, Талія, Діяна, Сильфіда.
5	Н	Іриней, Лаврентій, Захарій, Гліб, Елисавета, Лятона, Фльора.
6	П	**День Праці.** Макарій, Альфей, Ева, Кляра, Іридія, Леда.
7	В	Вартоломей, Созонт, Лука, Боян, Регіна, Берта, Клименгина.
8	С	Андрій, Еней, Алтай, Леопольд, Ізида, Бригітта, Наталія.
9	Ч	Пімен, Горгоній, Теофан, Харитон, Анна, Рожа, Клерона, Етна.
10	Т	Николай, Мойсей, Климент, Алярих, Антонія, Медея, Пульхерія.
11	С	Іван, Прот, Яков, Каспер, Даная, Ніна, Ідея, Конкордія.
12	Н	Олександер, Гвідон, Пріям, Сильван, Аделяйда, Дорис, Ліберія.
13	П	Товій, Корнилій, Валеріян, Психея, Аврора, Асканія, Етонія.
14	В	Симеон, Борей, Фелікс, Домінік, Амброзія, Антуанетта, Міріям.
15	Р	Мамант, Нікодем, Порфірій, Гарольд, Тереса, Нора, Троя, Люіза.
16	Ч	Антим, Корнилій, Кипріян, Емілій, Евфемія, Мелетина, Людмила.
17	Т	Мойсей, Лямберт, Арнольд, Бруно, Віра, Надія, Любов, Люція.
18	С	Захарій, Матей, Тома, Амедей, Софія, Ірина, Бельона, Юнона.
19	Н	Михайло, Януарій, Трофим, Зосим, Ірина, Мальвина, Веста.
20	П	Созонт, Евстахій, Маркс, Еллін, Каміля, Агнеса, Індія.
21	В	**Різдво Богородиці.** Андрій, Евзебій, Даная, Тея, Августина,
22	Р	Йоаким, Маврикій, Йона, Петро, Анна, Олена, Ляконія, Тереса.
23	Ч	Андрій, Аврелій, Сирій, Дунай, Мінодора, Текля, Тереса, Есфир.
24	Т	Герард, Нікандр, Лікург, Мир, Лада, Гаета, Нонна, Генріета.
25	С	Автоном, Сергій, Тезей, Емерик, Евфрозина, Альбіна, Аврелія.
26	Н	Корнилій, Кипріян, Єфрем, Сильф, Грація, Тамара, Авліда, Дріяда
27	П	**Воздвиження.** — Ігнатій, Марко, Ева, Шарльота, Кіприда, Рея.
28	В	Порфірій, Микита, Харитон, Вацлав, Агата, Акація, Жакерія.
29	Р	Михайло, Орфей, Тезей, Кирик, Лідія, Кльотильда, Альба, Рона
30	Ч	Єронім, Григорій, Мерлін, Домінік, Агнесса, Аркадія, Матильда.

АРМІЯ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

Армія Злуч. Держав складається з Регулярної Армії, Національної Ґвардії, якщо вона є на службі Злуч. Держав, і з Організованої Резерви, що включає Офіцирський Резервовий Корпус і Резервовий Корпус Рядовиків. Регулярна Армія складається з піхоти, кавалерії, полевої артилерії, корпусу прибережньої артилерії, воздушної служби, інжинірського (піонірського) корпусу, сигналового корпусу — що вважаються боевими частинами армії; дальше в склад армії входять: корпус ґенерального штабу, департамент ґенерального адютанта, департамент ґенерального інспектора, департамент ґенерального судді-адвоката, кватирунковий корпус, фінансовий департамент, медичний департамент, департамент узброєння, служба хемічного войования, офіцири бюра для справ островів, офіцири і рядовики бюра міліції, капеляни, професори і кадети військової академії та инші офіцири і жовніри, яких в даний час потребує армія. Національну Ґвардію складають стейтові міліції, а Зорганізовані Резерви творяться в таких випадках, де не вистарчають злучені сили регулярної армії та національної ґвардії.

X. ЖОВТЕНЬ — OCTOBER

1	Т	Евменій, Роман, Сава, Ремігій, Марія, Сара, Ізира, Світляна.
2	С	Трофим, Саватій, Сильвестер, Кипріян, Анна, Лариса, Воля,
3	Н	Евстахій, Кандид, Альфей, Фабрицій, Аврелія, Лада, Селена.
4	П	Кіндрат, Іпатій, Франц, Володимир, Вероніка, Таіс, Жакеліна, Ева.
5	В	Йона, Алексій, Филип, Ульрих, Флявія, Уршуля, Розетта, Аталія.
6	Р	Іван, Бруно, Нестор, Аврелій, Евфрозина, Кліо, Грація, Юдит.
7	Ч	Марко, Сергій, Юліян, Август, Юстина, Кароліна, Рут, Емма.
8	Т	Вікентій, Вальтер, Марат, Авель, Пелягія, Таіса, Бригіта.
9	С	Іван, Діонізій, Атаназій, Едгард, Альпа, Мабель, Лівія, Магдалина.
10	Н	Каліст рат, Франц, Адоніс, Вассіян, Сильвія, Вікторія, Фортуна.
11	П	Харитон, Вячеслав, Плякид, Фабій, Фея, Ляміда, Віргінія, Дора.
12	В	**День Колюмба.** — Арій, Серафим, Кльотильда, Ельвина, Наяда.
13	Р	Григорій, Едвард, Карп, Венямин, Левія, Мідія, Сена, Флявія.
14	Ч	Калікст, Назар, Цезар, Яфет, Параскевія, Людвика, Сабіна.
15	Т	Кипріян, Евфимій, Лукіян, Бруно, Ядвига, Тереса, Сильвія, Іванна
16	С	Діонізій, Арнольд, Ромуль, Ідалія, Аспазія, Лідія, Гортензія.
17	Н	Єротей, Леонтин, Лазар, Светоній, Вероніка, Лукія, Маргарета.
18	П	Лука, Гомер, Юліян, Емілій, Харитина, Грація, Юдит, Ніна.
19	В	Тома, Петро, Альфред, Абеляр, Розина, Регіна, Тамара.
20	Р	Сергій, Вакх, Октавій, Гермес, Ірина, Вікторія, Афіна.
21	Ч	Іляріон, Ліберій, Пріям, Пелягія, Уршуля, Рожа, Людміла.
22	Т	Яков, Діонізій, Константин, Кордуля, Елисавета, Ізольда.
23	С	Евлампій, Іван, Ніль, Еней, Дріяда, Фея, Іда, Жакерія.
24	Н	Филип, Теофан, Рафаїл, Агатон, Олімпія, Катерина, Ліліт, Етна.
25	П	Андронік, Іван, Маркіян, Христин, Ларія, Рут, Мальвина, Гаета.
26	В	Карп, Еварист, Адам, Тиверій, Камілла, Лада, Жакерія.
27	Р	Нестор, Марко, Леопольд, Спартак, Параскевія, Савина, Клерона.
28	Ч	Лукіян, Евтимій, Симеон, Юда, Рона, Агнесса, Брунгільда.
29	Т	Льонгин, Наркиз, Кляндій, Болеслав, Анастазія, Анна, Емма, Кліо.
30	С	Осія, Андрій, Маркіян, Зиновій, Зиновія, Анна, Марія.
31	Н	Лука, Вольфганг, Перікль, Аркадій, Мавра, Люцилля, Селена.

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ У СВІТОВІЙ ВІЙНІ.

Для участи у Світовій війні Злуч. Держави створили армію в сили **4,727,988 людей.**

Слідуючі стейти дали на війну не менше як по 50 тисяч жовнірів: Алабама — 84,109; Арксенсо — 70,314; Каліфорнія — 161,367; Каннетикат — 67,709; Джорджія — 103,288; Іллинойс — 322,731; Індіена — 133,121; Айова — 113,719; Кензас — 81,265; Кентокі — 93,944; Луізіена — 76.581; Меріленд — 62,064; Массечюссетс — 198 692; Мишиген — 164,075; Миннесота — 118.410; Миссиссипі — 62,345; Мизурі — 161,805; Небраска — 57,094; Нью Джерзі — 144,156; Нью Йорк — 489,608; Норт Керолайна — 86,550, Огайо — 239,609; Оклегема — 90,378; Пенсильванія — 359,817; Савт Каролайна — 63.109; Теннессі — 89,618; Тексас — 191,656; Вирджінія — 91,623; Вашингтон — 66.541; Вест Вирджінія — 57,856; Висконсин — 120,483.

Американські втрати у війні були слідуючі (урядове обчислення з 31. грудня, 1923): убитих в бою — 36,931; померли від ран, одержаних в бою — 13,673; померли від недуг — 62,668; всіх померших — 120,144; всіх ранених — 198,059; разом померших і ранених — 318,203.

XI. ЛИСТОПАД — NOVEMBER

1	П	**Йоіл**, Яков, Кесарій, Юліянна, Феміда, Олена, Антонія, Люкреція
2	В	**Амер. День Виборів.** Альбіон, Сара, Лада, Іванна, Апона.
3	Р	Ілляріон, Губерт, Вячеслав, Віргінія, Зара, Ляконія, Ельвина.
4	Ч	Кароль, Аверкій, Аріон, Дантон, Маргарета, Матильда, Тереса.
5	Т	Яков, Захарій, Отто, Ричард, Елисавета, Лія, Генріетта.
6	С	Атаназій, Леонард, Герман, Северій, Арета, Клявдія, Леонтина.
7	Н	**День Пролетарської Революції.** Дантон, Марат, Воля, Правда.
8	П	**Димитрія.** — Северин, Борей, Іванна, Таїда, Аоніда, Киприда.
9	В	Нестор, Теодозій, Антоній, Едвард, Вероніка, Ляриса, Шарльота.
10	Р	Андрій, Ераст, Константин, Рената, Фрея, Церера, Пасифая.
11	Ч	Мартин, Віктор, Валентій, Ева, Стефаніда, Лорида, Кльотильда.
12	Т	Зеновій, Мартин, Алкей, Атляс, Зеновія, Марія, Урнуля, Тея.
13	С	Стахій, Амилій, Станислав, Марс, Евелина, Беата, Розета.
14	Н	Косма, Дамян, Йосафат, Филип, Серафима, Клементина, Августа.
15	П	Акиндин, Леопольд, Анзельм, Діоген, Гертруда, Гая, Дія.
16	В	Матей, Едмунд, Альберт, Парис, Аталія, Матильда, Сафо, Аврора.
17	Р	Йоаникій, Никон, Лазар, Кальвин, Саломея, Лія, Евелина, Алля.
18	Ч	Галактіон, Оттон, Платон, Роман, Гера, Акація, Біянка, Еліда.
19	Т	Павло, Варлаам, Іліодор, Амалія, Агата, Бельона, Церера.
20	С	Єронім, Лазар, Фелікс, Едмунд, Елисавета, Анна, Констанція.
21	Н	**Михаїла.** — Альберт, Тезей, Марія, Сабіна, Фригія.
22	П	Онисифор, Теоктист, Архип, Максим, Цицилія, Едда, Мінерва.
23	В	Ераст, Орест, Климентій, Герберт, Астарта, Фея, Альба.
24	Р	Теодор, Іван, Ампер, Селим, Міна, Вікторія, Стефаніда.
25	Ч	**Амер. День Подяки.** Меркурій, Катерина, Еліза, Ізида.
26	Т	Іван, Конрад, Вулькан, Талія, Діяна, Іза, Лена.
27	С	Филип, Валеріян, Роман, Всеволод, Грація, Сильфіда, Поема.
28	Н	Гурій, Самон, Крискентій, Люіза, Аглая, Формоза, Лагмара.
29	П	Матей, Сатурнін, Товій, Аквільон, Ева, Агар, Дідона, Анабель.
30	В	Григорій, Андрій, Нарцис, Фридрих, Левкадія, Сильвія, Кляра.

ЗУЖИВАННЯ ДЕРЕВА В ЗЛУЧ. ДЕРЖАВАХ.

Під зглядом зуживання дерева Злуч. Держави стоять на першому місци в світі. Тут зуживається близько половина усього зрубаного дерева в світі і дві пяті усіх лісових продуктів світу. 98 процент сільських будинків і від 59 до 98 процент будинків по містах (де більше а де менше) є й доси ставлені з дерева. В будівельній індустрії Америка зуживає річно від 25 до 28 міліярдів стіп (борд фіт) дерева. Около шість міліярдів стіп дерева зуживається річно в торговлі для пересилки товарів. Залізниці потребують від 100 до 125 міліонів порогів (тайзів) річно для своїх шляхів. Гірнича індустрія зуживає річно близько 300 мілионів кубічних стіп дерева в копальнях. На топливо вирубується річно біля 100 міліонів сягів дерева. На виріб паперу йде около 5,000,000 сягів річно і це становить лиш половину потрібного на папір матеріялу, а другу половину Америка спроваджує з Канади та з европейських країв. Крім того багато дерева йде для індустріяльного ужитку, як виріб меблів, рільничих знарядів, бочок, автомобіль, возів, то-що.

XII. ГРУДЕНЬ — DECEMBER

1	Р	‖	Платон, Роман, Фридрих, Фльоріян, Елігія, Леда, Мая, Ліліт.
2	Ч	‖	Авдій, Варлаам, Сізиф, Норберт, Павліна, Грація, Ідея.
3	Т	‖	Григорій, Франц, Ксаверій, Адоніс, Лелія, Рожа, Андромеда.
4	С	‖	**Введення.** — Ярополк, Филиберт, Марія, Ірина, Варвара, Людмила.
5	Н	‖	**Филимон**, Сава, Гурій, Леонард, Цецилія, Кароліна, Селена.
6	П	‖	Григорій, Амфілокій, Николай, Люціян, Саломея, Астарта.
7	В	‖	Амвросій, Антоній, Адольф, Катерина, Емілія, Світляна.
8	Р	‖	Климент, Петро, Губерт, Рудольф, Анна, Іда, Еліза, Ева.
9	Ч	‖	Алипій, Казимир, Перзей, Леокадія, Валерія, Есфір.
10	Т	‖	Яков, Фабій, Христіян, Евграф, Марія, Мальвина, Талія.
11	С	‖	Стефан, Іринарх, Дамазій, Руслан, Рахиль, Лена, Афродита.
12	Н	‖	Парамон, Олександер, Квірин, Август, Сильфіда, Камілла, Рената.
13	П	‖	Андрій, Арсеній, Аркадій, Теодор, Лукіян, Отилія, Флявія, Тамара.
14	В	‖	Наум, Філярет, Спірідіон, Геліос, Франціска, Лярисса.
15	Р	‖	Авакум, Іван, Лазар, Стефан, Фортуна, Евелина, Нева.
16	Ч	‖	Софоній, Оттон, Христофор, Бруно, Аделяйда, Альбіна, Алля.
17	Т	‖	Лазар, Іван, Еоль, Мозарт, Варвара, Нора, Ундина, Регіна.
18	С	‖	Сава, Граціян, Модест, Фльор, Зоя, Психея, Лукія, Рома.
19	Н	‖	**Николая.** — Немезій, Перікль, Фавст, Вікторія, Бригітта.
20	П	‖	Амвросій, Теофіль, Ліберт, Дантон, Антонія, Леонтина, Агата.
21	В	‖	Потапій, Тома, Еней, Сціпіон, Веста, Люкреція, Юнона.
22	Р	‖	**Неп. Зачаття.** — Атляс, Анастазія, Теодозія, Лада.
23	Ч	‖	Ермоген, Мін, Павло, Марат, Вікторія, Констанція, Воля.
24	Т	‖	Даниїл, Адам, Норберт, Абеляр, Ева, Евгенія, Клавдія, Гармонія.
25	С	‖	**Різдво (н. ст.).** — Спірідіон, Христофор, Вероніка, Ельвина.
26	Н	‖	Евгеній, Евстратій, Орест, Стефан, Тереса, Грація, Лія, Рут.
27	П	‖	Тирс, Филимон, Іван, Краснослав, Фрея, Юдит, Ніна, Отилія.
28	В	‖	Елевтерій, Франц, Теофіль, Агафія, Фльора, Церера, Фортуна.
29	Р	‖	Тома, Аггей, Урбан, Данай, Теофанія, Магдалина, Аннабель.
30	Ч	‖	Даниїл, Давид, Ярополк, Мстислав, Ярина, Лукія, Кляра.
31	Т	‖	Севастіян, Сильвестер, Ларій, Фридрих, Меланія, Мая.

АМЕРИКАНЦІ ЛЮБЛЯТЬ СОЛОДОЩІ.

В 1923 р. в Злуч. Державах зужито 11,462,000,000 фунтів цукру — пересічно 104.24 ф. на особу. В 1921 р. було 61,004 осіб, занятих при виробі цукорків, 20,209 при виробі мороженого (айс крім) і 9,083 при виробі продуктів з чоколяди і какао. Продукцію цукорків оцінювано на $313,998,000 мороженого на $213,262,000; виробів з чоколяди і какао на $81,649,432. Ці цифри не включають продуктів менших підприємств, яких річна продукція була менша як $5,000 вартости. Нюйорський стейт веде перед в продукції цукорків і мороженого, а Пенсильвенія в продукції чоколяди і какао. В 1924 р. зі Злуч. Держав експортовано 270,942,028 фунтів цукру; в тім році імпортовано 7,529,999,817 фунтів; продукція цукру в континентальних Злучених Державах виносила в тім році 332,455,360 фунтів; на те добуто з цукрової тростини 330,647,360 фунтів, а з цукрових буряків 1,808,000 фунтів. З цукрової тростини добувають також річно біля 20 міліонів галонів сиропу і приблизно таку-ж скількість меляси. Загальна вартість продуктів американських цукроварень в 1923 р. виносила $726,241,577.

ХРОНОЛОГІЧНА ЧАСТЬ

УКРАЇНА В МИНУЛОМУ РОЦІ.

(Хронологічний огляд від 1. жовтня, 1924, до 30. вересня, 1925.)

Жовтень, 1924.

11 — Рішенням Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету утворено Автономну Молдавську Соціялістичну Радянську Республіку.

22 — В Рівному засуджено на смерть 4-ох українських селян в злуці з нападом на маєток дідича Острогелана.

25 — В Білостоці страчено польським урядом селянина Савицького за участь в партизанських загонах.

Жовтень — Повстанський рух на "кресах": повстанці оперують в районі Кременця, Луцька та в повітах Ковельському, Брест-Литовському і Лідському; дідичі утворили "Волинський Комітет Самооборони"; білий терор змагається; голодівки політичних в'язнів; масакра в'язнів в Самборі.

Листопад, 1924.

2 — В Пинську страчено 16 повстанців з загону от. Калиненка за напад на поїзд біля Лунинця.

3 — В Харкові зачався Другий Всеукраїнський З'їзд Профспілок.

— У Винниці закінчився суд над бандитом Хмарою і 7 членами його ватаги.

4 — Напад на поїзд між Брестом і Барановичами.

8 — Соймовий клуб Української Соціял-Демократичної Партії об'єднався з комуністичною фракцією Спілки Пролетаріяту Міста й Села в Комуністичну Посольську Фракцію в Соймі Річипосполитої Польської.

10 — В Харкові зачався Другий Всеукраїнський З'їзд Робітниць та Селянок.

12 — Радянська влада арештувала 8 визначних провідників Української Комуністичної Партії за співділання з буржуазними елементами.

Листопад — В Брідському повіті в Галичині появились повстанські загони; польська влада забороняє політичні зібрання на Волині.

Грудень, 1924.

6 — В Харкові відкрився Перший Всеукраїнський З'їзд Спілки Друкарів.
7 — В Харкові скінчилися наради Першого Всеукраїнського З'їзду Спілки Робітників Освіти.
10 — В Луцьку засуджено на тюрму 14 людей за приналежність до Укр. Соц.-Дем. Партії.
11 — В Балті почав функціонувати уряд Автономної Молдавської Соц. Рад. Республіки.
13 — Польська соймова комісія рішила видати судові Ланцуцького, Козицького, Павла Васильчука і Чучмая.
15 — В Харкові розстріляно секретаря польського конзуляту в Київі майора Венглінського, і двох бувших царських офіцирів за військове шпіонство.
19 — В Харкові скінчився З'їзд Радянських Робітників.
28 — В Харкові відкрився І. Всеукраїнський З'їзд Робітників Науки в справі вивчення продукційних сил та народнього господарства України.
29 — Вибори до міської ради у Харкові; обрано 1,143 члени, між ними 677 з КП(б)У, 423 позапартійних і 43 з Л.К. С.М.У.; серед обраних 269 жінок.

Січень, 1925.

5 — В Харкові відкрито І. Всеукр. Учительський З'їзд.
6 — Комінтерном розпущено Укр. Комуністичну Партію.
15 — В Харкові почалась всеукр. фінансова нарада губернських і окружних фінансових відділів.
26 — У Вінніпегу, Канада, відкрито з'їзд Товариства Український Робітничо-Фармерський Дім.
30 — У Вінніпегу, Канада, почалася перша конвенція Українського Робітничого Запомогового Товариства.
Січень — Румунський уряд дозволив Петлюрі організувати корпус "охорони Дністра і границь Бесарабії".
— Процес в Луцьку проти 27 українських селян, оскаржених, що "намагались зробити переворот у жовтні, 1923, і організували "селянську раду"." Понад 20 підсудних засуджено від 2 до 4 роки каторги.
— Львівське "Діло" кілька днів на явній службі Польщі під редакцією Василя Панейка.

Лютий, 1925.

1 — З'їзд Укр. Радикальної Партії в Станиславові.
2 — В Харкові відкрито І. Всеукр. З'їзд Наукових Робітників.
3 — В Харкові відкрито з'їзд редакторів губернських та окружних газет, а також завідуючих відділами і підвідділами преси.

5 — В Рівному почався процес проти 14 українських повстанців.
9 — В Харкові почалась всеукр. нарада в справі фізичної культури.
20 — В Харкові отворено І. Всеукр. З'їзд Колективних Господарств.
25 — В Харкові отворено всеукр. з'їзд в справі землеустрою.

Березень, 1925.

1 — В Харкові почався всеукр. ліквідаційний з'їзд Укр. Ком. Партії.
7 — Рада Народніх Комісарів ухвалила святкувати річницю смерти Т. Шевченка 12. березня — разом зі святом Мартової Революції.
26 — В Перемишлі засуджено на смерть польського комуністичного посла Станислава Ланцуцького; присуд відтак змінено.
27 — В Харкові почався Всеукр. З'їзд Гірників.
28 — У Львові закінчилась розправа у політичному процесі "Бессарабівців". обжалованих в шпіонсті в злуці зі справою Ольги Бессарабової, замордованої в польській тюрмі. Засуджені на тюрму: Василь Коваленко, Андрій Мельник, Евген Зиблікевич, Ірена Вахнянин. Богдан Зелений, Теодор Воробець, Михайло Гац і Микола Бенявський.

Квітень, 1925.

3 — Всеукр. Центр. Вик. Комітет зажадав від уряду СРСР акції проти Польщі в справі убійства Багінського і Вечоркевича, польських офіцирів комуністів, яких убив жандарм Мурашко, як їх везено до рад. границі для виміни за польських в'язнів.
6 — В Рачестер, Н. Й., відкрито XVI. Конвенцію Українського Народного Союзу.
15 — Президія ВУЦВК привернула горожанські права Коліухові, член. уряду Петлюри; Христюкові, член. уряду УНР і провідникові партії соц.-революціонерів; Степаненкові, член. центр. комітету с.-р.
19 — В Балті зачався І. Всемолдавський З'їзд Рад.
28 — В Харкові відкрито Українську Східню Торговельну Палату.
Квітень — В Харкові відбулась всеукр. військова партійна конференція.
— У Влодаві на Холмщині поліція замучила на смерть чотирьох українських селян.
— На Волині арештовано поверх 1,500 селян.

Травень, 1925.

1 — Появилось перше число "Землі і Волі", нелегального органу Комуністичної Партії Західної України.
— В ночи на 1. мая арештовано в Заболотівщині на Покуттю поверх 500 селян.
3 — В Харкові відкрито IX. Всеукр. З'їзд Рад в присутності 761 делегатів.
6 — В Харкові відкрито I. Всеукр. Конференцію МОДР-у (Міжнародня Організація Допомоги Революціонерам) в присутності 96 делегатів.
10 — Урочисте відкриття нового мосту на Дніпрі в Київі, на місци зруйнованого Поляками.
15 — В Рівному засуджено на в'язницю укр. послів Чучмая, Васильчука і Козицького — відтак звільнено.
18 — В Боффало, Н. Й., відкрито VI. Конвенцію Українського Робітничого Союзу.
21 — Делегація англійських робітниць одвідала ВУЦВК.
24 — В Харкові святковано п'яті роковини існування Селянських Будинків.
25 — В Харкові відкрито III. Всеукр. З'їзд Народньої Освіти.
27 — В Рівному почався процес проти 100 українських селян.
28 — В Харкові відкрито Першу Всеукр. Нараду по Краєзнавству.
Травень — Процес в Лунинці (Волинь) проти 9 укр. селян — 3 засуджено на каторгу, инших звільнено.
— Процес у Бресті проти 11 укр. селян — 10 на каторгу, 1 звільнено.

Червень, 1925.

21 — Конгрес "Карпатороссів" в Ню Йорку заявляється за повною автономією для Карпатської України.
24 — У Львові три-годинний загальний страйк проти безробіття; демонстрація й зудар з поліцією.
Червень — Діяльність партизанських загонів в Зах. Україні; польська преса зазначує зріст повстанського руху на "кресах".
— Процес в Рівному проти 147 українських селян; 41 засуджено на тяжку тюрму.
— Протестаційні українські віча в Америці з приводу приїзду сюди польського міністра закордонних справ Скшинського.

Липень, 1925.

15 — Демонстрація безробітних у Львові; 12 убитих, 18 тяжко поранених.
28 — Комуніст Ботвін убив у Львові провокатора і керовника польської політичної дефензиви Цехновського.
Липень — Повінь спричинила великі шкоди по галицьких селах.

Серпень, 1925.

5 — Біля Одеси вбито командира кінного корпусу в Молдавії, Котовського.
9 — У Львові розстріляно комуніста Ботвіна за убійство провокатора Цехновського.
13 — Бунт політичних в'язнів в Луцьку, одного вбито, багатьох поранено.
23 — ВУЦВК рішив завести спеціяльні суди для національних меншостей з їх мовою в урядуванню тих судів.
— Делегація французьких селян комуністів звиділа Харків.
24 — До Харкова прибула делегація закордонного вчительства.

Серпень — Українським Червоним Хрестом утворено комісію для допомоги сельянству західньо-українських земель.
— Польська влада арештує членів комітетів допомоги голодуючим.
— Масові арештування молоді у Львові й Луцьку в злуці з убійством Цехновського.
— Процес проти 35 селян в Луцьку за приналежність до повстанських організацій.

Вересень, 1925.

12 — З Відня доносять про повстання селян в околиці Сучави на Буковині.
— З Відня виїхало 700 українських еміґрантів, здебільша галичан, на Радянську Україну.
— Представники американських і англійських промисловців звиділи заводи ім. Петровського в Катеринославі.

Вересень — Уряд УСРР видав декрет з постановою прогнати з днем 1. січня, 1926, всіх бувших поміщиків і орендарів з родинами.
— Польська влада обмежує українську мову в ґімназіях на навчання в цій мові ґімнастики, рисунків, співу і латинської мови.

СОЮЗ РАДЯНСЬКИХ СОЦІЯЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК В МИНУЛОМУ РОЦІ.

(Хронологічний огляд від 1. жовтня, 1924, до 30. вересня, 1925.)

Жовтень, 1924.

7 — Бувша російська амбасада в Лондоні передана радянському представництву.
8 — Мексико підписало мировий і торговельний договір з СРСР.
— СРСР заключив угоду з диктатором Манджурії Чанґ-Тсо-Ліном; Китайська Східня Залізниця перейшла під контролю СРСР.
23 — Альбанія визнала СРСР.
28 — Франція визнала СРСР.
30 — Ухвалено припинити друкування паперових грошей.
31 — Припинено вивіз збіжжя за границю.
— До м. Мексику прибув радянський посол Станислав Петковський.

Листопад, 1924.

4 — Красін назначений послом СРСР до Франції.
7 — Будинок бувшої російської амбасади в Парижі перейшов на власність СРСР.
16 — До Москви прибув мексиканський посол Ваділіо.
21 — Англійське правительство Болдвина відкинуло угоду з СРСР, заключену правительством МекДоналда 8. серпня, 1924.

Грудень, 1924.

4 — Леонід Красін прибув до Парижа як радянський посол.
8— Адольф Йоффе прибув до Відня як радянський посол.
19 — Стомяніков нар. комісарем заграничної торговлі на місце Красіна.
26 — Радянське посольство, з Краковецьким на чолі, покинуло Альбанію.

Січень, 1925.

4 — Португалія визнала СРСР.
11 — До Москви прибув французький посол Жан Ербет.
19 — Троцький уступив зі становища голови Революційної Воєнної Ради.
20 — Япан визнав СРСР.
21 — Святковано перші роковини смерти Леніна.
28 — Троцький виїхав на Крим лічитися.
29 — Раднарком проголосив бойкот англійських товарів.
— Раднарком рішив звільнити від податку незаможніх селян.

Лютий, 1925.

8 — В Ленінграді засуджено на смерть 7 членів шкіряного державного тросту, а 3 на тюрму за надужиття.
20 — Урядом одобрено плян будови 120 торговельних кораблів на протязі 1926-29 р.
— На засіданню всєбохарського з'їзду рад проголошено утворення Автономної Соц. Рад. Республіки Узбекістану.

Березень, 1925.

4 — В Тифлісі відкрито Всесоюзний З'їзд Рад.
11 — Віктор Коп назначений радянським послом до Японії.
12 — До Саванна, Га., прибув, як перший в Америці, радянський пароплав "Воровський".
20 — Помер Наріман Наріманов, член президії Всесоюзного Центрального Комітету і бувший голова ради народніх комісарів Азербейджану.
— В Кремлі відкрито наради ширшого виконавчого комітету III. Інтернаціоналу.

Квітень, 1925.

3 — Уряд СРСР зажадав від Польщі покарання убійників Багінського і Вечоркевича, двох польських офіцирів комуністів, що мали бути виміняні за польських в'язнів в Рад. Союзі. Протестаційні демонстрації по містах СРСР.
8 — Помер патріярх Тихон.
10 — В Москві відкрито засідання Міжнародньої Селянської Ради.
15 — В Пекіні відбулась обміна ратифікаціями радянсько-японського договору.
16 — Скінчилась всесоюзна конференція пролетарського студенства.
23 — Карахан обраний головою дипльоматичного корпусу в Пекіні.
25 — Північний Сахалін перейшов в руки радянської влади.
28 — В Кремлі відкрито наради XIV. З'їзду Російської Комуністичної Партії.
— До Москви прибула делегація англійських робітниць з рамени анг. трейд-юніонів.

Квітень — Всесоюзний з'їзд безвірників.

Травень, 1925.

8 — Троцький вернув з Криму і Кавказу до Москви.
— В Москві почався всеросійський з'їзд рад.
12 — Борис Савінков убив себе в московському арешті.

15 — До Москви прибула делегація шведських профсоюзів.
— Скінчилася евакуація північного Сахаліну Японцями.
16 — В Москві відкрито перший всесоюзний з'їзд МОДР-у.
27 — Троцький вибраний членом президії найвищої економічної ради і головою концесійної комісії.
31 — Радянський пароплав "Вацлав Воровський" прибув до Буенос Айрес, як перший радянський пароплав в Аргентині.

Червень, 1925.

4 — Італійський парлямент одобрив торговельну угоду з СРСР.
— До м. Мексика прибула місія радянських інжинірів для пізнання нафтової індустрії Мексику.
9 — Американській фірмі Гарримена надано 20-літню концесію на копальні марганця в Чіятурі на Кавказі.
11 — Турецький парлямент одобрив ряд угод зі СРСР.
17 — До Москви прибули делегації французьких та бельгійських робітників.

Липень, 1925.

7 — Покарано смертю генералів Червоної Армії Белявіна і Іванова за шпіонство в користь Польщі; також двох суддів за хабарництво.
19 — До Ленінграду прибула делегація німецьких робітників в складі 80 людей.
20 — До Москви прибула делегація шведських профспілок в складі 300 чоловіків і 95 жінок.
24 — Польські жовніри убили радянського офіцира пограничної сторожі.

Липень — Заведено обовязкові військові вправи у вищих школах.
— Зудари між пограничними сторожами польськими і радянськими.
— На ліцитації в Ленінграді спродано одяг і мебель царської родини.

Серпень, 1925.

15 — До Ню Йорку прибули представники вугільної індустрії Донбасу в цілі пізнання американського гірництва і закупна гірничих приборів.

18 — У Свердловську біля Катеринбурга засуджено на смерть за хабарництво начальника місцевого відділу Текстільного Синдикату, Басаніна, і його технічного директора Варгасова.

21 — В Минську засуджено на тюрму архиепископа Мелхиседека і 5 инших православних духовників.
27 — В Москві покінчилася розправа проти 66 урядовців державного одягового тресту, оскаржених о шахрайства при доставі мундурів для Червоної Армії; 9 засуджено на смерть, 34 на тюрму, а 23 звільнено.
— В озері Лонґ Лейк (стейт Ню Йорк) втопилися в наслідок вивернення лодки представники заграничного торгу СРСР в Америці, І. Хургін і Е. Склянський.

Серпень — Масові протести по містах СРСР проти білото терору в Польщі.

Вересень, 1925.

3 — До Ленінграду прибули П. Ґудрич, Виллям Н. Гескілл і д-р Ф. А. Ґолдер, дорадники американського уряду в радянських справах.
11 — Скінчилися автомобілеві перегони на лінії Москва-Тифліс; в перегонах брало участь 2,000 ріжних европейських і американських фірм.
22 — Делегація професійних спілок СРСР прибула до Токйо, столиці Япану.
25 — До Ню Йорку прибули представники радянського морського транспорту, щоб пізнати портові урядження в Злучених Державах.
29 — До Москви прибула військова делегація китайського генерала Фенґа.

Вересень — Маневри Червоної Армії здовж західніх кордонів.
— Радянський уряд організує свій банк в Парижі під назвою "Народній Банк".
— Міжнародній Конгрес Молодих Піонірів (червоних скавтів) в Москві.
— Комісар закордонних справ Чічерін у Варшаві й Берліні.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПОДІЇ В МИН. РОЦІ.

(Хронологічний огляд важнійших подій в капіталістичних країнах, від 1. жовтня, 1924, до 30. вересня, 1925.)

Жовтень, 1924.

1 — Масові арештування комуністів в Естонії.
2 — Збори Ліги Націй приняли протокол в справі арбітрації і гарантій мира.
9 — Розвязано англійський парлямент.
— Румунія й Австрія заключили союз проти Мадярщини й СРСР.
12 — Помер Анатоль Франс (Тіболь), визначний французький письменник.
14 — Грецька комуністична партія проголошена нелегальною.
16 — Боротьба між білими і червоними в Кантоні.
17 — Уступив югославянський кабінет Давідовича.
18 — У Врполі коло Загребу відкрито конгрес радикальних селянських організацій Балкану.
20 — Чехо-словацька комуністична партія проголошена нелегальною.
21 — Вибори до парляменту в Норвегії; побідила реакція — 77 мандатів проти 73 лівиці.
23 — Збунтовані війська гєн. Фєнг-Ю-Тіенга заняли Пекін.
24 — Вийшло на страйк 11,000 майнерів в Питстон, Па., і околиці.
27 — Тсао Кун, президент Китаю, уступив.
29 — Вибори в Англії — побіда консерватистів.
— В Канаді убито провідника духоборів, Вєригіна.
Жовтень — Масові арештування в Румунії й Бєсарабії.
— Політичні убійства в Болгарії — Кандарєв (автономіст), Блахов і Ветеринаров (за убійство Олександрова).
— Передвиборчі арештування комуністів в Німеччині.
— Масові арештування лібєралів в Еспанії.
— У Варшаві карають тюрмою комсомольців й инших комуністів.

Листопад, 1924.

3 — Куба: гєн. Махада лібєрал, вибраний президентом.
4 — Вибори в Злуч. Державах; президентом вибраний Калвин Кулидж, республіканець.
8 — Загальний страйк в Ню Фавндленд.
9 — Революційні забурєння в північній Еспанії проти мілітарної диктатури Де Рівери.
10 — В Барцельоні розстріляно синдикалістів, Йозе Макера і Жана Монтеда, провідників револьти.
11 — Польська державна прокураторія жадає видачі 85 послів національних меншостей.
12 — Страйк залізничників в Австрії скінчився побідою робітників.

— Австрія: соціял-демократична партія розвязала робітничі ради, що попали в руки буржуазії.
— Мексико: стрілянина в парляменті; ранений Луіс Моронес, робітничий провідник, та ще один посол.
— Ню Йорк: італійські робітники знищили головну квартиру італ. фашистів в цім місті.

14 — В Шікаго скінчилась 4-тижнева конференція Промислових Робітників Світу.
— Масове арештування комуністів в Римі.
— З польського кабінету вийшло чотирьох міністрів.

15 — В Японії страчено комуніста Намбо за замах на життя японського регента.
— Єгипет: уступив кабінет Заглула Паші.

17 — В Ел Песо, Тексас, відкрито чергову конвенцію Американської Федерації Праці; по другому боці кордону, в Хуарез, закінчилась конвенція Мексиканської Федерації Праці.

18 — Д-р Рудольф Рамек канцлером Австрії на місце д-ра Зайпля.

19 — Єгипет: Ген. Лі Стек, командант англійських військ в Єгипті і Судані, смертельно ранений в Каіро; помер слідуючого дня; напасники утікли.

20 — Уступив фінляндський кабінет.

21 — Туреччина: уступили президент Мустафа Кемаль Паша і прем'єр Ісмет Паша з кабінетом.

23 — Литва: в Ковні експльодували склади амуніції; арештування комуністів і робітничих провідників.
— В Парижі перенесено до Пантеону Жана Жореса.

24 — Туан-Чі-Уй вибраний президентом Китаю.
— Португалія: Сантос прем'єром нового кабінету.

26 — На конференції в Цешині заключено угоду між польськими соціялістами і російськими есерами (соціялістами-революціонерами).
— Всенімецька конференція селян у Ваймарі (секція Селянського Інтернаціоналу).
— Закінчився з'їзд шведської комуністичної партії.

27 — В Естонії засуджено на тюрму 129 комуністів.

28 — Чехословаччина: посли національних меншостей опустили парлямент.
— 10,000 робітників в Глесгов (Англія) відказуються платити рент за мешкання.

29 — Куба: загальний страйк на залізницях.

30 — Мексико: інавгурація президента Каллеса.

Листопад — В наслідок непорозумінь з Англією Мексико закрило свої конзуляти в Канаді й Австралії.
— Масові арештування комуністів і синдикалістів в Еспанії.
— Нова окупація Єгипту Англією з приводу убійства ген. Стека; бунт суданських жовнірів в

Хартумі; масові арештування в Єгипті.
— Арештування комуністів в Естонії і Латвії.
— Повстанський рух в Сирії проти Франції.

Грудень, 1924.

1 — Комуністична революта в Естонії.
2 — Естонія: розстріляно 60 комуністів.
3 — В м. Мексику відкрито всеамериканський робітничий конгрес.
— В Перу страчено 130 провідників невдалого повстання.
— Злуч. Держави: в першому дістрикті майнерської юнії в Скрентон, Па., виключено з юнії 12, 000 страйкуючих майнерів.
4 — Мексико: у Вера Круз відкрито конгрес незаможніх фармерів.
— В Румунії арештовано 30 послів за торговлю паш-портами.
— Почався загальний страйк майнерів в Ельзас-Льотарингії.
5 — Зачалась надзвичайна конференція французької комуністичної партії.
7 — Вибори в Німеччині; до парляменту 45 комуністів, до пруського сойму 47.
— Вест Вирджінія: прогнано з компанічних мешкань 150 майнерських родин.
9 — Австрія: д-р Гайнім вибраний поновно президентом.
10 — Почався загальний відворот Еспанців в Мароко.
11 — Німеччина: резигнація кабінету Маркса.
— Швайцарія: д-р Мізі вибраний президентом на р. 1925.
13 — Скінчилась конференція італійської Загальної Конфедерації Праці.
— Помер Самуїл Ґомперс, довголітній голова Американської Федерації Праці.
15 — Югославянська комуністична партія проголошена урядом нелегальною.
16 — Джан Л. Люіс вибраний головою американської майнерської юнії.
17 — В Софії ранено головного державного прокуратора.
18 — Папа виступив отверто проти СРСР.
— Погроми на Жидів в Букарешті.
19 — У Варшаві арештовано комуністичного посла Станислава Ланцуцького.
— Біля Торуня експльозія знищила польські фабрики і склади гармат.
— Виллям Грін заняв місце померщого Ґомперса, як голова А. Ф. П.
20 — В Слонімі (Польща) воєнний суд засудив на смерть 5 повстанців, а 4 на досмертну тюрму.

21 — Литва: воєнний суд в Ковні засудив 4 комуністів на смерть.
23 — Болгарський фашист Стефанов убив в Медіоляні провідника македонських комуністів, Петра Чавлева.
26 — Повстанці заняли Тірану, столицю Альбанії.
— В Румунії арештовано 300 комуністів.
28 — Антанта рішила не евакувати Кельна і округи 10. січня, 1925, всупереч постанові Версальського договору.
— Естонія: експльозія динаміту в порті Отару; 50 убитих, 300 поранених, 77 складів, 20 кораблів і доки знищені.
29 — Англія: конгресом трейд-юніонів принято звіт делегації з її поїздки до СРСР. Голова делегації Персел заявив, що СРСР — це "перший жемчуг в короні робітничої кляси світа".
— Банкроцтво пруського краєвого банку.
30 — Китай: в окрузі Чагар розстріляно 489 жовнірів в "інтересі карности".
Грудень — В Парижі відбувся перший з'їзд північно-африканських робітників.
— У Варшаві засуджено на тюрму 80 членів комсомолу.
— На протязі останніх двох місяців італійські фашисти убили 16 осіб, а 208 поранили.
— Признаки бунту проти Англії серед південно-африканського племени Зулю.
— Масові арештування комуністів на Литві.
— Повстання в Альбанії.

Січень, 1925.

1 — Столиця Норвеґії, Христіянія, переіменована на Ослью — так звалося це місто в часі від 1047—1624 р.
2 — Ахмед Зогу і його повстанці довершили окупації цілої Альбанії.
5 — Чарлз Е. Рутенберг, секретар Робітничої (Комуністичної) Партії Америки, засуджений на 3 до 10 років тюрми.
— В Югославії арештовано Стефана Радіча, провідника хорватської селянської партії.
6 — В Питтстон, Па., вбито провідника майнерського страйку, Сема Спечія.
7 — В Олд Фордж, Па., вбито страйкуючого майнера, Стефана Фрілі.
8 — Почався страйк портових робітників в Тасманії.
10 — Німеччина: уступив канцлер Маркс.
— Злуч. Держави: Чарлз Е. Гюз зрезигнував зі становища секретаря стейту; від 4. березня секр. стейту Френк Б. Келлог.
13 — Антанта признала претенсії Америки до німецьких репарацій в сумі 600 міліонів дол.

14 — Німеччина: д-р Ганс Лютер сформував кабінет з самих представників буржуазії.
18 — Почався з'їзд французької комуністичної партії.
21 — Альбанія проголошена своїми установчими зборами республікою.
25 — Геррин, Ілл.: убито 4 людей в забуреннях, викликаних Ку-Клукс-Кленом.
— Підписано конкордат між Баварією й Ватиканом.
— В Чілі проголошено мілітарну диктатуру.
26 — В Лондоні почались наради лівого крила англійських робітничих юній.
27 — Лондон: страйк в королівській палаті і державних будинках.
29 — Кровава боротьба між комуністами і католиками в Парижі.
Січень — Переслідування комуністів в прибалтійських і балканських краях; на Литві арештовано звиш 350 комуністів.
— Уряд Муссолінія закриває всі опозиційні часописи; відживає фашистичний терор в Італії; комуністичну партію проголошено нелегальною; розброєння непевних військових частин; лакавт в текстильній індустрії.
— Масові арештування членів хорватської селянської партії.
— З початком 1925 р. в Англії поверх 1,300,000 безробітних.
— Арештовано кількасот студентів в Румунії.

Лютий, 1925.

2 — В Гельсінгфорс, Фінляндія, почалась конференція Польщі, Естонії, Латвії і Фінляндії в справі утворення протирадянського блюку.
3 — Французький парламент ухвалив скасувати амбасаду при Ватикані.
— Почався страйк кравецьких робітників в Монтреал і Торонто.
4 — Страйк в державних будинках в Лондоні скінчився побідою робітників.
8 — Вибори в Югославії — побідила урядова партія Пасіча більшістю 5 мандатів.
10 — Німецький парлямент розвязаний урядом.
12 — Експльозія в майні Штайн коло Дортмунду в Рурщині убила 230 майнерів.
— Прага: кровавi забурення з приводу демонстрації комуністів.
13 — Португалія: уступив кабінет Сантоса.
— Ухвалено закон про обмеження іміграції в Англії.
15 — Португалія: Гімарес на чолі нового кабінету (демократичного).

17 — В Ню Йорку почався страйк 25,000 робітників при білю і діточому одягу.
— В Шанхаю страйк 28 000 текстільних робітників.
— Фінляндія: президентом вибраний Райнлендер, обшарник.
18 — Болгарія: вбито комуністичного посла Тодора Страхомірова.
20 — Соливен, Інд.: вибух газів убив 51 майнерів.
22 — Страйк нюйорських кравців скінчився їх побідою.
23 — В Болгарії заведено воєнний стан.
24 — Помер Гяльмар Брантінг, б. прем'єр і провідник шведських соціялістів.
28 — Помер Еберт, президент Німеччини.
— Легкий землетрус в Ню Йорку, північно-східних стейтах і Канаді.
Лютий — Нагінка і процеси проти комуністів в Німеччині.
— Боротьба між католиками і комуністами у Франції.
— Голод в Ірляндії, Бесарабії і Чехословаччині; в голодуючих розрухах в Лосочі на Словаччині поранено 10 комуністів.
— Нагінка на комуністів в Тунісі.
— Масова депортація Німців з Румунії.
— Терор проти комуністів в Болгарії; боротьба між військом і селянами.
— Терор проти робітничих організацій і роб. преси в Польщі.
— В Мексику організується независима католицька церква.
— Туреччина: повстання монархістів в Курдистані.
— Греція: селяне забирають панські землі.
— Арабське племя Вагабі займає зайорданську область.

Березень, 1925.

2 — В Римі вбито бувшого альбанського прем'єра Каракучі.
3 — В Празі арештовано 4 заграничних делегатів конгресу Комуністичної Партії Чехословаччини.
4 — Інавгурація президента Кулиджа у Вашингтоні.
5 — Туреччина: Ісмет Паша на чолі нового кабінету.
6 — Загальний страйк майнерів в Новій Шкотії.
— Болгарія: в Софії вбито комуністичного посла Г. Стоянова.
12 — Китай: помер Сун-Ят-Сен, президент південно-китайської республіки і перший президент Китаю — приятель Леніна.
15 — Ню Йорк: величаве свято Паризької Комуни в Медисон Сквер Гарден (10,000 учасників).
17 — Швеція: почався загальний страйк з приводу лакавту 156,000 робітників.

18 — Торнадо в Мизурі, Іллинойс та Індіяна; біля 900 убитих, 3,000 поранених.
20 — Помер Лорд Корзон, провідник англійських консерватистів.
— Болгарія: виключено з парляменту 6 комуністичних послів.

Березень — Польща: загальний страйк двірських робітників.
— Мексико: фракційна боротьба між католиками.
— Революційні заворушення в Персії.
— Італія: страйкувало 100 000 робітників з фашистичних юній.
— Індія: масові арештування автономістів.
— Німеччина: кровавi зудари між комуністами і поліцією.

Квітень, 1925.

2 — Франція: 48-годинний страйк студентів з приводу назначення Селя професором Сорбонського університету (Селє — приятель прем'єра Ерріо).
6 — Бельгія: уступив прем'єр Тені з кабінетом.
8 — Жак Садуль звільнений військовим судом в Орлеані від вини і кари.
10 — Уступив французький кабінет прем'єра Ерріо.
12 — Погром Жидів у Варшаві.
14 — Неуспішний замах на життя болгарського короля Бориса.
15 — В Букарешті засуджено на тюрму 44 бесарабських комуністів.
— В м. Мексику скінчилися наради III. Конгресу Комуністичної Партії Мексика.
16 — Болгарія: вибух бомби в катедрі в Софії підчас похорону ген. Георгієва; 140 убитих (між ними 14 генералів), сотки поранених .
17 — Франція: Пенлєве сформував новий кабінет.
18 — Португалія: в Лісбоні здавлено військову революту.
21 — Загальний страйк і кровавi забурення в південно-африканській провінції Орендж.
22 — Масакра африканського племени в італійській кольонії Кіренайкі (півн. Африка).
25 — Португалія: уступив президент Т. Ґомез.
26 — Гінденбург вибраний президентом Німеччини.
28 — Англія: Балфур назначений прем'єром Болдвином головою ради міністрів на місце померщого Корзона.
29 — Почалось повстання у французькому Марокко.
30 — Масові арештування комуністів в Італії.

Квітень — В Японі нараховують 3,400.000 безробітних.
— Революційна боротьба в північній Болгарії.
— Польща: масові арештування комуністів перед 1. мая.

Травень, 1925.

1 — Югославія: прем'єр Пасіч уступив з кабінетом.
5 — Париж: загальний страйк трамваєвих робітників; виграли страйк слідуючого дня.
6 — Квінсленд, Австралія: заведено 44-годинний тиждень праці.
7 — В Женеві відкрито міжнародню робітничу конференцію з рамени Ліги Націй.
9 — В Букарешті почалась конференція Малої Антанти (Румунія, Чехословаччина й Югославія) в справі спільного фронту проти СРСР.
— Болгарія: в Плевні засуджено 20 революціонерів на смерть.
11 — Франція рішила вислати 100-тисячну армію для здавлення повстання в Марокко.
14 — Вест Вирджінія: в Ґрент Тавн арештовано 127 страйкуючих майнерів.
— Бельгія: прем'єр Ван де Вівер сформував новий кабінет.
15 — Естонія: в Ревалі розстріляно двох комуністів, братів Вахманів.
— У Варшаві арештовано 47 комуністів.
23 — Бельгія: новий кабінет подався до димісії.
26 — Марія Бонфой убила в Парижі провідника французьких монархістів, Бергера.
27 — Болгарія: в Софії повішено за вибух бомби в катедрі Коєва, Погорського і Фрідмана.
30 — Англія: в Глесґов відкрито з'їзд англійської комуністичної партії.

Травень — Масові арештування Литовців у Виленщині.
— Масові арештування робітників в Польщі.
— Австралія: зорганізоване робітництво відказалося витати американську воєнну фльоту.
— Данія: загальний страйк транспортових робітників.
— Австралія: загальний страйк текстільних робітників.
— Депортування заграничних комуністів з Англії й Франції.
— Китай: загальний страйк в Шанхаю з приводу убійства 10 студентів в розрухах.
— Персія: повстання здовж границі Белуджістану.
— Індія: страйк 40,000 залізничих робітників.
— В Польщі нараховують 50,000 політичних в'язнів.

Червень, 1925.

3 — Болгарія: в Софії заведено воєнний стан і переведено загальний трус в цілому місті; арештовано кількасот осіб.
— Америка: словацька Робітничо-Соціялістична Федерація

рішила вступити в члени Робітничої Партії Америки.
4 — Австралійська партія праці побідила у виборах до парляменту — 43 мандати на 84.
— У Відни засновано "Німецьку Народню Лігу" для злуки Австрії з Німеччиною; в Лізі 1,000 000 членів.
5 — Еспанія: невдалий замах на життя короля; арештовано 200 осіб.
— Португалія: загальний страйк в Лісбоні.
6 — Китай: початок домашньої війни між поступовими й реакційними елементами.
7 — Болгарія: біля залізничої стації в Іхтімані постріляно 50 ув'язнених комуністів.
— Данія: загальний страйк транспортових робітників скінчився їх побідою.
10 — У Варшаві почався III. Конгрес Профспілок.
11 — Бельгія: сформовано п'ятий з ряду кабінет на протязі двох місяців; тепер прем'єром граф Пулєт.
12 — Нова Шкотія: майнери у Ватерфорд розоружили компанічну поліцію і заняли електростанцію.
— Греція: уступив кабінет.
16 — Гекеттставн, Н. Дж.: розбився залізничий поїзд з Німцями, що їхали до старого краю; 55 убитих, около 100 поранених.
18 — Вернула експедиція Амундсена до північного бігуна на літаках після 28-дневної відсутности.
— У Вашингтоні помер сенатор Ла Фоллет з Вискансин.
20 — Еспанія проголосила бльокаду мароканського побережжя.
21 — Англія: масові віча безробітних.
— Монголія: в Урга відбулася перша конференція монгольських робітників.
24 — Европейці убили в Кантоні поверх 1,000 Китайців.
26 — Греція: військова револьта; кабінет уступив.
27 — В Стокгольмі відкрито з'їзд шведських кооператив.
28 — На конгресі в Шікаго зорганізовано "Міжнародню Робітничу Оборону", як американську секцію МОДР-у.
29 — Франція почала евакувати Рурщину.
— В Скрентон Па., почалася конференція антрацитових майнерів.
— Землетрус знищив частину міста Санта Барбара, Кал.

Червень — В Шанхаю агітація за повстанням проти чужинців.
— Мексико: страйк портових робітників в Прогресо.
— Чіле: робітнича револьта на теренах салітри.
— Португалія: загальний страйк в Лісбоні.
— Злуч. Держави: в перших днях місяця червня померло від спеки звиш 200 осіб.
— Комуністична пропаганда серед французьких жовнірів в Марокко.
— В Англії нараховують 1,300,000 безробітних.

— Французькі війська в Марокко почали відступати.
— Нова Шкотія: голодові розрухи серед страйкуючих майнерів.
— Куба: загальний страйк залізничників.
— Почалась економічна боротьба між Польщею й Німеччиною забороною імпортів.

Липень, 1925.

1 — Мексико: почалось зменшування числа залізничих службовців о 14,000 людей.
— Болгарія: протижидівські забурення на провінції.
3 — Французи відступають на 150-милевому фронті в Марокко.
— В Лондоні почалася конвенція англійських майнерів.
13 — В Берліні відкрито річний з'їзд німецької комуністичної партії.
15 — Польський сойм рішив завести державний монополь на сірники і продати його на 20 років Американцям.
17 — Англія: на конференції майнерів, залізничників, транспортовців, будівельних робітників і механіків рішено створити спільний союз.
18 — Китайська торговельна палата проголосила бойкот на англійські та японські товари.
19 — Португалія: військова револьта; воєнний стан в цілій країні.
20 — Югославія: почав урядувати коаліційний кабінет Пасіча.
21 — Польський сойм приняв законопроєкт про аграрну реформу.
— Франція: масові арештування комуністів в Бресті.
— В Дейтон, Тенн., скінчився процес проти проф. Скопса його засудом на $100 кари за навчання еволюційної теорії в публичній школі.
24 — Португалія: прем'єр де Сільва подався до димісії з цілим кабінетом.
26 — В Дейтон, Тенн., помер Виллям Дженнінгс Брайен, визначний політик і оборонець біблійного світогляду на процесі проф. Скопса.
Липень — У Варшаві арештовано біля 40 комсомольців.

Серпень, 1925.

5 — Почався процес посла Ланцуцького у Варшаві.
7 — Юнія французьких учителів рішила вступити до Генеральної Робітничої Федерації.
8 — Болгарія: в Софії засуджено 33 комуністів на смерть, а 77 на довгі роки тюрми.
16 — Мексико: нафтові компанії приняли домагання комуністичної Загальної Федерації Робітників.
17 — Забурення у Відни з приводу конгресу сіоністів; біля 50 поранених.

— Конгрес МОДР-у (Міжнародньої Організації Допомоги Революціонерам) в Берліні.
18 — Комуністи побили в Парижі голову болгарського парляменту й його заступника.
— Шанхай: страйк почтових робітників.
— Япан: страйк портових робітників.
19 — Куба: в Гавані почався з'їзд в цілі зорганізування комуністичної партії.
20 — Велика демонстрація робітників жіночого одягу в Ню Йорку; 50 000 учасників.
21 — У Варшаві розстріляно комуністів Гібнера, Рутковського і Кнєвського в злуці з убійством провокатора Цехновського у Львові.
— Шанхай: страйк текстільних робітників скінчився побідою страйкарів.
22 — В Кантоні убито Лі-Чун-Го, що був провідником китайських комуністів і міністром фінансів південно-китайської республіки.
23 — Єгипет: в Каіро повішено 7 людей за убійство ген. Лі Стека 19. листопада, 1924.
25 — Китайські червоні військові кадети заняли м. Кантон.
— В Ревалі почалась конференція Польщі і прибалтійських держав.
30 — В Шікаго скінчилися наради Четвертого З'їзду Робітничої Партії Америки.

Серпень — В Сирії продовжається повстання проти Франції.
— Польща виганяє Німців, а Німеччина Поляків.
— Фашисти поширюють антісемітизм в центральній Европі.
— Голодні селяне втікають з Бесарабії на Україну.
— В Парижі відбувся з'їзд французьких соціялістів.
— Страйк банкових робітників в Парижі.
— Побідний страйк текстільних робітників в Англії.
— Південно-китайський (кантонський) уряд заборонив японським і англійським кораблям входити до китайських портів.
— Всесвітній попівський з'їзд в Стокгольмі; ціль з'їзду — боротьба з атеїзмом.
— Загальний страйк моряків в британській імперії.
— Франція: демонстрації комуністів проти війни в Марокко.
— Масові арештування комуністів в Бесарабії.
— В Хорватії зорганізовано революційну робітничо-селянську партію.
— Процес 500 комуністів в Тірпово в Болгарії.
— В Болгарії засуджено на смерть 290 комуністів.
— Польща: загальний страйк в залізній індустрії; вартість злотого падає.
— Білий терор на Литві.

Вересень, 1925.

1 — Почався страйк 150,000 майнерів твердого вугілля в Злучених Державах.
3 — В Женеві відкрито засідання Ліги Націй.
— Американський цепелін "Шенандо" розбився коло Кембридж, О.; згинуло 14 людей його залоги.
— Велика робітнича демонстрація в м. Мексику проти нарушення урядом постанов конституції; 150,000 юнійних робітників в демонстрації.
6 — Французи розстріляли в Дамаску 11 сирійських повстанських провідників.
7 — В Скарборо почались наради конгресу англійських трейд-юній.
— Канада: прем'єр МекКензі Кінг розвязав парлямент за його виступи проти Англії.
8 — В Лодзі засуджено посла Ланцуцького на 6 років тяжкої тюрми.
9 — Франція й Еспанія почали загальну офензиву в Марокко; 300,000 війська проти 150,000 на 150-милевому фронті.
11 — Загальний страйк моряків в Ню Йорку.
— Три-годинний загальний страйк державних урядовців у Відни.
— Франція: в Бордо почався робітничо-селянський з'їзд.
12 — Скінчився страйк банкових робітників у Франції частинною побідою страйкуючих.
15 — У Варшаві засуджено посла Ланцуцького на 3 роки тяжкої в'язниці.
— Пожар знищив будинки парляменту в Токйо.
16 — Рішенням американського секретаря стейту Келлога не впущено на міжпарлямснтарний з'їзд у Вашингтоні англійського комуністичного посла Саклатвалу.
22 — Польща: бунт 400 в'язнів в Кельцах; 25 в'язнів убито, кількадесять поранено.
24 — Англійсько-радянська конференція профспілок видала маніфест в справі утворення всесвітньої федерації робітничих юній.
— У Вашингтоні почалася французько-американська конференція в справі военних довгів.
25 — У Вест Вирджінії почався загальний страйк майнерів мякого вугілля.
28 — В Ливерпул отворено річну конвенцію англійської Партії Праці.
30 — В Греції проголошено нову конституцію і розвязано парлямент.

Вересень — Англійський уряд організує спеціяльну поліційну армію для боротьби з робітництвом.
— Нагінка на комуністів в Чехословаччині.

— Процес 1,000 бесарабських селян в Кишинені за протидержавну акцію.
— В Оттаві відбувся з'їзд канадійських робітничих юній.
— В Сирії зростає повстанський рух проти Франції.
— Польська влада арештувала на Білоруси около 1,000 селян і робітників.

ТОРГОВЕЛЬНІ ДОГОВОРИ ЗЛУЧ. ДЕРЖАВ.

Злучені Держави тепер мають шістьдесять-вісім торговельних договорів і угод з сорока пят'ю націями. Після твердження "Ню Йорк Трост Компані", яка вказує що договори і угоди відносяться переважно до торгівлі, навігації (мореплавби), імпорту та експорту юридичної процедури і полегшення праці роз'їздних агентів, — Злуч. Держави є в зносинах фактично з кожною важливішою европейською та південно і центрально американськими націями.

"Найстаршою між нашими торговельними договорами і порозуміннями, що тепер всилі, є "конвенція для регуляції торгівлі між Великою Британією і Злученими Державами", каже трост компанія.

"Найбільшими періодами активности що до заключування торговельних договорів і угод цією країною були роки зараз перед горожанською війною і роки після тієї війни. Більше як дві пятих наших угод увійшло в силу від 1918 р.

Найважливішим моментом в нашій торговельній тактиці останнього часу є заведення політики "взаїмного безумовного трактування як найприязнішої нації" між Злученими Державами та иншими націями, під зглядом цлових та инших зобовязань, що відносяться до торговлі. Після цієї умови кожна нація зобовязується не оподатковувати вивозу з иншої країни по вищій раті ніж то вона застосовує до продуктів якої будь третьої нації. Угода що до "взаїмного безумовного трактування як найприязнішої нації" насамперед увійшла в життя з Бразилією через виміну нотами в 1923 р. Злучені Держави здійснили тотожні угоди з Чехо-Словаччиною, Домініканською (?) Республікою, Естонією, Німеччиною, Грецією, Ґватемалою, Нікараґвою і Польщею.

Декілька дальших угод того рода знаходяться в процесі переговорів, які веде Державний Департамент",

ВАЖНІШІ ДАТИ ЗІ ЗАГАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ.

Рік до Христа

4731-4454—Побудовано піраміри в Гіза, Єгипет.
2267-15—Початок Вавилонської імперії.
1453—Перші Олімпійські ігрища в Греції.
1300—Вихід Євреїв з Єгипту.
850—Основано місто Картагену.
753—Основано місто Рим.
667—Основано Візантію, теперішній Константинополь.
560—Народився Будда, основатель буддистської віри.
551—Народився Конфуцій.
538—Упадок Вавилону, який здобули Перси.
399—Страчення фільософа Сократа.
390—Галійці зайняли Рим.
356-23—Панування Александра Великого (Македонського).
284—Основано Александрійську Бібліотеку; згоріла в р. 47 до Хр. і в р. 640 по Хр.
146—Римляне знищили Картагену.
58-51—Юлій Цезар побідив Галійців і Британів.
44—Убійство Юлія Цезара.
1—Народився Христос.

Рік по Христі

64—Спалення Риму і перші переслідування Христіян.
79—Міста Помпеї і Геркуляєум знищені вибухом вулькану Везувія
313—Візантію навернено до христіянства.
330—Римську столицю перенесено до Візантії, яка від цего часу почала зватись Константинополем.
476—Упадок західно-римської імперії.
622—Утеча Магомета з Мекки.
787—Дани напхали на англійські острови.
988—Хрещення Руси Володимиром Великим.
1000—Норвежець Леіф Еріксон віднайшов Америку.
1001—Перший наїзд Магометан на Індію.
1096-99—Перший хрестоносний похід і здобуття Єрусалиму.
1172—Генрі II завоював Ірляндію.
1206—Джингіс-Хан основав монгольську імперію; завоював Китай в р. 1215 і Центральну Азію в р. 1221.
1215—Англійський король Джан надав Магну Чарту.
1233—Папа Григорій IX встановляє інквізицію в Іспанії; по завмертю, інквізиція ожила в р. 1480; в р. 1808 Наполеон заборонив інквізицію, але в р. 1814 вона знову ожила; остаточно понехано її в р. 1820.
1259-92—Панування монгольського царя, Кублай-Хана.
1265—Перший парляменг в Англії.
1291—Початок швайцарської конституції.
1338—Початок так званої столітньої війни.
1348—Пошесть "Чорної Смерти" в Европі.
1453—Турки заняли Константинополь.
1492—Христофер Колюмб відкрив Америку.
1497—Кабот відкрив Східну Канаду.
1498—Васко Де Гама приплив морем до Індій.
В місті Флоренції, Італія, спалено Савонаролю.
1513—Бальбоа відкрив Тихий Океан.
1517—Початок церковної реформи в Німеччині; у Франції почато переслідування протестантів.
1519-21—Кортез здбоює Мексик.
1531—35—Пізарро здобув Перу.
1534—Жак Картієр подався в глуб Канади по ріці Сейнт Лоренс.
1572—Масакра в ніч Св. Вартоломея (погроми протестантів у Франції).
1600—Спалено Джордана Бруно.
1603—Злука Англії і Шкотляндії.
1618—Почалась тридцятьлітня війна в Німеччині.
1693—Землетрус в Сицілії, Італія, в якому згинуло 60 тисяч осіб.
1707—Землетрус в Японії; згинуло 200 тисяч осіб.
Основано місто СанПетербург (тепер Ленінград).
1704—Англійці забрали Гібральтар.
1714—У Франції проголошено свободу віри.
1755—Землетрус в Португалії. В самому місті Лісбоні згинуло 50 тисяч.
1772—Перший поділ Польщі; другий в р. 1793; третий в р. 1795.
1774—Перший континентальний конгрес в Філядельфії.
1775—Американські Квейкери основали перше протирабовласницьке товариство в Філядельфії.
1777—Вашингтон відніс побіду під Принстон.

1783—Землетрус в Калябрії, Італія; загинуло 60 тисяч людей.
1784—Перший дневник в Америці, "Адвертайсер" видано в Філядельфії.
1787—Конвенція делегатів від стейтів зробила начерк американської конституції.
1788—Перші поселенці в Австралії.
1789—Перші вибори президента в Злучених Державах.
Джордж Вашинґтон інавґурований президентом 30 квітня.
Початок першої французької революції; штурм тюрми Бастилії.
1791—Революція в Польщі.
1792—Франція проголошена республікою, 21 вересня.
1793—Канада заборонила спроваджувати рабів.
Французький король Луіс XVI покараний смертю.
1796—Учений Єннер віднайшов спосіб щіплення віспи.
1797—Землетрус на західнім побережжу Пол. Америки; 41 тисяча людей було убитих в місті Кіто і околиці.
1798—Революція в Ірляндії.
1799—Помер Джордж Вашинґтон, 14. грудня.
1801—Прилучення Ірляндії до Великої Британії.
1804—Наполеон Бонапарте проголосив себе імператором Франції.
1805—Морська битва під Трафальгаром яка покінчила ішпанську імперію.
1806—Кінець святої римської держави.
1812—Нещасна виправа Наполеона на Москву; Росіяне спалили місто.
1814—Стіфенсон винайшов льокомотиву.
Уродився Тарас Г. Шевченко.
1815—Поразка Наполеона під Ватерлю і його заслання на остров св. Єлени.
1819—Перший пароплав переплив Атлянтик.
1821—Смерть Наполеона на засланню
1821-29—Боротьба Греції за независимість.
1822—Великий голод в Ірляндії.
Революція в Португалії; Бразилія відорвалась від Португалії.
1823—Проголошено Доктрину Монроа
1825—Трейд-юнії дозволені в Англії.
1835—Морс винайшов електричний телеграф.
1840—Війна за опіюм між Вел. Британією і Китаєм.
1842—Пожар в Гамбургу; згоріло 1,992 будинки.
1844—Перша робітнича кооператива в Рочдейл, Англія.
1846—Гав удосконалив машину до шиття.
1847—Спалено твори Вольтера.
1848—Революційні заворушення в Европі.
Пожар в Константинополі; згоріло 3,000 будинків.
Віднайдено золото в Каліфорнії.
1849—Процес К. Маркса за соц. агітацію.
1851—Великий пожар в Сен Франциско; згоріло 2,500 будинків; в місяць опісля згоріло ще 500 будинків.
1853—Почалась Кримська війна.
1855—Упадок Севастополя і конець кримської війни.
1857—Велике повстання в Індії.
1861—Знесення кріпацтва в Росії.
Умер Тарас Г. Шевченко
1863—Визвольна Проклямація Линкольна увійшла в життя.
1864—Прусько-данська війна.
1865—Линкольн пострілений 14 квітня; помер 15 квітня.
1866—В Квібек вогонь знищив 2,500 будинків.
1867—Злуч. Держави купили від Росії Аляску.
1868—Землетрус в Перу і Еквадорі 25 тисяч осіб убитих.
1869—Створено Суеський Канал.
1870—Початок французько-прусської війни.
1871—Пожар в Шікаго; згоріло 18 тисяч будинків.
Паризька Комуна. Масакра комуністів в Парижі.
1877—Початок російсько-турецької війни.
1878—Берлінський конгрес; Болгарія Сербія, Чорногора і Румунія зі стали освободжені від Туреччини.
Перший конгрес французьких робітників.
Едисон винайшов електричну лямпу.
1882—Др. Кох віднайшов бакциль туберкульози (сухіт).
1886—Страчення соціялістів Куніцького, Петрусінського і ін.
Робітничий конгрес в Лозані.
1889—Бразилію проголошено республікою.
Велика повінь в Пенсилвенії; утопилось 2,209 людей.
1890—Великий страйк у Відню.
День Першого Мая признано па-

рижським Соціялістичним Конгресом як міжнародне робітниче свято.

1892—Пінкертонські детективи убили і поранили пікетчиків у сталевім страйку в Гомстед, Па.

1894—Почалась китайсько-японська війна.

1895—В. К. Рентген винайшов лучі екс-рей (лучі Рентгена).

1897—Турецько-грецька війна.

1898—Початок іспансько-американської війни.

1899—Полуднево-африканська (бурська) війна.

1900—Боксерське повстання в Китаю
Генеральний страйк в Петрограді.

1902—Великий майнерський страйк в Пенсилвенії.
Рільничі страйки в Галичині.
Перший міжнародній мировий суд в Газі (Голяндії).
Переслано через океан першу без дротну депешу.

1903—Масакра Жидів в Кішіневі.
Брати Райт доконали першого лету на механічнім літаку.

1904—Початок російсько-японської війни.

1905—Підписано мир між Японом і Росією.
Норвегія відлучилась від Швеції
Землетрус убив 1,500 осіб в Вальпараісо, Чіле.

1906—Землетрус і пожар в Сен Франциско.

1907—Землетрус убив 1,400 осіб на острові Ямайка.
Пожар в майні в Фейрмант, Вест Вирджинія: 400 майнерів убитих.
Селянські бунти в Румунії.

1909—Американець Пірі віднайшов Північний Бігун.

1910—Португалія проголошена республікою.

1911—Італійсько-турецька війна в Трі полісі.
Роальд Амундсен відкрив Полудневий Бігун.
Китай проголошений республікою.
Великий залізнодорожний страйк в Аргентині.

1912—Початок балканської війни.

1913—Генеральний страйк в Бельгії.

1914—Початок великої світової війни в Европі.

1917—Велика російська революція в марті; пролетарська революція під проводом Леніна в листопаді.
Встановлення Укр. Центр. Ради.
Велика експльозія в Галіфаксі; около 1,500 убитих.

1918—Брест-литовський договір між большевиками і Німеччиною.
Цар Микола убитий в Екатеринбурзі.
Угорщина і німецька Австрія проголошені окремими республіками.
Революція в Кіль і Гамбург; Баварія проголошена республікою: Уступлення кайзера Вільгельма.
Проголошено перемиря.
Українське національне правительство в Галичині.

1919—Мирові переговори; підписане версальський договір.
Великий портовий страйк в Ню Йорку, Бостон і др.
Генеральний страйк в Виннінегу
Страйк поліцаїв в Бостоні.
Великий сталевий страйк в Зл. Дер.; залізнодорожний страйк в Англії; страйк в майнах мягкого вугля в Зл. Державах.

1920—На пароплаві Бюфорд депортовано поверх 200 робітників.
Прогібіція в Зл. Державах стала правосильною.
Жінкам в Зл. Держ. надано право голосу.
Велика експльозія на Вол Стріт в Ню Йорку.

1921—Шінн-фейнерські революційні бої в Ірляндії.
Згорів велкий бальон ЗР-2 в Англії.

1922—Великий голод в радянських республіках.
Проголошено ірляндську республіку, Айриш Фрі Стейт.
Основано Союз Соціялістичних Радянських Республік.

1923—Франція і Бельгія займають Рур
Землетрус в Японі убив поверх 100 тисяч осіб.

1924—Західно европейські держави приняли плян Доуса.
Капіталістичні держави визнають С. Р. С. Р.

УКРАЇНСЬКІ СПРАВИ

УРЯД УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ РАДЯНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.

На сесії Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету, що відбулася в жовтні, 1925, затверджено слідуючий склад уряду Української Соціялістичної Радянської Республіки:

Чубар — голова Ради Народніх Комісарів;

Булат і Сербиченко — заступники голови РНК;

Балицький — нар. комісар внутрішніх справ і голова Державного Політичного Управління;

Дудник — нар. комісар земельних справ;

Шумський — нар. комісар освіти;

Кузнецов — нар. комісар фінансів;

Лебідь — нар. комісар робітниче-селянської інспекції;

Черпов — нар. комісар внутрішнього торгу;

Єфімов — нар. комісар здоровля;

Горбачов — уповажнений нар. комісаріяту праці;

Скрипник — нар. комісар справедливості (юстиції) і генеральний прокурор республіки;

Постанський — нар. комісар соціяльного забезпечення;

Аусем — голова Вищої Ради Народнього Господарства;

Золотарьов — уповажнений нар. комісаріяту зовнішнього торгу;

Олександров — уповажнений нар. комісаріяту шляхів;

Сіньков — уповажнений нар. комісаріяту пошти і телеграфу;

Шліхтер — уповажнений нар. комісаріяту закордонних справ;

Якір — командант військових частин України й Криму;

Мазлах — керуючий Центральним Статистичним Управлінням;

Гринько — голова Держплану;

Полоз — голова Адміністраційно-Фінансової Комісії РНК;

Рейхель — голова комісії по розгляду законодавчих актів при РНК.

"Вісти ВУЦВК", 24/X, 1925.

АМСРР. *УСРР.*

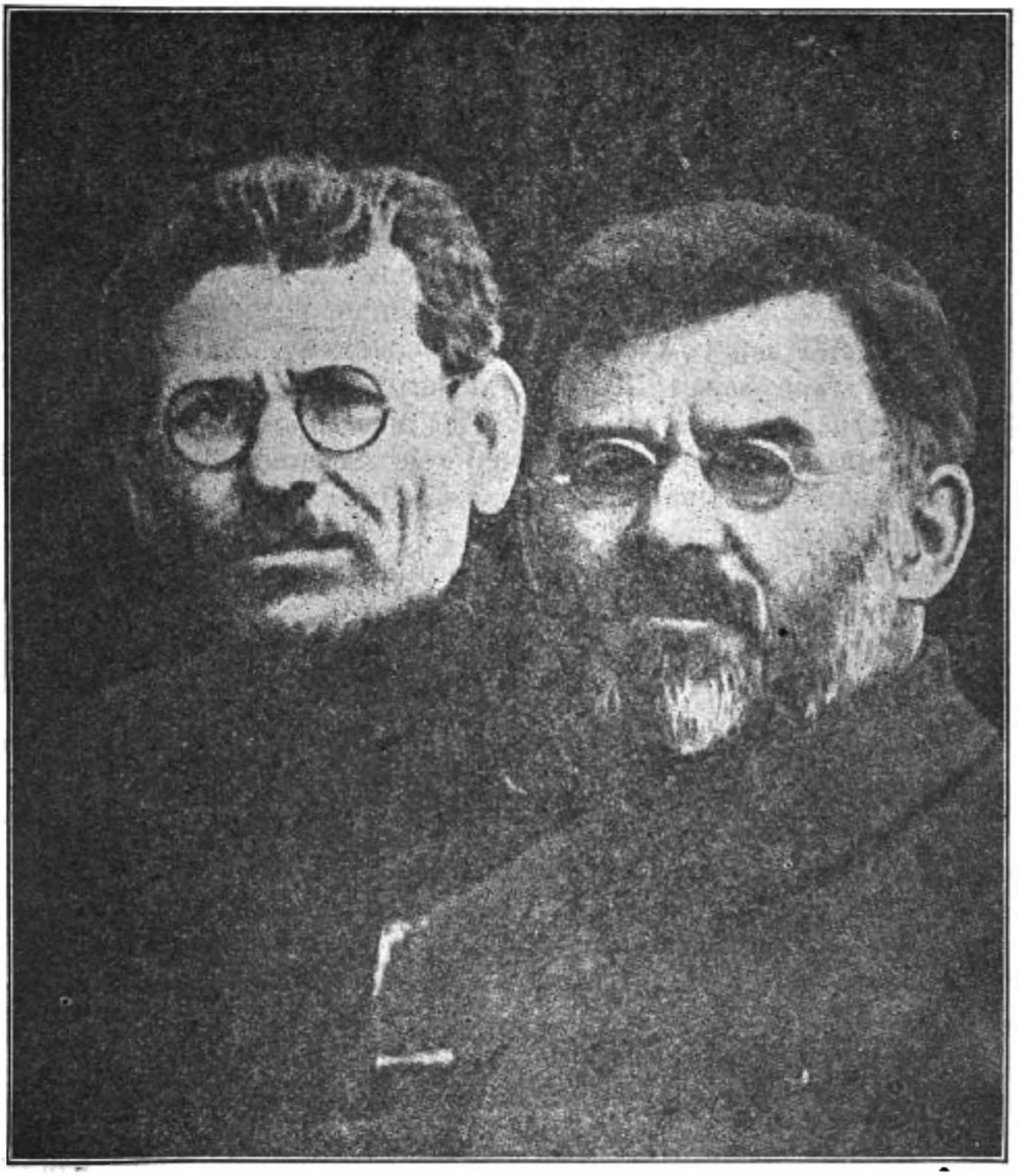

СТАРИЙ

Голова Центрального Виконавчого Комітету Автономної Молдавської Соціялістичної Радянської Республіки.

ПЕТРОВСЬКИЙ

Голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Української Соціялістичної Радянської Республіки.

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА ПЕЧАТКА.

ПОСТАНОВА ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ И РАДИ НАРОДНІХ КОМІСАРІВ УКРАЇНСЬКОЇ СОЦ. РАД. РЕСПУБЛІКИ.

Про державну печатку.

Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет і Рада Народніх Комісарів УСРР постановили:

1. Державну печатку УСРР встановлюється велику й малу.

2. Велика державна печатка має форму кола, дев'яти сантиметрів у діяметрі, з малюнком на середині кола державного гербу УСРР з написом на обводі: "Українська Соціялістична Радянська Республіка, Державна печатка".

3. Мала державна печатка УСРР має форму коло семи сантиметрів у діяметрі, з малюнком на середині кола гербу УСРР з написом на обводі: "Українська Соціялістична Радянська Республіка. Державна печатка".

Увага. Взірці великої й малої державних печаток до цього додається.

4. Велику державну печатку кладе Секретар Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету на постановах Всеукраїнського З'їзду Рад.

5. Малу державну печатку кладе Секретар Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету й Керуючий Справами Ради Народніх Комісарів УСРР: а) на декретах і постановах Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету й Ради Народніх Комісарів УСРР, б) на грамотах і инших актах, видаваних від імени УСРР установам і особам, вважаючи на їхні заслуги перед Республікою і в) у инших надто важливих випадках.

6. Велика державна печатка може бути виготовлена тільки з особливого дозволу Президії Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету й її належить переховувати в Секретаря Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету.

7. Мала державна печатка може бути виготовлена тільки з особливого дозволу Секретаря Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету в двох примірниках і належить її переховувати в Завідуючого Секретаріятом Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету й у Керуючого Справами Ради Народніх Комісарів УСРР.

8. Крім великої і малої державних печаток урядництва й установи вживають печатки з державним гербом, яка має форму й розмір, що їх встановлює Народній Комісаріят Внутрішніх Справ у порядку постанови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету з 29-го листопаду 1922 р. "Про порядок вживання печаток з державним гербом". (Зб. Уз. 1922 р., ч. 50, арт. 747).

Увага. Печатка з державним гербом повинна мати назву тої установи, що її вживає але не може мати напису "Українська Соціялістична Радянська Республіка, Державна печатка".

9. Коло осіб і установ, що мають право вживати печатки з державним гербом, а також порядок її виготовлення, вживання та переховування визначається постановою Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету з 29-го листопаду 1922 року.

Харків, 30. вересня 1925 р.

Голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету **Петровський.**

Заступник Голови Ради Народніх Комісарів УСРР **Сербиченко.**

Секретар Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету **А. Буценко.**

"Вісти ВУЦВК", 14. жовтня, 1925.

РЕВОЛЮЦІЯ НА УКРАЇНІ.

ЇЇ СОЦІЯЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ.

(Спроба короткої характеристики.)

I.

Були часи, коли українські робітники в Америці майже нічого не знали про революцію на Україні. Інформації з-за океану надходили скупо, нерегулярно, з непевних джерел, одна-одну заперечували. Через це виникало чимало роздрату й непорозумінь серед українських робітників в Америці, що поріжному росцінювали події на далекій Україні.

Тепер становище вже не таке. Більшість свідомої еміґрації, що читає робітничу пресу, має вже загальну уяву про хід революції на Україні, розуміє конечність і доцільність утворення й зміцнення там пролєтарської диктатури.

І все-таки, ще й тепер є чимало нез'ясованих питань, зв'язаних з минулим героїчної боротьби пролєтаріяту України за владу, — питань, що настирливо вимагають свого пояснення, розв'язання.

Крім того — не досить простого задоволення нашої цікавости. Звичайно, цікаво знати *все* про події на Україні за останніх 8 років, але, коли ми знайомимося з історією, особливо з історією революції, то маємо завжди практичну мету: на досвіді минулого, на минулих помилках і досягненнях, поразках і перемогах — вчитись провадити свою сучасну боротьбу й будувати майбутнє нашої класи.

Ось чому ми вважаємо за зайве у цьому короткому начеркові докладно малювати весь шлях, всі події революції на Україні. Історію революції треба *вивчати*, а в першу чергу треба вивчати ті соціяльні чинники, що брали участь в революції й ту економічну ситуацію (становище), що в її умовах відбувалася революція. Звичайно, цей коротенький начерк не може претендувати на те, щоб дати читачам новий аналіз соціяльно-економічних чинників революції на Україні. Дана стаття — це лиш лорнетка, або радше конспективний начерк до більшої праці на ту ж тему, що її має намір писати автор цієї статті.

Але, коли цей начерк спонукає читачів до більш докладного й поглибленого вивчення чинників революції на Україні, то я вважатиму, що моя праця досягла своєї мети.

Не бажаючи втомлювати непідготованого читача, я уникав цифрових викладок і дат, вважаючи, що все це читачі зможуть знайти в літературі про відповідні окремі питання, тепер досить вже багатій.

II.

Перш за все виникає питання — чому шлях революції на Україні був таким важким, кривавим, вимагав такої безлічі жертв, чому той шлях був складніщим, ніж в якій би то не було иншій частині бувшої царської Росії?

Загально у відповідь на це покликаються на національне питання. Це справедливо, та лиш до певної міри. Становище України в минулому, як національно-пригнобленого краю, повинно було важко відбитись на ході пролетарської революції. Національне гноблення витворило серед українських селян ненависть і недовір'я до всього російського, навіть до всіх, хто вживає російську мову; бо від кого чув ту російську мову український селянин? Від поміщика, царського урядника, пана, крамара — від своїх класових ворогів. Отже, російська мова сполучилася в уяві селянина з класовим гнобленням. Тут ми бачимо те ж становище, яке в Галичині утворилося супроти поляків та польської мови. Факт національного гноблення в минулому заважав українському селянству сполучитись з русіфікованим робітництвом, з одного боку, а з другого викликав серед того селянства нахил до злуки з ідеологами української буржуазії. Це все так.

Але значно більше й важче відбилося на ході української революції те, що Україна була не стільки колонією російського царату, скільки чужоземної, західно-европейської буржуазії.

Майже всі головніші галузі промисловости України — кам'яновугляна, залізорудна, металооброблююча, машинобудівельна — були в руках закордонних капіталістів. Російський капіталізм був надто слабим для визискування в повній мірі природніх богацтв України; він розглядав Україну лише як ринок для своїх товарів (головно — текстільних) та як джерело продуктів сільського господарства. Натомість англійські, французькі, бельгійські й німецькі капіталісти вже з 70-х—80-х років минулого століття почали захоплювати українське вугілля, сіль, залізо, манґан, будувати на Вкраїні свої шахти (майни), фабрики, вкладати для цієї мети величезні капітали; для закордонного капіталізму Україна була не ринком, а місцем для експорту (вивозу) надбутків европейського капіталу,

як також джерелом сировини для европейської промисловости.

Утворена чужоземним капіталом промисловість визискувала Україну, але не збагачувала її, бо вся додаткова вартість вивозилася за кордон. І це було одною з найбільших причин ворожнечі села до фабрики й міста, як до "дармоїдів" та "грабіжників".

Крім того, й це найважливіше, чужоземні капіталісти призвичаїлись дивитись на Україну, як на свою власність і активно, при допомозі збройної сили, захищали вкладені ними в українську промисловість капітали. Це утворило ґрунт для частин нападів чужоземних капіталістів на Радянську Україну, до несчислимих інтервенцій та окупацій; другими словами — це зробило Україну "об'єктом міжнародньої контр-революції". Нарешті, це ж утворило ґрунт для злуки молодої й слабої української буржуазії з закордонними імперіялістами, злекшило Укр. Центральній Раді й гетьманщині союз з німецьким кайзером, а петлюрівській директорії — з Антантою та її аґентами — Польщею й Румунією.

Отже ми бачимо, що не стільки політично-національне гноблення, скільки певне ненормальне економічне становище було причиною багатьох важких і кривавих подій підчас революції на Україні.

III.

Ті ж особливости економічної будови України були на перешкоді до з'єднання всіх робітничо-селянських сил у спільній боротьбі проти класового ворога — буржуазії. Бо неоднородним, не одинаковим було селянство ані робітництво України в ріжних місцевостях її. По економічних ознаках Україну можна б поділити на 4 частини, або економічні смуги:

а) Смуга дрібного сільського господарства (що задовольняло лиш внутрішні потреби) — це Волинь, Чернигівщина, північна частина Поділля, Київщина й Полтавщина; селянство в тій смузі бідне, але розвиненої, значної промисловости — нема; нема, значить, і робітництва, яке б могло керувати визвольною боротьбою селянських мас; оскільки ж селянство до самостійної орґанізованої боротьби нездатне, то його стіхійні рухи використовувались аґентами "рідної" й чужоземної контр-революції проти радянської влади.

б) Смуга цукроварської й хемічної промисловости*) —

*) Розуміємо під цим терміном промисловість, що обробляє продукти сільського господарства — олійну, броварну, горільчану, тютюнову й т. и.

середня Київщина й Поділля, північна Харківщина (Сумська округа); селянство й тут бідне, є й робітництво, але переважають сезонові робітники з селян; робітництво цієї смуги (особливо Київщини) найкраще розуміло необхідність спілки з селянами й обережного підходу до національного питання, бо якраз це робітництво найбільше почувало свою залежність від стану сільського господарства, та й зросійщено його було менше, ніж лівобережне й південне робітництво (що про нього мова далі). Робітництво цієї смуги становило надто незначну кількість, щоб одразу взяти в свої руки керовництво селянством, але вплив його на цьому селянстві все-таки давав себе почувати, і якраз це селянство, хоч і виступаючи проти диктатури пролетаріяту, все таки називало себе часто "більшовиками" й висувало гасла "за справжню, селянську радянську владу".

в) Гірничо-промислова смуга — Донеччина, частина Харківщини, Криворіжжа й Запоріжжа на Катеринославщині; це район найбільшого зосередження індустріяльного пролетаріяту України; тут національна контр-революція не мала зовсім ґрунту, але й робітництво було найбільш зросійщеним, не вміло спочатку підходити як слід до національного питання й не почувало свого зв'язку з селянством; бо й промисловість цієї смуги, що була в руках чужоземних капіталістів, зовсім не залежала од стану сільського господарства. Сусідництво козацького Дону часто робило Донеччину й Катеринославщину терепом акції російської контр-революції, підтримуваної закордонними інперіялістами.

г) Південна хліботорговельна смуга — вся Одещина, південна Катеринославщина, південне Поділля й пара повітів Київщини, що межують з Одещиною; селянство на цій степовій, чорноземній смузі було багатим — куркулівським, продукувало хліб на експорт (вивіз) за кордон, почувало себе досить забезпеченим і не бажало жадної влади зовсім (бо всякій владі треба було платити податки, а цього куркуль не любить); через те, саме на цій смузі був поширений махнівський, анархістичний бандитизм. Великі міста цієї смуги — Одеса, Миколаїв, Єлисавет, — хоч і мали свою промисловість і робітництво, але не почували зв'язку з рештою України, були радше европейськими, міжнародніми містами, портами (два перших), а промисловість їх також була в руках закордонних імперіялістів.

Вже з цього коротецького огляду видко, оскільки усклад-

нявся шлях революції на Україні її економічним розподілом. Далі ми спинимось трохи більш докладно на окремих соціяльних чинниках класової боротьби й горожанської війни на Україні.

IV.

В нашому коротенькому економічному огляді ми лише в загальних рисах згадували про головні соціяльно-клясові чинники революції на Україні — робітництво й селянство, майже не торкаючись инших чинників — інтеліґенції, буржуазії, поміщиків то що. Спинимось на всіх цих соціяльних угрупованиях трохи більш докладно (оскільки розміри статті на це дозволяють).

Робітництво на Україні становило перед революцією незначну меншість населення. Коли брати найбільш оптимістичні цифри відомого економіста проф. С. Остапенка, то все робітництво, разом з прислугою, становило 1913 р. заледве більше, як 4 відсотки (проценти) всієї людности. З того часу до революції ця кількість не могла значно змінитись, бо війна не сприяла розвиткові основних галузів промисловости й відривала від праці чимало робочих рук.

Крім того, це робітництво не мало повної єдности у своїй тактиці, в своїм загальнім підході до революції на Україні. Робітники Донеччини й Катеринославщини, не помічаючи з початку революції національного руху, не зустрічаючись з проявами його безпосередно, — не розуміли необхідности провадження праці у всеукраїнському масштабі. Національний рух ці зросійщені робітники розглядали виключно як наслідок акції української контр-революції. Коли робітники Київщини, Правобережжа вказували на необхідність більш обережного підходу до національного руху, на потребу з'єднати свої сили у всеукраїнському масштабі, висунути гасло *українського* радянського уряду — лівобережні робітники вважали й це наслідком націоналістичного відхилу, збочення киян. Через це навіть у партії робітництва — Комуністичній Партії (більшовиків) України — утворилися були дві ґрупи — "Київська" й "Катеринославська". Лиш після того, як контр-революція, котра виступала проти пролєтаріяту у *всеукраїнському масштабі*, нанесла пролєтаріятові кілька болючих поразок, "катеринославці" зрозуміли свої помилки й почали спільно з "киянами" творити *українську* радянську владу. Таким зворотним моментом у тактиці робітництва України й його партії треба

вважати грудень 1919 р., коли на параді в Москві під керовництвом т. Леніна представники обидвох частин партії прияли спільні тези що до тактіки на Україні (нарада відбувалася в Москві, бо Україну тоді захопив Денікин). Хоч фактично шукання цієї спільної тактики почалося ще раніш, у квітні 1918 р., коли партійна нарада в Таґанрозі ухвалила необхідність утворення Комуністичної Партії (більш.) України з окремим центральним комітетом.

V.

Звичайно, головним питанням — можна сказати, питанням життя й смерти пролетарської діктатури — було встановлення зв'язку з масами незаможнього селянства, перетягнення їх на бік революції. Доки ми перейдемо до тактіки пролетаріяту України супроти селянства, нам необхідно буде раніш схарактеризувати це селянство.

Воно становило величезну більшість всієї людности України — 74% її. Воно, на загал беручи, жило у кращих матеріяльних умовах, ніж селянство більшої частини колишньої Росії (за винятком Сибіру, Дону, Північного Кавказу, де переважали багатші господарства). Але великою помилкою було б вважати, що ті "кращі умови" можна порівнати хоч би з життям американського середнього фармера, як помиляються й ті, що думають, ніби серед українського селянства переважали куркулі, тобто багаті селяне, дрібні земельні капіталісти. Ні, незаможні селяне становили аж по-над 60% всієї кількости селянства, а куркулі — всього лиш 6% (по других відомостях — 12%). Отже бачимо, що біднота переважала. І коли говорилось, що проти радянської влади повстали куркулі, то це хоч і було правильним, та не зовсім точним. У тих повстаннях приймала часом участь і бідnота — засліплена й темна, — котру вели за собою куркулівські "отамани" й "батьки".

Чому воно так було? Коли прогалиною для робітництва було те, що воно не було з'єднаним у єдину масу, то нещастям селянства було, навпаки, те, що воно не було росподілене, розслоєне на окремі ґрупи, а виступало єдиною масою, в якій загляжувалися клясові протилежности між бідаком і куркулем; а куркуль, як більш певний свого становища й більш свідомий своїх куркулівських інтересів, всією тією масою часто керував на свою користь.

Якою мала бути політика й тактіка пролетарської діктату-

ри для встановлення союзу з сільською біднотою? Вона мала б складатись з таких головніших моментів: а) росподіл селянства по маєтковому принципу, відірвання бідноти й середняків з-під впливу куркуля; б) боротьба проти куркулівства, позбавлення його сили "розкуркулення" його; в) забезпечення матеріяльного добробуту бідноти й середняків, віддання їм поміщицької землі, переведення правильного землеустрою; г) знищення всіх і всяких наслідків і решток національного гніту, задоволення культурних потреб селянства.

Та в перші роки революції, коли точилася запекла збройна боротьба по всіх фронтах, перевести в життя всі ті заходи повністю було неможливо. Звичайно, радянська влада перша й єдина проголосила землю державною власністю й передала її в користування трудящого селянства. (Неправду кажуть ті, що запевняють, ніби це ж саме зробила й Укр. Центральна Рада: вона того й не могла зробить, бо зачепити приватну власність, особливо ж куркулівську — значило б для неї позбутись усякого ґрунту. Через те Укр. Центр. Рада все й радила селянам почекати до "Установчих Зборів", а коли, притиснена подіями в кут, вона все таки проголосила на 8-й сесії соціялізацію землі, то це одразу ж викликало у ній кризу й допровадило цей дрібно-буржуазний "парлямент" до цілковитого упадку).

Одначе, повернемо до радянської влади. Підчас першої доби свого існування, що тягнулася лиш два місяці (січень—березень 1918 р.), радянська влада не встигла росподілити землю серед селянства й повинна була обмежитись проголошенням права селян самостійно захоплювати землю. Про рос поділ селянства на ґрупи, про організацію бідаків проти куркулів — також ніколи було думати, як і про широку культурну працю на українській мові. Надто занята була радянська влада боротьбою по військових фронтах. Та й село ще майже не нагадувало тоді про своє існування, не брало активної участи в революції. Боротьба точилася лише по містах — зосередженнях робітництва й війська. Селяне, що правда, збірались на всілякі з'їзди, ухвалювали ті чи інші резолюції, але тим і обмежувались. Вони не підтримували Укр. Центр. Раду, коли проти неї боролася радянська влада, або коли її скидали німці. Вони не підтримували активно й радянську владу, як почався німецький окупаційний наступ на Україну.

Селянство було непідготоване до подій, воно ще не встигло розібрати, яка влада краще; оскільки революція на почат-

ках ще не зачіпала матеріяльних інтересів села — воно залишалось майже пасивним глядачем.

Активність села вперше викликала німецька окупація 1918 р. Вона болюче вдарила селянство по його власности — і селянська маса виступила на оборону тієї власности. Почалися повстання цілих волостей і повітів проти німецьких окупантів. Повстаючи, селяне проголошували себе більшовиками й бажали повернення радянської влади з двох причин: вони вже розуміли тоді, що радянська влада бореться проти чужинецьких окупацій і віддає землю селянам. Але вони ще не розуміли єства, істоти більшовизму й через те заявляли себе хоч і більшовиками, але противниками комунізму.

Коли Директорія УНР у влучну хвилю кинула гасло повстання проти німців, селяне пішли за Директорією, бо їм тоді ще було однаково, з ким іти, аби бити німців і гетьмана. Коли знову утворився радянський уряд (Тимчасовий Робітничо-Селянський Уряд з т. П'ятаковим, а потім з т. Раковським на чолі), — селяне кинули Директорію й пішли за більшовиками.

Але й на цей раз — у 1919 році — встановити міцного й надійного зв'язку з селянством радянській владі не пощастило. Перш за все — невдалими були заходи до розслоєння селянства. Радянська влада намагалась за прикладом Росії збудувати на Україні сітку комбінів — комітетів бідноти, — що опиралися б на батраків та безземельних селян. Але ця форма орґанізації не прищепилася на Україні, бо відсоток безземельних був тут не такий великий і комбіди доводилось складати з міського, часто чужого селянству елементу. Що до землі, то радянська влада на цей раз активно дбала про те, щоб земля та опинилась справді в руках трудового селянства. Але справжнього землеустрою й на цей раз не пощастило перевести, бо війна по всіх фронтах не припинялась. Ця ж війна примушувала радянську владу брати в селян велику продовольчу розкладку ("розвьорстку"), забірати в них всі лишки хліба, залишаючи лиш те, що необхідно було самому селянинові з родиною на прохарчування. Тимчасом місто з його промисловістю було надто зруйнованим, виснаженим і нічого взамін хліба давати селу не могло.

Все це дратувало селян і давало можливість куркулям і буржуазній інтеліґенції підбурювати селян на повстання. Але підіймати повстання під гаслами петлюрівщини й УНР можна було хіба лиш десь по найтемніших кутках Волині й Поділля. Селянство вже розуміло перевагу радянських форм влади пе-

ред всякими иншими. Отже й шовіністична контр-революція почала підроблюватись під радянську владу й намагалася вести за собою повстанців під гаслом: "За радянську владу, але проти жидів, кацапів та комуністів". Ці повстання були найбільш небезпечними, бо обдурені селяне брали в них участь, просто не знаючи, де ж справжня радянська влада.

VI.

Після нового жорстокого досвіду-наступу царського ґенерала Денікіна, селяне остаточно зрозуміли, де справжня радянська влада, й біднота почала гуртуватись масово довкола пролєтарської діктатури. Починаючи з 1920 р. радянська влада утворила могутню, масову орґанізацію — Комітети Незаможніх Селян. При допомозі тих комітетів (скорочено — комнезами, або КНС) було знищено рештки політичного бандитизму, в якому з 1920 р. брали участь виключно майже куркулі. З комнезамами радянська влада перевела роскуркулення куркулів, приборкала цю вороже до революції силу. Комнезами допомагали владі збірати на селі харчову роскладку (продразверстку). Коли почався наступ польської шляхти, радянська влада проголосила гасло — "Незаможник, на куркульського коня!" — і комнезами утворили славну 2-гу Кінну Армію, котра била і поляків і врангелівців. Політичну й військову спілку пролєтаріяту з селянством було скріплено. Українське незаможне селянство, скоштувавши на своїй спині безліч влад, переконалося, що радянська влада для нього найкраща, що спілка з пролєтаріятом є в інтересах селянства, що всяка инша влада неминуче веде Україну до руїни, до чужоземних окупацій, до повернення панування поміщиків, до нищення національної культури.

Залишалося лиш певне незадоволення з економічної, радше з податкової політики радянської влади; продроскладка була надто важкою для селянства, особливо для середнього (так званих "середняків"). Але з закінченням горожанської війни, радянська влада замінила роскладку єдиним харчовим податком, котрий був значно меньче роскладки й залишав у руках селянства чимало зливків. Крім того радянська влада подбала про те, щоб дати селянам можливість отмінювати зайвину хліба на продукти промисловости, потрібні в сільському господарстві. Другими словами — радянська влада ввела нову

економічну політику й це привабило на бік революції й середняків. Дальші заходи до переведення правильного землеустрою, до аґрономічної допомоги селянству, видання бідним селянам насіньових позичок, влаштування на селі комітетів взаємної допомоги — все це зробило селянство спільником пролєтаріяту й на економічному фронті.

Залишалося забезпечити в широкій мірі культурні потреби селянства, але до цього можна було як слід приступити тільки після ослаблення економічної руїни, після перемоги над голодом 1921 р. та його наслідками. Й ми бачимо, що з 1923 р. на Україні починається активна українізація не тільки сільських шкіл, але й міських державних установ. Тепер селянство не має підстав до нарікань і з цього боку. Культурні потреби селянства задовольняється хутким темпом, декретовано обов'язкове загальне навчання, гасло — "обличчям до села" — здійснюється повністю.

Так, пролєтаріят України кінець кінцем добився встановлення міцного союзу й щирої співпраці з незаможним і середнім селянством, але це йому коштувало безлічі жертв і неймовірних зусиль у боротьбі. Як це сталося, що куркулі й обдурені ними селянські маси так довго й уперто боролися проти диктатури пролєтаріяту? Адже ми згадували в початку статті, що дрібна буржузія не здібна до затяжної (довготревалої) активної боротьби самостійно. Так, *самостійно* не здібна, але справа міняється, коли керовництво дрібною буржуазією бере на себе яка небудь інша кляса. Досить згадати криваву Вандею у французькій революції 1793 р., коли керовництво селянством було в руках феодалів-поміщиків. На Україні становище було ще складніше, бо керовництво селянськими масами захоплювали в свої руки по черзі ріжні ворожі пролєтаріятові кляси, до того ще за допомогою чужоземних імперіялістів. Розгляньмо ті кляси й уґруповання.

VII.

Що до поміщиків, то вони поділялися на Україні на такі ґрупи:

а) Російські поміщики з монархістичною орієнтацією, котрі мріяли про утворення на Україні (що в їх очах була "Югом России") центру, звідки відновлена монархія поширилася б на всю колишню Росію; виконавцем їх мети був го-

ловно ґенерал Денікін. Ці не могли здобути великого впливу на селянство, бо надто вже в'їлася йому в печінки російська монархія. Але невеличка купка заядлих куркулів-"малоросов", котра мріяла про встановлення "порядку й твердої влади", відважувалася хвилево підтримувати царських білогвардейців. Отже, на послугах Денікина була також "українська" банда під проводом отамана Струка.

б) Напівзросійщені українські поміщики — "українофіли" й "малороси"; ці також орієнтувалися почасти на відновлення російської монархії, почасти на чужоземну інтервенцію, але вважали потрібним національні українські лапстунки, щоб ними обдурити селянство. Політичними виразниками їх були обидві партії "хліборобів" (хоч серед "хліборобів-демократів" переважали не поміщики, а багаті куркулі, тоб-то напівпоміщики). Їх-то й використали німецькі окупанти для встановлення уряду гетьмана Павла Скоропадського. Великого впливу на селянські маси й ця ґрупа не могла мати, бо почала свою "державну роботу" з позбавлення селянства землі й повернення тієї землі попереднім власникам — поміщикам. Коли Скоропадський спробував утворити збройну силу з куркулів — "сердюцький корпус", то йому заледви пощастило набрати у той "корпус" 5.000 куркулівських синків, та й то зовсім небоєздатних. Не помогла й гарна уніформа сердюків з китицями на шапках та позументами.

в) Польські поміщики, котрих було досить багато на Правобережжу; ці вже зовсім не користувались ніяким впливом серед селянства. Навпаки, коли Петлюра був зв'язався з ними, то й він втратив цілковито свій колишній вплив.

VIII.

Що до буржуазії, то російська, звичайно, не могла користуватись безпосереднім впливом на українське селянство; за те вона діставала часом захисток і допомогу від українських "патріотів" — керовників національного руху, особливо від Укр. Центральної Ради й петлюрівщини. Не всім може відомо, що після жовтневої революції, коли в Росії вже була радянська влада, російська буржуазія здебільшого повтікала на Україну, під крильце Укр. Центральної Ради. Так, у Київі зібрався був при допомозі Центр. Ради Комітет Російської Державної Думи, а також низка инших буржуазних керовничих установ. Про гетьманщину й казати нічого: всякі Протофіси (Союз проми-

словости, торговлі й фінансів), Суозіфи (союз укр. землевласників і фінансістів), з'їзди гірничих промисловців "Юга России" — всі ці російські буржуазні організації почували себе панами ситуації підчас правління Скоропадського.

Але зовсім виняткове й надзвичайно цікаве соціяльне явище уявляла з себе українська буржуазія. Великої української буржуазії майже не було, бо їй заважала розвинутись як слід конкуренція російської й чужоземної буржуазії. Але були певні шари української середньої (а часом і дрібної) буржуазії, які мріяли про перетворення себе у велику буржуазію й мали яскраво-виявлену буржуазну ідеологію. Їх можна б назвати *потенціяльною українською буржуазією*. Розуміючи, що без перетягнення селянства на свій бік вона не зможе конкурувати з російським і закордонним капіталом, ця потенціяльна укр. буржуазія вже з давних давен намагалася встановити зв'язок з селянськими масами й взяти на себе керовництво національним рухом. Через те вона, доки не здобула сили, провадила "демократичну" політику, намагалася виступати в ролі захисниці інтересів трудящого люду, як це робить буржуазія всіх поневолених націй, доки вона ще слаба. До революції укр. буржуазія здобувала вплив на селянство через кооперативи, просвіти, земства, а по революції — через Укр. Центральну Раду, Директорію УНР й політичні партії. Були й чисто буржуазні партії — як Союз Української Державности, Укр. Партія Соціялістів-Федералістів ("соціялістична" назва тут липне для того, щоб обдурити трудящих), були й партії, які претендували на представництво робітників і селян, але фактично служили інтересам буржуазії, як Укр. Соціял-Демократична Робітнича Партія (У. С. Д. Р. П.) й Укр. Партія Соціялістів-Революціонерів (У. П. С. Р.).

IX.

Безпосередньо підходити до селянства з буржуазними гаслами українська буржуазія не могла, отже вона використовувала для цього націоналістичну, а то й "соціялістичну" інтеліґенцію, засліплену чадом шовінізму. Ця інтеліґенція була добре зв'язана з селянством, бо вийшла з його шарів, отже могла й впливати на це селянство. Але чому та інтеліґенція йшла за буржуазією, а не за пролєтаріятом? Тому, що боялася, що пролєтаріят не утворить української держави, в якій був би попит на сили й працю інтеліґенції. Інтеліґенція мріяла про

те, щоб заповнити весь державний апарат України, зайняти всі урядові посади, знайти пристосування для своєї праці й на полі національної культури; а пролетаріят був у значній мірі зруссіфікованим, висував інтернаціоналістичні гасла, отже інтеліґенція воліла обслуговувати "рідну" буржуазію. Ось чому на чолі майже кожної банди був або вчитель, або кооперативний службовець, або аґроном-просвітянин. Але інтеліґенція повинна була прислухатись до настроїв селянства й міняти свої гасла згідно з полівінням його, з наближенням його до радянської влади. Після гасел "національно-демократичної республіки", — гасла петлюрівщини — довелося інтеліґенції висунути гасло "національної радянської влади"; на місце петлюрівського бандитизму зародився "незаможницький" зеленівський, григор'євський то що.

Але українська буржуазія була надто слабою й перозвиненою, щоб утворити своїми силами незалежну буржуазно-демократичну державу. Їй доводилось весь час звертатись за допомогою до чужоземних імперіялістів — німецьких, французьких, польських, румунських то що. Всі ті чужоземні "спасителі" рабували Україну, знущалися над трудящим людом, відновлювали владу поміщиків. Все це відсахнуло від укр. буржуазії селянство, а з ним і найчеснішу частину інтеліґенції. Ще в кінці 1917 р. від У. П. С. Р. відкололася найбільш революційна ґрупа — "Боротьбисти", які на початку 1920 р. влились в Комуністичну Партію (більшовиків) України. Окремі ґрупи відривалися також від У. С. Д. Р. П. і прилучалися до більшовиків. Найбільша з тих ґруп, так звана "незалежницька", довго блукала манівцями, утворювала фальшовану радянську владу, а потім фальшовану Українську Комуністичну Партію ("укапісти"), але наренті й ця ґрупа приєдналася до більшовиків. Українізація, розвиток української культури завдяки вмілому державному керовництву комуністів-більшовиків, знищення ними решток "русотяпства" — все це переконало й учителів і всю трудову інтеліґенцію, що лише під керовництвом більшовиків можливе існування міцної, суверенної, культурної Української Робітничо-Селянської Держави.

X.

При допомозі незаможнього й середнього селянства, у спілці з ним пролетаріят розбив своїх озброєних ворогів — поміщицько-капіталістичну контр-революцію, денікінщину, вран-

ґелівщину, чужоземних окупантів — німців, поляків, французів, румун, а також їх попихачів — петлюрівщину й гетьманщину; та ж спілка пролетаріяту з незаможниками допомогла знищити решітки куркулівської контр-революції, що на Півдні йшла за бандами недолюдків "анархиста" Махна. Інтеліґенція в особі своїх найкращих представників також прилучилася до радянської влади. Залишалася ще зруйнована горожанською війною маса міїської дрібної буржуазії — ремісники, дрібні торговці то що. Ці шари, позбавлені колишніх засобів існування, могли лягти тягарем на робітничо-селянську державу і були б елементом, незадоволеним з революції, але радянська влада й за це подбала. Кустарів-ремісників було зорґанізовано в кооперативні артілі й спілки, колишнім дрібним крамарам дано землю й рільниче приладдя, насіння то що для трудового землекористування. Все це зробило їх лояльними й корисними громадянами радянської держави.

В надзвичайно-складних соціяльно-економічних обставинах пролетаріят України зумів подолати всі майже головніші труднощі й перешкоди, сполучити свої сили, з'єднатись з селянством, утворити й зміцнити свою діктатуру, розвинути свою культуру, налагодить своє господарство.

Пролетарі инших країн, особливо українські пролетарі за кордоном, повинні пильно вивчати революцію на Україні й на досвіді своїх Наддніпрянських братів вчитися боротись і перемогати.

І. Ю. Кулик.

Монреаль, серпень—вересень, 1925 року.

Ф. Мат.

ЯСНОВЕЛЬМОЖНА МАРІОНЕТКА.

(Історична справка).

При кінці квітня 1918 року на Україні відбувся державний переворот. У Київі було проголошено владу гетьмана й розігнано так звану "Центральну Раду". Було це, як відомо, за часів окупації, коли найдужчою реальною силою на Вкраїні було австро-німецьке військо. Німеччина підтримала уряд Голубовича й Центральну Раду у боротьбі з Робітничо-Селянським Урядом України. Українські меншовики та праві есери, що засідали у Центральній Раді, прислужились імперіялізмові як це завжди й скрізь по світі роблять жовті соціялісти. А коли їхня роля скінчилась, буржуазія взяла владу одверто в свої руки, й встановила монархічний устрій з "гетьманом всея України" на чолі. Було це зроблено збройною силою того ж німецького війська. Гетьманщину підтримували поміщицько-куркулячі організації: "хлібороби-власники" та "хлібороби-демократи", а також "українське вільне козацтво".

Ми не маємо наміру зараз докладно з'ясовувати історію восьми-місяшного кривавого панування поміщиків та фабрикантів над українським робітництвом та селянством за гетьманщини, коли землю було знову повернено поміщикам, на селян накладено несамовиті контрибуції, наслано карні загони, на фабриках розпочато скажену боротьбу з усіма завоюваннями пролетаріяту, й усі революційні організації переслідувано й нищено.

Але цікаво звернути увагу на бутафорську фіґуру самого гетьмана Скоропадського. Чому саме його буржуазія призначила своїм старшим прикащиком?

Чому це німецьке військове командування (Oberkomando) одержало з Берліну наказа підтримати якогось у міжнародніх колах зовсім невідомого, у політичних майже непомітного — генерала Павла Петровича Скоропадського?

Чому з'їзд хліборобів оголосив саме його "гетьманом всея України"?

Яка саме партія, чи організація, висунула цю несподівану кандидатуру, підготувала її успіх та несла дальшу відповідальність за вчинки "його ясновельможности".

Де-яку відповідь на ці запитання тепер уже можна видобути з ріжних історичних матеріялів та документних джерел.

Разом з цим вияснюються надзвичайно цікаві обставини, що характеризують позалаштункову ролю... **масонських організацій** в цій справі.

Читач певно здивований. Хіба ж у наші часи існують тут у нас на Вкраїні масонські "ордени", "ложі", "капітули" й т. п. стародавні організації "вільних каменярів" — "франк-масонів"?

Так, існують. Ще й велику ролю відогравали у ріжних контр-революційних авантюрах в Росії й на Україні за роки революції.

Масонство, що має велику силу в буржуазних державах заходу, послужило зручною зброєю імперіялістичного наступу на Радянські Республіки.

"З їхньою спадщиною мішурних церемоній, з їхнім демонстративно-таємничим апаратом, що так сензаційно впливає на наївних обивателів, з їхньою розпливчатою філантропичною ідеольогією, що найкраще пристосована до потреб дрібного буржуа, масони є надзвичайно зручним знаряддям фінансової олігарії за для того, щоб непомітно керувати дрібно буржуазною інтелігенцією, надаючи їй вигляду своєї власної, ніби поступової організації, а в дійсности використовуючи останню в інтересах буржуазної політики".

Так характеризує ролю сучасного масонства тов. Г. Чічерин ("Известия" 1919, № 22 "К разоблачению петроградской Правды". В наведеній цитаті т. Чічерин конкретно говорить про Францію, але це може стосуватися й до инших західно-европейських держав та до Америки).

В нас на Вкраїні за час війни й Революції дуже поширилась діяльність масонських організацій.

Існувала **"велика українська ложа об'єднаних славян".** Існували у Київі: **"ложа святого Андрія первозваного"** (що належала до ритуалу "мартіністів"), **ложа "Нарціс"** (заснована у 1914), та масонська організація **"Молода Україна"** (цікаво, що всі організації з подібною назвою: "младотурки", "Молодая Росія" і т. п. — є під масонським впливом).

Навіть під час радянської влади у 1919 році в Київі масони спробували були закласти організацію під назвою **Оккультная Коммуна "Предсвет"**, але її контр-революційну діяльність було зліквідовано К. Г. Ч. К. та Особливим Відділом.

"Великим Мастером" українських масонських лож був колишній київський студент **С. К. Маркотун**, а скромними членами були поміж ріжними нашими політичними авантюристами також і ген. Скоропадський та Петлюра.

Ми називаємо обидва ці йменння поруч, бо хіба ж не цікаво, що ці "ворожі" один одному пройдисвіти були "братами по ложі".

Петлюрі також належить, оскільки нам відомо, ініціятива гетьманського перевороту. Принаймні міністер Ц. Р. — Б. Мартос більш як за місяць до перевороту чув як С. Петлюра "агітував за встановлення твердої влади у формі гетьманщини".

Звичайно Петлюрі вже тоді снилась гетьманська булава в його руках.

Є відомости, що його кандидатура на гетьмана обговорювалась у масонських колах. Підтримувала її "українська" частина ложі "Нарціс", а саме бр. бр. Лисенко, Гасенко, доктор Галіп, двоє братів Румицьких, Шкляревський...

Але більшість зібрала друга кандидатура — Скоропадського і це зрозуміло. Петлюра був у масонах людиною новою — тоді мав він лише тітул "аспіранта", тобто співчуваючого (прийнятий він був десь у кінці 1917 або на початку 1918). Мав авторітета лише в українських націоналістичних колах. Плутався з франкофілами, як д-р Галіп, наприклад. До того формально належав до соціял-демократичної партії.

Скоропадський мав велику перевагу. Він був тісно звязаний з поміщицькими верствами України й Росії. Як нащадок старого гетьманського роду Скоропадських, він лехко міг удавати з себе оборонця стародавніх українських традицій, а разом з тим користуватися довірям єдино-неподільницьких російських шовіністичних кол. Хлібороби-власники могли бути певні, що земельна політика Скоропадського буде такою як їм треба. І в той же час "вільне козацтво" бачило в ньому свого отамана. Тут до-речі буде згадати, що масони своєчасно подбали про встановлення свого впливу на вільне козацтво. Крім Скоропадського (що не мав високого масонського рангу) до "верховної ради укр. вільного козацтва" було введено самого "достопочтенного" (le Venerable) "Великого Мастера" Маркотуна.

Прихильники Скоропадського перемогли. Маркотуна під той час не було на Вкраїні. Головну роботу по підготовці грун-

ту за-для кандидатури Скоропадського провели члени ложі "Нарціс" бр. бр. Лупаков М. С. та Брюханов Д. А.

По лінії масонських звязків, кандидатуру Скоропадського було представлено до Берліну а звідтіля було дано вже певні директиви "Oberkomando" у Київ.

Так буржуазія "змайстрювала" собі ляльку з масонського барахла.

Нам залишається додати лише кілька слів про дальшу позалаштункову ролю ложі в подіях.

Настановивши свого кандидата, масони не могли зріктися права контролювати його діяльність.

Тому бр. Лупаков зробився "особистим секретарем" його ясновельможности. Але склока ріжних політичних груп буржуазії гостро почувалась також у колах масонів і руйнувала роботу лож. "Українці" вели боротьбу з "общеросами" й стягували свої сили до опозиції, що згуртувалась у так званому "національному союзі". Крім того "общероси", як і "вкраїнці" розподілялись на табори, залежно від орієнтації на Німеччину, чи на Антанту.

В середині літа 1918 р. у Київі знову з'явився Маркотун. Він приїхав зі Стокгольму й привіз з собою "важливі директиви" верховних масонських органів.

Передбачаючи поразку центральних держав, Маркотун повів виразно антантофільську лінію й зробив спробу притягти до роботи український "національний союз". Розпочались переговори про можливий "блок".

Шовіністів українських та російських штовхала в обійми одних до одних спільна ненависть до пролетаріяту й острах перед більшовизмом. Але імперіялістична конкуренція носить в собі стільки непримиримих внутрішніх протирічь, що навіть острах Революції не міг об'єднати Скоропадського з Петлюрою, "Протофіса" з "Національним Союзом".

Блок було зірвано. Петлюру арештовано. Група Безака, Скаржинського й Долгорукова перемогла Маркотуна. Будучи в цей час секретарем (формально, а фактично, звичайно, керовником) гетьмана, Моркотун зміг проявити свій вплив лише в тому, що Петлюру було визволено з в'язниці. Розпочалось повстання.

Але, виступаючи проти Скоропадського, Петлюра не смів забути своєї належности до одніеї з ним ложі. Коли Скоропадський мусів тікати Петлюра, опанувавши Київом, добре знав,

де заховався гетьман, але по вимозі Маркотуна не зачепив його й пальцем.

З наказу Маркотуна, Петлюра, — **голова "Високої Директорії"**, — сам прибув на засідання ложі 16-го грудня на Львівську вул. № 47 (Київ). Там він мусів обіцяти додержувати братерську недоторканість білогвардійської русофільської частини ложі.

Дальший розклад українського масонства, противенство й боротьба поміж Маркотуном і Петлюрою вже виходять за межі нашої теми.

"Брат" Скоропадський виконав своє завдання, а задля дальшої політики інтриг українсько-російської контр-революції з Антантою — масонська "майстерня" мусіла вже виготувати нових політичних ляльок.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД.

В календарі-справочнику "Вся Україна в Адресах" на р. 1925 проф. В. В. Дубянський подає слідуючі статистичні та инші дані про український народ:

З антропологичного погляду сучасне українське населення являє собою словянське племя з ознаками досить значної мішанини, подібно і всім иншим народам Европи. Українці належать загалом до найвищих зростом народів Европи; в усякому разі вони найвищі за всіх своїх сусідів, причому найвищий середній зріст мають кубанці. Мало що нижчі за них гуцули, а чим далі на північний схід від Гуцульщини, тим все нижчий зріст у сусідстві поляків, білорусів і великорусів.

Крім суцільної території в Европі, де Українці складають переважну більшість населення, вони ще живуть великими колоніями по землях своїх сусідів — румунів, мадярів, поляків, росіян — в самій Европі; чимало їх в Киргизії ("Сірий Клин"), сотні осіли в губерніях Алтайській, Тобольській, Томській, Єнисейській, а також в областях: Іркутській, Забайкальській, навіть в Якутії. Лиха доля та злидні загнали Українців аж за океан: Канада й Сполучені Держави Америки, Бразилія та Аргентина стали вже давно новою батьківщиною багатьом Українцям, та не знищили в їх серцях памяти про стару "нень-

ку" Україну, що стала було їм мачухою, примусивши мандрувати світ-за-очі з рідних осель.

Років тридцять тому налічувалося Українців біля 26 мільйонів без американських колоністів; отже з них 21 мільйон припадав на Російську імперію, 3½ на Австрійщину, Галичину й Буковину, та ½ мільйона на Угорщину (Угорська Україна — Русь). Тепер, прийнявши на увагу великі втрати підчас всесвітньої та горожанської війни, але разом з тим і природне збільшення через народження й поширення самосвідомости — бо раніш багато Українців по анкетних листах звали себе руськими — можна лічити Українців у цілому світі до 35 мільйонів. З них до пів мільйона за океаном, в Північній та Південній Америках, поверх пів мільйона на Угорській Україні під Чехо-словацькою владою, до пів мільйона в північній половині Бесарабії та до пів міл. на Буковині під Румунською окупацією і владою, до 9 мільйонів під Польською владою (Галичина, Холмщина, частина Волинщини), до 4½ міл. по ріжних республіках СРСР і поверх 20 мільйонів увійшло в склад Української Радянської Соціялістичної Республіки як 76% усього населення цієї самостійної Української держави. 11% тут припадає на Великорусів, що колонізували головно степову смугу і поповняли кадри робітників. На євреїв припадає 7% (переважно по містах та містечках); крім того налічується 2% німців (хліборобські колонії на Одещині), 1% поляків і 3% розподілених між Греками, Вірменами, Турками, Італійцями, Молдаванами і т. и.

Проф. І. Шимануович.

Населення Галичини.

Про число населення тої чи иншої країни довідуємося зі загальних переписів та ріжноманітних біжучих записок. Ці статистичні спостерігання, крім загального числа населення, подають нам ще відомости про ріжні зміни, які відбуваються в його масі, як проценти, чи як їх ще називають коефіцієнти шлюбности, народжень і смертности, а з цього і природній приріст населення, потім роспреділення його по національности, професіях, густота населення, еміграція та імігрція його і т. д. Всі ці ріжноманітні прояви життя суспільности вивчає окрема наука — статистика. А завданням цієї науки є студії масових явищ громадського життя з метою встановлення їх закономірности, при чому дослідження свої над цими явищами переводить вона при помочі числового методу.

До загальних переписів відносять передовсім народній перепис. Це є статистичне спостерігання, яке переводиться періодично, через якийсь час, то є через 5 чи 10 років. Загальне він повинен бути переведений в один день та уявляти моментальну фотографію соціяльних мас. Крім народніх переписів, переводяться ще загальні переписи ріжних галузів господарського життя народів, як сільсько-господарські, промислові переписи тощо, потім ще шкільництва і т. д.

Біжучі записи, це є первістні записи, що мають уміщувати докладний опис, з записками характеристичних ознак яких будь явищ чито соціяльного чи господарського життя людей. Вони нотують чи регіструють явища в час їх появлення, як от шлюби, народження, смерть, карні проступки, ринючні ціни, число вантажу, що перевозиться по залізничим чи водним шляхам і т. д.

За час, коли Галичина входила в склад б. австро-угорської держави було переведено чотири загальні (народні) переписи в роках: 1880, 1890, 1900 і 1910, а коли перейшла під польську державу, то загальний перепис був переведений 1921 року. Рівнож велося досить біжучих записів ріжними установами краю, як державними, релігійними і громадськими. Але всі вони, а головно перші, не можна сказати, щоб були удосконаленими та обективними. Діло в тому, що справа загальних переписів як за часів Австрії, а тим більше сьогодня,

є виключно в руках польських урядників, теж саме з біжучими записами, крім релігійних. Тому й до всіх тих статистичних спостерігань які тут переводились, потрібно відноситися з великою резервою, а спеціяльно що до встановлення проценту українського населення.

Офіціяльні австрійські переписи ставили два питання, після яких можна означити число тої чи иншої національности, це "мова" і "релігія", при чому в урядовій мові українців називано "русинами", а їх релігією вважався греко-католицький обряд. Найбільше фальшування було у першому питанні, що до мови, а головно серед селянського населення. Загально селянське населення всієї Галичини, крім кольоністів мазурів, говорить по українськи і материною їх мовою є українська мова, без огляду на це до якого обряду вони-б не належали, чи до греко-католицького чи римо-католицького. Отже, коли ми будемо притримуватися при означенню національности вказівок Міжнародніх Статистичних Конгресів, а власне точки 8 програми загальних переписів "рідна мова", то безперечно мусимо все селянство Галичини, крім так званих мазурів, зачислити до українців. Польські статистики, як лише людина належить до римо-католицької релігії, то без всяких застережень зачислюють її до польської національности, себ-то в рубриці "мова" зазначують "польська", хоч би та людина і слова не розуміла по польськи. При означенню національности брання під увагу лише релігії є абсурдом (німці, лютеране і католики), як рівнож є абсурдом ідентифікувати націю з державною приналежністю, що рівнож давніще мало місце в европейській літературі (швайцарська чи австрійська нація). Отже маючи перед собою так тенденційний статистичний матеріял, дуже трудно встановлювати число українського населення Галичини.

Останній австрійський перепис 1910 р. для цілої б. Галичини (Східної та Західної) подає: 7,980,477 душ обох полів.[1]) При чому Українців після цих даних було: 3,208,092 душ, або 40,2%; Поляків: 4 672,500 або 58,6%; Німців: 90,144 або 1,1%, а инших 9,771 або 0,1%. Так зазначує офіційна "krajowa" статистика. Отже після неї в цьому краю жили тоді лише поляки, які мали абсолютну більшість, потім українці, трошки німців, а решта національностей складала лише одну десяту

1) T. Pilat. Podręcznik statystyki Galicyi. Lwów, 1913. т. IX. ч. I. сторона 14.

процента. Значить виходить, що в Галичині немає жадного жида. Тепер коли глянути на рубрику "релігія", то вже під нею знаходимо 871,895 душ або 10,9% жидівської релігії, яка в попередній була зарахована до рубрики "поляки", рівнож в останній збільшується й процент гр.-кат. на 1,9%, себ-то зростає до числа 3,379,613 душ або 42,1% і це збільшення все йде на рахунок зменшення процентy й числа рубрики "поляки", який доходить в рубриці "римо-католики" вже з 58,6% поляків до 46,5% римо-католиків. Отже так просте обчислення зменшує число поляків на 940 931 душ або на 12,1%. А для Східної чи властивої Галичини перепис 1910 р. означає 5,337,000 душ населення, а в тому українців 3,153,000 душ або 59%; поляків: 2,114,000 або 40%, німців 65,000 або 1%. Зноваж обчислення по релігії буде вже по цій офіційній статистиці инше: греко-католиків є 3,291.000 душ або 62%, отже на 3% більше, тоді як жиди і німці виносять 13%, а для римо-католиків, ніби "поляків", залишається вже 25%. З цього видно, що всі жиди і частина німців лютеран було зараховано до поляків. Але навіть конфесійна статистика не може остаточно зазначити ані числа і процентy українців, ані поляків, бо як вже було зазначено, що між римо-католиками є багато українців, а найбільше серед селянства. Останне питання гарно досліджено д-ром В. Охримовичем.[1]) Він подає докладне обчислення тих сіл-громад, де римо-католики, чи як він їх називає латинники, виносять абсолютну більшість населення, а говорять між собою "виключно або переважно по українськи", теж саме в громадах, де вони складають меншість чи навіть половину, а тому рідною мовою селянства Галичини є українська мова. Але крім мови їх тип, звичаї, одіж, пісні та все инше є також чисто українське і нічого тут польського немає, крім костела та мазура кольоніста. Боротьба польської шляхти та ксьондзів за спольщення українського села в Галичині, яка вже ведеться на протязі століть, не дала майже жадних для них користей. Тут як і на Великій Україні польську мову, а там московську вважали і вважають селяне за панську. Класова боротьба і свідомість та антагонізм в Галичині є більші чим на Рад. Україні, завдяки сильному спавперизованню селян; і наш селянин в Галичині стиснувши зу-

---

1) В. Охримович. "Фактичні і фіктивні страти русинів в демографічнім білянсі Галичини". 1912. "Русини-латинники". Львів, 1912. З поля національної статистики Галичини. Записки Н .Т-ва ім. Ш.

би, законсервувався в собі та ізолюється від всього окружаючого, а тому не дивно, що тут одіж, курні хатки та инші річі нагадують мандрівні часи короля Данила. Релігія жадного впливу на нього не могла зробити, бо він на жадній з них не розумівся і не розуміється. Коли він не розбирається в українській старославянщині, то вже й навіть одного слова не розуміє по латині в костелах. Крім того проповідь в польській мові для них є теж не зрозумілою, тому й не дивно, що не дивлячись на так довгий час та витрачення кольосальної енергії зі сторони польських чинників, галицьке село, як було раніш, так і нині залишилося чисто українським, незалежно від того, який там процент є греко- чи римо-католиків. Це вже давнійше запримітили ті польські чинники, що займалися польщенням Галичини, переселюючи сюди з корінної Польщі польських селян-хліборобів. Ці кольоністи-селяне весь час потапали цілковито в українському сільському морі. Сьогоднішня кольонізаційна політика вже ведеться в тому напрямку, щоби польського мазура-кольоніста ізолювати від українського села, а тому його поселюють переважно поза селом як на хуторах тощо.

Отже українців-латинників 1910 р. було біля пів міліона душ, а по обчисленню проф. С. Рудницького на 1914 р. 587,000 душ[1]) і збільшення проценту українців з рубрики римо-католики виносить 9,4%, а разом з попереднім числом буде біля 3,791,000 душ українців або 71,4% [62 + 9,4][2]). Таким чином так звана Сх. Галичина чи львівська апеляційно-судова округа мала 1910 р. таке число населення:

1. Українців	3,791,000	або	71,4%
2. Поляків	770,000	"	14,4 "
3. Жидів	660,000	"	12,3 "
4. Німців	65,000	"	1,0 "
5. Инших	51,000	"	0,9 "
Разом	5,337,000		100%

Колиж взяти етнографічну територію, то число українців збільшується до 4,000,000 душ, або 74,4%, процент поляків паде до 12,1, себ-то менше на 2,3% і вони вже як окрема на-

[1]) С. Рудницький. Огляд національної території України. Берлін, 1923. сторона 42.

[2]) Розходження з проф. С. Томашівським на 0,6%.

ціональність сходять на третє місце, а друге займуть жиди, яких процент не змінюється. От так виглядало населення Галичини 1910 р.

30. вересня 1921 р. переведено перший народній перепис урядом польської держави. Цей перепис подає для всього б. коронного краю, себ-то Східної і Західної Галичини число населення обох полів 7,487,363 що є меншим від числа населення 1910 р. на 493,114 душ або на 6,72%. По окремих чотирьох воєвідствах це число населення представлялося так[1]):

1.	Львівське воєвідство	2,718,856
2.	Станиславівське "	1,348,481
3.	Тернопільське "	1,429,627
4.	Краківське "	1,990,399
	Разом	7,487,363

Відкинувши краківське воєвідство Малопольщі, для Галичини залишається 5,496 964 душі. Але як вже було зазначено раніш, до львівського воєвідства тепер прилучено вісім західніх повітів, які раніш до адміністраційної території Галичини (Східної) не входили, а це: Кросно, Стрижів, Кольбушова, Нисько, Ряшів, Тарнобжег, Ланцут і Переворск. Ці повіти по перепису 1921 мали 627,000 душ населення. Колиж відчислити населення цих восьми повітів, то б. адміністраційна Галичина на 30. вересня 1921 р. мала **4,869,964** душі. Отже перепис 1921 р. показав велике зменшення числа населення Галичини. Тоді як 1910 р. було 5,337,000, то 1921 р. 4,869,964, себ-то населення зменшилося на 456,765 душ або на 8,5%. Вплинуло між иншим також і це, що українці бойкотували польську конскрипцію (перепис 1921 р.).

Природній приріст населення в Галичині (весь коронний край) виносив за десятиліття 1880—1899 рр. 10,8%; за 1890—1900 рр. 10,7%, а за 1900—1910 рр. 8,3%, а тому до 1914 р., початку світової війни можна вважати, що цей приріст був такий як за останнє десятиліття — по 0,8% річно, а за чотири роки 3,2%, тому втрата за час світової та українсько-польської воєн була більша: 8,5 + 3,2 = **11,7%**. Але це є загальний процент для всього краю, а для українського населен-

1) Ю. Павликовський. Населення Галичини. Львів, 1925 G. U. S. Miesięcznik Statystyczny. Warszawa, 1922, том. V.

ня ці втрати будуть ще більші, бо від часу, коли Галичина була приєднана до польської держави, сюда почали масово переселювати з корінної Польщі кольоністів, а потім ріжних державних і приватних урядовців, учителів тощо. У звязку з цим і процент українського населення мусів упасти і десь до 70%. Цей процент по перепису 1921 р. трудно означити, бо питання національної приналежности ділилось лише на дві групи: "населення польської народности" і "населення инших народностей".

Густота населення Галичини на 1921 р. в порівнанню з 1910 р. дуже зменшилася. Всі три воєвідства разом з їх повітами виказують мінус за виключенням лише одного м. Львова, який за цей період зріс аж на 23 тисячі, тоді, як прим. Краків лише на 15. Причина так великого зросту Львова, не зважаючи на те, що замість Намісництва він став лише воєвідським (губерніяльним) містом, та що в краю є велике зменшення населення взагалі полягає в тому, що Львів чим раз все більше стає промисловим і торговельним центром. По окремим воєвідствам зменшення густоти населення за цей період виглядає на 1 кв. км, так:

	1910 р.	1921 р.	Зменшення:
Львівське воєвідство	105	101	— 4.
Станиславівське "	82	73	— 9.
Тернопільське "	99	88	— 11.

Коли відкинути з львівського воєвідства м. Львів, то ця густота далеко зменшиться і дійде до 92,5 мешканців на 1 кв. км. Але крім Львова воєвідство має ще досить більших міст як Перемишль, Дрогобич і ин., які теж мусять вплинути на густоту населення, а тим самим і на зменшення його проценту. Загально ж у львівському воєвідстві є далеко густіще населення чим в инших, а голсвно в західних та промислових восьми західних повітах львівського воєвідства на 1 кв. км. мешканців, дрогобицький — 113, кроснянський — 113, львівський — 116, перемиський — 147, перевворський — 143. У восьми західних повітах львівського воєвідства на 1 кв. км. припадає 99 мешканців, себ-то більше чим в инших частинах краю, а західне краківське воєвідство у цьому відношенню стоїть далеко вище, бо 1910 р. на 1 кв. км. припадало тут 117 мешканців, а 1921 р. — 114, а зменшення виносить всього лише — 3, не зважаючи на те, що багато кольоністів селян та ріжних службовців попереваидровувало на Схід.

На Рад. Україні по густоті населення Галичині лише дорівнює Поділля, тоді як инші землі є далеко рідше заселені. У степовій области ця густота зменшується у двічі. Так миколаївська губернія по перепису 1920 р. мала на 1 кв. версту 42 мешканців, запоріжська — 46, теж мале число мала й волинська — 51. А галицьке і придніпрянське Поділля що до густоти населення майже цілком сходяться.

По полу повстали рівнож зміни серед населення Галичини в порівнанню до 1910 р. В трьох галицьких воєвідствах на 100 чоловіків по цим двом загальним переписам припадала така кількість жінок:

	1910 р.	1921 р.
Львівське воєвідство	105	110
Станиславівське ”	103	110
Тернопільське ”	105	109
Місто Львів	112	121

Таке збільшення числа жінок в порівнанню до чоловіків пояснюється головно воєнною заверюхою, яка дуже багато знищила осіб мужеського полу, потім виїздом інтелігентної молоді на студії на Захід, де сьогодня начислюється у Високих школах поверх 2,000 українських студентів, а селян і робітників на заробітки. На це зменшення осіб мужеського полу вплинула велика смертність та рух лише українського населення, яке понесло найбільше втрат на війні та тепер після програної масово опускає рідний край.

Що до професіонального складу населення, то статистичні (офіційні) дані в цьому відношенню дуже хибують, а тому обчислення наші будуть приблизні. В сільськогосподарській промисловости (рільництві) українців занято поверх 95%, тоді як поляків біля 20%, а жидів 2%. Таким чином сільсько-господарський промисл у Галичині є майже виключно в руках українців. В промисловости українці заняті на 1,5%; торговлі — 0,5%, ріжній службі — 2%, а иншими справами — 1%. Поляків найбільше занято по ріжних службах, а головно в урядових та в промислі а разом на 75%, і менше в торгівлі. Тоді як жиди найбільше заняті в торгівлі — 75%, потім в промислі та у ріжних вільних фахах.

Мійське населення накругло складає 20%, тоді як сільське 80%. По трьом воєвідствам цей процент є не однаковий. Перепис 1921 року зазначує, що у львівському воєвідстві було 22% мійських мешканців, станиславівському 18%,

а тернопільському 14%. Тому Галичина не дивлячись на так розвинену гірничу промисловість є хліборобським краєм.

Всіх міст в Галичині є 133, з того у львівському воєвідстві 59, станиславівському 29 і тернопільському 35.

Міста вище 25,000 мешканців мали 1910 і 1921 р. таке число населення в тисячах:

	1910 р.	1921 р.	збільшення + зменшення —
1. Львів	195,8	219,2	+ 23 4 тис.
2. Перемишль	44,8	48,0	+ 3,2 ”
3. Коломия	41,0	41,4	+ 0,4 ”
4. Дрогобич	34,6	26,7	— 7,9 ”
5. Тернопіль	32,3	30,9	— 1,4 ”
6. Станиславів	30,1	28,2	— 1,9 ”
7. Стрий	29,7	27,3	— 2,4 ”

Причину швидкого зросту Львова було означено раніш, а ще більше буде характеристичним його зріст, коли підемо взад на кілька десятків років. Так 1900 р. він мав 159,9 тисяч мешканців ; 1890 — 127,9; 1880 — 109,7; 1870 — 87,1 і 1860 — 70 тисяч мешканців. Отже Львів на протязі 60 років зріс більше як у три рази, себ-то від 70,000 (1860 р.) до 219,200 (1921 р.).

Так само і з тих же причин, що й Львів зростав і Перемишль, який 1860 р. мав 10, т. мешканців; 1870 — 15,2; 1880 — 22,0; 1890 — 35,2; 1900 — 46,3 т. м. Велике зменшення числа населення Дрогобича пояснюється підупаданням нафтового промислу. Решта більших міст Галичини йде за загальним зменшенням населення краю, хоч вони ще порівнюючи до галицького села мало зменшились.

Характеристичним ще у населення зазначених міст є велика перевага жіночого полу над мужеським і найбільше вона приходить в Коломиї, де на 100 чоловіків приходило 1921 року аж 161 жінок, а 1910 р. менша — 123. Перемишль 1921 р. мав на 100 чол. 118 жінок, Станиславів — 116, Тернопіль — 112.

Переселення.

Під цим означенням розуміється сміграція в стислому розумінні, яка відбувалася головно до “Нового світу”, як Сполучені Держави Америки, Канада, Бразилія і и. та переселення

галицьких українців на Велику Україну. Коли перше було вловимо для статистичних урядів, то друге головно за час війни і до сьогодня абсолютно ні. Зноваж число галицьких переселенців на Рад. Україну ніяк не можна порівнювати до еміграції, це був масовий рух на инші землі України, і за час 1918/19 рр. переселилось на Україну мабуть яких до 200,000 душ і дуже мало вернулось. Це питання мусить бути окремо досліджено, що сьогодня є майже неможливим.

Найбільша еміграція українців спостерігалась до Сполучених Держав Америки. Рівнож цю еміграцію можна більшменш точно означити тому, що регістрація американського уряду переводилась по національности, тоді як канадійський уряд зазначав усіх емігрантів Галичини галичанами, незалежно до якої національности вони б не належали: української, польської чи жидівської. Еміграція до Аргентини і Бразилії була весь час дуже мала. Від 1900 р. і до 1921 р. еміграція до Спол. Держав Америки поділюється на два періоди: до війни та в час і після війни. До війни еміграція стало і поступово збільшувалась, а під час війни і після неї і до 1921 р. сильно упала. Так 1901 р. до Спол. Держав Америки українців виемігрувало 5,3 тисяч душ; 1902 — 7,5; 1903 — 9,8; 1904 — 9,4; 1905 — 14,3; 1906 — 15,9; 1907 — 23,8; 1908 — 12,3; 1909 — 15,5; 1910 — 27,8; 1911 — 17,1; 1912 — 21,3; а за час війни і після неї: 1915 — 3; 1916 — 1; 1917 — 1; 1918 — 0; 1919 — 0,1; 1920 — 0,2 і 1921 — 0,8 тис. душ. Отже 1918 р. жадної еміграції не було з причини українсько-польської війни, а в инші роки війни вона теж не могла розвиватись. По війні американським урядом зроблено ограничення для емігрантів.

Реемігрція, себ-то поворот до краю емігрантів, не була великою, бо багато наших земляків осідало там на стало. Реемігровало 1908 р. найбільше: біля 4-ох тисяч, тоді як 1909 р. менше: 1,8 т., 1910 з 1,8; 1911 — 3,7; 1912 — 5 т. душ і так продовжувалось аж до війни, коли реемігрція починає припиняватись. У першому 1915 р. війни вона спадає до одної тисячі, тоді як у наступних роках і аж до 1919 р. жадної наплої реемігрції не було, а щойно 1920 р. повернуло 0,7, а 1921 — 0,5 тис. душ.

Українськими емігрантами до Америки були переважно селяне-хлібороби, а що до фаху то перед війною 1908—09 р. їх розділювано так: рільничі робітники: 51%; без фаху (жінки і діти) 18%; служба 16%; поденні заробітники 14%, а решту

1% складали инші фахи. Еміграція української інтелігенції була так не значна, що її навіть не можна брати в рахунок. З огляду на це українці давали до Америки майже найбільше число неграмотних (анальфабетів), процент яких нераз доходив до 50, а тому й пересічно вони порівнюючи з другими менше привозили зі собою заробітного гроша.

Далеко більше виемігровувало до Америки жидівського населення, яке в більшости там і осідало. Польське населення емігрувало відносно так само як і українське, а часами більше.

Земельний голод в краю причинювався до того, що українське селянство Галичини масово емігрувало ще й на ріжні сезонові роботи до західно-европейських країв, а найбільше до Німеччини та до Швайцарії, Франції, Данії, Швеції, Італії, Румунії і и. Ця еміграція до европейських країв далеко перевищувала еміграцію до Америки. Так одна лише пруська "робітнича централя", яка мала привілей видавання чужоземним робітникам легітимацій, зарегіструвала перед війною таку кількість наших сезонових робітників: 1907/8 р. — 85,875; 1910/11 — 82,718 і 1911/121908/9 — 75 102; 1909/10 — 81,956; р. 77,911. Між ними більша половина йшла до рільних робіт, а менша була занята в промислі.[1])

Отже, як видно, то перед війною Галичина рік річно викидала на зовнішні ринки велику кількість українських робочих рук, які не могли вишукати праці у себе дома. Були роки, як наприклад 1910 рік, коли лише тих, які піддалися статистичному спостереганню, налічувано їх 109,5 тисяч робітників, а безумовно що немала кількість їх вислизнула з рук статистика. Це все показує на велике спавперизования українського населення Галичини, яке ведеться тут від соток років панами цього краю.

---

1) H. Diamand. Położenie gospodarcze Galicyi przed wojną. Lipsk, 1915. ст. 105.

В ЯРМІ ПОЛЬСЬКОГО ПАНСТВА.

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШОСТИ В ПОЛЬЩІ.

Біля 40 відсотків населення польської держави становлять так звані національні меншости, тобто не-Поляки. Деякі з них, як ось Українці та Білорусини, таки ніяк не підходять під назву "меншостей", бо живуть з давен-давна збитою масою на великому просторі землі (166 тисяч квадратових кільометрів) в числі поверх 8 міліонів душ і становлять там очевидно подавляючу більшість населення.

Відношення польського уряду до тих, силою збруї завойованих народів є крайно вороже та кермоване виключно колонізаторською та деструктивною політикою. Реальні форми тої політики творяться польськими обшарниками, які майже половину своїх маєтків мають в Західній Україні та на Білорусі. Польські дворища, фільварки і положені довкруги них панські лани, ліси та пасовиска є тими островами, з яких розходиться гнет і визиск на маси трудового українського й білоруського народу. Другим родом таких островів є колонії польських поселенців, яких польська влада всіма способами пхає на "креси". В літі минулого року були там вже десятки тисяч колоністів, між ними 20 тисяч бувших жовнірів польської армії і 5000 офіцирів. Тим колоністам дається всякі полекші та привілеї, тоді як місцевого селянина обкладається ріжними тягарами, податками, данинами, карами і обмеженнями.

В такий спосіб польські пани стараються осягнути двояку ціль: захопити у свої руки як найбільше непольських земель і надати національно польський характер українським та білоруським територіям, що находяться в межах польської держави.

В ПОЛЬСЬКИХ ТЮРМАХ І СУДАХ.

Польська влада вдержується на непольських землях жорстоким білим терором. Білоруський посол Волошин, промовляючи у варшавському соймі в маю м. р. підчас буджетової цебати, казав:

"В останній час уряд вступив на шлях отвертої збройної боротьби з 8 міліонами Українців та 2½ міліонами Білоруси-

нів. Боротьба ця провадиться в нечуваних умовах. Поліційний аґент, провокатор та військова влада заповнюють тюрми Українцями та Білорусинами.

Населення катують залізними прутами. У селян вприваюють волосся, калічать полові органи, витягають кліщами нігті. Жертвами такого катування були Білорусини Біганський, Ракецький, Марія Клюй, Кавригович, Войтович й инші.

Дня 1. липня 1924 у Польщі було 30,302 політичних вязнів. Тепер після вакханалії арештів нараховується 50,000 вязнів, більшість яких Українці та Білорусини.

В імперіялістичних державах перед війною ніколи не було такої кількости політичних вязнів. У вязницях зараз уже давно немає місця й уряд у камеру, де повинен бути оден вязень, садить по 16 людей. Вязні сидять по льохах. Погана їжа, брак мила, білизни, ріжні хвороби, катування арештованих — ось чим характеризується польська тюрма.

Вязні на знак протесту часто оголошують голодівки й вмірають, щоб не бути в тяжких умовах та позбавитись катувань. В останній час від голодівок загинуло дуже багато вязнів у Львові, Білостоку, Гродні та инших містах".

Тюрма "Святого Хреста" недалеко міста Кельце вважається найгіршою з усіх тюрем в Польщі і її називають "гробом живих". Люде, що не цілком здорові, не видержують в тій тюрмі довже як два місяці. Більша половина тамошніх вязнів хвора на чахотку. На протязі чотирох років (1920—1924) там померло поверх 500 політичних вязнів.

Тому й не диво, що в польських тюрмах вибухають часто бунти вязнів.

В серпні м. р. такий бунт мав місце в тюрмі в Луцьку. Тюремна сторожа стріляла в демонструючих вязнів, одного вбила а многих поранила.

Ще передтим, в місяці маю. в тій самій тюрмі вийшло на голодівку 850 українських політичних вязнів.

В червни м. р. відбувалась одночасно голодівка у тюрмах в Бережанах, Луцьку й Дубні. Інтерпеляції комуністичних послів в соймі, ставлені в цій справі міністрові справедливости, були безуспішні.

Політичні вязні сидять по кілька місяців поки дочекаються судової розправи. А політичним процесам в Польщі немає кінця — щораз то розходиться по світі вістка про оден з таких процесів.

В маю м. р. відбувся такий процес проти 100 українських

селян, оскаржених в приналежності до повстанської організації.

Того-ж місяця окружний суд в Пинську засудив на кару смерти двох повстанців селян, обвинуваченних в нападі на двори польських дідичів.

В ночі з 30. квітня на 1. мая м. р. арештовано в Заболотівщині на Покуттю поверх 500 селян, підозрілих безпідставно в намірі ворожих до влади демонстрацій на Першого Мая.

Кожна поява робітничого посла на селі є приводом до масових арештів серед селянства. Так, приміром, після зборів в селі Добривляни, що відбулися в маю м. р., а на яких виступав посол Скрипа, заарештовано багато селян і 14 з них засуджено на місяць тюрми.

В маю суджено в Луцьку девять селян в злуці з нападом на поїзд поліського воєводи Довнаровича. В Бресті суджено в тім самім часі 11 українських селян за приналежність до Комуністичної Партії. Тільки кількох звільнено в тих процесах, а инших засуджено на тюрму.

В червні м. р. відбувся в Рівному на Волині великий політичний процес проти 147 українських селян, обвинуваченних в приналежности до тайної революційної військової організації, що мала на меті зробити збройне повстання проти Польщі і прилучити Зах. Україну до Радянської України. В слідчій тюрмі перебули ті вязні півтора року. Винуватими з них признав суд 14.

Для політичних вязнів, яких польська влада вважає членами Комуністичної Партії Зах. України, приготовляється цілий ряд окремих процесів. Тим вязням загрожує кара смерти, а в кожному разі не менш 15 років тюрми. В тюрмах обходяться з ними найгірше з усіх вязнів.

ПОХІД ПРОТИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.

Похід польських шовіністів проти українських культурних інституцій набув таких розмірів, що ті інституції опинились в неможливому положенню. Українська мова поволи але постійно зникає з народньої української школи Зах. України. Польська шкільна адміністрація отверто стремить до того, щоб українські діти учились тільки по польськи і в польськім патріотичнім дусі. Арештування учителів, конфіскати бібліотек, розгон батьківських комітетів — щоденні явища.

Читальні й "Просвіти" по українських селах находяться під постійним наглядом аґентів польської патріотичної дефензиви. Селян, які виходять звідтам, затримують, беруть на допити і часто побивають. В культурно-освітньому життю село тероризується польськими колопістами та синами польських поміщиків.

Польськими шкільними властями вживається спеціялістів для польонізації української школи. Такий польський вчитель тероризує українських дітей, забороняє їм вживати української мови та тяжко їх карає за всяку провину проти своїх польонізаторських заходів.

В літі м. р. почалось масове звільнювання українських учителів, а варшавський сойм став радити над проєктом нових реформ, що мали на меті цілковите знищення українських і білоруських шкіл.

Першим наслідком тих нарад було це, що міністер освіти Станіслав Грабський видав розпорядок, після якого в двомовних школах мається викладати українською мовою лиш такі предмети: ґімнастику, рисунки, спів і латинську мову. Одночасно рішено касувати постепенно, тобто по одній клясі що року, українські ґімназії у Львові, Перемишлі і Тернополі. Поза Схід. Галичиною, на Волині, Холмщині й на Поліссі, немає вже ніодної української середньої школи.

ДО БОРОТЬБИ З ВОРОГОМ.

Поневолені маси є наскрізь сповнені духом бунту проти своїх гнобителів. Польська преса раз-ураз з трівогою зазначає зріст повстанського руху на "кресах", особливо в Галичині та на Волині.

В багатьох сторонах Зах. України давалась помічати на протязі минулого року оживлена діяльність партизанських загонів, що виконували сміливі напади на панські маєтки та поліційні пости. Більша частина східньої границі Польщі переходить полосою напів военного характеру. Скрізь кишить від польського війська, жандармерії й поліції, приходить до зударів з партизанськими загонами, а иноді й до зударів з радянською пограничною сторожею.

Опираючись одним боком на такому вулькані, Польща ніяк не спроможна наладнати нормальних відносин у своїй внутрішній та заграничній політиці. Мілітаризм виснажує всі її еко-

номічні сили, а щораз то нові фінансові реформи та буджетові вигадки являються не поратунком а тільки доказом скрутного положення держави. Заграничка піддержка, яка діставалась Польщі в такій обильній мірі в перших роках її існування, тепер зійшла майже до зера. Парляменти французький та инші перестали ухвалювати позички для Польщі, а західно-европейські та американські капіталісти загорнули вже під свою контролю все, що мало для них яку вартість в Польщі і більше не цікавляться ні польськими бондами, ні польськими промислово-торговельними проєктами. Поїздки польських міністрів за границю (прим. Скшинського до Америки в літі м. р.) є безуспішні. Навіть і буржуазний світ своїм становищем супроти Польщі дає до зрозуміння, що в сімї капіталістичних держав шляхетська "Жечпосполіта" є одним з найгірших суспільних і політичних організмів, який є надто великим ризиком, щоб його було можна піддержувати фінансово або економічно.

Тому й не вдержиться довго ярмо польського панства на шиї поневолених тим панством народів і мусять скінчитися невдачею всі затії польських патріотів на польонізацію українських і білоруських земель. Недалекий час, що кляса польського суспільства, яка тепер так завзято заходиться нищити економічно і культурно непольські народи, опиниться під ногами трудових мас не тільки на "кресах", але й в цілій Польщі.

ЯК ПРИЙШЛА РУМУНІЯ НА БУКОВИНУ.

В жовтні місяці 1918 року через Буковину посунули хмари полонених, утікачів і жовнірів. — на Угорщину і в Австрію, — з України і Росії. Вони покидали зброю і фронт і похапцем гнали додому, до своїх вогнищ, — хто пішки, хто залізницею. Австрійська армія перестала існувати.

В столиці краю в Чернівцях, 3. листопада зібрались великі маси українського селянства з околиць і мійських мешканців і проголосили злуку з Україною. Вони проголосили її, незважаючи ні на що, всупереч великого ляку і неохоти націонал-демократів і ріжних політиків, які не хотіли роспрощатись з австрійською монархією, навіть вже неживою, і які боялись революції.

Через пару днів заключено угоду з румунськими демократами і розділено Буковину на дві частини — українську і румунську; в одній управу перебрали румуни, а в другій українська делегація.

Проте, хоча в той час існувала радикальна ніби селянська партія і партія соціял-демократична, насправді селянство тоді не мало своєї міцної організації і було безпорадно перед тихом, що насувалося з Румунії. Робітників зрадили ватажки-меншевики, а селянство зрадили "народні" провідники, тому ні робітники, ні селяне не скористались цим моментом, не захопили влади в свої руки і не перебрали на себе управління країною. А народній комітет, складений з демократів та з инших груп, сам не подбав про організацію сил. Звичні до локайської служби цісарям, позбавлені всякого революційного духу, перелякані наступившими подіями, пересякнуті надією на відновлення австрійської монархії, вони, крім зовсім зайвої згоди з румунськими демократами, нічого не зробили і не робили, і не підготовили ніякої озбройної організації, ні війська, ні армії. Вони боялись селянських мас і робітників, вони боялись широкої революційної хвилі, що наступала з України і захоплювала вже Галичину і боялись революційного духу. Накладаючи з румунськими націоналістами, які в цій частині Буковини не мали ніякої сили, вони самі своєю нерішучістю підготовили грунт для інвазії Буковини румунською армією.

Проте для інвазії були також і сприятливі моменти на зовні. Ніхто з сусідів не мав ніякої озбройної сили. На Україні точилась боротьба з німцями і гетьманом Скоропадським.

В Галичині не було революційної армії, а галицька армія потому зразу пішла в бій з військами польських імперіялістів та армією Галера. На півдні Семигород прилучився до Румунії. Найсильніщим сусідом в тім часі була Румунія і вона скористалась моментом. Румунська дідичівська банда Флондорів, що боялась за свої маєтки, і ще простягала руку на цілу Буковину, покликала румунську армію, ніби для боротьби з "бандами", а в дійсности з селянським рухом, що починав в цей час прокидатись в румунській, тобто південній Буковині проти бояр. І румунська армія прийшла.

12. листопаду вступили румунські військові частини в Чернівці і захопили цілу Буковину без найменшого спротиву української делегації і без озбройного протеста вражених несподіванкою і переляканих провідників народу. Так 12. листопаду мешканці Чернівців побачили перед собою дивне видовисько: в місто входили невеликі відділи румунського війська; солдати, зле одягнені, в постолах, здивовано поглядаючи на право і на ліво на чернівські камяниці, поволі плентались по брукованих вулицях міста і спокійно його захоплювали. Скоро вся Буковина опинилась під постолом румунської солдатески.

Румунський генерал Задик одразу зробив відповідну заяву: "Румунія не прийшла чинити окупацію і не на завжди, вона прийшла тільки зробити лад і не має ніякого заміру задержувати північну Буковину". Пару років пізніще самі румунські міністри в румунському парляменті заявляли, що вони властиво не мають наміру задержувати північної частини Буковини; лише тому, що української держави немає, вони мусять залишити її при Румунії. Всі ці заяви були лицемірною брехнею. Румунія міцно засіла в Буковині і не думає з неї добровільно забіратись.

На підставі якого права Румунія анектувала Буковину? Яким аргументом вона доводить свої права на Буковину, крім аргументів насильства і наїзду? Подивимось на ріжні постанови міжнароднього характеру в цій справі. Союзні держави заключили з Росією 4. серпня 1916 року договір, згідно з котрим, на випадок розбиття Австрії, країна на північ від Сучави, як країна етнографічно нерумунська, має належати Росії. Так саме Сен-Жерменський договір з 1919 року признає Румунії тільки сумежну з румунським кордоном частину Буковини, застерігаючи собі право пізніще вирішити долю иншої частини Буковини та її кудись прилучити. Проте ім-

періалістичні держави Антанти, будучи ворожі до Росії та Радянської України з тої причини, що там до влади прийшли робітничі та селянські депутати, скоро росправились по хижацькому з Буковиною. Це було довершено на иншій конференції і зафіксовано в Севрському договорі, з 10. серпня 1920 року. Цим договором Антанта признала Румунії цілу Буковину і віддала буковинське селянство в рабство румунським боярам.

Тим робом розірвано перший договір з Росією і доконано насильство над буковинським народом. Але найважніще, потоптано право на самовизначення українських селян, а навіть і румунського селянства Буковини. Бо коли революційна Росія могла зріктися і зрікається прав на завойовані царизмомо землі, що хочуть відділитися від Росії, то зректися прав бувшої Росії на землі, де трудящі маси хочуть пристати до трудящих мас Радянського Союзу або до України, — цього ні Радянська Росія ні Радянська Україна зректися не можуть. Отже Румунія без волі і бажання буковинського селянства анектувала край. Англія та Франція передали буковинських селян Румунії тільки тому, щоб урятувати буковинських дідичів та їхні маєтки від селянської революції, а фабрикантів від робітників.

Для Радянської України міродайним є бажання самого населення. А населення вже 3. листопада 1918 року заявило свою нехіть мати що-небудь спільного з Румунією і винесло на вічу постанову про прилучення до Західно-Української Республіки; а тим самим це є постанова про об'єднання з цілою Україною, бо за це свідчить акт злуки Західної України з великою Україною з 3. січня 1919 року. Буковинське селянство в цілому і взагалі не хоче зіставатись під Румунією і повсюди голосно протестує проти окупації і румунської господарки — протестує на вічах, в постановах ріжних організацій, як, наприклад, віче з 1922 року в Чернівцях, що запротестувало також проти права букарештського парляменту вирішати які-будь справи в Буковині.

Виходячи з такого бажання цілого населення і права націй на самовизначення, голова Української Соціялістичної Радянської Республіки Христіян Раковський в окремій ноті, висланій Румунії 1. травня 1919 року, зажадав від румунських окупаційних властей негайного звільнення окупованої Буковини.

Але що було неможливо тоді, може бути здійснено иншим разом. Бо так хоче само буковинське селянство; т воля населення цілої Буковини. Так, навіть самі буковинські селяне румунської національности не хочуть зіставатись під владою Румунії.

Тимчасом, доки буковинський нарід чекає на сприятливу хвилину, щоб здійснити своє право на самовизначення, Румунія похапливо заливає буковинську землю нечуваним терором і насильством, грабує селянство, переслідує робітництво, одно слово роспаношилась, як у себе в хаті. Румунія господарить тепер в Буковині, над українським селянством лависло ярмо румунських бояр.

Ґрегорі Ґріґоровіч.

ПЕРШИЙ ТВЕРДИЙ БЮДЖЕТ РАД. УКРАЇНИ.

Засідання Ради Народніх Комісарів УСРР, що відбулось 10-го вересня, 1925, під головуванням тов. І. Л. Булата, було присвячено розглядові поданого Нар. Комісаріятом Фінансів УСРР і погодженого з Українським Держпланом зводу й розписів державних прибутків та видатків УСРР на 1925—26 бюджетовий рік. В такій широкій вичерпуючій постановці питання про державний бюджет УСРР на 1925—26 рік було обговорено Раднаркомом уперше.

Рада Народніх Комісарів ухвалила поданий Нар. Комісаріятом Фінансів проект розписів та зводу державних звичайних та надзвичайних прибутків та видатків України на 1925—26 рік. Увесь кошторис прибутків прийнято в сумі 165,443,307 карб., з них звичайні прибутки становлять 164,438,007 і надзвичайні 1,005,300 карб. Всі видатки по державному бюджету 1925—26 року також становлять суму 165,443,307 карбованців.

Маючи на меті, що оперативні потреби деяких наркоматів в нормальному їхньому розвиткові не можуть бути задоволені цілком за рахунок прийнятих по бюджету прибутків, Раднарком в значній частині претензій відмовив, але визнав за необхідне порушити перед Союзним Урядом питання про задоволення цих потреб на загальну суму в 9,875,634 карб. за рахунок надання УСРР додаткових джерел прибутку, або за рахунок загально-союзних ресурсів.

ЖИТТЄВІ ВІДНОСИНИ ТРУДОВОГО НАРОДУ НА БУКОВИНІ.

Буковина це країна наскрізь хліборобська. Помимо того, що земля на загал урожайна — нужда серед селян страшна. Селянство у своїх руках має так само як і в Галичині, дуже мало землі. До того накладають на него ще страшні податки.

Всеї землі пригожої під управу начисляють на Буковині 1,044,000 гектарів. З того припадає на:

Селян	471,000	гек.
Дідичів	201,000	"
Церковний фонд	264.000	"
Державний фонд	108.000	"
Разом	1,044.000	"

Всі господарства на Буковині можна розділити на чотири групи:

Господарств, що мають не більше двох гектарів землі є — 70 проц.

Від двох до пятьох гектарів — 15 проц.

Від пятьох до двайцять гектарів — 7 проц.

Державний земельний фонд, як і церковний, знаходиться в руках поміщиків, отих Флондорів, Мордкових, Васильків, Бузових, Остерів, Фішерів, та инших. Около 40 проц. господарств має менше чим один гектар землі. А це вже не тяжко уявити собі їхній стан, коли знаємо, що земля це одинока підстава життя селянина, бо Буковина — країна хліборобська, нема багатої промисловости, отже тільки на землі селянин мусить порпатись, щоби здобути кусок хліба.

Свого часу на Буковині намічено було 144.211 гектарів землі для примусового передання (за гроші) селянам: на те від поміщиків малося забрати 82.000 гектарів і від церкви 61.000. Та це тільки пляни були. На ділі, правда, розділено заледви 30.000. — Та не думайте, що бідний селянин дістав землю. Ні, — по-перше не міг за неї заплатити, а по-друге, цей поділ був призначений на те, щоб дати змогу правительству переселити румунських кольоністів на Буковину, для закріплення своєї влади. Часть тої землі дісталася в руки ріжних урядовцям, депутатам, шефам сіґуранци (поліції) і т. д. Українське селянство, можна сказати, нічого не дістало.

Для характеристики становища селянства можна додати ще про неймовірні податки, патуральну повинність, грабіжництво, незаконні реквізиції, катування селян, численні арешти, биття різками і цілковите знищення кооперації.

Вся оця економічна пригніченість українського селянства скріплюється національними репресіями. Доходить до того, що влада законом примушує всі українські кооперативи на Буковині коли б такі заснувались. (тепер їх майже немає) належати до румунської централі. Діловодство в таких кооперативах має вестися в румунській мові.

Культурно-освітня праця серед українського населення здушена. — Закриті всі вищі, середні й низчі школи. Закриті також майже всі товариства. Навіть в церквах попам наказують говорити румунською мовою. Очевидно, більшість попів робить це залюбки, але часть "протестує" мовчанкою. Та на ділі нелегко противитись владі в таких примхах, коли велика часть попів, як взагалі "народніх діячів", опідлилась, схрунилась, і непаче вірні собаки на задних лабках скачуть довкола всемогутньої сігуранци, готові виконати всякі постанови влади щоб тільки зате одержати "ласку" боярина.

Що до робітництва, то фабрично-заводського робітництва начислюють на Буковині до 7,248. Отже не значне число. Це ті робітники, що працюють при варстатах з механічним двигуном. До цього ще приходять залізничники, почтові робітники, сезонові, гірники та земельний пролєтаріят. Кожний поміщик має на своїм маєтку наймитів. На кожній кольонії є десять до двайцять, або й більше робітників, що уявляють собою дійсний земельний пролєтаріят. Крім цих є так звані халупники, що не мають ані клаптика землі кромі "садибя", хатини.

З промислових і фабричних осередків на Буковині можна назвати Чернівці, Качик, Дорну-Ватру, Сучаву, Якоби, Серет, Станівці, Вотинцю. Маємо тут скрізь горальні і броварні, яких на Буковині налічують 41. Є на Буковині 141 тартаків, 584 млинів (з дебільша млини малі, але в Чернівцях є один дуже великий). Є також один машиновий завод, пікляна гута, копальні соли.

Всього-ж пролєтаріяту на Буковині, що живе з щоденної праці, є більше чим сім тисяч, але це ще не є определене робітництво в якійсь одній промисловости, а так, що сьогодня працює в кулака, за місяць в млині чи в иншім місці, де знайде на пару днів заробіток. Таких поденників налічують до 20.000.

Становище робітників є надзвичайно трудне. Заробітня платня рівняється 40 проц. довоєнної, при чім упадок валюти і дорожнеча середників поживи доводять до неможливо скрутного становища.

ПРАВА ЧУЖОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН НА ЗЕМЛЮ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ.

Право трудового користування землею на Радянській Україні надала чужоземним громадянам слідуюча постанова Ради Народніх Комісарів УСРР:

Постанова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету та Ради Народніх Комісарів.

Про надавання права на трудове користування землею працюючим чужоземним громадянам.

На розвиток арт. 9-го Земельного Кодексу, — Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет і Рада Народніх Комісарів постановили:

1. Надати право трудового користування землею для провадження сільського господарства, всім працюючим — чужоземним громадянам і тим, що мешкають на території Української Соціялістичної Радянської Республіки й тим що прибувають у її межі.

2. Наділяючи землею в трудове користування громадян, зазначених у арт. 1-му цієї постанови, земельні органи повинні додержуватись черги, встановленої арт. 6 Земельного Кодексу.

3. Наркомзему, у згоді з заінтересованими відомствами, надається право видавати на розвиток цієї постанови відповідні інструкції.

Харків, дня 13 серпня 1924 р.

Голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету *Петровський.*

Голова Ради Народніх Комісарів *В. Чубар.*

Т. в. о. секретар ВУЦВК —

Член Президії ВУЦВК *В. Поляков.*

"Вісти ВУЦВК", 27. серпня, 1924.

ШКІЛЬНИЦТВО НА БУКОВИНІ.

Румуни, занявши нові краї, заселені иншими народами, почали від самого початку безмилосердно нищити всі культурні здобутки цих ними силою підчинених народів. Це видно у всіх Румунією анектованих краях, як Семигород, Банат, Добруджа, Бесарабія та Буковина. В послідних часах ця нагінка на культурно-просвітне життя національних меншостей зі сторони румунської влади прибрала досить великі розміри. Головно і найчастійше можна запримітити це на полі шкільництва, де румунська влада своїми утисками та розпорядками зглядом шкільництва національних меншостей перевисшає далеко і найбільше реакційні та шовиністичні держави із перед війни, як приміром російський царат або навіть і мадярських шовиністів. Ось як приміром представляється стан шкільництва від теперішну хвилю під обухом румунської олігархії на Буковині.

На Буковині, як звісно живуть р'жні нації. На першім місці що до чисел як і території стоять [illegible] Потім слідують Румуни, відтак Жиди, Німці Поляки і др. [illegible] і народи мали перед війною свої національні школи, як н[illegible]дні так і середні. Українці українські, Румуни румунські і т. д. Та однак із приходом Румунів, цей стан зовсім змінився. Румуни почали касувати національні школи меншостей, а заводити свої. В протягу кількох літ румунська влада скасувала всі національні школи меншостей на Буковині, не зважаючи зовсім на всякі протести, які підносив чи один чи другий нарід із цих національних меншостей проти такого варварського нищення шкільництва. Яких геройських подвигів в нищенню шкільництва меншостей доказує румунська влада на Буковині, найліпше може послужити за примір укр. нарід, проти котрого поступає румунська влада не лише на полі шкільництва але взагалі під кожним взглядом з далеко більшою заїлостю, як проти инших національних меншостей, стараючись винищувати се, що носить тілько українське пятно. Із около півтора тисячі народних шкіл, які мав український нарід на Буковині, не осталось нині ні одної школи, де б учили по українськи не то вже инших предметів, але навіть української мови, як предмету. Не то що лише заборонено учити по українськи дітей по селах, але навіть і заборонено їм молитися і співати в їх рідній мові. Зовсім зрозуміла річ, що із такої школи, де дитина не чує ані

словечка в рідній мові. не може бути жадного хісна. Та румунській олігархії, не ходить о те, щоб український нарід мав користь із шкіл і міг просвічуватись, лише їй ходить о те щоб його держати в як найбільшій темряві та неосвіті, та щоб тим лекше мож над ним панувати та його використовувати на всякий спосіб. І коли нераз українські селяне пробують запротестувати проти такого варварського поступованя румунської влади, то вона сей час має на це лік, наводячи на них жандармерію, під багнетом якої стогнуть тепер всі українські села. І нераз лучалося, що делегатам з поміж селян, які протестували в імени своїх громад проти касованя народних шкіл та домагалися задержання українських шкіл і на дальше, приходилося зазнавати такої школи від румунської жандермерії, що не забудуть її безперечно і до смерти. (Так було приміром із делегатами села Руський Банилів.) Коли знов українські селяне не хотять посилати дітей до шкіл тому, що в них не учать нічого по українськи, то румунська влада накладає на селян тяжкі грошеві кари.

Не ліпше стоїть справа із шкільництвом середного степеня. До приходу Румунів мали Українці на Буковині слідуючі середні школи: гімназії в Кіцмані, Чернівцях, Вижниці; реальну гімназію у Вашківцях, учительський семинар у Чернівцях з двома відділами (хлопячий і дівочий), українську дівочу школу в Чернівцях і утраквістичну гімназію у Сереті. Окрім того Українці мали і ріжні промислові та господарські школи, як рільничу школу в Кіцмані, різбярську у Вижниці, кошикарську у Сторожинці і др. Та однак, як лише прийшли Румуни, то всі ці школи покасовано, а на їх місце заведено румунські. Учительство прогнано або попереношувано в найдальші закутини старої Румунії. Всякі протести були даремні. Зі всіх шкіл оставили на якийсь час єще Румуни українську гімназію в Чернівцях. Та однак і це не на довго, бо і ця одинока єще українська середна школа на цілу Румунію була також Румунам сіллю в очах. Тому влада румунська постановила її також знищити, лише не від разу, тільки постепенно. Насамперед заведено половину предметів науки в румунській мові, а половину тільки полишено в українській. Тим самим і заведено професорів Румунів і то найбільших україножобів а більшу часть українських професорів відправлено. Потім влада скинула без найменшої причини директора Українця, а поставила ренеґата Румуна, заїлого україножоба.

Однак на цім не осталося. Румуни постановили знищити і цю одиноку єще українську середну школу, тому з початком шкільного року 1924—25 зрумунізовано її зовсім, так що більше вже нічого не вчиться по українськи. Дальше дирекція закрила українську бібліотеку, вижичаючи ученикам лише румунські книжки. Потім видано розпорядок, що ані ученики між собою ані професори Українці до учеників не сміють говорити по українськи. За найменші провини карає дирекція учеників в немилосердний спосіб, найчастійше вигнанням. І так напримір покарано в марті цього року 80 учеників, з котрих **30 вигнано** зовсім а 50 оставлено із загрозою вигнання, за те, що вони належали до спортових товариств, наколи учеників иншних народностей за цей самий проступок зовсім не карано (як прим. Румунів і Німців.) При іспитах ученики падуть жертвою всяких сикатур зі сторони румунських професорів. Як поступають при всяких іспитах румунські професори в школах, де учащають національні меншости найліпше може показати сьогорічний іспит зрілости у середних школах Румунії. Румуни, щоб не допустити молодіж меншостей до студій на висших школах, установили іспитуючі комісії для іспитів зрілости із самих профеорів Румунів, які старалися іспитувати так щоб найбільше число кандидатів національних меншостей перепало. І так іспит зрілости здало процентово в Старій Румунії 58%, наколи в новоприлучених краях, де жиють національні меншости вислід був далеко слабший, бо в Семигороді здало іспит зрілости 43%. (Вислід поданий процентово румунськими часописами із липня 1925.) Та примінюючи однак цей вислід іспиту зрілости до ріжних меншостей, він єще далеко більше показується слабшим. І так приміром в Чернівцях перейшло при іспиті зрілости цего року у гімназії IV, там де ходять **Українці** (Румуни зрумунізувавши українську гімназію назвали її 4-тою гімназією; те саме зробили із жидівською, яку назвали 3-тою, а німецьку 2-гою, а румунську I) **13%**, у II-гій гімназії, де ходять **Німці здало 27%**, у III-тій, де ходять **Жиди, 36%**, а у I-шій де ходять **Румуни, 70%**. Ці числа дають наглядний доказ, як румунські шкільні власти поступають супроти національних меншостей а спеціяльно супроти Українців на полі шкільництва.

Буковинський.

Чернівці, дня 10. серпня 1925.

ДЕЩО ПРО УКРАЇНСЬКУ ІМІГРАЦІЮ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ РУХ В АМЕРИЦІ.

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ІНСТИТУЦІЯ В АМЕРИЦІ.

Перша інституція, що виросла на ґрунті української імміграції в Америці то — церква.

Першим інтелігентом, що причвалав сюди за українським хліборобом, щоб працювати над "поліпшенням його лихої долі", щоб помогти йому "нести життєві тягарі", щоб бути йому дорадником в "далекій чужині" і час до часу пригадувати "своє рідне", яке полишив за собою в старім краю, був — піп.

А за церквою стали зявлятися зараз другі "необхідні" інституції: банки, ексченджі, салуни.

Яку поміч дали, скільки добра натворили, в якій пригоді стали нашій імміграції ті інституції; як також скільки гроша, праці, не виспаних ночей, плачу, нарікань і всего, що з тим звязане перенесли наші імміганти — це мабуть і не буде ніколи відоме ніякому історикові.

А було того добра чимало. Пригадати собі лиш тих всіх Хромовських, Блавів, Ґроховських, Пшестшельських, Румянків і прочих світських і духовних добродіїв українського і взагалі славянського імміганта, і згадати те, як то вони гарненько згортали від нього тисячі тяжко запрацьованих долярів, і як щезали відтак разом з долярами — так вистарчить, щоб мати яке-таке поняття про тих галапасів.

Добра пайка вини за те йде на рахунок церкви та її речників — попів. Бо то прийде бувало такий "банкир" до церкви, дасть пятку чи десятку "на боже", і вже піп кричить на проповіди, щоб люде складали свої ощадности в "банку" пана Фурманки чи пана ... овського, бо він "дуже чесна людина і великий приятель нашої церкви". Були випадки, що таку рекляму в церкві діставали навіть коршмарі (салуністи). Церква була свого рода реклямовою агенцією для ріжних бизнесів, а колєкта і датки від бизнесменів на церкву були нічим иншим, а лиш оплатою за рекляму — оплатою дуже малою в порівнанню з зисками, які вони мали з попівської реклями.

Яку силу і значіння мала така рекляма, це зрозуміє той, хто знає наших людей, знає, серед яких обставин вони жили в краю, який життєвий досвід привезли до Америки і до

кого відносилися з довірям в краю і тут. Наслідки були погані, в деяких випадках просто трагічні, а вина за те спадає в головній мірі на церкву, а зглядно на попів.

ЖИТТЯ ПЕРШИХ ІМІГРАНТІВ.

Про церкву буде ще мова в злуці з замітками про инші справи, а тепер хочу сказати кілька слів про ті гаразди, які найшли перші українські імігранти в Америці.

Не кажучи вже про наших людей в краю, але навіть ті, що пізніще приїхали до Америки, не мають ніякого поняття про те, як то тяжко жилось тим першим українським імігрантам. В краю переважала думка, що емігрант їде до Америки на велике добро — що там чекають на нього і гроші, і робота, і всяке инше блаженство; от поїде, назбирає долярів і гайда назад до свого села купувати ґрунт і панувати. Ті, що пізніще вибирались до Америки, мали звичайно вже тут когось, що їм поміг в деяких справах — брав на мешкання, дав яку одежину, поміг найти роботу тощо.

Життя перших наших імігрантів зрозуміє хиба той, що зазнав того життя на власній шкурі, що був колинебудь в такому положенню, де серед чужих людей, незнаючих його мови, йому не було ні помочі, ні притулку, ні поради, а у власній кишені ні цента на прожиток. А в такі відносини попадали наші перші імігранти і серед таких то обставин їм приходилося находити собі середники прожитку. І тому варт послухати, як хто з тих старих імігрантів росказує сьогодня про перші роки свого побуту в Америці.

Найгіршого лиха зазнавали ті імігранти, що, шукаючи за роботою, попадали в руки агентів з так званих "бюр праці". Для "зеленого" імігранта ті бюра мали звичайно таку роботу, до якої не хотів іти ніхто, що розумів бодай трохи, якого це рода робота. А находилася така робота звичайно десь в далеких лісових пущах, звідки американська цивілізація брала свій будівельний матеріял або куди промощувала собі залізничі шляхи. Туди й посилали агенти на роботу несвідомого імігранта, передавали на ласку й неласку якоїсь компанії і брали за те добре комісове. Мрія імігранта — дістати роботу — здійснювалася, але з тою роботою він діставав також і дещо такого, чого зазнавали хиба його діди колись на панщині.

Умовини, серед яких ті робітники працювали, були просто застрашаючі. На "вільній землі Вашинґтона" вони були невольниками і компанії обходилися з ними не лучше, як з мексиканськими "пеонами". Брали чоловіка, нібито за його згодою і за добровільним контрактом, завозили десь в безлюддя, і щойно там він згодом довідувався про дійсні умовини своєї роботи. Замісць заробляти, то він мусів відробляти — кошта свого перевозу, кошта свого мешкання і прохарчунку, кошта одягу і обуви і т. и. Покинути роботу міг доперва тоді, як відробив ті всі довги, як міг діждатися такого дня, що не був винен нічого компанії. Дехто відробляв все до чиста і відходив з роботи "правильно", але більшість втікала, не маючи ніякого вигляду на те, що мож буде "відробитися". Утеча з роботи також не була легкою справою. "Кемпи" (табори), в яких жили робітники, мали добре узброену сторожу, яка стріляла за втікачем і стріляла так, щоб його поцілити. А як вже вдалося втечи з "кемпи", то ще цілими тижнями треба було мандрувати або товчися по "фрейтах" (грузовиках) поки найшлися десь "свої" в якомусь містечку. І коли згадуєш ті часи, то мимоволі приходять на гадку Франкові слова:

"Гей розіллялось ти, руськее горе,
Геть по Европі і геть поза море!"

Крім того в Америці бували тоді часто індустріяльні кризи, так звані "тверді часи" і маси робітництва ходили без заняття. Не бракувало тоді в рядах бездомних бурлак на Баврах в Ню Йорку і наших людей, де вистоювали цілими годинами на дощі або морозі, щоб дістати горнятко кави чи кусок хліба, що їх роздавала безробітним Армія Спасення та деякі протестантські церкви. Мимоходом кажучи, наша українська церква в Америці таким ділом ніколи не займалася, і мабуть не буде. А робітники чужинці казали, що то "місто дає".

Знаний був в ті часи нашим безробітним в Ню Йорку так званий "Сибір". Це була простора кімната в одній пивниці десь коло Третьої вулиці, яку "колєктивно" винаймили собі ті безробітні, що не мали чим оплачувати звичайного мешкання. Тут сходилися на нічліг і спали на чім кому пощастило — більшість звичайно на долівці.

ЦЕРКВА В ЖИТТЮ УКРАЇНСЬКИХ ІМІГРАНТІВ.

Українські попи почали приїздити до Америки тоді, як між нашими поселенцями почались творити тут громади, як починався організаційний рух, як стали появлятися малі просвітні товариства, читальні то-що. Були вже й малі запомогові товариства, звані звичайно "спулками". Тоді й зявились на арені громадського життя української іміграції такі духовні діячі, як Волянський Грушка. Обушкевич і другі.

Пізніщі претенсії попів, що буцімто вони були піонірами в громадській роботі серед іміграції, що вони були творцями перших організацій, що вони захоронили нашу імміграцію перед польонізацією — всі ті претенсії минаються далеко з правдою. В дійсности українська іміграція в Америці, від початків свого побуту в цій країні аж до наших днів, не зазнала ніякої гомочі і взагалі нічого доброго від своєї духовної і світської інтелігенції — ані від тої, що потяглась за робітниками до Америки, ані від старокраєвої.

Почнім від старого краю. Чи той старий край, та галицько-українська інтелігенція — чи вона подбала, чи робила які заходи, щоб тим нашим "вигнанцям" (так сентиментально звуть патріоти укр. імігрантів), яких і справді вигнала за море старокраєва нужда — щоб їм бодай в части влекшити переселення до цеї країни? Чи подбала, щоб український імігрант мав якусь поміч або пораду в перших днях свого побуту в Америці? Чи отворили ті духовні і світські діячі бодай яке мале бюро, коли не вміли зорганізувати іміграційного дому? Ні! Про щось подібного ніхто з них мабуть і не думав, бо й не було ніяких спроб в цім напрямку. По словам Франка вони дивились на емігрантів, як на народ, що йшов

"Десь за синє море з дуру"

— а може й справді були свідомі у своїм цинізмі того, що

"Як жеж їм не йти, як тут
Всі до спілки дрем з них шкуру!"

Ну, а годі-ж сподіватися народові добра й помочі від тих, які вміють лиш шкуру з нього дерти.

Отже українські імігранти йшли через іміграційний дім "Свентего Юзефа", через російські, австріяцькі та инші доми, що не гірш покутних бюр праці торгували імігрантською

шкурою. Бували випадки, що наші дівчата попадали з таких домів на таку "роботу", з якої ночами мусіли втікати, скакаючи крізь вікна. Так було, приміром, з двома дівчатами, яких віддано з іміграційного дому до якогось готелю в Бруклині. А на словах наша інтелігенція страх як побивалася за "своїм народом"! Вона вміла говорити і писати цілі проповіди про те, як то чужинці кривдять наших людей, як користають з їхньої темноти, як винародовлюють нас і т. и. Тільки не бачила того, що ті чужинці бодай про людське око дбають трохи про своїх іміграитів, мають для них якісь іміграційні доми, а не лиш самі церкви і "ексченджі".

Українські попи в Америці тільки й знали те, що воно не добре для них, як "Свєчти Юзеф" користає з їх вірних і "краде їм душі", але зарадити щось тому то або не вміли або не хотіли. Всю свою працю прикладали до творення і розвитку парохій, до звивання собі теплих гнізд в українських громадах. І будували церкви.

Про цю будову може багато дечого довідатися від старших іміграитів. В Пітсбурщині, приміром, є досить таких українських робітників, що могли-б росказати вам довгі історії про те, як-то попи збирали гроші на церкви, як господарили тими грішми, тай ще дещо таке, що й повірити тяжко, щоб духовні особи могли так поводитися. Оден з таких старших парафіян росказував мені таке:

"Спершу нам жилось дуже тяжко. Але потому якось привикли, трохи полекшало, бо й роботу дехто вже мав лучшу, і гроша в декого трохи призбиралося. Банували лише, що не було своєї церковці. Але одного разу вчули, що приїхав до нас свій єгомость. Всі були дуже раді і з цілої околиці почали горнутися до духовного отця. То він зараз почав казати нам проповідь. Змалював нас дуже великими грішниками, бо довго до сповіди не ходили, і наказав, що всі мусимо якнайскорше сповідатися і не жалувати притім на боже. Людиська товпою стали пхатися до сповіди, грошей насипали цілу купу, а єгомость аж впрівав, так працював при тім бизнесі. Побачивши, що тут за багато роботи для нього одного, взяв собі помічника. Вийшов перед народ і проголосив, що їмость також духовна особа, і що також може сповідати. Сіла попадя на другім кріслі і сповідали обоє. То-ж то гроша вони тоді зібрали, зібрали! І такі вони — ті попики; ми сподівались від них якоїсь науки.

якогось доброго слова в наших клопотах, а вони лиш бизнес на нас роблять та гроші згортають".

Та коби лиш бизнес, а то роблять багато й такого, що гірше від звичайного бизнесу.

Згадати лише ті всі інтриги та сварки між попами ізза парохій; згадати цю релігійну боротьбу, яку вони ввели були і поширили серед іміграції — тоді доперва будемо мати трохи поняття про те, як прислужилися попи українському імігрантови. Релігійна боротьба і боротьба за парохії не минула мабуть ніодної української церкви в Америці і багато між ними таких. де приходило до буч підчас "богослужень", до розбивання голов та до поліційної інтервенції. Ішли люде до церкви молитися богови і святим, а вертали домів з закровавленими головами. Таку то культуру ширили між ними попи.

Старокраєвий поділ на два табори — москвофільський і народній — зявився згодом і серед імігрантів в Америці. "Обрядовщина" стала тут ще краще процвитати як в старім краю. Раз тому, що тут "вільний" край і держава не звязана з церквою, а друге, що в кожній громаді була збиранина з ріжних людей, що привикли в краю до відмінних церковних обрядів, співів та звичаїв. Шкодило й те, що попи не трималися довго на однім місци і людям треба було привикати щораз то до иншого попа і його звичаїв та поглядів. Бувало прийде піп москвофіл, то тягне людей на "царославіе", а прийде щирий уніят, то каже молитися за папу римського, за Франц Йосифа та за айриських біскупів. Люде баламутилися, витворювалися фанатики, заводилися сварки й ворожнечі, а громада, як цілість, не була спосібна до ніякої культурної праці. Енергія витрачувалась на ріжну пустяковину. Приміром, в Джерзі Сити, Н. Дж., велась в парохії більш року боротьба за те, чи треба або ні ставити при вході до церкви "свячену воду", в якій кожний, що йде до церкви, міг-би мачати пальці і скроплювати собі нею очі й ніс. Оден піп казав, що треба, а другий, що ні. А що оба мали своїх сторонників серед парохіян, так ті сторонники одної неділі вчинили велику бійку. Поліція і обслуга мійського шпиталю мали тоді на пів дня додаткову роботу. В Сиракюз, Н. Й., церковна боротьба велась кільканайцять років. І подібне діялось в багатьох инших церковних громадах.

Крім таких безглуздих спорів церква не дала нічого иншого і нічого доброго українській імміграції. Створені нею відносини ділали дуже трудною якунебудь просвітню чи організаційну роботу. Подібно що й в старому краю, українська церква в Америці була довший час авторітетом, від якого залежала просвітна й організаційна робота серед імміграції. Без згоди попа і церковних старшин було майже неможливо заложити яке товариство або вести просвітну роботу. Всі громадські справи рішалися з амвони. Звідтам йшли накази, як люде мають вірити, де належати, де ходити, що читати і до яких організацій вступати. Вплив попа був великий і він використовував його виключно для своїх особистих цілей. Всяка просвітна чи організаційна робота мусіла бути планована при увазі на факт, що прийдеться стрінути з опозицією духовників. Треба було поступати так, щоб не викликати вовка з ліса, щоб не попасти на чорну лісту попів. Бо задиратися з ними було просто небезпечно; серед білого дня нападали зфанатизовані і підбурені попом парохіяне на нелюбих йому людей і били та калічили. Ось таким шляхом ішла попівська діяльність серед нашої імміграції в Америці.

В освітній справі попи люблять чванитися, вказуючи на парохіяльні школи, та говорять, що в тих школах вони "підтержують національну свідомість" серед нашої молоді та "хоронять її перед винародовленням". Яка в дійсности була це школа, так краще й не згадувати-б. Вчили в ній звичайно малограмотні дячки і вчили дітей, що, як вихованці американської публичної школи, стояли під зглядом загального образования далеко вище від них. Учитель незнайко в українській школі ніяк не міг викликати в дітях якоїсь пошани до українства, ані до себе самого, і ця школа лиш утверджувала їх в ошибочнім перконанню, що все, що українське, є безвартісне, а добре лиш те що американське. Парохіяльна школа була на ділі одним з чинників винародовлення молодого українського покоління в Америці.

Як вчили по тих школа, подам примір знова з Джерзі Сити. За шкільний льокаль служив напів темний і погано вонючий "бейзмент", де в передній кімнаті мешкав і сам учитель. Йдучи в школу, діти мусіли переходити через його кімнату. Звичайно заставали його сплячого на ліжку, і щойно тоді він вставав і заряджував приготовання до науки. Вставав і вбирався в присутности дітей, хоч між ними були й доро-

стаючі дівчата. В зимову пору наказував дітям палити в шкільній печі, а иноді, як не було вугля під рукою, то посилав дітей на залізничу треку, щоб там назбирали вугля для школи. Це був чоловік дуже занятий і без правильних годин. Він був і дяком і учителем і сторожем (дженитором) в тім домі, де була школа. При тих всіх обовязках любив і забавитися при чарці, звичайно ночами, а в день на кілька годин перед школою, ішов до ліжка, щоб перед умовою працею трохи голова вишуміла. Очевидно, що з такої школи не могло бути ніякого хісна, і вона існувала тільки тому, що так розпорядив місцевий парох.

Крім того ті дяко-учителі часто мінялися, а кожний вчив після власної системи; один вживав фонетичного, другий етимольогічного правопису і з кожним таким учителем діти мусіли починати наново свою науку українського письма.

ПОЧАТКИ ЗАПОМОГОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.

Нім стану говорити про наші світські організації, мушу сказати наперед кілька слів пояснення, що є потрібне головно для Українців в Европі. Бо коли там читають принагідно назви ріжних наших товариств і брацтв з іменами святих і Богородиці, так очевидно гадають, що то такі церковні брацтва, як на Україні, — з головною ціллю брати участь в церковних торжествах, носити свічки, образи і т. и. Українські брацтва в Америці, хоч деякі з них і виступають зі свічками в церкві, церковними брацтвами в старокраєвому розумінню не є і головна ціль, для якої їх засновано, не має нічого спільного з церквою.

Ці брацтва є в дійсности запомоговими товариствами з метою подавати матеріяльну допомогу своїм членам в случаю недуги або каліцтва. Вони, наскільки не є злучені в якусь центральну організацію, управляють самі собою, мають свої уряди, свою касу і незалежно від нікого радять на своїх мітингах над своїми справами. Сьогодня більшість з них належить вже до якоїсь центральної організації, що обезпечує їх членів на посмертне, а власна каса товариства вживається для допомоги хорим або окалічілим членам. Отже є це гуманітарно-бизнесові організації, щось в роді старокраєвих кас хорих; їх характер наскрізь світський та економічний. А свої

церковні назви вони завдячують попам, які спершу мали чималий вплив при творенню таких товариств. І воно трохи дивно буде декому, що попи, які звичайно так дуже побиваються на словах за українством, не накинули тим товариствам "патріотичних" українських назв, але чужі, релігійно-церковні? Робили це, очевидно, свого бизнесу ради, і бодай назвою старалися вязати ті організації з церквою та вдержувати свій вплив на зорганізоване життя імміграції.

Товчком до організування тих запомогових товариств була американська безоглядна індустріяльна система, що вміє лиш висмоктати з людини всю її жизненність, а зовсім не турбується нею, як вона стане неспосібною до праці. Тому робітники самі мусять робити заходи, щоб, наскільки це можливо, обезпечити себе на старість, а свою родину на випадок своєї смерти. Засновані в тій ціли капіталістами асекураційні компанії не зовсім вдоволяють товариські потреби суспільних верств і тому вже давно існують в Америці так звані "братські товариства", в яких обєднуються люде тої самої суспільної чи національної приналежности. За приміром Американців пішли і чужинці імігранти і кожна народність в Америці має свої запомогові організації.

Організування запомогових товариств серед української імміграції почалося ще у 80-их роках минулого століття. Першим з них було Брацтво Св. Кирила і Методія, засноване в 1888 р. в Шемокин, Па. Воно дало пізніще почин до заснування Руського Народного Союза (з англійською назвою Little Russian National Union), але з початку, як і всі инші тодішні українські запомогові товариства, належало до "Соединенія Русскихъ Братствъ", заснованого імігрантами з Прикарпатської України.

На першій конвенції "Соединенія", що почалася 30. мая, 1893, в Скрентон, Па., делегати Брацтва св. Кирила і Методія не погодилися з рішенням конвенції відносно господарки уряду "Соединенія" і проголосили виступлення свого брацтва з організації. Між тими делегатами був піп Константкевич, Галичанин, і дійсною причиною непорозуміння було те, що галицькі попи втратили на конвенції надію на захоплення контролі в "Соединенію" у свої руки. В організації верховодили угро-руські попи, напів москвофіли, а напів Мадяри, і Галичан до урядових становищ не допускали.

При кінці липня, 1893, відбулися загальні збори згаданого Брацтва св. Кирила і Методія і на тих зборах засновано нову запомогову центральну організацію з назвою Руський Народний Союз. Члени Союза платили по 50 ц. місячно і були обезпечені на 300 дол. посмертного. В статуті зазначено, що мається "принимати до нової організації всіх Русинів і Русинок без ріжниці віри і без взгляду на стан суспільний ново вступаючих членів" — але тої безпартійности і терпимости в тім Союзі ніколи не було й доси нема. Клерикальна кліка, попи і їхні сторонники, були завжді горою в Союзі і кермували ним на свій лад. На конвенціях раджено над такими справами, як, прим., чи члени мають обовязково сповідатися; чи до Союза можуть належати православні Українці з Великої України і тим подібні нісенітниці. Крім того організація не мала практичної ділової системи і її керманичі переводили кілька разів насильні реформи без ніяких добрих результатів. Найбільше потерпів Руський Народний Союз, як на його конвенції в Гаррисбурґ, Па., в 1910 р., рішено змінити назву на Греко-католицький Союз. Зараз по конвенції відпало велике число відділів і вони зорганізувалися в новий Руський Народний Союз. Ввиду того в старім Союзі назви не змінено і якийсь час було два Руських Народних Союзи — старий з осідком в Джерзі Сіті, Н. Дж., і новий з осідком в Скрентон, Па. Згодом джерзисітський Союз змінив назву на Український Народний Союз, а скрентонський на Український Робітничий Союз.

Щоб не допустити попів до верховодства в організації, новий Союз застеріг у своїм статуті, що організація має по всі часи бути світською організацією і що духовники не можуть бути в ній ані урядниками, ані делегатами на конвенцію. А що в наслідок розламу і в старім Союзі не було вже такої волі попам, як давніще, то вони заснували чисто клерикальну організацію "Провидіння".

Рух в области творення запомогових організаціх і зміни, які переходили ті організації, є наглядним доказом, що українська іміграція має в собі багато творчих сил, і що заедно стремить до того, щоб визволитися від всяких непрошених опікунів, так духовних як і світських, і щоб жити своїм власним робітничим життям.

ПОЧАТКИ РАДИКАЛЬНОГО І СОЦІЯЛІСТИЧНОГО РУХУ.

Крім запомогових організацій стали згодом появлятися й инші економічні та просвітні інституції, але на дуже хитких основах і з дуже несправними, а иноді й нечесними зарядами.

На вічу в Йонкерс, Н. Й., в 1904 р., засновано "Руську Бурсу" і ухвалено збирати "Руський Народний Фонд". Люде зложили чимало гроша і на одно і на друге, але все те розвіялось так непримітно, що навіть нема докладних даних, як і коли щезли Руська Бурса з Руським Фондом. Вже навіть і дім був закуплений в Йонкерс для бурси, зголошених було біля 30 дітей, були люде охочі посилати своїх дітей до школи і платити за них, але бурси таки ніхто не бачив.

Ще на рік чи два перед бурсою засновано було "Руський Народний Дім" — інституцію, як писала тоді "Свобода", з "дуже знаменитимъ чартеромъ, на подставѣ котрого може провадити всякого рода бизнесъ, якъ: банкъ, колонизацію, фабрики, куповане і продаване маѣтковъ и взагалѣ всьо, що узнасть хосеннимъ". Це робили українські патріоти, але вживали в письмі етимольогії, щоб притягнути до себе, чи пак до свого бизнесу москвофілів. "Народний Дім" мав бути також і "руським" іміграційним домом, але москвофіли відказалися від спілки, заснували своє запомогове "Общество Русских Братств" (з орґаном "Правда"), а наші патріоти скінчили на отворенню в Джерзі Сіті (123 Соссекс стріт) шифкартового бюра, що було заразом бюром праці і книгарнею. Цю крамницю таки назвали "Руським Народним Домом", а свою книгарню реклямували так:

"Р. Н. Домъ отворивъ величезну руску книгарню въ Джерзи Сити. Маѣ на продажъ прекрасни молитвослови, водъ найтаншого до найдорощихъ, изборники, пѣснословцѣ, библіи, апостоли и євангелія, святи образи и т. д. Хто хотѣввъби знати больше, яки естъ книжки и образи, най пришле за 2 ц. стемпсъ, а достане друкований цѣнникъ".

Отсе й була уся просвіта, яку з самого початку ширили і дальше ширять попи і патріотичні провідники серед української іміграції. Але треба признати, що бизнес ішов їм в ті часи досить добре. По їх власним словам, то згаданим "Народним Домом" переслано в короткім часі поверх пів мільйона долярів. Через той дім діставалось також багато на-

ших людей на місця страйколомів, і взагалі були там ріжні приходи — між иншим з продажі шерів, бо дім заінкорпоровано і бизнес ведено зовсім легально. Та по якомусь часі з "великої української інституції" і сліду не остало — а як і чому, цего також ніхто не всилі розяснити.

І так довгі літа клерикальна кліка гуляла собі без найменшої опозиції. Закладали і розбивали організації після власної уподоби — закладали, як мож було притім заробити дещо, а бачили, що мож скористати з розбиття, то розбивали. Відносини змінилися щойно тоді, як зі старого краю почали приїзджати молоді робітники, обізнані з поступовим робітничим рухом, і як вони почали розкривати перед народом вартість попівсько-патріотичної роботи, виступаючи на мітингах, вічах та ведучи освітню й агітаційну діяльність взагалі.

З таких молодих українських імігрантів заснувалось в м. Ню Йорку в 1907 р. товариство "Гайдамаки" — спершу гімнастичне, а відтак просвітне. Вже слідуючого року став виходити заходами того товариства місячник "Гайдамаки", обємом і змістом маленька і убога газетка, без виразного робітничого становища, але розуміюча вже цю правду, що робітникам не по дорозі з попами і панами.

Одночасно в Сейлем, Масс., почала виходити газета "Хлопський Параграф". Це були перші українські опозиційні газети в Америці і їх поява викликала чималий крик в клерикальних кругах. Та й серед самого робітництва радикальні газети не стрічали тоді великої прихильности. Маса привикла до своїх "єгомостів" та їхньої науки і не могла відразу зрозуміти, як можна писати в газеті щось поганого про "божих слуг" — хоч люде знали може більше про попівські погані вчинки, чим редактори тих газет. Дуже поволи здобували вони собі читачів, а "Хлопський Параграф" і не вдержався довго. Гадаю, що до його упадку причинилось багато й те, що був видаваний людьми, які передше водилися з презвитерянською церквою і через те були виставлені на ріжні закиди. Але треба признати, що вони щиро працювали над вдержанням свого часопису, скликали організаційні з'їзди до Ню Йорку і Мериден, але безуспішно.

"Гайдамаки" вдержалися, почали отверто заявлятися за соціялізмом і на своїм з'їзді, який відбувся в листопаді 1909 р., приняли в цілости соціялістичну програму і змінили назву

на "Українська Поступова Робітнича Організація Гайдамаки". Пороблено заходи, щоб зорганізувати українську секцію при американській соціялістичній партії і вибрано до цего комітет. Комітет почав був свою роботу, але в організації були люде, які взялися за щось иншого. Здається, що їм сподобалось вигідне життя урядників запомогових організацій і чогось подібного вони забажали і для себе. Отже й рішили перетворити "Гайдамаків" на запомогову організацію. В 1910 р. скликано знову з'їзд і "Гайдамаки" стали запомоговою організацією. З тим і скінчилася їх роля в соціялістичнім русі. Як запомогова організація, "Гайдамаки" чимраз дальше відхилялися від поступового робітничого руху, а їх провідники ставали типовими патріотами та навіть клєрикалами. Фінансово "Гайдамаки" стояли завжді дуже слабо і коли інфлюенца в 1917 р. забрала в короткім часі кільканайцять членів, організація не мала чим виплатити посмертного і мусіла ліквідуватися. Члени пішли до других запомогових організацій — в більшости до Укр. Роб. Союза.

Та раз початий рух не уставав. В тім самім році (1910) засновано український соціялістичний відділ в Дітройт, який відзначився великою діяльністю і заходами якого на протязі кільканайцяти місяців повстало значне число таких відділів скрізь по Америці і два організаційні комітети, в Дітройт і Мериден. Роздвоєння щодо комітетів було, очевидно, наслідком якихсь непорозумінь. Комітетами був скликаний в 1913 р. з'їзд до Питтсбурга, але що не було відповідного приготовання та згоди між провідниками — з'їзд не відбувся.

Заходами дітройтського відділу почав виходити в 1914 р. часопис "Робітник". Великої популярности він не найшов навіть серед самих українських соціялістів і тому згодом став виходити в Клівленд, як иого конкурент, часопис "Пролєтар". Почалась виразна боротьба між провідниками, було знова два комітети і два часописи. Остаточно непорозуміння якось наладналися, "Робітника" перенесено до Клівленд, видавництво "Пролєтаря" припинено і партійна робота пішла швидким темпом вперед.

В червни 1915 р. українські соціялістичні відділи злучилися з Соціялістичною Партією Америки як Українська Федерація тої-ж. В тім самім році відбувся перший з'їзд Федерації, на якім наладнано деякі спори відносно становища України у Світовій війні, та принято досить добрі резолюції.

Слідуючий з'їзд Федерації, що дійсно заслугував на назву з'їзду, відбувся в маю, 1917, в Рачестер, Н. Й. Було біля 50 делегатів і з'їзд виявив, що організація має перед собою велику будучність, якщо піде правильним і собі відповідним шляхом. Та на жаль вже на самім з'їзді проявились гострі противенства і завелись спори, з якими годі було відразу упоратися. Федерація була знова поділена на дві фракції — на "інтернаціоналістів" і "націоналістів", на сторонників єдиної радянської влади, і на сторонників національної радянської держави. Пізніще виявилось, що в тих спорах грали більшу ролю упертість і бажання поставити на своїм, як дійсні переконання і прінціпи, та що сіячем роздорів був гурток інтелігентів, людців з національно-буржуазним світоглядом, які уявляли собі, що вони соціялісти, і пхалися в соціялістичну організацію. Ті ріжниці були трохи наладнані на з'їзді а по якомусь часі зовсім затерлися. Організація клясово свідомого українського робітництва в Америці станула знова на простій дорозі, готова до праці серед менше свідомих братів.

Після вступлення Америки у Світову війну зачались переслідування чужинців, особливо тих, що походили з центральної Европи. Ці переслідування завдали тяжкий удар Укр. Федерації СПА. Знищено весь її добуток, а з літератури не остало майже нічого; агенти Палмера, тодішнього секретаря департаменту справедливости, не пощадили навіть черенок і машин в друкарні. Відбувалися труси по приватніх мешканнях, арештування і депортування. При відповідній тактиці і розвазі мож було оминути дещо з тих неприємностей, але брак досвіду, а иноді й звичайної обережности, спричиняв людям чимало клопотів у воєнний час.

Як минула війна, у Федерації відбулася ще одна зміна: виступлено з Соціялістичної Партії і вступлено до Робітничої Партії Америки, яка є членом III. Інтернаціоналу. Часопис перенесено з Клівленд до Ню Йорку і змінсно назву з "Робітника" на "Українські Щоденні Вісти". Організація станула знова на трівких основах. Невдовзі часопис став виходити сім рази тижнево, з великим літературним додатком в неділю, а минулого року святкував пяті роковини свого існування з теперішньою назвою.

Не спали на політичній ниві й наші патріотичні інтелігенти. В наслідок війни деякі з них опинилися в Америці і тут

повели свою "високу політику", закладаючи ріжні ради, федерації й комітети, та видаючи ріжні збірки, фонди і бонди. Одинокий результат тої їх діяльности — то кількасот тисяч долярів, які видурили в менше свідомих імігрантів собі і своїм однодумцям в Европі на прожиток. Після передачі Антантою західньо-українських земель Польщі стала всім ясною рабська політика орієнтацій на панську ласку наших патріотів і вони опинились в стані банкроцтва.

Щоб повести в ширших розмірах культурно-освітню роботу, представники українських організацій і громад з'їхалися в квітні, 1924, на Перший Український Робітничий Конгрес в Ню Йорку і тут заснували Союз Українських Робітничих Організацій. Звиш 150 делегатів брало участь в нарадах Конгресу, принято ряд важних резолюцій і намічено напрямки діяльности для нової організації. Таким чином українська імігрція в Америці почала нову добу у своїй історії, стала жити новим життям, що є наче відблиском того нового життя, яке після революційного перевороту так гарно і буйно розцвилось на Радянській Україні.

А. Підкарпатський.

УКРАЇНСЬКА ПОЛІТИЧНА ЕМІГРАЦІЯ.

Після повороту проф. Грушевського на Україну (в січні 1924) став швидко підупадати моральний і матеріяльний стан української еміграції за кордоном. Це давалось помічати головно в Чехословаччині, де тої еміграції найбільше (около 10 тисяч душ) і де її положення було відносно найлекше. Але на протязі минулого року це положення значно погіршилося. Від матеріяльних злиднів та від довгого й безнадійного очікування упадку радянської влади опозиційні й войовничі настрої упали до нулі. Назрівала зміна поглядів і почався розклад.

Видячи, як кріпне й зростає Радянська Україна, емігрантський загал перестав вірити своїм провідникам, покинув їх, став дбати лиш про шматок хліба і став мріяти про поворот на Рад. Україну — спершу потихенько, а відтак заговорив про це й на голос. Питання повороту стало на денному порядку життя української еміграції. А провідники "партій" і політикуючі ще одиниці розбилися на гуртки та сваряться між собою за панування над "масами".

В Чехословаччині нараховується до 60 дрібних українських організацій, але чисельність їх дуже мізерна. Навіть "Громком" (Український Громадський Комітет), що виконує функції юридичного органу захисту цілої еміграції (з дозволу чеської влади), і той мав минулого року не цілих 100 членів.

По політичним настроям вся еміграція поділяється на правих і лівих. Ліві, це всі противники Петлюри. Замітніщими між ними є дві партії українських соціялістів революціонерів (есерів), з яких одна стоїть під проводом Шаповала, а крім того партія соціял-демократів, Укр. військово-демократичний Союз і низка дрібних організацій. Ліві переважно в Празі, а праві концентруються в Подєбрадах. Праві є всі за Петлюрою, а притім всі готові погодитися і на гетьмана Скоропадського. В міжчасі займаються веденням Сільсько-Господарчої Академії в Подєбрадах, тоді як ліві мають свій Соціологічний Інститут в Празі.

Та в справі найближчого будучого настрій у всіх однаковий — всі мріють про поворот, а противниками в цьому питанню є хиба ті, що, забезпечені матеріяльно, можуть без клопотів віддаватися своїй партійній політиці. Дехто ставить застереження, декого стримує жах за минулі злочини і за можливість росплати на радянському суді, і тому всякі діячі, професори та инші "кваліфіканти" впевнюються наперед, чи було-б безпечно їм вертати на Україну. Отже оббивають пороги радянського представництва в Празі, розвідуючись там про можливість повороту та про те, чого їм сподіватись серед нових відносин на Україні. Во-ж кожному з них стало очевидним, що радянська влада міцніє, що даремною є віра в походи отаманів, в ріжні блькади або в можливість такої війни, що поконала-б Радянський Союз. Українська політична еміграція, вповні розчарована в своїх надіях, поволи ліквідується й топиться як віск на сонці нового життя, що так пишно засяло в Українській Радянській Соціялістичній Республіці.

На Радянську Україну емігранти виїзджають звичайно групами в кільканайцять або кількадесять осіб. Найбільшою групою був транспорт, що виїхав у вересні минулого року з Відня до Харкова. Він складався з 700 душ, в більшости галичан, так робітників як і інтелігентів. З тою групою виїхав тоді на Україну звісний український артист-маляр, М. Івасюк.

ХАРКІВ — КУЛЬТУРНИЙ ОСЕРЕДОК РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ.

(Цифри подано за львівським "Ділом" з 11. липня 1925 р.)

Харків по своїй величині є після Київа і Одеси третім містом на Україні і столицею Радянської України. В Харкові є тепер 311 000 мешканців, Українці становлять 38.5 процент, Росіяне — 34.5 проц., Жиди 20.8 проц. і инші національности 6.8 процент.

На 1. січня 1925 р. Харків мав 568 ріжнього рода культурно-освітніх установ, які діляться на три групи: установи соціяльного виховання, куди входять трудові школи, дитячі будинки, дитячі садки і инші установи для опіки і виховання дітей, разом 106 установ, в тім 61 трудова школа; установ професійної освіти, куди входять ріжні професійні школи і курси, а також інститути й технікуми, разом 101 установ; установи політичної освіти куди зачисляють комуністичний університет, школи політичної грамоти, партійні школи, школи для неграмотних і курси для малограмотних, бібліотеки, клюби, театри, кіна і т. п., разом 361 установ, в тім найбільшу групу становлять школи політичної грамоти (89).

В усіх трудових школах було 30,191 учнів, майже по половині дівчат і хлопців, що становить 67.5 проц. загального числа дітей у віці від 8 до 14 літ. По соціяльному складу учні діляться так: дітей робітників 46.1 проц., службовців — 39.0 проц., самостійних хазяїнів — 8.4 проц., решта припадає на инші групи. Серед населення Харкова робітники становлять 28.3 процент. службовці — 34 2 проц., хазяїни — 14.1. процент.

На 101 установ професійної освіти, найбільше значіння мають інститути й технікуми, колишні факультети університету і инших вищих шкіл а є їх всіх 18, крім того 8 робітничих факультетів.

Всіх учнів в установах професійної освіти було 24,231, в тім 16,205 мущин і 8,026 жінок. В інститутах було 9,819 учнів, в технікумах — 2,137, на робфаках — 2,168, решта учнів припадає на ріжні инші професійні школи.

Шкіл для малописьменних 42, а для неписьменних 76. В школах для малописьменних було 1,719 учнів, а в школах для неписьменних 3,507 учнів.

Радянських партійних шкіл в Харкові є три, в них було 541 учнів, з них 100 жінок. Шкіл політичної грамоти 92.

Клюбів було 61, членів в них зареєстровано 38,711, що становить 11.8 проц. загального числа населення і 32.9 проц. самодіяльного населення, отже ці просвітні установи охоплюють третину всього дорослого населення міста.

Чисто робітничих клюбів 15, професійних 12, один клюб службовців а решта мішані. Клюбів підлітків 3, виключно для дорослих 21, мішаних 37. Що до характеру діяльности клюбів, то 49 з них мали бібліотеки, при 37 були просвітні гуртки, при 50 — драматичні, при 38 — політичні і професійні, при 39 — художні і при 46 — ріжні инші гуртки.

Всіх бібліотек загального користування було 49; в тому дві центральні, 21 районних, 13 професійних спілок і ин. Всіх книжок в бібліотеках зареєстровано около мільйона (942,757), 23 бібліотеки мали до 5,000 книжок, 24 бібліотеки від 5,000 до 25,000 книжок, а дві поверх 25,000 книжок. Абонентів в бібліотеках було 83,796, протягом року видано до читання 1,287,753 книжок.

Повище наведені цифри самі говорять про себе і про те, як розвивається культура під радянською владою.

❁❁❁

ЗАВДАННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК.

Згідно зі статутом, зладженим в червні м. р., основним завданням Всеукраїнської Академії Наук в Київі є:

Розвивати, поглиблювати й поширювати корисні для людства знання, в звязку з практичним завданням економічного й культурного будівництва України.

Крім того, завданням ВУАН є підтримка науково-творчої діяльности українських наукових установ, а також стеження за прогресом міжнародньої творчости, доповнюючи її досягненнями наукової роботи на Вкраїні.

Українська Академія Наук поділяється на два основні відділи — природничо-технічних та соціяльно-історичних наук, що вже поділяються на окремі секції з катедрами, науково-дослідчими інститутами, кабінетами то-що.

Поруч наукових установ, що організуються при основних відділах академії, можуть засновуватись при Академії ще установи з ширшою програмою, аніж секції ВУАН, на правах спільних установ. Для правильної координації науково-творчої діяльности на Вкраїні, всі українські наукові організа-

ції сповіщають про свою роботу ВУАН, періодично надсилаючи до неї доклади, відчити про хід науково-дослідчої праці то-що, а також одержують безпосередньо від Академії всі необхідні вказівки, що до своєї роботи.

Академії Наук, за згодою Наркомосу, дається право періодичного скликання різних наукових з'їздів, конференцій та нарад, а також право видавати ріжну літературу що до роботи Академії та її відділів.

Новий статут викликав жваві дискусії, особливо в загальній його частині, в яких виступали представники майже всіх наукових осередків України.

Крім того коло Академії скупчено кілька громадських наукових організацій, як от — т-во економістів, т-во правників, асоціяція зоологів, історично-літературне т-во, т-во дослідження української історії (у Ленінграді), т-во Нестора Літописця, Комісія Краєзнавства Академії, що органічно звязана з Центр. Бюро Краєзнавства Російської Академії Наук, що має свої філії у Харкові та Одесі.

Академія видає Записки Історично- Філологічного Відділу, Записки Фізично-Математичного Відділу, Записки Соціяльно-Економічного Відділу; Збірники Іст.-Філ. Відділу, Мемуари Фіз.-Мат. Відділу, Український Зоологічний Журнал, Укр. Ботанічний Журнал, Укр. Геологічні Вісти, Матеріяли до Української природничої термінології та номенклятури, Звідомлення, Бюлетень Комісії Краєзнавства і т. и.

До певної міри в звязку з Академією знаходиться праця *Науково-Дослідчих Катедр і Інститутів* Наукового Комітету Головпрофосвіти, що існують у Київі, Харкові, Катеринославі, Одесі, Камянці Под. та в инших містах. Катедри мають завдання, крім широкої дослідчої роботи, підготовляти наукових робітників. Колишні осередки наукової роботи — університети, по новій шкільно-освітній системі УСРР перетворено в установи педагогічного типу. Дослідчі Катедри Київа видають "Наукові Записки", а Харкова — "Ученые Записки".

Під зарядом Академії находиться головна українська бібліотека — *Всенародня Бібліотека України*. Вона утворилася підчас революції. Її книжковий фонд складається з 850,000 томів. Бібліотека має філії у Виннищі на Поділлі і в Київі на Подолі. Відділи та окремі установи Академії мають кілька цінних бібліотек спеціяльного призначення (Бібліотека Антоновича, Грінченка, б. Укр. Наук. Т-ва, б. Технічного Т-ва й инші).

ДО ІСТОРІЇ ВСТАНОВЛЕННЯ ЄДИНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ.

З метою встановлення єдиного українського правопису Рада Народніх Комісарів рішила в липни м. р. організувати при комісаріяті освіти державну комісію, зложену з визначних українських філологів та письменників. Ця комісія мала не пізніще 1. січня, 1926, внести на затвердження Раднаркому правила правопису української мови.

На одному з перших засідань комісії голова комісаріяту освіти, т. Шумський, (він же й голова комісії) зробив доповідь про завдання тої-ж. Він зазначив, що комісія в своїй праці має виходити з сучасної літературної мови, що є синтезом основних народніх діялектів, прийнявши за основу "найголовніші правила українського правопису Всеукраїнської Академії Наук" затверджені Наркомосвітою УСРР 1921 року. Завдання це в інтересах школи й державних установ в звязку з українізацією слід здійснити до 1-го січня. Літературна українська мова розвинулась вже до такого ступня, що це завдання — встановлення єдности правопису й уніфікації морфології слів, чого вимагає життя, є цілком досяжне.

Засідання ухвалило за бажане запросити до роботи комісії західно-українських граматиків і знавців мови як от: В. Гнатюк, В. Сімович та Ст. Смаль-Стоцький.

О. Синявський зробив доповідь про план роботи комісії.

Комісія має упормувати сучасну літературну українську мову, що до правопису форм слів, відповідно сучасного державно-суспільного життя. Комісія має уложити правила правопису української літературної мови в як найпрактичнішу систему. Праця комісії повинна полягати в підготовці збірника правил українського правопису.

На засіданні обрано такі підкомісії: 1) Правопису окремих літер, 2) Правопису й нормування флексій, 3) Правопису чужих слів, 4) Пунктуації й ниш., 5) Альфабетного словничка чужих слів, 6) Української граматичної термінології, 7) Альфабету.

Підкомісії зобовязано закінчити працю до 15. жовтня, 1925 р. і про свою роботу повідомляти президію комісії. Кожний з членів комісії може брати участь в якій завгодно підкомісії.

Обрано президію комісії в складі т.т. Шумського, Солодуба, Кримського й Синявського.

ТЕАТРАЛЬНА СПРАВА НА УКРАЇНІ.

Державних театрів на Україні, що їх отримує та субсидує Народній Комісаріят Освіти, є 10. З них 8 драматичних українських, 1 драматичний єврейський і 1 оперовий (український у Харкові).

Основним завданням в 1925 р. було поширення сітки українських театрів. Їх довелося наново організувати в Одесі, Донбасі, на Поділлі, в Чернигові і крім них єврейський та український оперовий у Харкові. Звичайно це вимагало великої енергії й коштів.

Майже всі міста видали театрам додаткові субсидії, безплатно дали помешкання і взагалі надали українському театрові пільги.

Сезон, так у Харкові як і в провінції, намічено розпочати між 1. і 15. жовтнем.

Які-ж перспективи сезону? Вони по всіх даних мусять бути як найкращими однаково з художнього й матеріяльного боку.

У трупи, що їх організовано а також і в ті, що існували раніш, запрошено найліпші артистичні й режісерські сили. Ведено переговори про постановки пєс в українських театрах московськими режісерами: Станиславським, Диким, Татіщевим, Максимовим, Прозоровським та инш. В більшости згоду від них одержано.

Для збільшення досвіду українських режісерів та акторів Народній Комісаріят Освіти посилає їх групами закордон. Цим установився звязок з Чехією та Німеччиною. Відтіля уже одержано низку пєс, які розглядаються, а потрібні перекладаються. Є думка одержати з Німеччини ріжне технічне бутафорське приладдя.

З огляду на те, що на Україні відчувається брак режісерів, а також солідної школи для них, по головних театрах отворено інститути режляборантів, де молоді режісери вивчають свою справу. Щоб театри не відставали один від одного в художньому відношенню, протягом сезону режісери переходили на роботу з одного в другий театр.

В репертуар театрів введено низку нових пєс, так оригінальних, як і перекладених. Його (репертуар) є надія по-

повнити з тих 2 тисяч пєс, заборонених царською цензурою, що лежали без руху в РСФСР і тепер направляються в розпорядження Народнього Комісаріяту Освіти УСРР.

Держтеатрами охоплені майже всі великі центри України.

Минулого року на Україні зроблено великий крок в справі завоювання та відродження української пролетарської культури.

Б. С.

ЗАЛІЗО ТА ИНШІ МЕТАЛІ НА УКРАЇНІ.

Для сучасної техніки людини з металів найбільш важливим і потрібним є залізо. Цим металем Україна забезпечена дуже рясно. Багаті зложища ріжних залізних руд є по дуже багатьох місцях України, а по деяких місцях є в нас особливо багаті, колосальні скупчення таких руд.

В районі Кривого Рогу, напр., в тих тільки місцях, де була переведена розвідка, вже встановлено запасів 4 міліярди 750 мільйонів пудів найкращої залізної руди — так званого червоного залізняку, а є тут ще чимало нерозвіданих місць. Поруч в районі Жовтої ріки розвідано вже три міліярди 758 мільйонів пудів такої самої руди; тої руди найдеться у нас мабуть більше як 12 міліярдів пудів.

На Керченському півострові встановлено запас біля 5 міліярдів пудів бурого залізняку; величезні запаси цієї руди є і в нашому Поліссі. З цього видно, що залізна промисловість на Вкраїні може з часом досягти величезного розвитку.

На нашій території знайдено вже руди міди, дуже багаті руди ртути (Катеринославщина, Бахмутський повіт) і инші. Цікаво, що у нас геологичними дослідами за останні часи встановлено наявність **радіоактивних мінералів**, що містять в собі руди рідких і цінних металів; так, приміром, знайдено мінерал ортит, що містить в собі радіоактивний метал торій і метал лантан, дидим, ербій та ітрій (ортит знайдено на Катеринославщині, у Таврії, на Поділлі і на Волині, подекуди в значній кількості).

Акад. П. Тутківський.

УКРАЇНСЬКИЙ АЕРОПЛАН "К–1".

В ранці, 27. липня, 1925, на Київському аеродромі відбулася значна подія в історії української радянської авіяції — спробувано було новий аероплан "К—1". Літак цей збудовано було Київським Ремонтним Воздухзаводом після планів і при участи українського конструктора Костя Калініна. Випробував новий винахід пілот завода Косинський.

Після цьої першої спроби, протягом лише 15 хвилин, виявлено: 1) аеропланом Калініна дуже легко керувати; 2) він має найкращу сталість льоту, і 3) найкращу летючість. Ці прикмети ставлять повий радянський аероплан поряд взагалі найкращих машин.

Від инших літаків машина Калініна одмежовується головно формою свого крила — воно в цьому аероплані *правильний еліпс*. Таку форму вже давно вважають найбільш вигідною, але знатоки авіяції були переконані, що її тяжко виконати на практиці, і тому крила еліптичної форми на аероплани ніде не ставлено — ні в Рад. Республіках, ні в инших країнах. Отже перше еліптичне крило розраховано щойно радянським конструктором, збудовано на невеличкім радянськім заводі і випробувано радянським летупом недалеко Київа з як найкращими результатами.

Аероплан "К—1" знімається легко з землі (розгон 100 метрів). легко взноситься вгору, може летіти зі скорістю 140 кілометрів на годину і пливко спускається, або, як каже пілот, "сам сідає" на швидкости 60 кілом. в годину. Ці гарні прикмети в значній мірі залежать від еліптичної форми крила.

Моторова рама літака "К—1" є також вельми практична. Вона сполучається з корпусом лише 4 болтами і в разі потреби може бути легко знятою разом з мотором і пропелером. На місце знятого мож так само легко вставити другий мотор з пропелером, а вся операція зміни потрібує не більше 20 хвилин часу.

"К—1" збудовано з мотором "Сальмсон", щоб використати чимало цих моторів, що лежать без діла ще з часів імперіялістичної війни. Але цей мотор можна завжди замінити без трудношів всяким иншим відповідним мотором, в якому є бодай 160 кінських сил.

Весь аероплан збудований зі сталі і вміщує 5 пасажирів та пілота. При гуртовій продукції будова одного літака цього типу коштувати-ме біля 10 тисяч карбованців.

В дни 8. вересня Калінін і пілот Косинський прилетіли новим аеропланом з Київа до Харкова, зробивши 420 кілометрів за 2 год. 45 хвилин. По дорозі було зроблено пять спробних посадок на ріллю, на горби, в ярах і инших теренах, і кожна посадка відбулась без ніякого випадку і цілком спокійно. В центральному харківському аероклубі ім. Ілліча відбулось 11. вересня вшанування інжиніра Калініна, як винахідника нового типу радяпського літака. Влаштовано урочисту вечірку, на якій Калінін розповів про основні пріпціпи конструкції свого аероплана, а представники уряду та ріжних державних установ виступали з привітаннями, в яких зазначували це велике досягнення в радяпській авіяції, вказуючи на "К—1", як на перший аероплан цілком радянської конструкції.

ПРОДОВЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ВІКУ.

Пересічна довгота життя в Злучених Державах збільшилась о пятнайцять років від 1870 р., як то твердить у своїм річнім звіті для Конгресу Головний Лікар Кюмінг.

Пятьдесять-шість років тепер е пересічна довгота віку в Америці, каже Головний Лікар. Це становить контраст з шіснайцятим сторіччям, коли то людське життя колибалось між 18 і 20 роками, збільшаючись до приблизно двайцятипяти років у вісімнайцятім сторіччю, і між сорока-пятю та сорока-восьмю роками в 1900 р.

Туберкульоз (сухоти) і тифозна гарячка, як то вказує звіт, дещо зменшились у послідньому календарному році як до захорувань так й до смертних випадків.

Дифтерія також зменшилась, але значні збільшення показались в заболіваннях на кір, з 725,529 захоруваннями і 10,282 смертними випадками, порівнюючи з 260,903 захоруваннями і 3,592 смертними випадками в 1922 р.

Спеціяльну увагу уділено в звіті коклюшови, який збільшився на 60 проц. протягом послідних двох календарних років. 45 стейтів здало звіт про 30,771 випадок віспи, яка більше бушує тут ніж в Европі.

ЛІТЕРАТУРНА ЧАСТЬ

ЗАСПІВ.

На зелені килими
Папірцями білими
Полетіли вершники з низом розмовлять.
— І'ей, не спи, робітнику:
На панському смітнику
Вороги не сплять!

Г'ордою, сміливою
Бурею бурхливою
Встань, народе зневажений, як один устань:
З гимном — перемогами
Новими дорогами
Підемо на брань.

Блисками, пожежами
Небо обмережимо,
Сполохами — ралами обрії зорем!
Г'оді нагинатися
Годі підставлятися
Під вагу ярем!

* * *

Бурями сійтеся, бурями,
Маки — червоні вогні:
Там поза ґратами — мурами
Тінями сірими, мурими
Ранки конають ясні.

Вдаримо гучно ми дзвонами —
Всесвіт обійде луна —
Кинемо вільно червоними:
Владарі світу з коронами,
Вже не потрібні ви нам!

Василь Чумак.

В. Коряк

ЖИТТЯ Й МИСТЕЦТВО.

(Уривок статті.)

Стара це байка про взаємини "життя" й "мистецтва", неначе мистецтво не є тільки уламком цього самого життя, а в тім ця підтоптана "тема" стає знову актуальною. Спостерігається розбіжний процес: "жерці мистецтва" своїми особливими шляхами дійшли до життя, опинилися віч-на-віч перед найвищим проявом життя — Великою Революцією, а революціонери прийшли до висновку, що руїна капіталізму є з'явище не тільки соціяльно- політичне, а й культурне. Думка про нову культуру — науку й мистецтво — стає осередком уваги. Робляться широкі узагальнення, порівнання, підшукуються історичні приклади, натяки, вказівки, споруджується "системи", ширится 'баламуцтво"... Шукають нового слова, широкого узагальнення, безперечного, обов'язкового для всіх, хто є чинником, мікробом, чи "мікромегасом" революції.

Буржуазна думка, сполохана подіями на Сході Європи, починає переціновати всі скарби і... приходить до невтішних висновків. Хто винен?.. і забуваючи слова Шекспира, що "винних" немає, починають уперто шукати й таки знаходять:

— Місто!

З того часу, як місто починає панувати над селом, воно "стискає душу міської людини, зачиняє своїми вулицями, фахами, норовами внутрішній обрій, звужує своїми гострими дахами небо.., Бароко— час, коли зрідка подибується первісні згуки, час вселовности, плетіння словес, "евфонії веселобринчачої", "емблематичної поезії", алегорій, одукованої мови, пустопорожніх фраз. Що більше дозріває міська людина, то з більшим призирством поглядає на селянство, на містечкову шляхту... Визволений від забобонів розум ще такий недосвідчений в своїй силі, непевний своєї влади... Наближається час, коли міста, велетні цівілізації, раз-у-раз зростаючи, жеруть мозок країни... Виникає велика, розлившя лірика, пісня людської весни й осени, лет з темної давнини й спускання на дно спорожнілої цівілізації, погляд у багатограпне майбутне і другий погляд назад, у те, що стрaчене без воріття... Приходить ще один-одніський пост, самотній цінитель... Меланхолія... в наслідок втраченої сили творчої... поети, що були

перейняті сільським духом остільки, що жили по містах, як пригноблені, милі провінціяли — вони ще мріяли, про продовження щиро-народньої пісні... Поети міста, для себе, або в маленькому колі, наслідували народові щиросердно чи частіше штучно підроблюючися. Доба романтизму є олександрійським періодом нашої культури...'"

Таке сумне визнання буржуазної думки в огляді сьогочасної культури, переведенім від Освальда Шпенглера.

— Олександрійство!

На другім боці барикад, у світовому центрі революції, про сучасну культуру висновок, звісно той самий:

— Техніка мистецтва, виявляючі його засоби, віддавна зробилися вже самоціллю в майстрів передсмертної агонії капіталізму. Пишеться величезні поеми виключно, аби виявити "ритм"; виробляється вірші заради "нечуваної" рими, викидаються водометом строфи, видзвонюючи "алітерацію", "образ" згуку; споруджається п'єси, аби здивувати гопаком образної мови. Трощиться розміри (ямб, хорей і т. д.), трощиться рядок на півчварта; слова розчавлено на склади, котрі пишеться один під одним, склади росколюється на тріски окремих літер. Світ, що з його береться матеріял — нечуваний культ індивідуалізму, близького до божевілля, порнографія, фізіологичні функції, кепсько вкрита революційною фразою похабщина "серапіонів"... порожнє наслідування, холодне жонглювання порожніми формами стає на порядку денному — оживити занепадним техніцизмом мумію мистецтва.

Таку декларацію оголосила група пролетарських письменників "Кузница". Художня творчість — функція суспільної ідеології, емоціології... База її — стан продукційних сил країни і обумовлені ними економічні взаємини; далі — соціяльно-політичний лад, що зріс на певній економичній підвалині; психіка класової людини й, врешті, ідеологія, котра відзеркалює властивості цієї психіки. Довкола платформи "Кузницы" распочалася бійка.

— Чи може мистецтво бути партійним? Чи може творчість бути свідомою, а чи підсвідомою? Пролетарська культура — діло добре й потрібне, але не гуртки мистців її творитимуть, а ціла держава. Класової науки немає. (Н. Крупська,. Класова наука є (Степанів): класове природознавство відроджує нині антидарвінізм. Пролетарської культури не може бути, зокрема — й пролетарського мистецтва, бо пролетаріят не встигне їх створити; переходова доба не віки, а

десятиліття (Троцький). З Троцьким полемізує Чічерін, помилка Троцького в тому, що нова культура не може бути істотно одмінною від тої, що її зародки дає пролетаріят в добу своєї диктатури. Нове людство матиме основні риси пролетаріяту, а не буржуазії — революційний клас у своєму пролетарському мистецтві має вже зародки мистецтва майбутнього. Суспільна доцільність та колективна творчість — єдине. Це — риси нового світу, що йде. Загальний висновок:

— В добу революції тая література потрібна й поступова, котра сприяє об'єданню трудящих у боротьбі проти експлоататорів.

Хто цього не розуміє, той ще не наздогнав сьогоднішній день.

❁❁❁

В. Яблуненко.

ГАЛИЧИНА.

Сьогодня знову, як і вчора,
Недобра вістка надійшла,
Що польським гаспидським тероном
Горить уся Галичина.

Що тюрми заново ковтнули
Робітників; у день, в ночі...
І знову бризка кров на мури —
І знов плачі.

І знов нагайка звіря, ката,
Як змії, свищуть над селом —
І знову каторга проклята,
І польська лайка битим шклом.

І знов, і знов... І так без краю:
Вся кров, і муки, і одчай —
Невже-ж даремне визирає
Народ визвольного меча?!

О, ні! Я чую, вірю, знаю, —
Немов пропелер угорі,
Летить той час... як бистрі коні!
Останні падають борці, —
І галичанин вже червоний,
Встає із прапором в руці.

І робітник несе свій молот,
І селянин несе свій серп:
Вони здобули собі волю
І склали свій робочий герб.

О, так! Я чую, вірю, знаю:
Немов пропелер угорі,
Летить той час, коли заграють
У нас червоні прапорі.

А поки... Нині, як і вчора,
Недобра вістка надійшла,
Що панським гаспидським тероном
Горить, горить Галичина...

В ДЕСЯТІ РОКОВИНИ СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА.

На 60-ім році свого життя, дня 28-го травня, 1916, заснув на віки великий поет і один з кращих робітників на ниві української і вселюдської культури, Іван Франко.

Походив цей велетень духа з німецького роду — з тої раси, що видала так багато наукових, літературних та філософічних геніїв — а по суспільній приналежности був сином

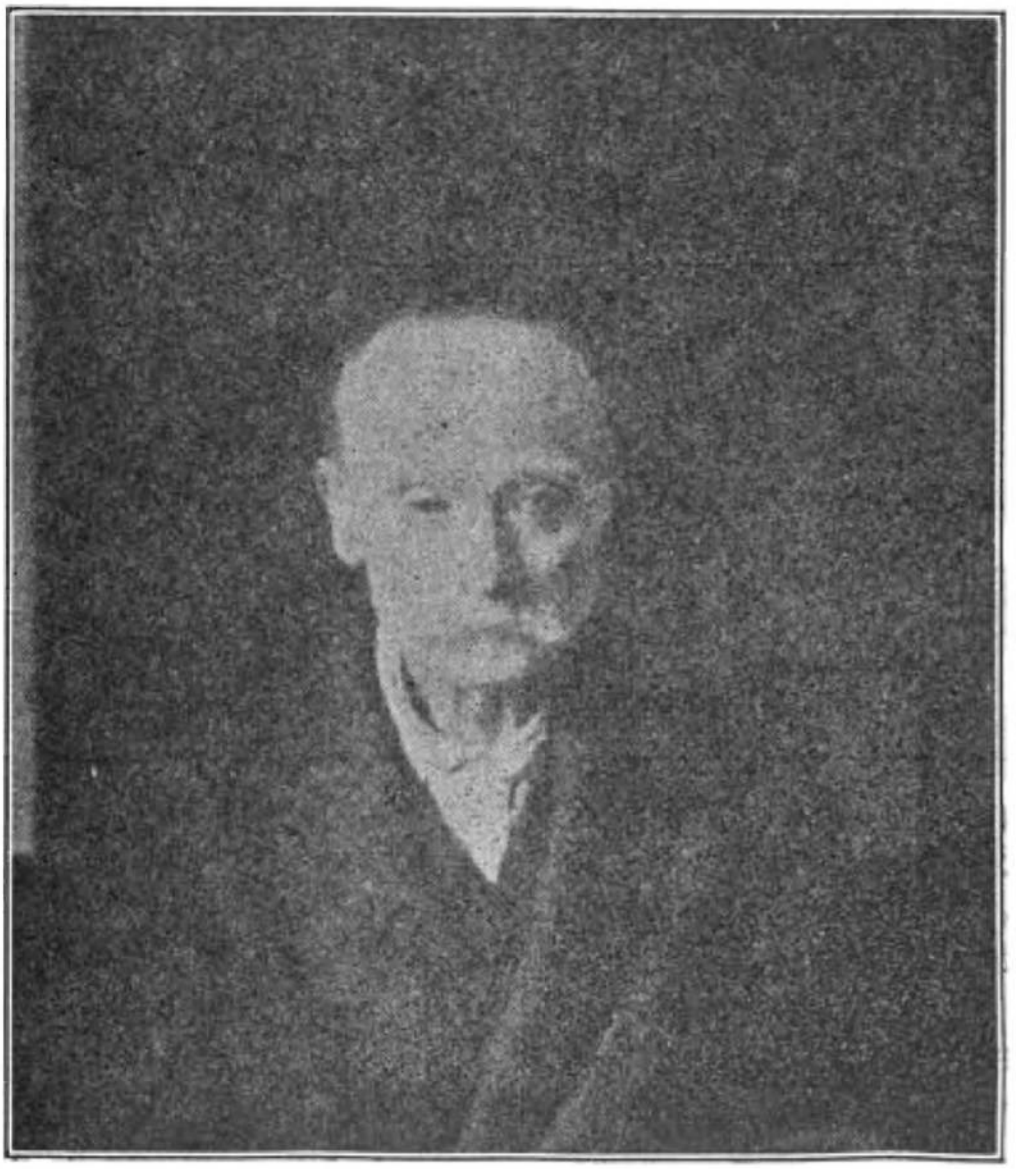

ІВАН ФРАНКО
Фотографія знята в останні дні життя поета.

робітниче-селянської класи. Був таким в буквальнім значінню слова, так як його батько був і робітником ковалем і селянином хліборобом. Село Нагуєвичі, дрогобицького повіту на галицькім Підгірю, є місцем уродження Франка; тут він прийшов на світ 15-го серпня, 1856.

В цім 1926 р. минає отже 70 років з дня народження, а 10 років з дня смерти автора "Каменярів" і "Вічного Революціонера". Перша поема написана в 1878 а друга в 1880 р., а обі покладені постом в збірку "De Profundis". Це в глибині, в низах галицько-українського суспільства з'явився в тих роках інтелектуальний силач, що вибрав, як звання свого життя і як свою спеціяльність, революційне каменярство; рішився посвятити свій великий талант промощуванню шляху, по якому повинно прийти у світ "нове життя, добро нове" для тих людей, що для них старе життя є тягарем і стражданням, що для них в такім житті немає ніякого добра. Вибраному раз ідеалови Франко служив вірно і щиро ціле своє життя, без огляду на свої соціяльно-політичні переконання. Революційним каменярем він був і тоді, як погоджувався з архитектами революції, і тоді, як не погоджувався з ними. Він заєдно, невтомно і з питомою лиш геніям справністю оброблював матеріял, потрібний для будови нового суспільного ладу. Це робив Франко і тоді, як у своїх молодечих роках був соціялістом, писав соціялістичний катехізм, викладав для робітників політичну економію і дописував до соціялістичної преси; і тоді, як будучи задля шматка хліба " в наймах у сусідів", помагав при організації польської селянської партії; і тоді, як видавав "Народ" і заснував зі своїми однодумцями Руcько-українську Радикальну Партію; і в часі свого короткого побуту в національно-демократичній партії; тай тоді, як під кінець свого життя усунувся від політичного життя і віддав останки своїх сил виключно письменству й науці. Він повсякчасно роздумував над тим і працював для того, щоб "слобонити світ від мук і роздору і жаху", щоб розкривати правду перед людьми і розбудити в них свідомість життевих відносин.

В цім розбуджуванню людської свідомости в суспільно-політичних справах і міститься ціла суть революційного каменярства Франка. І тільки з такого погляду його мож вважати тим провідником народу, якого він змалював у своїм найкращім з мистецького боку творі "Мойсей". Визволення людства, так в цілости як і в расових і національних частинах, відбувається шляхом революційних рухів освідомлених у своїм положенню мас, а не силою одиниць спасителів. Завданням одиниць — тих Мойсеїв ріжних народів і ріжних часів — є просвічувати і освідомлювати маси, виявляти правду і пятнувати брехню, протиставити справедливість і рівність

кривді і визискови. та показувати дорогу, тобто середники і способи для здобуття кращої долі. Багато загонів на цій ниві і багато ділянок для праці, але й найбільший геній ролі спасителя тут не відограє.

Доля тих робітниче-селянських низів, з яких вийшов Франко і для яких трудився ціле своє життя, є тісно сплетена з долею таких-же низів сусідніх народів і держав. Тяжким було життя галицької бідноти під пануванням Австрії, а ще тяжчим є сьогодня під пануванням Польщі; великі злидні терпів галицький робітник і незаможній селянин тоді, як жив Франко, а ще більше горює він за десять років після смерти свого великого учителя. Але це не знак і не доказ, що його праця пішла на дармо, або що не буде ужитку з того матеріялу, який обробляв на протязі сорок років цей найздібніший з українських революційних каменярів. До такого практичного ужитку і примінення Франкових ідей сьогодня далеко близче, чим було за життя Франка. Австрійський імперіялізм, який у хвилину смерти Франка, святкував свої найбільші тірюмфи, розсипався в порох за два роки після того. Ще скорше, бо тільки за рік по смерти Франка, революція розторощила царську імперію, а революційні архитекти стали будувати на її місці новий суспільно-політичний лад і стали брати до ужитку матеріял, оброблений такими каменярами, як Франко. Там, де царським урядом було заборонено не лиш поступове але й взагалі всяке українське друковане слово — там сьогодня Державне Видавництво України, створене робітниче-селянською владою, видає твори Франка і рекомендує їх для бібліотек молодого українського покоління. Так ранійш, чим сподівався Франко і чим хтонебудь міг сподіватися десять років тому назад, наступили многоважні зміни довкруги тої території і тої частини українського народу, де жив і трудився автор "Галицьких Образків" і "Панських Жартів". Правда, пани й доси там ще жартують з бідноти і бенкетують, але що не на довго — це вже всякому очевидне. Світова війна, серед розгару якої помер Франко, завернула Европу на такий шлях, що там вже не багато остається часу для панських жартів. І так само не треба бути пророком, щоб вгадати, що найменше того часу остається польським панам.

І щойно у світлі сучасного положення в Европі ми можемо остаточно зрозуміти, яке значіння має Франко в історії нашого народу, і можемо уявити собі в реальних формах розміри його ролі в справі визволення українського робітника

і селянина. Ми бачимо, що не Франко і не одиниці довершують того визволення, але що воно є ділом робітниче-селянських мас — і не самих українських, але й таких-же мас

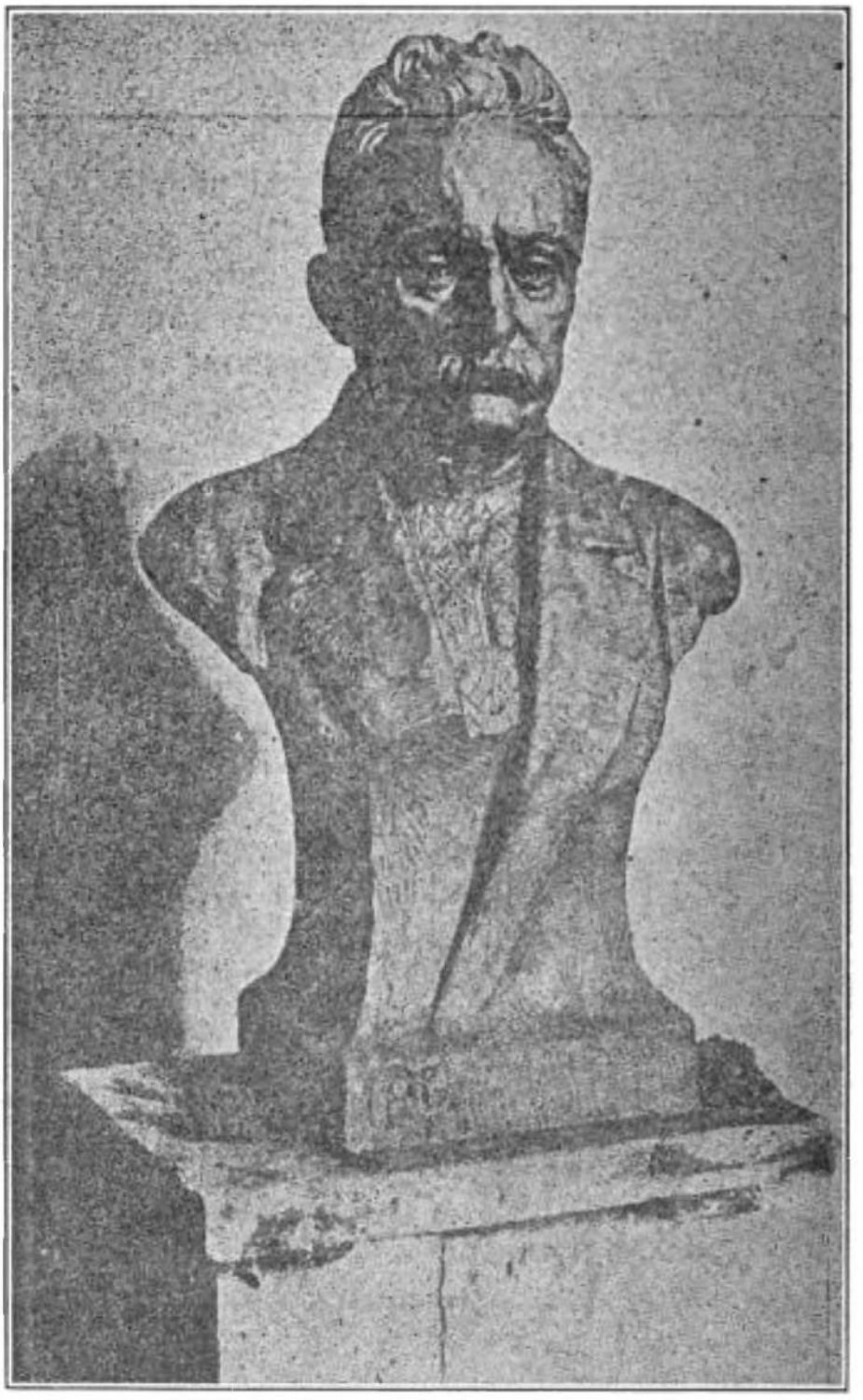

ПАМЯТНИК І. ФРАНКОВИ. **Різьбив А. Коверко.**

Памятник цей має бути здвигнений на Клепарові в десяті роковини смерти І. Франка заходом тамошніх українців.

инших, сусідніх до українського народів. Ми бачимо, що й націоналізм тут ні причому, і що одиноко рішаючим чинником є маса, є колєктив трудового народу. Чим більший ко-

лектив, тим більша його сила, тим скорше він упорається з усякими панськими жартами, тим раніше він зайде у свою обітовану землю, до якої не завели і не можуть його завести ніякі Мойсеї.

То-ж не слід і Франкови приписувати ролі такого спасителя. Але його місце в українській історії одно з найвищих і найбільш почесних. Як проповідник вільної думки і нових форм життя, як поет і творець окремої школи в українськім письменстві, як вчений і критик в багатьох областях людського знання — Франко перевищає силою і творчістю свого ума кожного з Українців, що проявляв або проявляє таку ріжноманітню діяльність. А вже одиноким являється він, з погляду скількости і якости довершеної праці, як революційний каменяр Галицької України, за якого і сам в першу чергу він себе вважав. Без ніякого значіння сьогодня, де стояв Франко у вузькім партійнім життю — чи з соціялістами, чи з радикалами, чи з націоналістами, бо в дійсности він завжді стояв, а спадщиною плодів свого духа по вік стояти-ме з робітничою класою.

Д. Борисько.

❁❁❁

ІВАН ФРАНКО ПРО СЕБЕ.

(Промова виголошена Франком підчас ювилейного свята в 1898 році.)

Я не з тих письменників, що звикли нарікати на суспільність і на читачів, ані не з тих, що звикли підладжувати свою працю під пануючий смак своєї громади. Занадто високо розуміючи покликання письменника, я нераз у критичних хвилях не вагався стати наперекір пануючим напрямам, і ніколи не переставав виступати проти безтямности, тупоумства та заскорузлости не лише серед суспільности, але також, і головно, серед тих, що беруться провадити і просвічувати її. Не можу сказати, щоби ті могутні противники не платили мені щедро глухою ненавистю, завзятими нападами та клеветами, явним і тайним поборюванням моїх змагань і моїх праць. Так воно мабуть і мусить бути. Та проте я не нарікаю ані на своїх противників, а ще менше на свою суспільність, у якій бачу та почуваю чимраз більший зріст духового життя, культурности, товариськости та жертволюбности, що творить красу всякого життя.

Жию вірою й надією, що і високі духові прикмети будуть розвиватися чимраз краще серед нашого народу, і що я дожию ще часів далеко щасливіших і радісніших від тих, які прожив доси.

У своїй отсе вже близько 40-літній літературній діяльности я переходив ріжні степені розвою, займався дуже ріжнородною роботою служив ріжним напрямам і навіть націям, бо доводилося попрацювати немало крім нашої, української, також німецькою, російською та польською мовою. Та скрізь і завсіди у мене була одна провідна думка — служити інтересам мого рідного народу та загальнолюдським поступовим, гуманним ідеям. Тим двом провідним зорям я, здається, не спроневірився доси ніколи і не спроневірюся, доки мого життя.

❁❁❁

З ПОЕЗІЙ ІВАНА ФРАНКА.

ГИМН.

Вічний революціонер —
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ, щастя й волю, —
Він живе, він ще не вмер.
Ні попівській тортури,
Ні арештів царських мури,
Ані війська муштровані,
Ні гармати лаштовані,
Ні шпіонів ремесло
В гріб його ще не звело.

Він не вмер, він ще живе!
Хоч від тисяч літ родився,
Та аж вчора росповився
І о власній силі йде —
І простується, міцніє,
І спішить туди, де дніє...
Словом сильним, мов трубою,
Мілійони зве з собою, —
Мілійони радо йдуть,
Бо ж се голос духа чуть.

Голос духа чути скрізь:
По курних хатах мужицьких,
По варстатах ремісницьких,
По місцях недолі й сліз.
І де тільки він роздасться,
Гинуть сльози й сум нещастя,
Сила родиться й завзяття —
Не ридать, а здобувати,
Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революційонер —
Дух, наука, думка, воля
Не уступить пяді поля,
Не дасть спутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотилася лавіна, —
І де в світі тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб вгасила, мов огонь,
Розвидняющийся день...

❁❁❁

ТОВАРИШАМ ІЗ ТЮРМИ.

Обриваються звільна всі пута,
Що в'язали нас з давнім життєм:
З давніх брудів і думка роскута,
Ожиємо, брати, ожисм!

Ожиємо новим ми, повнішим
І любов'ю огрітим життєм:
Через хвилі мутні та бурливі
До щасливих країв попливем.

Через хвилі нещасть і неволі,
Мимо бур, пересудів, обмов,
Попливем до країни святої,
Де братерство і згода й любов.

Ми ступаєм до бою нового
Не за царство тиранів, царів,

Не за церков, попів ані бога,
Ні за панство неситих панів.

Наша ціль — людське щастя і воля,
Розум владний без віри основ,
І братерство велике, всесвітнє,
Вільна праця і вільна любов!

Треба твердо нам в бою стояти,
Не лякаться, що впав перший ряд,
Хоч по трупах наперед ступати,
Ні на крок не вертатися взад.

Се-ж остатня війна! Се до бою
Чоловіцтво зі звірятвом стає,
Се поборює воля неволю,
"Царство боже" на землю зійде.

Не моліться вже більше до бога:
"Най явиться нам царство твоє",
Бо молитва слаба там підмога,
Де лиш розум і труд у пригоді стає.

Не від бога те царство нам спаде,
Не святі його з неба знесуть,
Але власний наш розум посяде,
Сильна воля і спільний наш труд.

ДО МОРЯ СЛІЗ..

До моря сліз, під тиском пересудів
Пролитих, і моя вплила краплина;
До храму людських змагань, праць і трудів
Чень і моя доложиться цеглина.

А як мільйонів купленій сльозами
День світла, щастя й волі засвітає,
То чень в новім, великім людськім храмі
Хтось добрим словом і мене згадає,

ВЕСНЯНКА.

Весно, що за чудо ти
Твориш в моїй груди!
Чи твій поклик з мертвоти
Й серце к жизні будить?
Вчора тлів, мов Лазар, я
В горя домовині —
Що-ж се за нова зоря
Мені блисла нині?
Дивний голос мя кудись
Кличе — тут то, ген то:
"Встань, прокинься, пробудись!
Vivere temento![1])

Вітре теплий, брате мій,
Чи твоя се мова?
Чи на гірці світляній
Так шумить діброва?
Травко, чи се може ти
Втішно так шептала,
Що з-під криги мертвоти
Знов на світло встала?
Чи се може шемріт твій,
Річко, срібна лентo,
Змив мій смуток і застій?
Vivere temento?

Всюди чую любий глас,
Клик життя могучий...
Весно, вітре, люблю вас,
Гори, ріки, тучі!
Люде, люде, я ваш брат,
Я для вас рад жити,
Серця свого кров'ю рад
Ваше горе змити,
А що кров не зможе змить,
Спалимо огнем то!
Лиш боротись, значить жить...
Vivere temento!

ТОВАРИШАМ.

І вас зі своїх зборів проженуть
Старих порядків лицарі гордії,
Ім'я і діла ваші проклянуть
І крикнуть: "Зрада, пагубнії мрії".
І вашу добру славу оплюють
Брехнею, й вас полічать між злодії,
Отрутою замучених напоять,
Надії ясні жовчею затроять.

---

[1]) Пам'ятай про життя, пам'ятай, що треба жити.

На суд потягнуть вас, начинять вами
Всі тюрми, все покличуть проти вас —
Людей і бога. Ділом і словами
Не проминуть ранити раз-у-раз
М'якеє серце ваше, мов тернами.
Подумаєш: отчпак жить! І нераз
Самому страшно, защемить у груди...
Чи-ж так жиеуть з людьми-братами люде?

Не так повинні! Щоб не так жили,
Щоб брата і в найменшому пізнали,
За те якраз до бою ви пішли,
На поклик правди проти брехні стали...
Боріться! Терпіть! По всій землі
Рівнайте стежку правді! Де застали
Лиш гложжя, терня, там по вас нехай
Зазеленіє жито, наче гай!

**
*

Пісне, моя ти підстрелена пташко,
Мусиш замовкнуть і ти.
Годі ридати і плакати тяжко,
Час нам зо сцени зійти.

Годі вглублятись у рану затруту,
Годі благать о любов;
З кождою строфою, з кождою нутою
Капає з серденька кров.

З кождою строфою, з кождою нутою
Слабшає відгомін твій...
Пісне, напоєна горем-отрутою,
Час тобі вже на спокій.

М. Тарновський.

ШПІОН.

(З нотатки революціонера.)

Зі мною приключилася одна така історія, якої я не забуду до смерти. Стільки трагізму, скільки я пережив тоді, не доводилось, мабудь, переживати ніякому революціонерові-підпольщикові. Тепер приходиться згадувати це з веселою усмішкою, коли насувається минуле — пережите... Ах!...

Я вступив в організацію будучи заледви підлітком... А ви знаєте яка тоді натура?

Огонь і вода!

Палка натура рветься щось великого створити, а дійсність зимною водою так і обливає чоло:

— А не горячкуй!

Таким я вступив в організацію...

Ах, що за роскіш! Ви не знаєте? Бути в гурті найлюбіщих товаришів, брати живу участь в нарадах... В палких — молодечих нарадах...

І коли б хто був прийшов у той час — я убив би його на місці, як що він хотів би мене силою забрати звідтіля...

Коли б, скажім, прийшов і сказав:

— Боб! Тобі не місце тут. Краще товариство жде тебе...

Ви уявляєте, як мене палила б лють?! Моє товариство "гірше", а там десь... "краще"...

Ви уявляєте?...

В той час моя рука мимоволі сунеться в кишеню і натрапляє на щось холодного... на щось — в уяві — горячого...

Такий я був тоді...

І ось історія, що приключилася зі мною, — цілком відповідала моїй натурі...

Так...

* * *

Це було підчас Великої Світової Війни. Наш революційний гурток працював у фабриці секретно. Сходились ми вечером по роботі і радились як — по наказам партії — виконувати роботу... Робота, сказати б, не велика, але — як на той час — досить небеспечна. Вистарчило аби зловили з летючкою в руках і вже тюрма, тортури, або й смерть...

Але — що нам? Огонь і вода! Кожний був веселий і живий... А жарти та дотепи часто переривали наші наради.

* * *

Згодом як розвивалася наша робота — реакція починала казитися й переслідування робітничих організацій пішли по цілому краю. Тут то там арештували активних товаришів при роботі, тут то там викривали наші революційні гуртки...

З приводу цього — партія дала наказ бути обережніщими перед шпіонами...

Пригадую:

Одного вечера секретар гуртка читав характеристику шпіона:

..."Шпіон, звичайно, такого типу, що все хоче знати. Такий, що випереджує вас у всяких планах. Він той, що все майже пхає себе до гуртка, де б то не було. Він — як собака, що за мясом шукає. Треба його ловити на часі... Одним словом — треба бути на кожнім кроці обережним... Треба вміти пізнавати ворога"...

* * *

Того вечора я повертав до дому, як не свій. Хвиля арештів чогось мене дуже бентежила... До цього спричинилось, мабудь, це, що саме того ж дня і в нашій фабриці забрали одного з кращих наших товаришів.

..."Треба вміти пізнавати ворога"...

Я так цією думкою занявся, що й не зчувсь як опинився біля свого дому...

..."Викрити шпіона і пустити йому кулю в лоб!" — оце було моє найкраще бажання...

Зайшовши в свою кімнату, я почав розбиратися...

Товариш Адольф був того дня трохи хворий і не був на зібранні гуртка. Ось він тепер спав собі твердим сном і хропів якнайкраще...

Я скоро розібрався і також не треба було довго ждати на сон... Старенький бог Морфей підхопив мене на свої крила та так заколисав, що... здається... ніхто й гарматою не розбудив би мене...

.....

Я спав — твердо спав...

.....

Нараз я почув підозрілий шум... Якось мимоволі відкрились мої очі і я побачив Адольфа... Він спішно одягався... Я вдав ніби сплю, поки він зібрався і вийшов з кімнати... Я кинувся тоді до вікна і... побачив:

На вулиці стояло авто. Біля нього Адольф. В авті сиділа людина, яку я вже раз бачив... Це був поліційний агент, що на моїх очах арештував недавно нашого товариша в фабриці...

...Ах, Адольф!... Що це значить?... Невже шпіон?!... Сволоч!... — блискавкою перелітали думки...

Адольф по кількох словах, яких я одначе не чув, усадовився в авто і, разом з агентом, поїхав кудись...

Я увесь дрожачи, почав спішно одягатися...

— Шпіон? В одній кімнаті зі мною шпіон?... Ах, я ніколи не пропущу нагоди убити гадюку, що затроює наші ряди!...

. . . . . .

Не знаю як довго я ждав на Адольфа, який, по мойому, повинен був вернутися ще тієї ночі... Я постановив ждати хоч би до самого ранку...

І...

Саме тоді я сидів при столику та оглядав автоматичного револьвера, як двері відчинилися і в кімнату увійшов Адольф...

Я скочив на рівні ноги...

Він побілів, як полотно, і дивився на мене великими очима...

— Ти куди?... — насилу процідив я крізь зуби і, хапаючи револьвера... стрілив...

Тіло Адольфа повалилося на підлогу та затріпотіло конвульсійно...

Я вискочив на вулицю...

Не знаю яким чином це сталося, але зараз таки на сходах будинку, на мене наскочила поліція...

. . . . . .

— Ти убив чоловіка?

— Ніякого чоловіка я не вбив...

Поліцай вишкірив зуби:

— Ти убив цю людину!...

— Ні, я... убив шпіона...

Мною почали тормосити скажено і... я...

. . . . . .

Я пробудився...

. . . . . .

Біля ліжка стояв Адольф і ще тормосив мною з цілої сили...

— Вставай! Що з тобою? До роботи давно пора... Вже ранок...

Я все ще не міг очунятись...

Насилу підняв руку і потер по чолі, втираючи краплі зимного поту...

Чи справді це був сон?...

Ах!...

Так!...

Я зірвався й почав убіратись...

Та Адольфові в очі я довго-довго не міг подивитися... Все насувалося на думку:

—Шпіон!

27. X. 1925.

Василь Еллан.

ЧЕРВОНИЙ КИЇВ.

В розгулі пяної стихії
Під хруст і зойки димарів
Тремтить золотоверхий Київ
З кривавим ворогом у грі.

А над руїнами — як змії,
Як бризки ранньої зорі:
— Він знову наш, Червоний Київ,
В огнях, як низках, прапорів.

І до далекої Варшави,
З огнями Києва в очах,
Поривно йдуть залізні лави,
Панам несуть червоний жах.

ВАСИЛЬ БЛАКИТНИЙ (В. ЕЛЛАН).

Український пролетарський поет і політичний діяч. Основатель і член спілки пролетарських письменників "Гарт". Член Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету. Основатель і беззмінний редактор органу Всеукр. Центр. Вик. Комітету — "Вісти". Народився року 1893 на Чернігівщині. В. Еллан був одним з тієї групи революціонерів-письменників, якими були — Гнат Михайличенко, Василь Чумак і Андрій Заливчий, що загинули в революції. Одиноким був остався в живих В. Еллан. Однак через підірване здоровля не довелось довго працювати. Дня 4-го грудня, 1925 року помер на параліч серця. Радянська Україна вкрилась великою жалобою з приводу смерти цього відданого поета-революціонера.

З НЕДРУКОВАНИХ ПОЕЗІЙ ВАС. ЕЛЛАНА.

НЕСКІНЧЕНИЙ МАЛЮНОК

На шибках — зимовий мережок
зірчасто-білий визерунок.
Червоним одсвітом пожеж
горить нескінченый малюнок.

Березень 1921.

МОЛОДІ ПРИВІТ.

Учорнів червоний стяг.
Червоніє довгий шлях.
Котить сальва — заклик новий
— "Будь на поготові"!
— А назустріч — як дзвінок
Рвучко славословить
спеку жертв і перемог:
— "Я завжди готовий"!
Кроки тисяч легких ніг.
Бризки пісні. Теплий світ...
— Гей, тримайся, хто знеміг
— Молоді привіт.

1920 рік.

ПІСЛЯ КРЕЙЦЕРОВОЇ СОНАТИ.

"Покласти б голову в коліна...
Відчути б руку на чолі".
— Сантиментальність!
Хай загине
І пам'ять ніжних на землі!
— Нам треба нервів наче з дроту,
Бажань, як залізобетон,
Нам треба буряного льоту, —
— Грими фанфар мідяний тон!
Десь, там, самотня віоліна
Тужливо журиться у млі. .
Не зупиняться! Хай загине!
— Йдемо. Під марши. Цо землі!

Василь Яблуненко*).

ОРЕНДАР.

(Бувальщина.)

Сьогодні він облізлий, обшарпаний, обдертий як старченя. Рожева краска лиця, колись така чепурна, а тепер вимита дощами, оббита вітрами — полиняла, обсипалась, як минулі дні. Як дні давніх господарів оббиті пострілами, ополощені кров'ю Великої Революції. Гіпсові вази залякано і сиротливо туляться на рогах веранди — недоречні прикраси обшарпаного будинку. Тільки хміль, тільки зелень буйно розрослися перед ним, вмиваються росами, купаються на сонці, весело гуторять з вітрами. байдуже, що старий облізлий інвалід, покинутий лакєй буржуазного ладу, розсипається в спомина́х про минуле — колишнє та про колишніх...

* * *

Колись тут жив ґраф чи князь. Тисячі душ селян працювало по маєтках, а будиночок тоді цвів разом зі своїм господарем. Тоді то рожевою краскою наводили стіни, ліпили ґіпсові ґзимси та вази, тропічними квітками обсаджували клумби. Тепер тропічних квіток даремно шукати. Революція вирвала з корінем усе штучне й насилуване, зрівняла клумби з землею і тепер тут росте... цибулька.

Колись тут весело плило життя. Тим веселіше, чим більше прибутків видавлювано з тих тисяч душ, по маєтках. В покоях гриміла музика й лилось вино і до пізнього дня шторами загорожувались од сонця сонні пани. В оранжереях росли заморські квітки, а в підвалах чахли рідні робочі — це все було любе панам.

* * *

А иноді нудьгував будиночок. Слуги в блискучих лівреях виносили блискучі скриньки і пани їхали за кордон. Швайцарія, Баден, Париж, Венеція, Відень... Не снили Чернигівські поля і тисячі душ, куди котилось їхнє жниво... Й нудьгував рожевий будиночок у фресках, ні-для-кого цвіли оранжерейні квіти, ні-для-кого чахли в підвалах робочі...

* * *

---

*) Василь Яблуненко (псевдонім), родом Галичанин, тепер перебуває на Рад. Україні. Оповідання "Орендар" прислане автором спеціяльно для нашого Календаря.

22 роки гніздився в цьому кублі граф чи князь. І думав, коли не програє у карти, графенят чи княжат покинути там. Бо вигідне життя, коли тисячі душ по маєтках...

Але...

* * *

Тисячі душ додумались до одної думки.

— На чорта ті рожеві будиночки з оранжерейними квітками по містах, коли стільки чорної недолі по передмістях та селах...

Революція, велика Жовтнева революція, була словом тих тисяч душ.

Оранжереї — на конюшні, клумби — під цибульку, панів — геть! І з вохкого підвалу вийшов робітник до чистого покою, роздер штору — (Сонця!).

* * *

Рожевий будинок зніяковів. Не стало музик і піятик і танців, не стало спальної тиші геть поза південь і криків гульні поза північ. Щось перемінилося.

...Мешканці змінялися хутко. Червоноверхі гайдамаки, сірошинельні, синєблузі більшовики і знов гайдамаки. Тільки один раз одригнулось давниною. Заграла в залі музика, заблищали зеркала, зароїлись давні знайомі... Тут одчинено кав'ярню. В місті були білі. Але каву покинуто недопитою, двері на розчин — вернулись червоноармійці. А потім ще поляки, ще гайдамаки і врешті — радянська установа.

Рожевий будиночок втратив надію дождатись давніх господарів.

* * *

Давній господар, князь, чи граф, чув дуже великий жаль до тих тисяч душ, що вигнали його з його "власного" будиночку, що одмовились давати більше грошей на гуляще бездільне життя.

— Невдячні скоти! Грабіжники! — лаявся він. І стискав кулаки у кишені.

Їх, давніх господарів рожевого будинку, залишилося двоє: він і тітка. Але вони мусіли втікати зі свого кубла. Поселились недалеко. Нарізно. Забрали скільки могли свого незапрацьованого майна та й примістилися в сусідів. Одно жило в передній, а друге під горищем. Але обоє виходили на вулицю перед рожевий будиночок і зітхаючи згадували прожитих там 22 роки...

* * *

Будиночок теж був незадоволений своїми мешканцями. Тут не було панів. Це ображало його почуття колишньої приналежности графові.

Тут ніхто не кричав:

— Іване! Зачини ворота!

— Мужик! Свиня! Одійди!...

— Іване! Привези масла...

Ані

— Прошу ласки панської...

А всі тут:

— Товаришу!

Будинок насупився, як його колишні господарі...

* * *

МИХАЙЛО ЙОГАНСЕН.

Український пролетарський поет і белетрист. Член спілки пролет. письменників "Гарт". Один із знавців української мови. Радянська критика називає його "ювілером форми". До цих пор написав кілька збірників поезій. В 1924 році видано повний збірник його поетичних творів (1917—1923 р.) п. н. "Доробок". Пише також прозою.

Одного дня зрадів будинок. Зрадів і князь, чи граф. Радянська установа перебралась кудись инде. А може... може...

Але старого не вернути.

І граф чи князь заповзав під горище і там посилав тисячі прокльонів своїм тисячам душ.

А графиня в передпокою сумно співала:

"Былого не вернуть..."

Та НЕП[1]) відкрив де-яку можливість, надію... Будиночок здавався в оренду. Здавав Міськомгосп.[2])

— В оренду? Свою власність? — сказав граф. — Це глум!

— В оренду?... Куди нам! Це якась пастка на нас. Не можна їм вірити... казала графиня.

* * *

Але орендар з'явився.

Це був Захар Аркадієвич, Абрам Аркадієвич і Мойсей Аркадієвич.

Вони оглянули будиночок і прицмокнули язиком. Оренду підписано.

Спровадилися нові господарі: багато барахла, жінок і дітей.

В місті була криза на помешкання. Орендарі продали одне помешкання, потім друге, непманам — і вже були в прибутку.

Захар Аркадієвич і Абрам Аркадієвич і Мойсей Аркадієвич розташувалися як справжні власники. Графський особнячок припав їм дуже до смаку; вони вирішили, що по всім правам революції він їм і належить...

* * *

Рожевий домик не даремно радів, коли переходив у нові руки. Хоч давній господар не повернув, та новий зовсім скидався на давнього.

Тут вже гукали:

— Марфо! Марфо! Біжи на базар!

— А, щоб тебе холера взяла!...

Зовсім як по старому.

Але не тільки це.

Захар Аркадієвич був поставщиком якогось тресту, Абрам Аркадієвич — посередник, а Мойсей Аркадієвич на радянській службі.

Коли базар кінчався виходив Абрам Аркадієвич і скупляв у селян за безцін дрова вугілля то що. Складали все в ко-

---

1) НЕП — нова економічна політика, що признала обмежену приватну власність і дала змо[illegible]удувати дрібному капіталові.

2) Міськомгосп — відділ міського комунального господарства.

лишніх оранжереях. Тоді Захар Аркадієвич постачав велику партію тих дров куди-небудь трестові, або його службовцям за хорошу суму.

Панські оранжереї були доволі обширні, щоб крім дров дати там місце всякому заліззю, бочкам, то що, що їх Мойсей Аркадієвич добував із заводу (де він служив, а Абрам Аркадієвич вже розповсюджував їх разом з Захарієм Аркадієвичем.

* * *

Оренда була дуже вигідною для всіх трьох Аркадієвичів. У них було багато знайомих з їх роботи, які не мали "певної" професії, але мали "певні" заробітки, од яких їм не хотілось платити податку. Тоді вони приписувались по дому 3-ох Аркадієвичів і діставали посвідку, що вони незаможні поденні робітники. Це для фініспектора... Таким же чином два Аркадієвичі ховалися за спиною третього — радслужбовця, члена профспілки і т. д., і т. д.

Три Аркадієвичі були дуже задоволені своєю орендою.

* * *

Вулиця притулилася до росяних топіль окутаних ранковим туманом. Десь за рогом скріб мостову запізнілий двірник. Торговки гнулись дугою під навантаженими корзинами — мчались на базар.

— Плететься як собака. Тільки плутає! — лаялись на бабусю, що черепахою повзла по пішоходу.

Зупинилась. Стала на бік. Під деревом.

— Ех!...

Так, це була графиня, чи княгиня. Коли надходили до неї (од инших недобитків буржуазії) вісти, що там готується Микола Миколаєвич, чи яке инше "величество" "рятувати" Росію, тоді вона приколювала до свого сивого волосся пом'ятого капелюшка і дріботіла перед рожевий будиночок. Спасіння Росії було в неї тісно звязаним з поверненням її майна. Дорогою не жаліла вона молитов за спасіння і "здравіє" царської армії.

Під тополями вона зупинялася і поглядаючи на облізлий свій будиночок, боліла душею за нього. Міркувала, скільки то їй прийдеться там приводити до ладу. Скільки то буде коштувати...

* * *

Коли вийшов закон, щоб кожний будиночок мав двірника

З Аркадієвичі влаштували нараду. Двірник не те, що витрата зайвих грошей, але, головне, присутність постороннього, трудящої людини. Хиба так важко вловити їх за п'яту? У них багато є вловимих місць.

З Аркадієвичі вирішили, що один Аркадієвич буде двірником. І саме той, що не має "певного" заняття. Така комбінація видалася їм дуже мудрою.

Абрам Аркадієвич дістав "певне" заняття; йому, як двірникові назначили плату (для відчиту про витрати орендаря), а дійсним двірником були — селяни. Иноді власна прислуга.

Привезе мужик дрова, вугілля, чи продукти які, що Абрам Аркадієвич скуповує для барина, йому зараз мітлу в руки:

— Дядьку! А підметіть-но двора.

— Та що я тобі буду замітати...

— Як що? А підвода не насмітила?

— Ну, так отут і підмету...

— Ну, дядьку. Що вам стоїть? Я ж вам так хороше заплатив за дрова...

— Що б тобі так хороше дихати...

— Що ви лаєтесь?... Ну, отак, гарно підметіть... І в садку отам, і на вулиці...

І дядько бере мітлу і двірникує. Прийдеться ж инколи ще продати тут дрова. Коли на базарі не продаси, пізній час, не везти ж до дому... А тут завжди куплять. Правда, дешево, матері їх біс, але не везти ж назад. Часто грошей не дають зразу, тягнуть на вечір, а там і ночуй. За те ранком замів двора і до сходу сонця — гайда додому.

Аркадієвичі радо залишали мужиків з базару чи з заводу на нічліг. Дешевше товар здадуть та ще й поприбирають. А мужики акуратно підмітають. Чисто, як на току.

* * *

Одного разу не втерпіла графиня. По всім найпевнішим відомостям війська "його величества" вже в 50 верстах од Київа. Газети не пишуть, бо не можна. Але Микола Миколаєвич от-от надійде. І вона поверне господинею до свого будиночку. Ой, та й роботи ж там! Цікаво, як оранжереї. Зовсім зруйновані? Що в них?

Одного ранку, як ворота були одчинені полізла графиня в своїм облізлім капелюшку до свого облізлого будинку.

Війшла у двір та й заломала руки. Зі зворушення вона не могла говорити, тільки бородавка з кущиком чорного во-

Лосся на бороді судорожно дрижала. А беззубий рот жував сльози.

В оранжереї до колін гною. Селянські шкапи стоять та фиркають байдуже. Їм і не втямку, що стара господиня прийшла на оглядини своєї давньої власности. Пральня розвалена, без вікон, з долівки плитки повибивано, стінки багнетами порізано. Її будуарний, м'ягкий диван, з Берліна спровадженний стоїть під уборною поламаний, обдертий. Здичавілі го-

ВАЛЕРІЯН ПОЛІЩУК.

Поет. Член "Гарту". Народився 1. жовтня 1897 р. на Волині в сім'ї незаможного селянина. До цих пор вийшло багато його творів окремими книжками, — між иншими: поеми — "Ленін", "Адигейський Співець", "Ярина Курнатовська" та "Европа на Вулкані". Він же пише розвідки та читає лекції на літературні теми.

луби, нащадки її расових голубів, обсижують мідні пружини, а горобці розносять на гнізда морську траву...

Серед двору стояла підвода. Дрова продав селянин орендареві, а молоко, дві сулії, продавав жінкам.

— Бачите: графиня маєтки оглядає... Чи не думає повертати?... — кепкувала одна. Сусідка.

Але графиня не чула. Їй дуже замаячилось хоч чорним ходом війти в будиночок, побачити його стіни в середині, побачити як там...

Війшла.

Фарба з долівок давно стерлася, доріжки давно обдерто, стінки оббито...

Графиня держалася стінки, щоб не впасти. Стільки спогадів. Руки в неї тремтіли, поморщеним лицем текли сльози... Як не плакати за таким розкішним життям? Уста в неї безсило трусились, наче щось говорили, але голосу не чутно було.

Поруччя сходів, що колись було оббите оксамитом, блищало одними гвіздками. На однім перехрестку висіла заялозена блакитна стрічка. Графиня приглянулась... Аж зойкнула.

..Вінчальна сукня... Букет... Квітки... Давно-давно...

Почорнілими, зашкарублими пальцями, поспішно, наче злодій, вона одвязувала дорогу памятку дорогої молодости і минувшини.

Одвязала.

Але в той мент палка од поруччя з грюкотом покотилась долі.

Одчинились двері і в них став Захар Аркадієвич.

Графиня спотикаючись кинулась на двір.

— Злодійка!

Жінки коло підводи насторожились.

— Чого тобі тут треба?

У графині обізвалася гордість.

— Подивитись, як ти руйнуєш будинок...

— Яке тобі діло? Геть звідсіля!

— Геть?... Мені?... Я... Я господиня цього дому...

— Тепер я тут господар!

Графиня хитнулась, як би її стьобнули батогом. Скулилась і пішла. А жінки коло воза реготали.

— Натрапив господар на господаря...

* * *

У графів був великий жаль до радянської влади.

Вони бачили, що новий "господар" їхнього будинку нічим не кращий од них. Він так же експлоатував селян, обдурював їх, як і вони. Він так же знущався над прислугою. Він так же жив собі безжурно і весело в особнячку... А за те він немав ніякого відношення до їх будиночка і зовсім не дбав про нього. Запускав його ще гірше. Так де ж тут справедли-

вість? І тим гарячіше втягували вони в себе усякі сплетні про похід на радянську державу, і тим щиріше бажали поводження Миколаєві Миколаєвичеві...

Але не їх бажання і навіть не бажання 3-ох Аркадієвичів керують подіями...

* * *

Один із мешканців рожевого будиночку виїздив. 3 Аркадієвичі насторожились. Продажа помешкання — це один із більших доходів. І вони продали його. Але щоб одвернути всякі запідозріння в експлоатації будиночку, вони подали до Міськомгоспу прохання... знизити орендну плату. Мовляв, будинок не окупляє себе.

Всі три Аркадієвичі були варті старих господарів.

Та трапилось инакше.

І торгівля помешканнями, і приписка фіктивних мешканців і вся "господарча політика" орендаря стала врешті-решт відомою Міськомгоспу. І одного дня з'явився новий мешканець, на цей раз радробітник; з'явився з жінкою, дітьми, з речами, як всякий новий мешканець і з папірцем:

У. С. С. Р.
Киевский Губисполком,
ГУБКОММУНОТДЕЛ
П'отдел
Управления Коммун. Домов
22/III дня 1925 г.

Ордер, не предявленный в течение 3-х дней, теряет свою силу.

ОРДЕР № 6390.

Управляющему домом № 20 на вул. Червоних повстанців.
Предлагается Вам отвести.....
І т. д.

Папірець зарябив ув очах Захарія Аркадієвича. Але тільки на мент. Хіба він не господар цьому дому? 3 роки вже займає він його з цілою багатолицею сім'єю та близькими й далекими родичами, 3 роки хіба не розпоряджається він, як сам хоче обминаючи та одвертаючи всі закони? Хіба він не господар тут?

— Ні! Помешкання нема!

А як почула жінка.

— Що? Що за розбій?

— Але ж от вам ордер...

— Що там ордер! На ордер в мене нема помешкань.

— Хто має право на наш будинок?

— Дав хабара то й ордер!
— Але ж це Міськомгосп...
— Ну і що? Хабарники! Як мають право...
— Не дамо! Не дамо! Не пустим!

Збіглися усі родичі близькі й далекі і родичі родичів і навіть не родичі і зняли такий галас, що аж прибіг міліціонер.

За три роки орендар став зовсім як старий господар...

* * *

...Орендаря засудили. До Бупру.[1]).

Жалко було йому покидати насиджене місце. Він з такою тугою дивився на рожевий будиночок, що аж графині, яка прийшла натішитись його бідою, стало жалко. Вона зрозуміла його. Простила йому все, навіть те, що він прогнав її колись з двора. Вона підійшла і стиснула йому руку.

— Так. Таки нас, г о с п о д а р і в, постигає тут одна доля... Й старих і нових — однаково...

Київ, липень 1925.

Демян Бедний.

РАДЯНСЬКИЙ ВАРТОВИЙ.

(Балада.)

Заткав усе лівобережжя
Туман затьмарений, густий.
Стоїть узгіря, наче вежа,
На нім — радянський вартовий.
У млі туманній берег правий.
Стоїть над річкою Дністром,
Палає ворог наш лукавий
Злобою, ненавистю, злом.
Хто він? Румунський лиходійник?
А чи російський офіцир?
Чи український самостійник?
А чи махновський бузувір?
А перед ним повільним кроком
Під спів робочий, бойовий,
На лівім березі високім
Радянський ходить вартовий.
Приціливсь ворог, гостра криця
Попала в груди юнака.
Але-ж не утіче убивця
Од справедливого че-ка.
Чи то він між убивців лютих,
Чи то він сам, на самоті,
Серед думок, злобою скутих,
Йому вчувається тоді:
Там, над Дністром, повільним кроком
Під спів робочий, бойовий,
На лівім березі високім
Радянський ходить вартовий.

Переклав **М. Терещенко.**

---

1) Будинок примусових робіт.

Павло Тичина.

ТРИ СИНИ.

Приїхали до матері да три сини,
Три сини вояки, да не 'днакі.
Що 'дин за бідних,
Другий за багатих,
А третьому силу свою нігде діть, —
Просто бандит.

Ой, мамо! — каже перший карооκий, —
Який то світ широκий!
Не тільки в нас з нуждою бій,
Не тільки ми тут з горем —
Страждають люде і за морем,
Бо скрізь багатий багатій.

— Ой, нене! — каже другий чорногрекий, —
Нащо нам думати про світ далекий,
Коли в нас од природи все вже є:
І хліб, і вугіль, і голле.
Нехай же на голлі цім горлом звисне
Чуже, нерідне, ненависне.

Ой, мамо! — каже третій низькобровий, —
Повиганяй своїх синів із хати,
Хай не смішать мене, нехай не сердять.
Кулак здоровий —
Оце і воля, і братерство й щастя краю;
Чи бідний, чи багатий — я ніколи не питаю.

Блиснула шабля в першого!
Креснула в другого,
Ще й в третього клинок...
"Ой, синку, синку мій, синок!"
Лежить бандит готовий.
А два брати знов далі бються —
Ніяк їх не рознять.

М. Ірчан.

МАТИ.

Таємний жах перед невідомим мучив її днями й ночами. Вона спрацьованими руками гладила в пітьмі своє обличчя, гейби хотіла найти якусь зміну в ньому. Але не находила нічого і чорна ніч ставала тихим-місячним вечером. Бачила себе дівчинкою, в якої чорні коси гойдалися ліниво, а на обличчю не згасав безжурний усміх. І все це було так недавно! Видається, що недавно... Спомини юних літ, які ніколи не повернуться назад...

Цвіли вишні, цвіли черешні, десь там в далеких селах, в багатьох селах. Вона не знає села, бо родило її місто і в залізних обіймах держить її місто. Але в цей час цвітуть в далеких селах вишні, цвітуть черешні. І ще щось, але вона не знає...

В неї на грудях камінь, ціла камінна скеля. І забуває вона, що весна розстеляє свою зелену скатерть, що заквітчана квітками родить надії... Їй тяжко, хоч вона намагається не думати про це...

Цвітуть вишні, цвітуть черешні, десь там в далеких селах, в багатьох селах...

А вона лежить на простенькій постелі в своїй одинокій кімнатці і спати не може...

Цвіли вишні, цвіли черешні, і розцвіталася вона... Молоді груди вдихали дим і порох, а вона сміялася, бо розцвіталася... Це було колись.

Колись. Гей — гей — колись...

Проходила молодість її в гамірній фабриці, в брудній-задушливій фабриці, а вона сміялася, бо розцвіталася... Колись...

А як цвіли вишні, як цвіли черешні, вона в тихий вечір задрожала біля нього. Томив її перший назнаний поцілунок і вона забувала про світ цілий. А він брав голову її в руки, відкидав кучеряві сплети з високого чола і питав тихо, питав дуже тихо:

— Ти чия?

А вона ще тихше, тихше соромливо:

— Твоя.

Тоді цвіли вишні, вишні і черешні і був тихий вечер, як тиха розмова. Як тиха розмова...

Це було колись. Колись. Гей — гей — колись.

Потім мчались дні, як вода безслідно, а вона росла, росла розцвіталась. Прийшло третє літо, прийшло літо і вона щаслива почула від всіх:

— Ти вже жінка.

Ах, як було гарно і як соромливо. Вона — жінка, а він — чоловік.

Зажили в малій хатці, в невеликій кімнаті. Вона жінка, він — чоловік. В серці цвіла весна, така гарна весна і вони були, як малі діти. Але він вже чоловік, а вона — жінка...

ОЛЕКСАНДЕР ДОСВІТНІЙ.

Член спілки пролет. письменників "Гарт". Автор надзвичайно гарної новели з китайського життя п. н. "Тюнгуй". Він написав також роман "Американці". О. Досвітній був самий в Америці — напередодні Пролетарської Революції і як тільки вибухла революція — він поїхав на Україну. Він же — разом з П. Тичиною і В. Поліщуком — об'їздив на початку 1925 р. Західну Європу з докладами про літературу Рад. України.

В день на роботі, вечером разом. І десь пропадала журба, десь пропадало горе. Він в день під землею, вона в брудній фабриці. А прийдуть вечером до дому і змучені обличчя щасливо сміються,

Насунула осінь, хмурна осінь. То плаче дощами, то злиться вітрами. Хмурна осінь. Але в них — весна. Він в день під землею вугілля копає, вона на фабриці шиє-вишиває. І байдуже, що тяжко, як в серці весна!

Потім осінь гірше дощами полила, гейби гнівна була, що кінець її. Тихо-непомітно відкись зима прийшла. Біла-біла зима, як княгиня яка.

Ой зима!

Вона тямить вечер, незабутній вечер.

Обоє прийшли з роботи і їй було тяжко на серці. А він ніжно голубив її зажурену голову і тихо мовив:

— Тільки не сумуй, не журися... Все буде гарно. В мене сила і здоровля, а в обоїх нас щастя. Я під землею, як вугіль копаю, як силу свою на хліб-гріш міняю, думаю про тебе, думаю про нас. А ти не журися. Ось загляне швидко вже сонце весни і знов розцвітуться вишні і черешні, а в нас буде хлопчик, такий малюсінький хлопчик...

І обоє якось радісно сміялись. Вона боялась і раділа.

— А може дівчинка? — питала.

— Нехай і дівчинка! — говорив він і тоді пропадав кудись невідомий сум.

Це було в той вечер, в той незабутній вечер...

А на другий день... На другий день...

О, як не хочеться згадувати. Ось вона зараз ховає обличчя в білу подушку і не хоче згадувати, не хоче нічого знати. Але очі, ой ті очі, плачуть і в темноті бачуть.

Її покликали з фабрики до дому і вона побігла, вона зрозуміла. "Щось страшне скоїлось".

В бідній хаті, незамітній хаті, там де цвіло щастя двох душ молодих — розстелилась смуга тай чорного горя, горя і нещастя...

Глянула з порога і тихо упала, як квітка у полі підчас сінокосу. І почула бідна, що серце урвалось, і почула близько, як люде шептали:

— Вона вже вдовиця...

На постелі білій, що кровю стікала, лежав він прикритий, мертвий-непорушний. Підповзла до нього — (доріжка в сльозах) — білу скатерть зняла і в міцних обіймах здавив її жах... В очі заглядала, та очей... не було... Голова розбита, чорний камінь в ній...

У глибокій шахті, ненадійно-скрито, смерть його найшла. Смерть — земля глибока...

...Робітнича доле, яка ти жорстока!

. . . . . .

Здригнулась ціла, у спогадах ніби заснула. Ой, як тяжко одній, вдовиці молодій! Чорний смуток, чорний біль, в хаті пусто, в хаті сіро і не жде вона нікого? Нікого? Ні! Ні! В її лоні дозріває друге щастя, другий біль... Вона знає... Дожидає...

...Цвітуть десь вишні, цвітуть черешні, десь там в далеких селах, в багатьох селах...

А вона лежить окутана ночею і спогадами, тай спати не може.

Таємний жах перед невідомим мучить її днями й ночами. Вона — буде матірю. Молодою матірю-вдовицею...

* * *

Так мучилась ночами, так мучилась днями. А ось як черешні білий квіт ронили, вона вже в колисці сина голубила. Сина-сироту...

Сиділа над ним, тай мовчки дивилась й згадувала батька, що не діждавсь сина... Чим більше вдивлялась, їй видавалось, що син цей такий-же, як був в і н колись... Такі ж чорні очі, такий усміх любий, тільки рученятка дрібні і малі...

...Ой сину, сину бідні ми обоє... Сину мій єдиний, горе нам одним...

. . . . . .

Пливуть рікою дні вдовиці-мати. Росте разом з днями і син-сирота.

А мати — до груди його пригортає, у личко маленьке в день в ніч заглядає, кормить, доглядає. Для неї синочок, що не пізнав батька, найбільша надія, щастя одиноке. Вона його горне, міцно пригортає, неначе боїться, що щастя втече. Й задивлена в нього тихо промовляє:

—Ой люлі-люлі, синочку ти мій... Виростеш і підеш у широкий світ. А в світі не найдеш ти долі своєї, бо доля мій синку у тюрмах, в землі... І підеш, як батько, блукати світами і підеш під землю вугілля копать. І може — як батька, придавить земля...

Ой ні мій синку, ой ні золотий!...

Виростай здоровий, міцніщий від всіх. Нехай в очах твоїх вогонь запалає, нехай серце твоє пощади не знає, для тих, що не щадять і нас...

Ой вирости синку в местника грізного й добудь нашу до-

лю з тюрем, зпід землі. І об'єднай сину нові міліони, що не знають світла, коротають дні...

Ой люлі-люлі, синочку ти мій...

Караємся тяжко на цім білім світі, ось і ми обоє сину безталанний... А таких у світі багато-багато. Та бідні й нещасні живуть у надії, що й їм сонце ясне привітно засвітить. Кожний буде рівний, рівний і щасливий і не буде знати, що голод, що плач...

Ой люлі-люлі, синочку ти мій...

Колишу тебе я на руках дитино, а руки ті бідні, неначе старі. Кормлю тебе сину, сину безталанний, а у грудях мучить ненависний біль. І п'єш ти дитино кров мою враз з болем, виростеш дитино з цим болем тяжким. І будеш мій сину, сину мій коханий, местником завзятим, грізним і страшним. Як не мені, то хоч тобі, усміхнуться ясні дні...

Ой люлі-люлі, синочку ти мій...

Вільне і рівне життя для всіх, що томляться сьогодня, прийде мій сину незадовго. Мусить прийти. Колись...

Гей-гей — колись...

...Ти заснув?

Любий мій!

Загорну я тебе в серпанок мрій і спи тихенько, спи...

. . . . . .

Ой люлі, люлі, сину мій...

Антін Павлюк.

БАЖАННЯ.

До віку! Ненажерно і нестримно!
Життя! вогню! і руху і квіток!
— Щоб кожен день був творчим ясним гимном,
Щоб кожна хвиля рвала у станок.

Вечірніх темних піль сумна, прозора втома —
А десь, за обрієм — гуде, гремить обвал...
В ці дні, — коли все знане, все знайоме,
Який то животворчий бур руїни шал!

Ох, там — за обрієм клекоче гнів пожежа...
Кипить, вирує світ... вечірній смертний час...
Що задихається на березі безмежжя,
Що вже безсилий став — тримати далі нас.

Чуття — ті бурюни, — ось б'ються, б'ють у скелі
Днів кам'яних, застиглих, мертвих доб...
Ох буре! Завали ти все... Та щоб
На лан новий ми вийшли вже веселі!

Всміхнеться дерева там корч — а серце забренить
І знає відповідь міцне зелене слово...
І спів дзвінкий, у криницю влита кожна мить
І цілий світ переродився знову.

Ось дих мій: полумя. Жага. Хотіння.
Життя моє — зелений свіжий луг.
Всім снам — весна. Зелене буйне поле.
Квітки та вітер. Сила. Жар і рух.

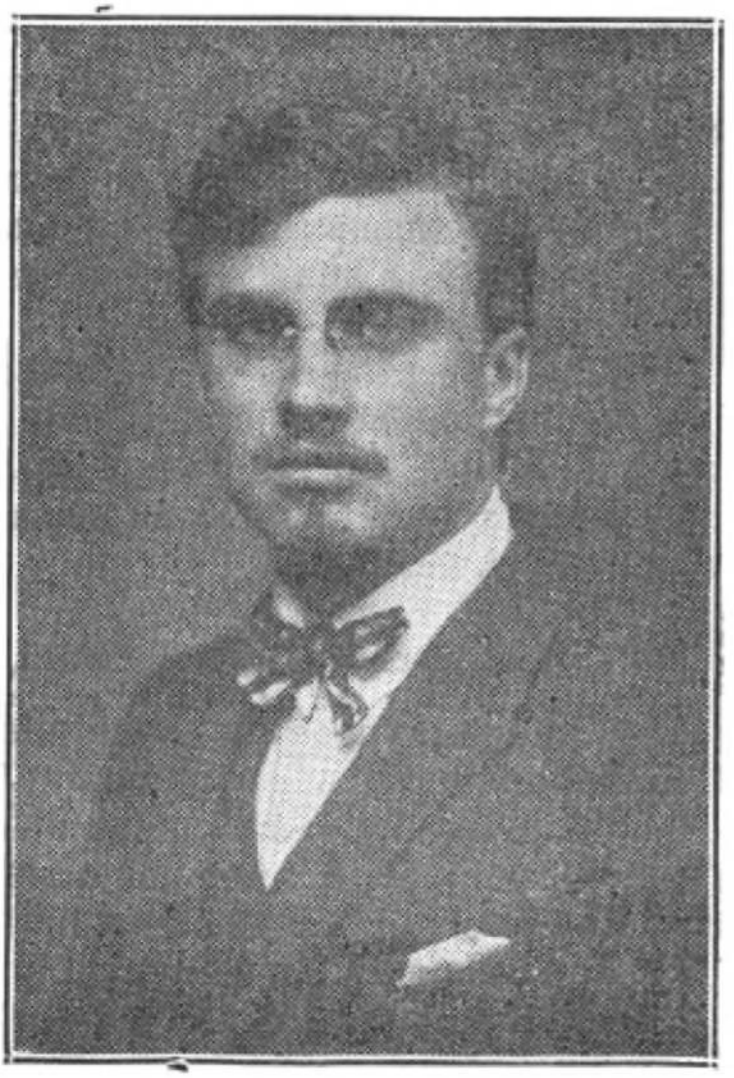

АНТІН ПАВЛЮК.

Родом з Галичини. Його заходом засновано в Празі, Чехословаччина, літературну організацію "Жовтневе Коло". А. Павлюк є одним з кращих українських галицьких письменників. Пише віршом і прозою.

УКРАЇНСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА НА 8-ОМУ РОЦІ РЕВОЛЮЦІЇ.

(Огляд.)

Коли рівняти стан української музики за часів царських з теперішнім, то буде, як кажуть, дістанція велика. Тоді українська музика розвивалася самотужки, героїчними зусиллями окремих діячів, під дбайливим оком ріжних адміністративних скорпіонів, в умовах міцної русифікаторської лінії.

Зростала вона майже як "любітельство". Наслідками цього було: розвинена сяк-так хорова культура й повна відсутність громадсько-музичних установ (муз. т-в, музичних ВУЗ'ів*) преси, оркестрів і т. д.) загальний низький рівень муз. культури.

1917 р. почав а Жовтень довершив повну перебудову українського муз. життя. Він рішуче й твердо поставив кермо на вкорінення музики в широкі робітниче-селянські маси. А це створило надзвичайно сприятливі умови за для природнього зросту укр. музики. Колишня стіна між масою і муз. культурою нині зруйнована і молоді творчі парости стають до роботи.

Нині, на 8-му році революції, ми на музичному фронті маємо дужі музично-громадські організації, широку сітку культосвітніх установ, муз. пресу, творчу молодь, широкий розвиток хорової культури. Це б то музична справа зараз, як то кажуть, на повному ходу.

1. Справи музично-організаційні.

В 1917 році були перші спроби до купчення музичних сил. До Київа на музроботу приїхав — Стеценко, Леонтович, Кошиць, Приходько, Степовий. Почалися перші спроби організації хорів (національний хор), музичної освіти (дириг. курси при інституті М. Лисенка). Але ці всі заходи мали характер імпровізації і партизанщини. Вони кинули певну ініціятиву думки, але планової організаційної роботи перевести не змогли.

Це було виправлено в дальнішому, коли починається зростання й поглиблення організаційного процесу. З одного

*) Назва вищих шкіл.

Український Музичний Кружок "Теорбан" в Пітсбурґ, Па.

боку набірає все більшої плановости політосвітня робота Радвлади по лінії музичній (державні хори, оркестри, муз. видавництва), а з другої намічається організаційна робота по лінії музично-громадській (робота музсекції Дніпросоюзу зі Стеценком на чолі).

Усувати ту розмичку, ті "ножиці", що створилися по-між державною і громадською роботою по організації муз. життя, припало на долю музичного т-ва ім. Леонтовича, що заснувалося в 1921 р. в Київі, як "Комітет пам'яти М. Леонтовича". Він заснувався з метою звіковічнення пам'яти цього композитора й популяризації його творів.

Але через де-який час перед ним повстало питання: чи обмежуватиметься лише "звіковічненням пам'яти Леонтовича" і... вмерти, чи поширити свої завдання і ступити на шлях розвитку. Останнє перемогло і комітет реформується в "Музичне т-во ім. Леонтовича" (1922 р.), поставивши на чоло своєї роботи "розвиток укр. музичної роботи". В роботі т-ва намічається тенденція вийти за межі Київа (низка філій — у Харкові, Полтаві, Поділлю і т. д.), накреслюються методи охвату мас ("Музика", "Хор-студія", "Вівторки", прилюдні доклади й диспути на муз. теми). Але зріст організації природньо викликав в ній процес диференціяції, процес перегляду позицій і викристалізування методів роботи. Цей процес знайшов свій вияв в "Декларації т-ва" від 19. вересня 1924 р., де чітко і ясно були окреслені основні засади роботи, як "Жовтень у музику".

Цим т-во рішуче стало в ряди жовтневого фронту, перетворившись в організаційний осередок всіх молодих активно-музичних сил.

До декларації т-ва почали приєднуватися хорові організації. Декларація таким чином становила нову добу в розвиткові організації музичних сил, добу, що йде під знаком ув'язки музичної політосвітньої роботи радянської влади з працею музично-громадських об'єднань.

2. Музична преса.

Є ріжні форми муз. преси: щоденні нотатки муз. рецензента на сторінках часопису, статті на музичні теми в грубих журналах і нарешті спеціяльні музичні журнали. На Україні таким музичним журналом є "Музика" (орган муз. т-ва ім. Леонтовича), перше число, якого вийшло в квітні 1923 року.

Гаслом його було: "внести ясність в сучасну ідеологічну плутанину артистичного життя, — накреслити принципи й шляхи в сфері науково-теоретичного студіювання... піднести музичний рівень нашого громадянства... боротьба з безпросвітнім дилетанством" ("Музика" ч. 1).

За час свого виходу в світ "Музика" дала багато цінного матеріялу по питаннях: "Музика й марксизм", педагогіки (соцвих і профосвіта), музичної теорії, критики, історії музики, етнографії.

Спочатку ухилившись в бік трактування наукових проблем, "Музика" одірвалась було од життя й широких мас. Але в 1924 р. (7—8 число) вона виправила свою лінію, утворивши ряд нових розділів: "Музичне знання масам", "Музичне життя трудящих мас", "з музичної преси" і додаючи музичні додатки.

Користуючись досвідом робсількорівського руху, "Музика" взяла на себе ініціятиву організації музкорівської ячейки, створити коло себе цілу колегію музкорів, на чолі з Бюро.

Цьому "Бюрові музкорів" належить виконати важливе завдання: тісно звязувати журнал з масою, вводити його (слово про музику) в саму гущавину цих мас, і виховувати майбутніх музичних журналістів, критиків, що йтимуть до роботи не з світоглядом чотирьох шкільних стінок, а глибоко знаючи життя зі всіма його гарними й хибними рисами.

Першими паростями роботи цієї "зміни" є кілька чисел хорової стінної газети, що Бюро видало на стеклографі.

Надалі, очевидно, мусить в українській пресі відбутися процес диференціяції, початки якого вже намітилися в народженню вище згаданої "хорової стінної газети".

Головною лінією музпреси залишається надалі проблема охвату музично-хорової (і клубної) справи, методологічне пророблення її принципів, урахування її досвіду і втягнення до активної літературної роботи її робітників.

В якому ж стані ця хорова справа зараз?

3. Хорова справа.

По своїй природі хорове мистецтво є м а с о в е, бо найбільш приступне масі. Цим пояснюється те, що на Україні після революції, хорова справа широко розвивається. Спочатку (1917 р.) засновуються так звані "Національні хори", які почавшись з Київа, перекинулись і вкрили провінційні мі-

ста України. Це була перша спроба зорганізувати співочі сили по принципу виробничих колективів з націоналістичним символом віри. Тут віяло духом старих "Громад" і "Просвіт".

Хвиля радянського будівництва перевела в хоровій справі цілковиту перебудову.

Це, по-перше масове усвідомлення тієї ідеї, що хор є організація яка обслуговує робітничі і селянські кола (а не лише співає), — і тому мусить нести своїй авдиторії певний світогляд політичний. Відсіля повний розрив із церковщиною і тяжіння дорсволюційного репертуару. Це бажання знайти певну ідеологічну базу, яка б виправдувала і корегувала роботу, зовні виявилося в оголошенню низкою хорів, декларацій під гаслом "Жовтень в музику" (чи в самостійних формульовках, чи в формульовці Муз. Т-ва ім. Леонтовича).

По друге, широкий розвиток хорового мистецтва на Україні за останні часи створив тягу до хорових об'єднань. Ці хорові об'єднання виливаються в формі "Хорового союзу" (Київ) з професійним ухилом, або в так звані "Олімпіяди хорові". Ідею "Хорової Олімпіяди", яко об'єднаного виступу кількох хорів висунула і перевела у Київі (Жовтневі свята 1924 р.) "Думка".

На цій "Олімпіяді" брало участь по-над 18 хорів. Другу спробу об'єднання хорів для концертових виступів перевела Полтава (Верховинець) весною 1925 р. Нарешті ця ідея дістала теоретичне завершення в так зв. "Всеукраїнській Хоровій Олімпіяді", проєкт якої складено Головполітосвітою, але в життя ще не переведено за браком коштів.

Безумовно, подібна "Всеукраїнська Хорова Олімпіяда", яка б зібрала кращі хори для об'єднаного виступу, відограла б в хоровому життю величезне значіння. Вона б виявила досвід і художні досягнення окремих хорів, перевела б велику організаційну і виховавчу роботу.

З хорів, що зараз на Україні є, безумовно найкращим по організації і художньому матеріялу є "Думка" (Державна Українська Мандрівна Капела) у Київі, з керовником П. Городовенком. За нею рахується ціла низка подорожів (Правобережжя, Донбас, Москва, Грузія і т. д.). В її репертуарі майже вся українська хорова література. Останніми часами "Думка" почала вводити в свій репертуар і европейську пісню (Шуберт, Дебюсі, Бетховен, Гайдн, Танеєв і инші).

У Харкові працює "Дух" (державний український хор) з дир. Ф. Соболем. Цей хор, не дивлячись на його напів ама-

торську постановку, роботи в свій час відограв в Харкові ве-
лику ролю в справі по. пуляризації пісні.

З инших хорів треба відзначити: "Рух" у Київі (дир. Ле-

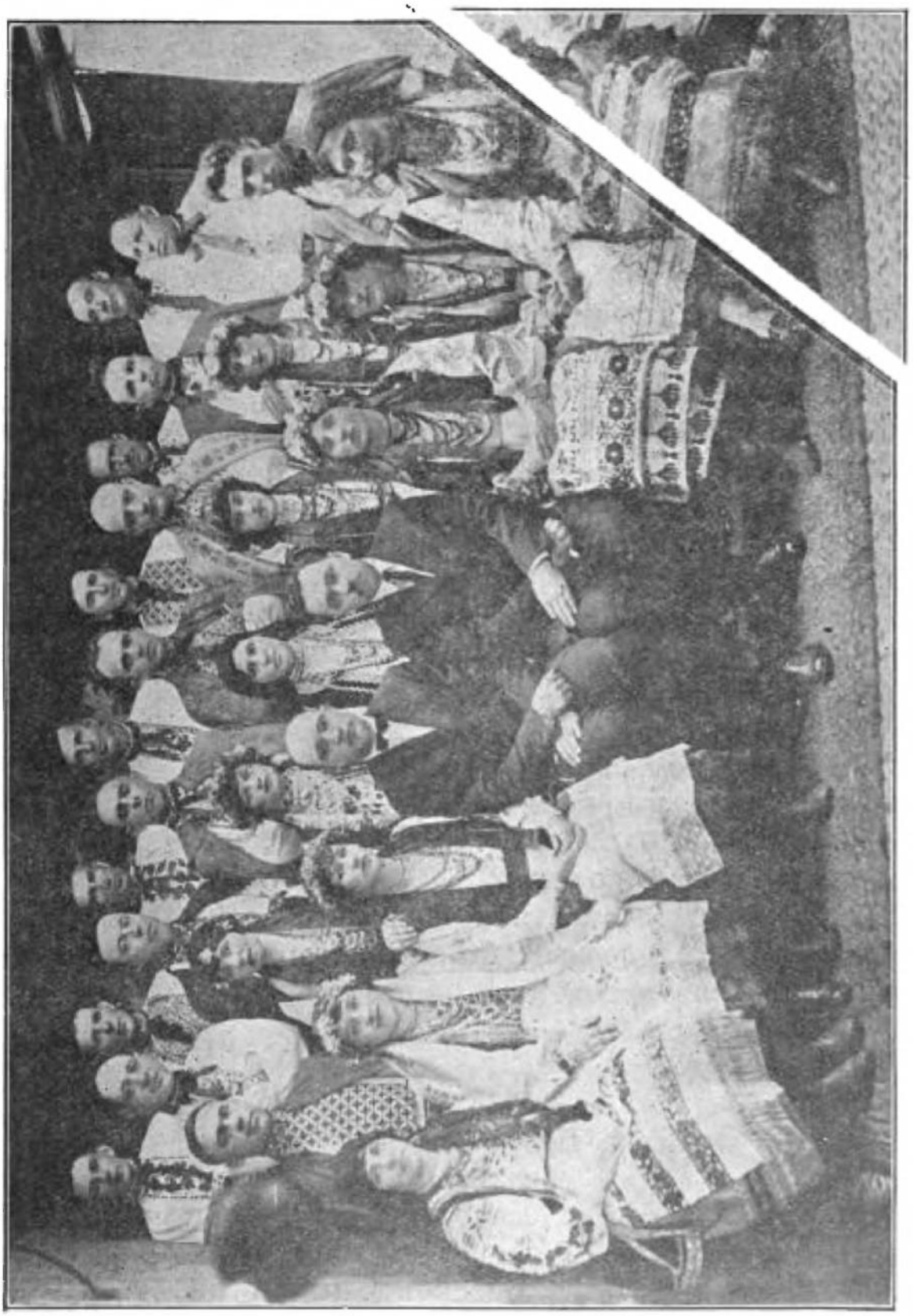

Український Співацько-Драматичний Кружок у Ф'ладелфії, Па.

вицький), хор при Полтавському ІНО (Верховинець), "Шевченківський" у Полтаві ж (Попадич), "Капела ім. Леонтовича" у Ромнах (Воликівський), хор при Музсекції Чернигівського

"Плугу", і ціла низка селянських хорів.

Таким чином, форми хорової роботи зараз ріжноманітні. Ми маємо низку хорів з професійним ухилом роботи, як певн. музично-виробничі колективи. Їм належить вести показову роботу в широких маштабах: демонструвати в найкращому виконанню кращі зразки музичної літератури, стимулювати музичну творчість. Вони мусять бути тими взірцями на котрі рівнятимуться хори нижчої кваліфікації, що існують по сельбудах, клубах і т. инш.

Завдання цих останніх хорів подвійне. З одного боку аматорський уклад позбавляє їх вести показову роботу. Між тим умови клубної праці примушують їх обслуговувати клубні вечірки, революційні свята, себ-то вони несуть функції професійних організацій меншої кваліфікації.

З другого боку на них лежить серйозна і важлива робота по втягненню широких робітничих мас до співу.

Ця подвійність завдань, якої вимагають умови життя, перешкоджає робітничим хорам в їх роботі, дуже знижує їх художню і виховавчу ролю.

Отже на черзі стоїть питання про будування роботи по принціпу масового співу, де б не було виробничої роботи з її концертами, естрадами, співанками, де спів охоплював би всіх.

Таким чином хорова культура в дальшому намічає два шляхи: один з орієнтировкою на фаховий художній співочий колектив ("капела", "хор"), другий з орієнтировкою на участь мас, на "масовий хор".

Але і в тому, і в другому випадкові спів мусить нести за собою поруч з задоволенням певних потреб авдиторії і певний світогляд. Хор мусить бути чинником до культурно-політичного зросту маси.

Що ж співати?

4. Про репертуар.

Загальною ознакою сучасної продукції українських композиторів є рішуче й масове вирівнення в ній жовтневого фронту. Цеб-то: коли в 1917 році композитори писали патріотичні гимни та церковні пісні, то тепер всі одностайно перейшли до трактування нових жовтневих тем. Цей "Жовтень" у композиторському виробництві виявляється з одного боку в виборі текстів для творів, в створенню так званої агітацій-

но-освітньої літератури по датах червоного календаря, а з другого в серйозній і міцній тенденції до "спрощення" музичної фактури.

Поруч з цим рухом в композиторських колах починає зростати тяжіння до створення монументальних складних по структурі форм. Симфонічний концерт нової української музики (3. травня в Харкові) наочно довів, що зараз народжуються циклічні форми симфонічної музики, яка до того має виразну орієнтацію на народню пісню і далі заснування в Харкові з біжучого року української державної опери безумовно стане впливовим фактором до створення такої монументальної форми, як опера.

Українізація музичних ВУЗ'ів, що виховують (технікуми) поміж иншим і естрадних співаків, викликає і в будучому буде в більшій мірі викликати потребу в створенню сольової пісні (романсу).

Отже волею-неволею, а українські композитори вирівнюють і мусять вирівняти фронт музичний і що до форми цебто писати не одні лише пісні для хору, але й для інструментів, оркестру і т. д. Таке "завтра" композиторської продукції.

Таким чином, з одного боку "спрощення", а з другого симфонія й опера, становлять ті точки, на які орієнтується творча продукція на сьогодні і надалі.

Значно гірше стоїть справа з нотним друком. Тут ми маємо такі видавництва: "Книгоспілку", "Муз. Т-во ім. Леонтовича" і "ДВУ" (в яке влилося видавництво "Черв. Шлях"). "Книгоспілка" випустила повне видання творів М. Леонтовича, готує великі збірки народніх і революційних пісень.

"Муз. Т-во ім. Леонтовича" веде зараз роботу по виданню літератури для мас (дешева нотна бібліотека ціною од 10 до 15 коп. за твір), для шкіл, а також по части романсів і оркестрових творів.

"ДВУ" — веде серйозну роботу по виданню серії агітаційно-освітніх творів, а також теоретичної літератури.

Але з боку інтенсивности і темпу роботи, "ДВУ" майже кустарництвує. Його річна продукція (в порівнанні з "ГИЗ'ом РСФРР") прямо таки неприпустима, мікроскопічна.

Отже на видавничому фронтові стоять проблеми збільшення продукції вирівнання її до маштабу продукції композитора, а також серйозні заходи що до поширення самого видавничого плану (в бік камерної, оркестрової музики).

Добре налагоджене нотне видавництво явиться могутнім

стимулом до розвитку музичної культури. Тут раз на завжди треба одмовитись од принципу чекання твору (купувати ж, що принесуть) і перейти до принципу замовлення, що внесе певну плановість в композиторську продукцію.

5. Перспективи.

Отже 8-й рік Жовтня застає надзвичайне оживлення на музичному фронтові УСРР. Майже всі "домени" в ходу. Всюди невпинний зріст, певна консолідація і плановість виробничих сил.

Цей масовий зріст музично-продукційних сил викликає потребу в наданні йому організованих форм. Відсіля потреба в певному пристосуванні, синдикалізації цих сил.

Надалі, як цілком конкретні плани, повстають проблеми організації таких музичних підприємств, як Державна українська опера, що в майбутньому охопить всі оперові сцени УСРР в єдиний "оперовий трест". "Укрфіл" (українська філгармонія), що трестуватиме, організуватиме концертову роботу, втягнувши ті окремі виконавчі організації, які до цього часу вели поодиноку роботу "на свій страх і риск". Зміцнення "Музичного Т-ва ім. Леонтовича", як всеукраїнської організації, провадитиме широку роботу по трестуванню живих активних музичних сил і т. д.

З другого боку, планова й масова робота Музвуз'ів по лінії підготовки молоді, забезпечує надалі постійне й свіже на сили поповнення кадрів музичних робітників по всіх формах музичної діяльности.

Таким чином, перед нами наочні ознаки безупинного природнього здорового зросту музкультури по УСРР в майбутньому. Перед нами певні дані того, що темп цього зросту стає иншим, перевиключається, так би мовити в иншу скорість, — що він набуває широких грандіозних форм.

П. Козицький.

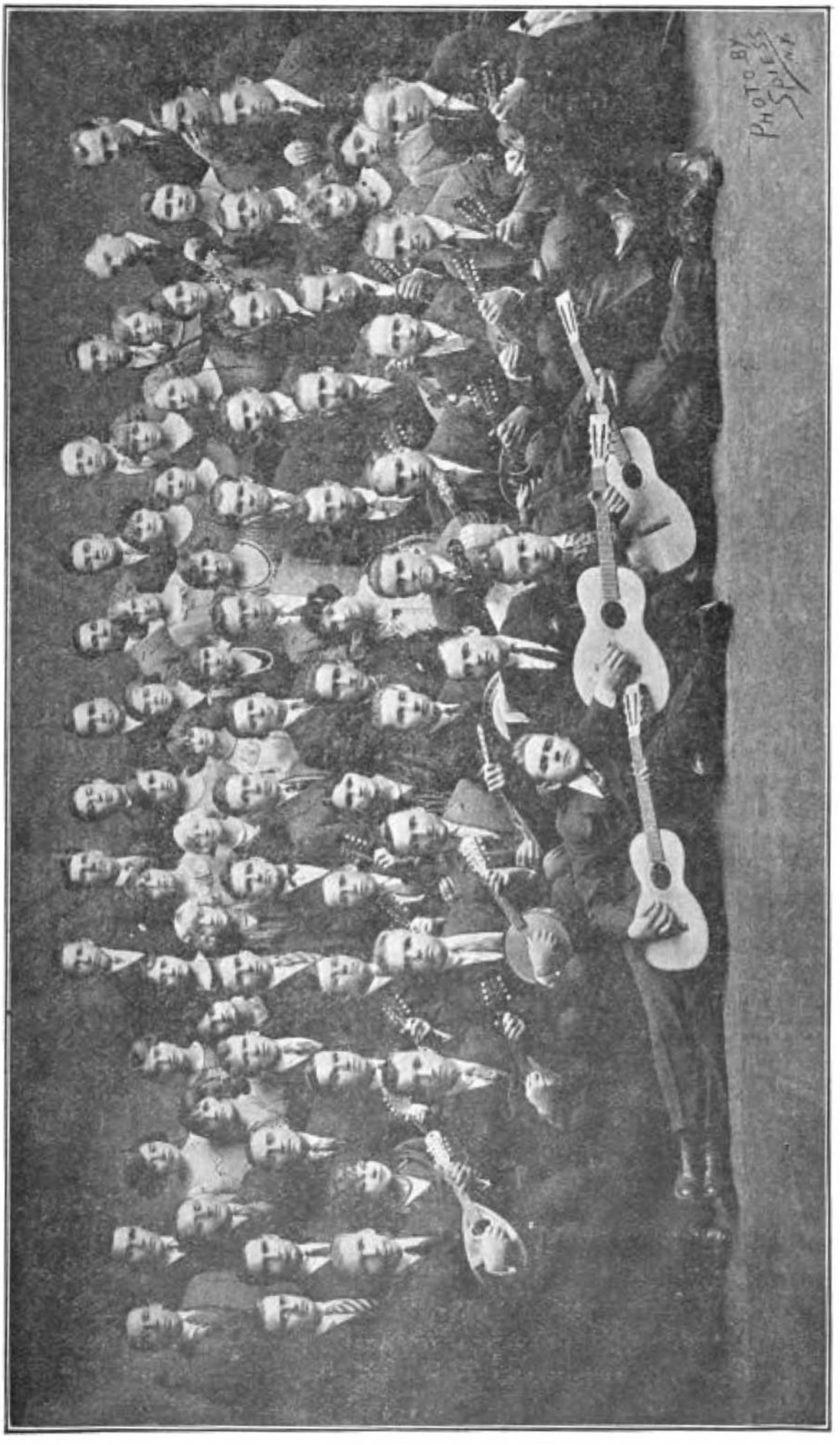

Укр. Роб. Хор ім. М. Леонтовича в Ню Йорку (з Орхестрою).

НАША ЩОДЕННА КНИГА.

(За оповіданням Підмогильного, пристосував Олег Азовський.)

Олена. — Читає "Капітал" Маркса:

— ...Появилися на величезних фабриках буржуазії — машини. Треба для цих машин передовсім маленьких дитячих пальчиків... Зразу ж і завівся звичай набірати учнів із лондонських та з инших парохіяльних робочих родин. Таким чином багато, багато тисяч цих маленьких сотворінь від 7-ми до 13-ти або 14-ти років життя забрано до тих машин на каторжну працю. В хазяїнів (себто в злодіїв дітей) стало за звичай одягати, годувати й приміщувати учнів по будинках, порозташовуваних біля фабрик. Нанято доглядачів, що мали стежити за дитячою працею. Завданням цих доглядачів за маленькими рабами було — примушувати їх запрацьовуватися до самого краю. Бо їхня плата залежала від скількости продукту, котрий можна було видушити з дітей. Природний наслідок цього — була жорстокість... По багатьох фабричних округах, цих невинних і беззахистних сторінь, відданих на поталу фабрикантам, катували, так, що аж краялося серце. Їх замордовувано до смерти надмірною працею... Їх били. Їх заковували в кайдани. Їх катували з найбільшою рафінованістю й жорстокістю. Їх маленьких, виснажених голодом до шкурикости — підганяли часто й густо до праці батогами. Й дітки — раз-за-разом самі накладали на себе руки... А на цій такій страшній дитячій експлоатації — непомірно росли бариші фабрикантів. Та й роспалювали їхню вовчу ненажерливість ще дужче... Й вони ще більш ставали жорстокими до своїх малолітніх робітників...

Входить з ключами

дід Яким:

— Ваш піп тато, відправили в церкві вечерню й поїхали відтак прямо на похорон. Ховати там когось. А я як сторож церкви, замкнув оце її та й приніс оце ключі. Нате. Оддасте їх своїому татові.

Олена:

— Однесіть їх моїй мамі. Вони отам десь в хаті.

Яким:

— Добре... А ви що це за книжку читаєте? Иш яка грубезна... Біблія це мабудь?

Олена:

— Біблія, нова Біблія, діду Якиме...

Яким:

— Та воно й видно, що нова... Ач, палітурки які чистенькі... Й грубезна вже грубезна! Тото тут того божого слова... Ааа, горенько моє та ще й лихая година... Сліпий я, неграмотний... Я не в силі й пів святого слова розжувати... Дайте хоч поцілую (хреститься й цілує книгу)... Хе-хе... І пахне Біблією... Й ви, Олено... (Погрожує в сторону кулаком). — От брехуни!

Олена:

— Хто, діду Якиме?

Яким:

— А отой Семен Левадний та й ще такі, як і він... Вони кажуть, що ви безбожниця... Анахтемка... Лівоцунерка... Сіцилістка... А воно от і не так! А воно от я бачу, що то вони на вас брешуть... Бо сам я ось тепер бачу, що ви читаєте святу книгу... А вони брешуть, тумана пускають... Лівоцунерка... Сіцілістка... Брешуть, що ви читаєте якісь там чорні книги якогось Клара Марса... господи прости, що й згадаєш його!... От каторжні брехуни! Завтра ж привселюдно вистрамлю їх брехунів на всі боки!... Х-хе-ге... Дайте хоч подержати...

Олена:

— Нате, нате... Та глядіть тільки не впустіть. Бо це ж письмо не просте...

Яким:

— Авже ж що ні... Це святе письмо... Еге... Отож... Осьде воно, святе слово, записане... Горенько от тільки та ще й лихая година, не письменний, не вчитаю, не втну... А вона от ач яка товста та гарна... Й важенька... Бо тото ж тут є та ще є того божого слова... А вони кажуть сіцілістка... Господи, прости й помилуй мене по своїй великій милости... (Цілує книгу).

Олена:

— Шкода мені вас, діду Якиме...

Яким:

— Чому?

Олена:

— А тому, що ви й багато инших отаких як ви — не тямите ні попівської Біблії ні оцієї нашої соціялістично червоної Біблії Карла Маркса...

Яким перелякано:

— Хиии! (Одубів. Полізло на голові догори волосся). То Левадний то не набріхує на вас?

Олена:

— Ні!

Яким:

— Цісилистка?

Олена:

— Соціялістка!

Яким:

— А це чорна книга чорного Марса?... І я її цілував? Молився до неї? Хиии-уууу! (Втікає. Не згинаються в нього ноги. Немов дерев'яні руки. Високо витягнута шия).

Олена:

— Це, діду Якиме, Наша Щоденна Книга! Бо вона нас на кожному кроці учить, як нам треба на світі жити! В ній як на долоні описано всі неправди — світські й всі старобіблійні! Верніться! Вислухайте!... Нема. Втік, сердега... О, як ще дуже багато є серед наших людей отаких, як оцей дід Яким! Отаких, що не знають навіть своєї біблії, а тільки сліпо до неї моляться! Й їм од цього лихо, а другим сите життя... Та нехай! Наші дні надходять! Дні оцієї нашої нової Біблії (Підняла над головою "Капітал" Карла Маркса). Цей твір все більш та більш стає НАШОЮ ЩОДЕННОЮ КНИГОЮ!.

Михайло Йогансен.

* *
*

Ви, що, не знаючи мети
Спиняли стомлені здорового,
Лежіть собі — до неба йти
Ще довго.
І ви, що до небес мости
Своєю окропили кров'ю,
Простіть ви нас. Ідемо. Йти
Ще довго.
І піють півні на пути,
І кличуть віковічним зовом
Забули все. Ідемо. Йти
Ще довго.

О. Юзетей.

НА ЕКСТРА ҐЕНКУ.

Неділя на сіенарськім екстра-ґенку завсігди відзначалась святістю. Ґенд-кари, шуфлі і кров-бари стояли поукладані з боку треки, а побіч них стояли джеки і лайнинґ-бари.

В неділю ці мертві знаряддя спочивали.

Але живе заряддя, яке складалося з около сотні самих Ґаличан і одного шведа, формана, та єнкі боса, були далекі від спочинку. Швед жував чю і балакав з босом; бос довбав у носі і в люльці, набивав заедно люльку олд-чумом з червоножовтої торбинки, і вдавав що дуже інтересується ямканням шведа.

В задній бонк-карі плечистий Штіф, з Говилова, постригав голови своїх джекменів. За кожним перестанком він оглядав з близька ножиці, бо в головах джекменів було піску що хоч бараболю сади; відтак крізь зуби цикав слиною на двір — иноді в пісок, а иноді на голови прохожих.

В другій карі гуділо як на ярмарку. Кругом "бакси" з мила мешканці цеї кари грали "айн-унд-цванціґ" — сірниками. У кожного на колінах стояв капелюх з "мечками", а на підлозі стояли щойно розстарані коробки сірників.

В инших карах діло йшло мішане: Хто спав, хто латав, а дехто ворожив в сорочці поміж швами.

Ґонорський фармер котрому на фармі годі було присвоїти доляра, і він мусів їздити на екстра-ґенки "підхріпуватись", з великим захопленням толкував кільком слухачам про соціялізм та капіталізм і, для більшого ефекту, товк широким кулаком до причі.

Оподалік в долині під трекою, розташувалась гігієнічна бригада, з усіми потрібними інструментами, включно з керосиновими бляшанками, в яких варсно білля. Старі Канадіяни посвистували і скоро поралися з роботою; тільки накидає білля в бляшанку, накрає пів локтя мила, і варить. Коли йому навкучується варення, бере палицю, навине на неї білля і викидає на найблищий корч. На тім кінчиться його прання. Але новики, "маніґранти", які ще не забули як мамуня в дома жвякала сорочки, жвякають і кленуть і хухають попарені пальці та голосно "благословлять" Канаду і Сіенара і його екстра-ґенки.

В холодку під ваґоном сидів одинокий на цім ґенку Гуцул,

Онуфрей, і невпинно пакав свою запіканку. Подоляне насміювалися з його гуцульського наріччя і тому Онуфрей просиджував одинцем і проводив час зі своєю запіканкою.

Сидів так Онуфрей година за годиною, аж почало смеркатись. Тоді встав, випростувався, витряс люльку і прийшов під мою кару.

— Івасику, мо! — кликнув до мене.

— Чого хтіли, Онуфрею?

— А ходи-ко сда!

Прийшов я до дверий і нагнувсь до нього.

— А ци ни приписавби ти, адьи писма д'меї жінки?

— Припишу, кажу, але треба ще доки стемніє.

Онуфрей виліз по драбинці до кари і прийшов у мій кут, де ми почали писати. Онуфрей думав і говорив, а я писав і думав, що Онуфрей говорить. Часом я нічого не розбирав з його бесіди, але писав; тільки коли питав про дещо, то Онуфрей кивав рукою і казав: Пиши, бре, єк умієш; вона єк ни ме знато шьо воно, то в Кутах єй прочитают.

Писали ми багато; і пораду для хозяйства дома, і де коли яку рату треба було заткати чи заплатити процент, і те що Онуфрея чомусь часто боліло в боці — ген усе що лежало на душі Онуфрея.

Саме коли ми мали кінчити; з надвору почувся спів... Я наглив Онуфрея ще доки співаки на добре розперезалися, бо у нас вони були таки вересливі.

— Та вже май кінчити можна, — каже Онуфрей. — Пиши жи кланіюси порогам рідним, тай жінці любій, тай синкови, адьи, малому, няй здоров ховаіси. Тай пиши... Гей мо! Та ни верещи-ко так, няй Івасик, адьи, писмо скінчит!

А з надвору:

Мене дівки підпоїли, руда, руда, руда-да-а-а,

Жупан мені підкроїли, гей, руда-да.

Онуфрей встав і пійшов до дверий. Ідучи диктував решту:

— Тай напиши, ик є пляц, жи кланіюси кумови Штифанови тай кітці Євдосі, тай мишлю жи на цес раз вістарчит.

В дверях показалась голова наганяча "Варгатого Фрида", дуже поганого чоловіка. Він зачув останній диктат Онуфрея і ідіотично засміявся.

— А склонивбиссе до гробу, гуцульска дарабо! То ми через тебе співати не будем?

Онуфрей зліз з кари на землю, підтягнув на собі пояс і підступив до варґатого:

— Нікому я зла ни вчинив, тай ни зашьо мині д'гробові клонитиси. А от тобі, панцкий собако, май пора вже абис кланівси в пекельних воротях!

Співаки зарготали і збились кругом; були певні що буде "весілля". Але варґатий тільки натягнув капелюх і не дуже поволи пійшов до кари боса.

Коли я питав Онуфрея про адресу жінки, я заглянув в його очах щось такого від чого чоловіка аж морозило.

Добре зробив варґатий що забрався.

— Свиня, вібачте, панцка — кинув Онуфрей в слід варґатому. — Вже в роботі наїздитси на чоловікові єк самий захоче, а то шьс і в неділю? Мой, та я з нього бебехи вітрьису, тай розкину по корчах єк флєки, то може хоть комарів трохи потроїлосьби. Тьфу!...

Семко Подільський.

ПРОЛЕТАР.

Хто це схилився он там у куточку
І зір напружує і плечі гне?
Чий піт краплинами круглими, дужими,
На сталь холодну з чола паде?
Хто там, зігнувшися, в лахміттї драному
Спішить по вулиці, минає всіх:
У підземелля — в шахти заглиблюється,
Йому ж навздогін — кпини і сміх?
Вантажить хто це ті пароплави?
Зручно ладнає вагони ці?
Хліб пече... шиє... Кує й гиблює?
Хто з тяжким молотом там у руці?
В хмарах високо спинаєсь по вікнах...
Хто там, як муха, повис?
Хто шовки ткає... пилить... будує...
Віддих запершн, зуби затис?..
Хто похилився горем прибитий?
На лиці змора, в грудях тягар:
Щоденно в праці, щоденно в горю...
Хто ж це? — Звичайно: це — пролетар.

К. К. Добровольський.

ПАРАЗИТИ.

(З циклю "Марш низів".)

Загадайко ввихався хідниками міста, як опарений. Глядів за своїми знакомими та товаришами по праці. І, як кого стрінув, кожному з них наскоро до уха шептав:

— Хочеш бачити Яровог? Приїхав!... Ідіть на Фючер стріт в підвал майстерні Ачівер. Там... Він туди прийде. — Загадайко троха не доказував: всім наперед не мож довіряти в такий час.

Воєнні закони й надалі оставалися в Канаді. Не була ще знесена й регістрація чужинців: вони, як і в час війни мали приходити до ріжних поліційних установ, регіструватись та заявляти про свій прихід чи перехід. Всі підприємства також оставались надалі під фіктивною контролею правительства. Всякий спротив, чи голос протесту проти немилосердного визиску, числився за державну зраду, — карався воєнними законами. Нічим не малося гальмувати всіх тих средств виробництва, щоб побідити ворога. Це було вигідно для підприемців: вони мали найкращу нагоду виснажувати до останнього робітників, а тому й не противились цій правительственній контролі. (Ті ж самі були й правителями й власниками) і не домагались знесення такої контролі по війні. Вони ще додумались видати "Николаївський маніфест" (так прозвали робітники новий закон) котрим нищилось право всіх організацій та сходин, за виїмком релігійних. За найменший непослух каралось роками тюрми.

Отже обережність Загадайка була на місці. Та все таки він розшукував решту. Хотів ще затягти Комарика й Зубка. Надіявся стрінути їх в білярдній — в одинокому місці, з рідкіль поліція не розганяла сходин.

Сподівання не обмануло.

— Хочете видіти й чути щось цікавого? — пошепки запитав він їх. — Ідіть зі мною..

Комарик і Зубко роти пороззявляли: їх проняло й цікавостю й острахом — що там може такого бути?

— З табору полонених приїхав Яровий — почав пояснювати Загадайко — тим самим таєминчим тоном, але втішно. — Це вже не той колишний толстовець, що проповідував... — Замовк. Нагадав, що ні котрий з них не знає Ярового. — Ідіть,

ЖІНОЧЕ ТОВ-О
ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ
В НЕВАРКУ, Н. ДЖ.

я вам дорогою все поясню — нетерпляче промовив він. Кивнув головою і пустився до виходу.

— Яровогo я знаю давно — почав Загадайко, як вони вийшли на вулицю. — Років зо три тому назад, ми працювали на секції (при залізниці). Там його й арештували та відіслали на "призон фарму".*)

— Що ж він провинив? — поцікавився Комарик.

—А ті тисячі других, що провинили? — у відповідь і собі запитав Загадайко та додав:

— Задурно...

— Не мав реґістраційної картки? — вгадував Зубко.

— Ні!.. Всі ми, "секшенмени" замість хати містились в ваґоні без коліс. Не одна вже партія "секшенменів" перебувала там ще до нас. В тім ваґоні з тонесеньких соснових дощинок приходилось і зимувати, та кожна партія обліплювала ваґон зі середини папером, що й зробило його захистним і вигідним гніздом для блощиць. І стільки їх там розмножилось, та так нам почали докучати, що навіт ьтакий терплячий та незлобивий толстовець Яровий, котрий за гріх мав розтоптати комашку, почав придумувати та шукати способу проти них.

— І певно запалив ваґон? — догадувався Зубко і радісно засміявсь.

— Ну, ні! — заперечив Загадайко і собі посміхнувся. — В нас була така думка, але чомусь отягались виконати її... Щось не позволяло... Е, ви не можете уявити собі цього чоловіка. При нім, чомусь, не мож було вчинити щось грубе, дурне. Сам він був скромний, стидливий, як дівчина. Навіть мав за грубість назвати власним іменем блощиці і називав їх паразитами. Він вірив, що всякими добрими вчинками, без спротиву злу, можна запровадити добро на землі. Все збирався намалювати картину, перед змістом якої — по його словах — всі багачі мали би паленіти зі стиду за свої злі вчинки і зректися їх...

— За що ж такого чоловіка арештували? — нетерпляче запитав у друге Комарик і прискорив хід.

Та тіж таки блощиці... чи то пак паразити довели його до того.

Він ходив часто до Коппер Валей, до знакомого гірника, позичати книжки до прочитання. І ось одного разу, як ми

---

*) Концентраційні табори, де Канада перетримувала людей ворожих їй країн. Славились страшними умовинами.

стояли біля ваґону, він ще з далеку до нас закричав:

— Маю спосіб проти паразитів! Більше не будуть кусати!...

Його темно-сиві очі світились радістю.

— Що за спосіб — поцікавився дехто з гурту — може б і ми його дістали, бо вже й хвилини нема спокою?! В день мушка й "формен" вимучать тебе, що ледво ноги волочиш, а вечерами не вспієш впасти на ті смердячі нари, як зараз біля тебе заходяться блощиці.

— Дінаміт! — відрубав Яровий. Уста червоні, соковиті, посміхались, смакували, немов у голодного перед смашною їдою. Ми замовки. Здивувались. Оторопіли.

— Я в Коппер Валей довідався, що паразити дуже бояться дінаміту, й запаху не можуть перенести — перестають жити. Про це пересвічені ті, що мають стичність з дінамітом... Авторітетна сила — похваляв він. — От що! — Радісно вигукнув і пішов у вагон.

— Ану, ну, що то з того вийде?..

— Подивимось, як Яровий буде маринувати постіль — почулось з гурту і ми всі з зацікавленням пішли за ним.

— Гляди, Яровий, щоб не зробив нам всім разом з нашою "пулмен карою" вознесення до неба — завважив хтось жартом. Та в цім жарті відчувся дійсний страх і він передався всім решта присутних. Всі хоч і з цікавостю дивились, як Яровий обдирав папір і розминав на дрібні кришки стручки дінаміту, та кожному ноги не хотіли стояти спокійно, щось таємниче, холодне в середині шибало до дверей.

Кожному-ж так чи инакше була відома страшна сила цеї трохи масної, на вид жовтявої, як вогка глина, маси. Знали добре, що частина цього стручка може кожного з них стерти теж на порошок. Це-ж цим дінамітом, такими о, стручками розривають цілі гори, довбають глибочезні ями-копальні.

— А ти знаєш, Яровий — почав оден з гурту — як би сталась експльозія, то ми б тебе самі тоді забили.

Всі щиро зареготались, а Яровий серйозно сказав:

— Краще відразу смерть, ніж мають погані паразити поволеньки смоктати з нас кров.

Всі переглянулись між собою: правду каже!

— А при тім ще один спосіб я придумав, братці! — вигукнув Яровий.

Всі допитливо глянули на нього. А він продовжав:

— Щоб кінь добре віз, треба йому вівса давати, а не ба-

тога. Не дають їсти — не йдім до роботи! За ті гроші, що з нас компанія обтягає, можна в готелі жити... Не йдем до роботи!

Всі здивувались такій його наглій зміні:

— Що ти придумав, Яровий?

— Та цеж проти твого вірування?

— А Толстой що скаже?

Він сів. Підняв палець до гори і відповів:

— Теорія Толстого, до тутешньої практики не підходить... Хто знає, чи й він би не запротестував, бувши на нашому місці? В його постелі не було паразитів, над ним не було "формана"; їв що йому смакувало... Можна було й не протестувати... Так, так, хлопці! Шукаймо поради й на це. Проти паразитів вже маєм... Трохи голова болить та то марниця — вивітриться, на свіжому повітрі...

— Ну й? — кинув півпитання Комарик.

— Більше голова Ярового не боліла... "форман" зараз-же спевістив власти про "державну зраду" і того ж самого ще дня приїхала поліція з салдатами та зробили ревізію.

— А яку відвагу - - прямо заячу — мають ці наємні оборонці!

Немов ошалілі шарахнулись були ці поверх двох десятків оружених з ніг до голови — як на війну — людей, коли побачили два стручки дінаміту. Це й було причиною арештування Ярового.

Загадайко замовк. Став. Озирнувсь осторожно. Рухом руки спинив товаришів:

— Тут підем поодинче, — сказав.

В хаті велась звичайно, як після довгої розлуки, розмова: все нараз хотілось спитати і також все сказати.

— От і Загадайко — промовив Яровий. — Всі? — і пішов на перед. За ним Загадайко. — Будем починати!

Зубко й Комарик допитливо переглянулись між собою. Їх проняло якоюсь незрозумілою для них дрожжю. Ні котрий з них ні разу чогось подібного не відчував перед тим. Вони ще от до недавна не знали про робітничі організації. Не відома була невпинна боротьба людей, цих організацій з капіталістами проти визиску, соціяльної нерівности. Лиш як прибули в Коппер Валий, та після "Николаєвського маніфесту" вони дещо довідались з таємничих пошепків про таких людей, про такі організації. Знали вже також, що тепер, ці люди, такі організації сховались в "підпілля" хоч ясно цього не

розуміли: Як люди можуть жити, ходити в підпіллю, цілі організації, мати приміщення, друкарні в підземеллю?

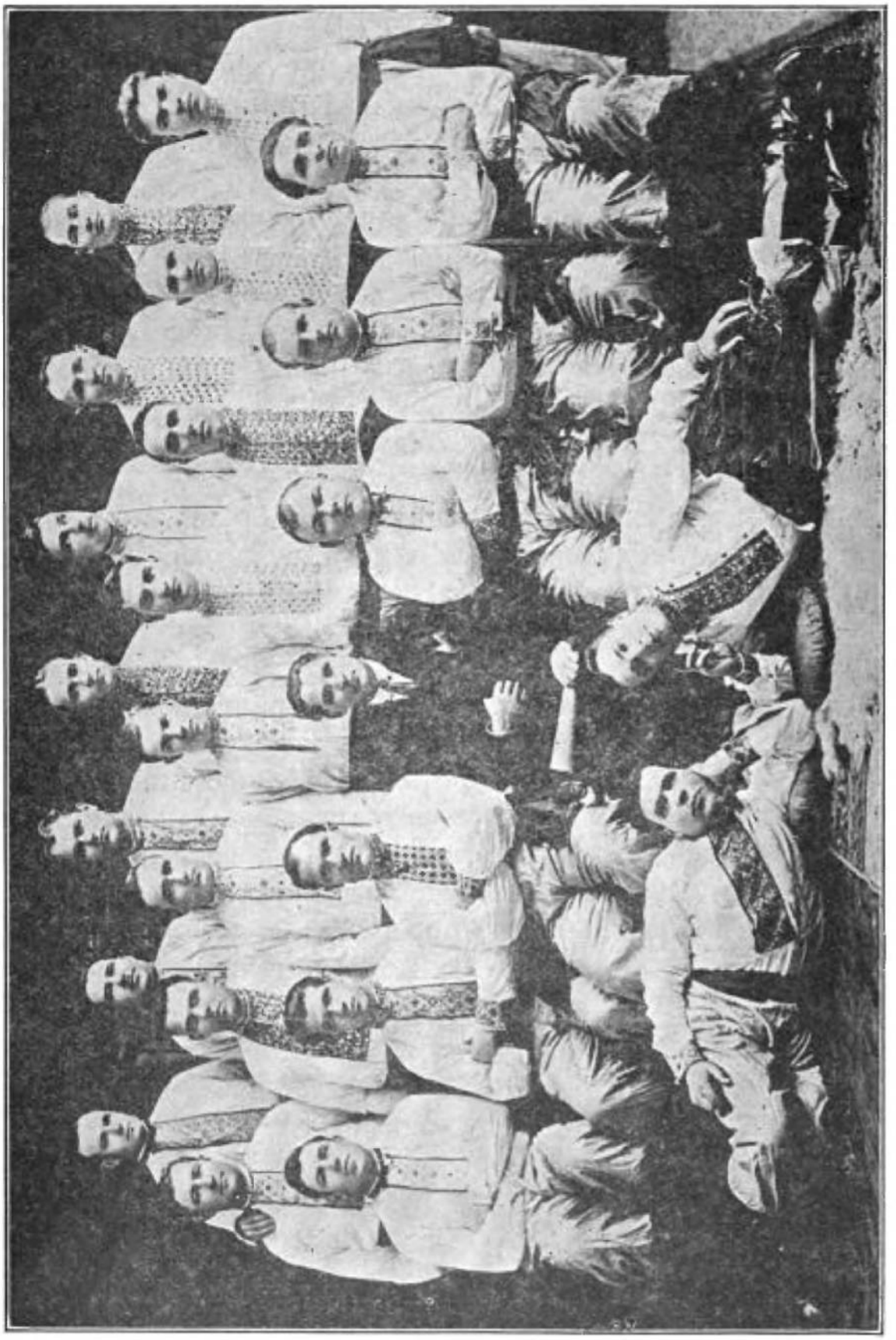

Український Робітничий Хор в Мілвокі, Вис.

Одно вони гаразд розуміли: це дуже небезпечні для правительства люди. Тому воно не жаліє грубих грошей на отримання нічого не продукуючої цілої армії поліції, шпіонів.

Але це не вспокоювало правительства: ця бездарна зграя дармоїдів безрадна проти цих хитрих, невгомонних людей, що ведуть планову роботу, проти усього цього ладу. Властьмаючим робиться і зимно і горячо одночасно, а тому суд страшніще карав їх, ніж кримінальних злочинців злодіїв, мордерців, котрі не хотять робити суспільного перевороту.

І от один із цих небезпечних людей знаходиться тут, перед ними. Що він хоче робити? Де в нього знаходиться те страшне знаряддя, котрим він хоче перевернути сучасний несправедливий лад? Та й чи може його знищити?

— В дослівному розумінню, правителі сучасного ладу загнали нас в підземелля, — почав Яровий з тиха і обвів очима ціле зібрання. Голос був твердий. В нім чулись нотки занзяття і обурення.

Настала тиша. Всі впялили очи на промовця, котрий продовжав:

— Але вони себе цим не врятують! Майбутности, яку історія їм готує не оминути їм. Ніяка сила нас не спинить дійти до кращої будучности... Нам тільки треба всім захотіти цього! Треба впхати це розуміння всім, всім і тоді нічо, ніхто не в силі буде стримати наш хід.

Зубко з Комариком сторожко нащурились: сподівались почути про щось недосяжне для них не зрозуміле, високовчені слова. А Яровий говорить про звичайнісінькі щоденні справи життя, події, нещастя. Говорить словами буденної мови. Випускає ці слова так уміло, такими опліфованими, що вони їм уявляються квадратованими плитками, котрі вилітають одна на другій, з'єднюються з попередними до купи і творять одну довжезну безконечну ленту, з ріжнородними картинами, імострацією з життя котрих багатьом вони були свідками. І вони зацікавились розмовою. Не мало дивувало їх, що в цім усім вони не виділи самі тих махінацій, надуживань, що у всім були так хитро сховані, а котрі так ясно освітлює Яровий.

— Вони не дають пощади тим, котрі осмілились здемаскувати їхні вчинки — почули вони трохи піднесений голос Ярового.

І знов потяглась перед їх очима лента картин: знущань, тортур, мук смільчаків. Виднілись грубозмайстровані бараки, величезні простори предвічного ліса, огороженого дротами. Зі всіх боків, попри дроти ходять озброєні люде і пильнують тих, котрих силою, безплатно заставили рубати ліс, корчувати пні. Щось щипало, холодило серце при виді

як ці, зморені надмірною працею голодні люде на брудних нарах, туляться від холоду, мерзнуть, в той час, коли за бараками, на розчищених площах палали велитенські ватри зрубаного лісу. Здавалось самий огонь старався сягти нічного неба, нагріти його і в такий спосіб передати тепло невинним мученикам.

— Вони не тільки відірвали нас від людей, котрим ми освітлювали їх надужиття, але щей старались постепенно знищити нас — щоб ми більше їм не перешкоджали — і вони поволеньки смоктали з нас соки, заморожували кров, мозок. Але ні в одного з нас їм не вдалось заморозити нашого запалу, нашого бажання єдности — організації робітничої класи, чого вони найбільше бояться.

Зубко шарпнувся: От де наше оружжа — знання! Вони того найбільше бояться!

— А ми... Добре що це я зрозумів — подумав він і йому якось стало радісно, тепло. Цю теплоту йому хотілось передати Яровому, котрий далі снував ленту перед слухачами.

На всіх перехрестях доріг стояли промовці і агітували вступати в армію для оборони батьківщини. Без кінців тяглися валки молодого, здорового люду. А далі виднілось як муштрують, учать цих людей вбивати тих, кого вони ніколи не знали і не виділи; заставляють руйнувати те, що сторіччями будувалось тяжкою працею, кровавим потом.

— Для чого це всьо робилось?! — знов, майже викрикнув, запитався Яровий і відповів:

— Щоб нищити це все, треба армат, куль, вибухової сили, що коштує казочні гроші. І ці гроші вони брали за виробництво цього всього...

— Так, так, це всьо правда, — з тиха потакував Зубко.

— Найбрутальніщі закони, найпідліщі розпорядження повидавали. Ці всі їхні видумки давали їм змогу смоктати, як паразити, кров, зиски, а тому не скупились на ріжні закони.

Перед слухачами почали пересуватись, як на полотні кінооголошення розшифровані Яровим закони.

Для ощадности поживи вводяться по ресторанах мінімальні порції їди. Робітник, котрого примусово заставляють працювати (війна вимагає) дванадцять годин денно, не має права домагатись ані пів кусника більше хліба. Багач же, — що на нього другі працюють, — міг ходити із ресторану в ресторан і їсти безперестанку — квиткової контролі не було.

— Добра нагода власникові нажитись, взяти більше, як

можна. Лиш для них служили ці закони, — мигнуло в голові Комарика.

Рівнобічно з такою запобігливою майже скупарською "ощадностю", міністер — власник сірникової фабрики — підсуває, а рештою вхвалюється (оден другому помагали) закон, котрим забороняється закурювати двом від одного сірника, прикурювати цигарку від цигарки.

— "Яке нахабство, яка наруга!" — хотілось викрикнути Зубкові.

— "А нас запевняли, що цього вимагає війна" — дивувавсь і злостився Комарик.

Зубкові й Комарикові відразу ці всі закони уявились тими паперами, що був обліплений вагон на "секції". Поза ними ховаються блощиці, котрі при всякій нагоді виповзають звідти і смокчуть кров робітника. І так як би для потвердження їх висновку Яровий з притиском додав:

— Як видите самі — найстрашніщими паразитами на тілі робітника являється визискуюча класа капіталістів, правлячі верхи буржуазії. Щоби їх позбутись — треба ужити всіх своїх сил. Бо тільки силою можна побороти ворожу силу.

Ню Йорк, Н. Й.
Жовтень, 1925 року.

Микола Хомечко.

ПЕРЕДСПІВ.

Довго, довго серце спало,
Без пеленки, без колиски;
Довго світа не видало,
Поки встали ясні блиски.
Довго спали бідні очі, —
Спали твердо, сном дитини;
Довгі були темні ночі,
Поки встали ясні днини..
Встало сонце та гарненько
Освітило землю — сушу,
Дунув вітер потихенько,
Оповіяв живцем душу
І застукав до віконця:
"Встань нуждарю! День палає!
Правда кличе оборонця!
Нива плуга дожидає!..
Встань голубе! Глянь на очі, —
Глянь по світі, як людина,
Кинь від себе сни діточі!
Встань! Не чуеш?.. Б'є година!"
І я вставши з того всього,
Ледви, ледви книги — цвітом
Втерши очі — та що ж з того? —
Я ще бачу світ — не світом!
Де не гляну — там усюди
Ще панує світ затьміння,
В'ються старі пересуди, —
В'ють недолю і терпіння
На людину пів незрячу,
Щоб остала покірлива.
Де не гляну — там побачу
Много, много того дива:
Як на шкоду — дітям мати,

Замість трохи очі втерти,
Вчить поклони віддавати
І коритись аж до смерти.
Як на шкоду — за чуприну
Батько сина нагинає...
Тягне в чорну мраковинну, —
Тягне — тане, потопає...
Як — нарешті цілі маси,
Замість взятись до науки —
Вірять в чорних душопасів
І до хмари зносять руки...
Так дивлячись на ці дива —
Жаль! — І, тільки в супроводі
Думка преться так журлива
І на серці знести годі!
Пощо вітре буйнесенький
Ти навіяв задля нуду
В мої груди біль тяженький,
Щоб вступитись де від люду?..
Ні! — Від люду не уступлю,
Не піддамся жертві глуму,
Я — навпаки — сили скуплю,
Заспіваю пісню думу!
Може кого розігріє
Моя пісня, моя нута, —
Може гляне хто — що діє,
Може пірве темні пута.
Йдімо ж, думи, у простори
З Передспівом — на порогу...
Благослови, моя зоре,
Шлях далекую дорогу!..

Але де є та дорога,
Або стежка, щоб повела
Геть до того перелога,
Де ще видно дикі зела;
Де ще видно дикі цвіти,
Нікотина із листками,
Що садили дурисвіти,
Що садили скрізь — віками?
Геть бажана мені стежка,
А властиво пісня — звуки!
Але де є та мережка,
Щоб служила хоч під руки?
Щоб служила мені взором
Під убогу мою вдачу,
Хоч маленьким рефлектором?
От-такої я не бачу!
І — не чую того співу,
А якого так бажаю.

Квітень 1925 р.

Що й доходжу до сумніву:
Чи є в світі? — Я не знаю.
Може й є де — та не в мене
І не в мене така доля,
Щоб дістати слово вчене
Із співаючого поля.
Щоб дістати... Та на лихо,
Я занадто нещасливий
І творити любо — тихо
Годі, — ворог докучливий!..
Отой ворог, що без труду
Живе коштом мас трудящих:
Отой молох гризи нуду,
Отой божок ран болящих...
Він то й мені докучає,
Мов щенятко менажерне,
Час і силу пожирає,
За оце життя мізерне. —
За оце життя брудове
І то стільки бере плати
Це фізичне, — не духове...
А духове? — Що ж сказати?
Як би в мене краща доля,
Як би міць не під обухом
И угнітаюча контроля,
То й зажив би волі духом
І творив би в ті моменти
З того духа — слів перлини
Та щей може діяменти, —
Все, що тільки ясне лине
Все, що лине із розуму,
По понятію світовому,
Без чийого крику-шуму,
Все творив би по своєму!
Не шукав би того взору,
Що на світі знать немає;
Не глядів би без розбору,
Як сучасний завмирає
Спів неначе лет без маху
Паде... Гине серед гущі...
Не глядів би... І без жаху
Полетів би геть у пущі...
Не в ті пущі, що без люду,
Що й сліду нема людини,
А в ті, де люд без розсуду,
Без науки й тьма не гине.
В ті летів би... Хоч думками
Смолоскипам у підмогу
Вліво т. думи! А слідами
Може втремо шлях-дорогу.

Т. Лановий.

В КІГТЯХ ОЛІГАРХІЇ.

(Нарис.)

Брудне, чорне, камінно-залізне місто вмивалося раннім сонячним промінням. Червоними лучами моргало і сунулося все вверх і вверх. Тяжкі грузовики-автомобілі тяжко котилися по камінній кострубатій дорозі і раз-у-раз трубіли. Від їхнього котіння трясеться земля, а з нею і будинки. Вічний землетрус. О, місто, місто! Скільки жертв-людей проковтнуло ти, з'їло, задушило! Скільки мук, скільки сліз? Ненаситне місто. Душиш одних — годуєш других. Життя береш від одних, а даєш другим. Не чуєш... заглушуєш плач, стогін і муки бідноти з одного боку, а роскіш, веселе життя розпустної олігархії з другого. Лише люде з далекосяглим умом, з добрим серцем, видять все це і як в дикій пустині боряться з цією несправедливістю...

Як прокинувся "містер" Брук, то сонце заглядало через віконце в хату і кидало свої огненні проміння на постіль одинокої його десятилітньої дочки. Жінка у другій кімнаті брязкотіла посудиною. Глянувши на годинник з розбитим шклом, він повернувся на другий бік. Коли повертався, то злапав обома руками праву ногу і страшно застогнав. Почувши стогін, жінка, як опарена, прибігла до нього і заговорила:

— То що з тобою?...

— Нічого, нічо... — тай не договорив. Закусив посинілі губи... Стогнав... Глухо стогнав, неначе хотів би цим заспокоїти свою дружину. Та дарма. Жінка давно, вже вісім років не дивилась на поміч свого мужа, а сама, крім домашньої роботи, мила по ночах панські "офіси" і цим одержувала себе з родиною. "Містер" Брук працював в одній добродійній інституції і заробляв яких десять доларів на тиждень. Старий вже був. Шістьдесять промишло.

І ст сьогодня, коли його, ще не дуже стара жінка із дочкою спали, пізно в ночі він скреготав зубами від болю в нозі і боровся з думками:

— Невжеж не перестане? Невжеж я сьогодня не піду до праці?...

Страх охопив його.

— Якже жінка й дитина?...

Через мозок просувались думки. Незвязні, розбиті. Згадалась молодість, коли був крепкий і кров на хвилинку заграла. З трудом підвівся. Став на підлогу і затиснув зуби...

Українське Жіноче Просвітнє Т-во ім. П. Шеремети в Пулмен, Ід.

Розходився і почував менший біль.

—о—

— Мабудь я піду до праці.

— Сиди лучше в дома, — обізвалась жінка з другої кімнати.

— Ні, піду.

Взяв палицю в руки і вийшов з хати. При помочі палиці розходився і мов би не чув болю.

Коли прийшов до фабрики, то вже було пізно. Пів години. Бос глянув з коса, але не сказав нічого. Мабуть совість не допустила сказати поганє слово такому старцеві...

До обіду "мр." Брук, майже ні одного крісла не поправив. Руки посиніли, а пальці якби деревяні. Згиналися дуже тіниво; вдержати цвяха, або иншу річ не міг.

З лоба піт котився градом і спадав на сиво-білясті вуса. Робив, але знаку з роботи не видно було. Далі треба було щось відрізати, якусь дошку. Пішов до моторної пилки. Пустив. Почав різати, але заточився і впав.

— Гей, стережись! Держи його!

Молодий, жвавий чоловяга прискочив і відтягнув від машини. Посадив на крісло...

"Містер" Брук похилився на спинку крісла і тяжко дихав. Піт заливав його. Прийшов "бос".

—Хочеш води?

Покрутив головою, що не хоче.

— Якого дідька приходиш до роботи, коли нездужаєш? — Гримнув бос.

— Тре... треба. Жінка... дитина... рент... хліба... жи-жи-ти...

І ще щось говорив, але ніхто не чув.

"Бос" покликав два крепких хлопці. Попідруки взяли його і повели з фабрики.

"Містерові" Брукові було дуже тяжко на серці. Він інстинктовно відчував, що вже ніколи не вернеться назад. І жаль його такий узяв, що він розплакався, як мала дитина.

Хлопці, що вели його, стали.

— Що таке дідусю?

— Нічого, нічого, діти. Ведіть.

Пішли...

—о—

З великими, злякаными очима зустріла "місес" Брук, "містера" Брука. Жаром запекло в грудях. Хоч вона вже давно не дивилась на мужову поміч, але щось у цю хвилину наче б

сказало їй, що всьому кінець. Смерть. Прийшла.

Вона кинулась і перелякано питалась молодих хлопців:

— Що таке сталось?

— Нічого. Заслаб. Був би ще скалічився, коли б не відсунув один робітник.

Закрутилось в голові. Не жаль їй так чоловіка, як страх перед видатками, яких треба зараз на похорон.

Розпучливо відчинила двері. Хлопці принесли і положили в замурзану постіль.

Довго лежав, сопів. Піт котився як горох.

Котились і сльози в жінки. Роздяглась і прикрила хоро-

Театральний Гурток Українського Робітничого Товариства "Поступ" в Дельменгорст (коло Бремен в Німеччині).

го своєю свитиною.

— Вдягнись, — простогнав.

— Нічого, аби тобі було добре, тепло.

Від жалю посивіло в очах. Згадав, як був молодий, крепкий...

— Ой люба, люба!... Знаєш як були молоді?... А!... Пройшло... Верніться!... Літа!... Сило, верни!...

А вона не чула. Пішла плачучи до сусідки. А як вернулась з сусідкою, то знайшла чоловіка на підлозі з скривленим обличам і піною на губах.

На другий день в місцевій пресі появилась замітка:

"Вмер шістьдесятьлітній "містер" Брук. Був добрий, тихий, працьовитий горожанин. Оставив жінку і дуже гарну, ще молоду дочку"...

А в хаті "місес" Брук, як безнадійна ніч. В очах заблисла щітка, ведро і панські "офіси" — підлога...

— Як жити? — питала себе і дочки.

Антім Павлюк.

ЗАКОН ЖИТТЯ.

Старе, безруже і безсиле — згине!
оце і все. Нам вітер, світ нам, — жар!
Повільність, нерухомість гнати, гнати,
аби короткий ритм живого чину —
як полум'я, як вихор блиснув, як удар.

Міцну, безжальну і сувору руку,
незломну волю виміряний хід,
через всі мрії, сни, змагання, муки,
вогонь та бурю цих великих літ

простягне новий вік: родити та плекати
та працювати (працею ж життя!).
Лице її світам. З світами в ній злиття
необворотно, неухильно розцвітати, чи вмірати
земне тремтюче нам щоденнее життя.

Все памятаємо ми. Очі все сховали.
Новий відбився день і путь новая в них.
Це очі: — все... Вся дія, рух... і мало
що з памяти вертати треба... на поріг

нового світу нам серця лиш, очі ті складати.
— Там бурі, там вітри шаленних літ летять,
щоб гнучкість, твердість криці: — гострий гарт...
літам віддати,
А каменеві — камінь і землі: життя.

РОБІТНИЧІ СПРАВИ

ШІСТЬ РОКІВ ЧЕРВОНОГО ІНТЕРНАЦІОНАЛУ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК.

Шість років минає цего року від того часу, як покладено в Москві основи Червоного Інтернаціоналу Професійних Спілок.

Скрізь кипіло тоді серед робітничих мас. Це були часи, коли капіталізм був у смертельній небезпеці і пролетаріят іще вів наступ на твердині буржуазії. Але це були й часи, коли "соціялісти" з II-го Інтернаціоналу, — всі оті пепееси, шайдеманівські соціял-демократи то що, поспішили на допомогу загибаючій буржуазії. Вже 1919 року заклали вони свій Амстердамський Інтернаціонал Професійних Спілок. Його провідники робили все, що тільки могли, щоб утихомирити розхвильовані робітничі маси, щоб примирити їх з пануванням буржуазії. Згадаймо хоч би "наших рідпесеньких" соціял-демократів з обидвома Ганкевичами на чолі, що перед тим тягнули західно-українське робітництво на службу денікінському союзникові Петрушевичеві та шляхетському запроданцеві Петлюрі; згадаймо тих "наших" українських соціял-демократів, які, коли панська Польща напала на Радянську Україну, сиділи між двох стільців і тим фактично допомогали польській буржуазії.

Отже, в ці часи підлої зради соціялістичних провідників заклали 20 липня 1920 року свідомі революційні робітники профспілок Італії, Франції, Болгарії, Юго-Славії та Іспанії разом з профспілками Радянського Союзу свій Червоний Інтернаціонал Професійних Спілок. Вони поставили собі за ціль зібрати до купи розпорошені свідомо-революційні елєменти світового професійного руху та почати систематичну нещадну боротьбу проти соціял-зрадників, що мов шашіль підточували силу пролетарського руху, що скерували його не проти буржуазії, а на захист буржуазії.

Капіталісти скрізь перейшли від оборони до наступу на робітничу клясу, скрізь почали вони відбирати від пролетаріяту ті здобутки, що виборов він собі в бурхливі повоєнні роки. Восьмигодинний робочий день, краща платня, фабричні ради, кращі умови праці — все це стало під загрозою.

Місцевий Комітет Союза УРО в Рочестер, Н. Й.

Отож, коли перші початки Червоного Інтернаціоналу заклалися в часи наступу робітничої кляси, то розвинути свою діяльність Червоному Інтернаціоналові довелося вже в часи відступу робітничої кляси, в часи наступу капіталу.

Щойно в липні 1921 року на своїому першому установчому конґресі, Червоний Інтернаціонал Професійних Спілок (скорочено — Профінтерн) склався остаточно, виробив статута, визначив програму акції, означив своє відношення до Амстердамського Інтернаціоналу.

Другий Конґрес Профінтерну висунув надзвичайно важливе гасло перебудови профспілок.

Досі майже скрізь профспілки були організовані після фахів. Це приводило до того, що часто на одній й тій самій фабриці діяло яких 16 профспілок. Кожна профспілка боронила інтереси свого фаху, часто нехтуючи інтересами всього робітництва даної фабрики, не кажучи вже за інтереси цілої робітничої кляси. Це приводило до того, що й інтереси свого фаху така профспілка часто-густо не могла оборонити як-слід. Тим то другий Конґрес Профінтерну перед лицем наступу капіталу поставив перед робітниками всіх країв бойове завдання: організувати свої профспілки не після фахів, а після галузів продукції. Це значить: коли серед робітників, скажім, нафтового промислу або металевої індустрії є не тільки нафтярі чи металівці, а й столярі, малярі, хеміки то що, то всі вони повинні належати до одної профспілки. Так само, як в якісь галузі продукції вони мають лише *одного* хазяїна, або *об'єднаного* хазяїна, так само й вони, робітники *одної* галузі продукції, мимо того, що вони належать до ріжних фахів, повинні мати лише *одну* спілку, що *об'єднувала б* усіх їх.

Крім того, Другий Конґрес Профінтерну висунув гасло *одноцілого пролєтарського фронту*. Це значить, що всі робітники — незалежно від того чи належать вони до Червоного Інтернаціоналу Професійних Спілок чи до Амстердамського — повинні організувати *спільні акції* проти наступу капіталу, *об'єднаними силами* з ним боротися.

З іще більшою силою підкреслив конечність єдности міжнароднього проф-спілкового руху Третій Конґрес Профінтерну, що відбувся в липні 1924 року. Так само він визначив форми і способи боротьби з наступом капіталу, розробив питання про фабричні ради, про способи боротьби з жовтими, страйколомними профсоюзами, дав вказівки як треба проводити страйкову боротьбу то що.

Що ж *зробив* Профінтерн за шість років свого існування? Через усі ці шість років міжнародній пролєтаріят зазнав немало тяжких поражок на ріжних відтінках свого бойового фронту. Але буржуазії не вдалося досягнути свого головного

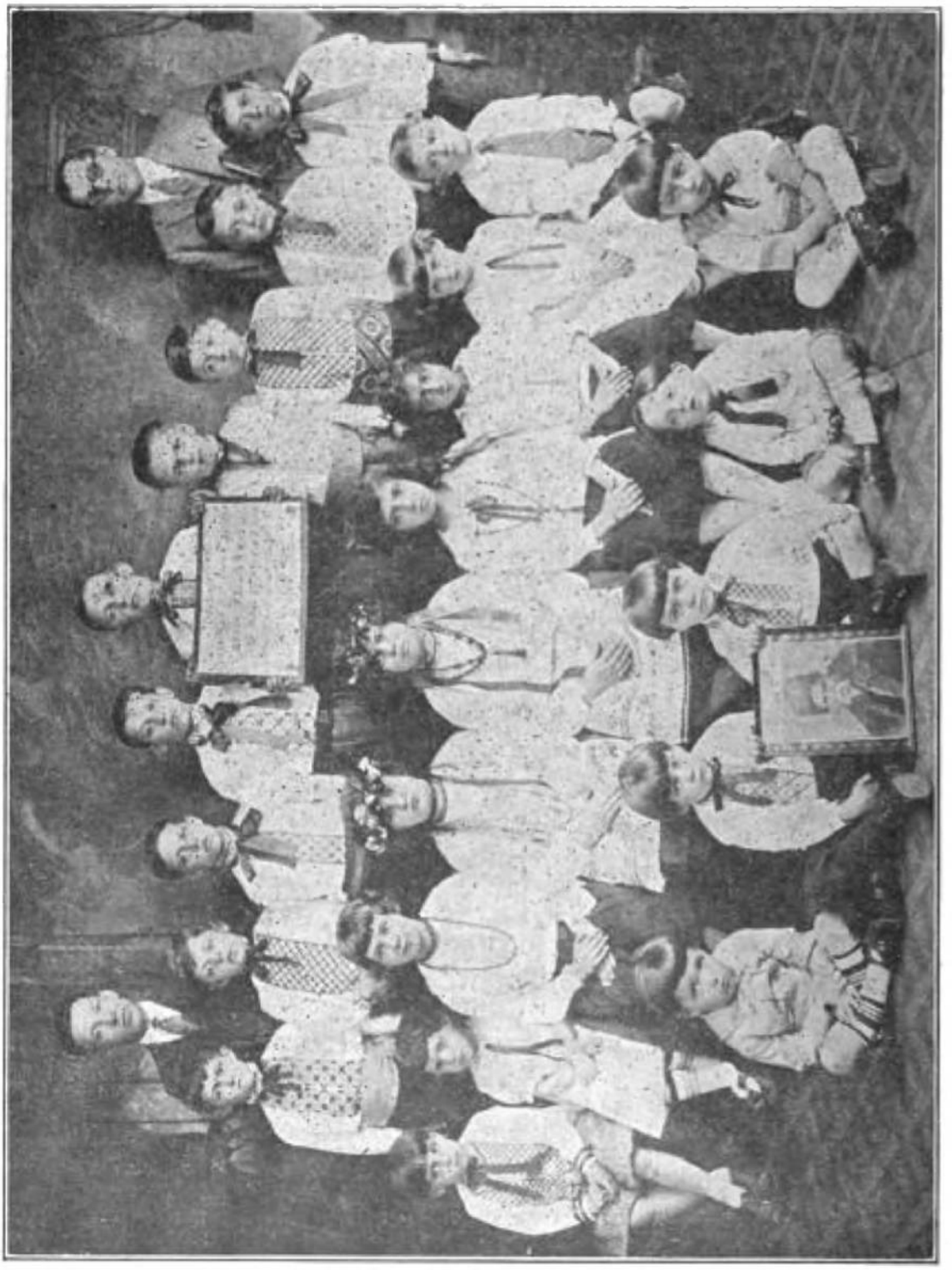

Українська Роб. Діточа Школа в Бейон, Н. И.

завдання: обернути (за допомогою соціял-зрадників) робітництво в свою слухняну худобу та зміцнити капіталістичне господарство до такої міри, як то було перед війною. І коли буржуазії не вдалося досягнути цього свого головного завдання, то

це тому, що революційні елементи міжнароднього робітничого руху, об'єднані в Профінтерні і в Комінтерні, потрафили, всупереч соціял-зрадницьким провідникам, не тільки організувати опір наступові капіталу, але й в поодиноких місцях перейти в протинаступ.

А що сталося за ці пять років з Амстердамським Інтернаціоналом?

Коли 1919 року закладено Амстердамський Інтернаціонал, він об'єднував майже 26 міліонів робітників. Тепер він має за собою тільки 16 міліонів. Але з цих 16 міліонів *третина*, хоч і не вийшла з Амстердамського Інтернаціоналу, стоїть цілком на платформі Профінтерну. Друга третина — становить так зване ліве крило і тільки остання третина через свою несвідомість йде ще слухняно за соціял-зрадницькими провідниками Амстердамського Інтернаціоналу.

Отже зрадницька політика вождів Амстердамського Інтернаціоналу поволі, але де-далі то все більше відпихає від себе робітничі маси і вони що раз більше впевнюються в тому, що лише йдучи тим шляхом, який їм вказує Профінтерн, вони потрафлять організувати успішну боротьбу своїх профспілок з об'єднаними організаціями капіталу.

Особливу відразу викликає Амстердамський Інтернаціонал серед пролєтаріяту поневолених та кольоніяльних народів. Амстердамський Інтернаціонал *ані разу не висловився за незалежність поневолених націй і на практиці завжди піддержував гніт на землях, загарбаних наїздниками — імперіялістами*. Ми, західно-українські робітники про це найкраще знаємо. Дашинські, Діямянди, Жулавські, Голуфки, або й "наші" Квасниці та Кушнірі всі — герої Амстердамського Інтернаціоналу (та його рідного брата — II Інтернаціоналу) — адже вони є найпаскудніші наймити польської буржуазії, найподліші сторожеві пси її стану посідання на окупованих землях — на Західній Україні та Білорусі. Такі самісінькі й їхні англійські, французькі, німецькі товариші. Амстердамський Інтернаціонал не кивнув пальцем, щоб справді допомогти китайським робітникам, що кріваваляться в нерівній боротьбі з світовими хижаками— імперіялістами. Не дивно отже, що цілий пролєтаріят кольоній ненавидить Амстердамський Інтернаціонал і йде за Червоним Профінтерном, що не тільки словами, але й ділами допомагає пролєтаріятові поневолених народів скинути з себе ярмо соціяльної і національної неволі.

"Земля і Воля".

НАУКОВИЙ І УТОПІЙНИЙ СОЦІЯЛІЗМ.

Маркс і Енгельс глибоко й самостійно обгрунтували матеріялістичне розуміння історії. За основу всякого суспільного ладу вони взяли виробництво й обмін продуктів. Тому найпершою причиною кожного соціяльного устрою вони вважали виробничі відносини, що породжують поділ суспільства на кляси, а не філософію чи які-небудь особисті бажання окремих людей.

Матеріялістичне розуміння історії, або як його називають, історичний матеріялізм, допоміг пролетаріятови з'ясувати клясові суперечности теперішнього суспільства й утворити стрункy й закінчену теорію революційного комунізму.

Вивчаючи клясову боротьбу в ріжних суспільствах, особливо клясову боротьбу пролетаріяту проти буржуазії, Маркс і Енгельс прийшли до висновку що ця боротьба неминуче приведе до краху капіталізму і повстання пролетаріяту, що, захопивши владу і встановивши свою диктатуру, збудує комуністичний лад.

Капіталізм, що скинув у свій час февдалізм, цеб-то шляхетсько-поміщицький лад, відограв тоді поступову історичну ролю. Він установив велике машинове виробництво, розвинув велитенськими кроками техніку, скасував середньовічні замкнуті стани (верстви). Але згодом капіталізм перетворився у величезне гальмо до нормального розвитку суспільних відносин і викрив свої основні внутрішні суперечности. Відсутність пляномірної організації, анархія виробництва, шалена конкуренція в боротьбі за легку наживу, величезні кризи, що викидають на вулиці сотки тисяч робітників з їхніми родинами, нелюдський визиск великими групами буржуазії багатьох мільйонів працюючих — всі ці причини спонукали Маркса й Енгельса висунути гасло революційної боротьби пролетаріяту, не лише за своє визволення, але й за визволення всього людства. Вони висунули вимогу "експропріяції експропріяторів", грабунку грабіжників, цеб-то переходу всіх засобів виробництва з рук окремих капіталістів в руки усього суспільства. Тоді пляномірна, свідома організація заступить анархію виробництва. Боротьба за особисте існування припиниться. Тільки тоді люде в громаді, що вже не буде мати кляс, творитимуть свідомо свою історію. Це буде перехід людства з царства необхідности в царство волі.

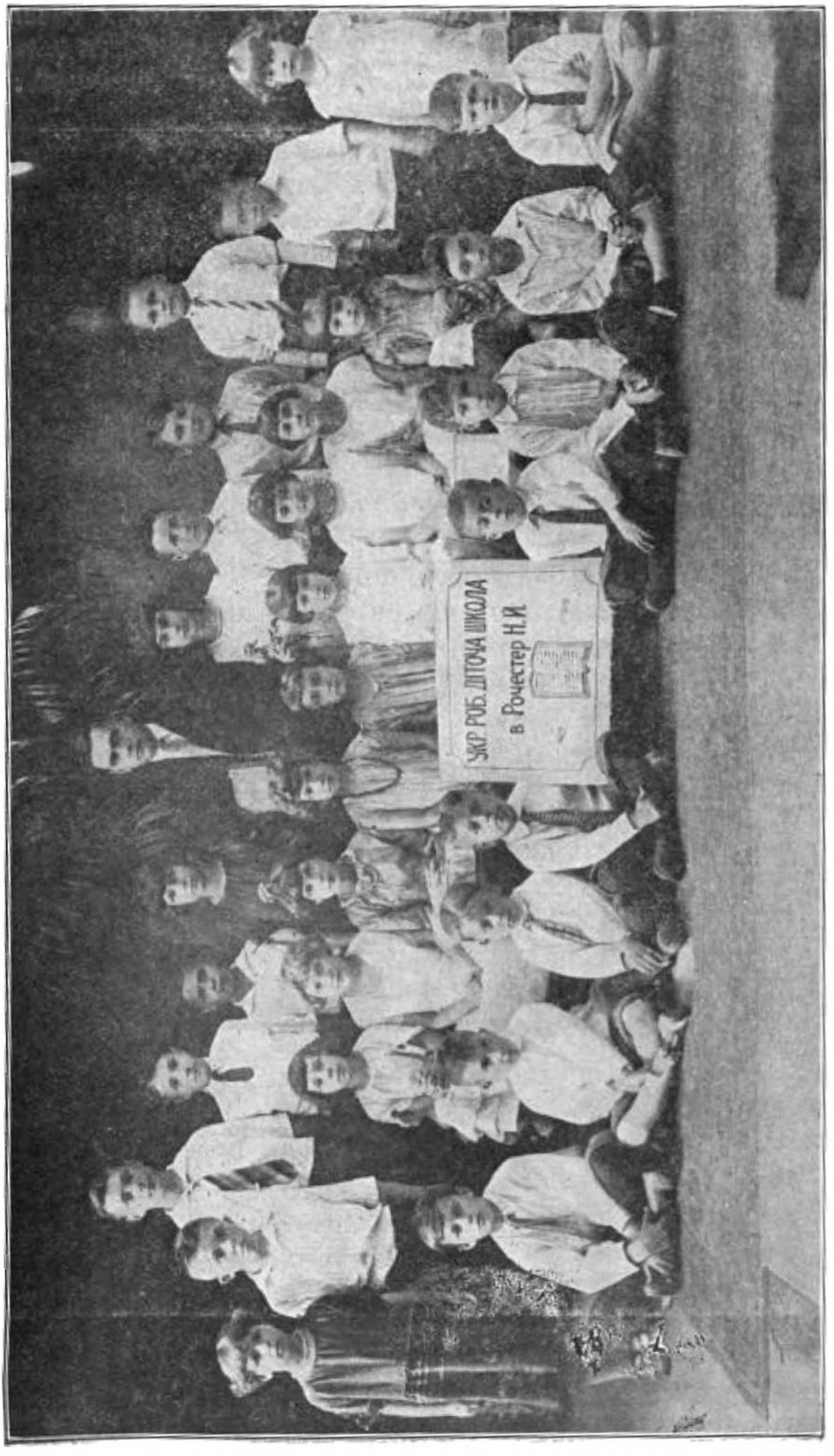

Українська Робітнича Діточа Школа в Рачестер, Н. Й.

Історичне завдання пролетаріяту зробити цей визвольний акт. В цьому полягає суть науки Маркса, марксизму, або, як його ще називають — наукового соціялізму.

Попередником марксизму був утопійний соціялізм. Утопійним (химерним) його названо тому, що він з'ясував свою оконечну мету лише вказівками на її бажаність, але в самому розвитку капіталізму та його суспільства він не помітив тих сил, що движуть його і неминуче повинні здійснити осягнення тої мети.

Вперше наука утопійного соціялізму виникла в ту історичну добу, коли пролетаріят був надто нечисленний, не цілком ще викристалізувався, як певна кляса, і він ще кепсько розумів складні соціяльні взаємовідносини. Капіталістичне виробництво в той час (на початку XIX віку) було ще кволо розвинено й машина тільки-що почала заступати ручний варстат.

Все це й відбилося на науці утопійних соціялістів — англійця Роберта Овена та французів Сен-Сімона й Фурє.

Саму оконечну мету соціялізму вони уявляли собі дуже туманно, неясно; вони шукають сил, що движуть суспільство і зацікавлені в новім соціяльнім ладі, не в пролетаріяті, а серед багатіїв, аристократії, які, мовляв, через добрі спонукання свого серця відмовляться від усіх своїх клясових привілеїв і охоче утворять соціялістичний рай на землі.

Утопісти мусіли вигадувати свою систему з голови тому, що підвалини й елементи майбутнього комуністичного суспільства в той час ще не окреслились ясно в глибині самого капіталізму, й утопісти, замість того, щоб науково обгрунтувати свої теорії, мусіли обмежитись доказами переваги вишуканих ними систем... Утопісти не визнають клясової боротьби, вони відкидають усяку політичну революційну діяльність. Вони звертаються до всього суспільства без ріжниці кляс; їм здається, що досить тільки всім зрозуміти перевагу їхніх систем, як на землі встановиться ідеальний суспільний устрій.

Не зважаючи на відсутність науковости в утопійному соціялізмі, на нерозуміння ним підвалин соціяльної механіки теперішнього суспільства він відограв усеж таки важну ролю. Утопійні соціялісти різко критикували капіталістичний устрій, малювали прекрасні картини майбутнього, кликали до нього все людство, й тому їхня наука принесла велику користь тодішньому робітничому рухови.

М. Михайлов.

ДЕЩО ПРО КООПЕРАТИВИ В АМЕРИЦІ.

Від часу коли несповна трийцять ткачів в містечку Рочдейл, в Англії, започаткували робітничий кооперативний рух, цей рух поширився по цілому світі з великою скорістю. В Рочдейл він почався в році 1844 і тогож таки року оснувалось в Бостоні, в Злуч. Державах, невеличке кооперативне товариство. З цего товариства виросла опісля велика і сильна організація, Ню Інгленд Протектив Юніон. Однак через внутрішні спори ця організація розсипалася, а на її місце повстала Америкен Протектив Юніон, яка покрила стейти Нової Англії сіткою кооперативних крамниць в числі поверх сім сот.

Однак американські кооперативи майже ніколи не придержувалися стисло кооперативних принціпів і багато з них підупадали власне через брак принціпів. Одна з немногих чисто-кооперативних організацій повстала в східних стейтах в році 1874, але вона підупала після п'яти літ через брак доброї управи.

Через довгий час після тих невдач кооперативний рух в Злуч. Державах майже не існував, за винятком малесеньких товариств. Аж недовго до війни, підчас війни і тепер кооперативний рух Америки немов ожив, однак і тепер трудно ще розібратись в принціпіяльності того руху. Звичайно ділять цей рух на три роди: 1) кооперативний кредит; 2) продукційна кооперація і 3) споживчі кооперативи. Найчастіще однак стрічаються кооперативи що займаються мішаною активністю.

Зараз начисляється в Злучених Державах поверх 191 тисяча членів в ріжних кооперативах і около 64 тисячі в рільничих товариствах. Вложений капітал представляє суму около 12 мільйонів долярів в кооперативах і майже стільки в рільничих товариствах.

Пересічний грошевий оборот за рік виносить около сто тисяч долярів на кожне одно кооперативне підприємство, або около 400 долярів на кожного одного члена.

На першому місці стоять споживчі кооперативи Калифорнії, де на кожну одну кооперативу припадає поверх 226 тисяч долярів обороту; слідують Месачусетс, Висконзин, Флорида, Тенесі, Ню Мексико і инші.

Пересічний оборот кооператив в нюйорському стейті виносив 73 тисячі долярів; Ню Джерзи 53 тисячі дол., Пенсилвенія 40 тисяч дол.

Найвище число членів кооператив припадає на стейт Висканзин, де на кожних 10 тисяч населення припадає 189 членів. Пересічне число на цілі Злучені Держави, на 10,000 жителів, виносить 24.7 членів.

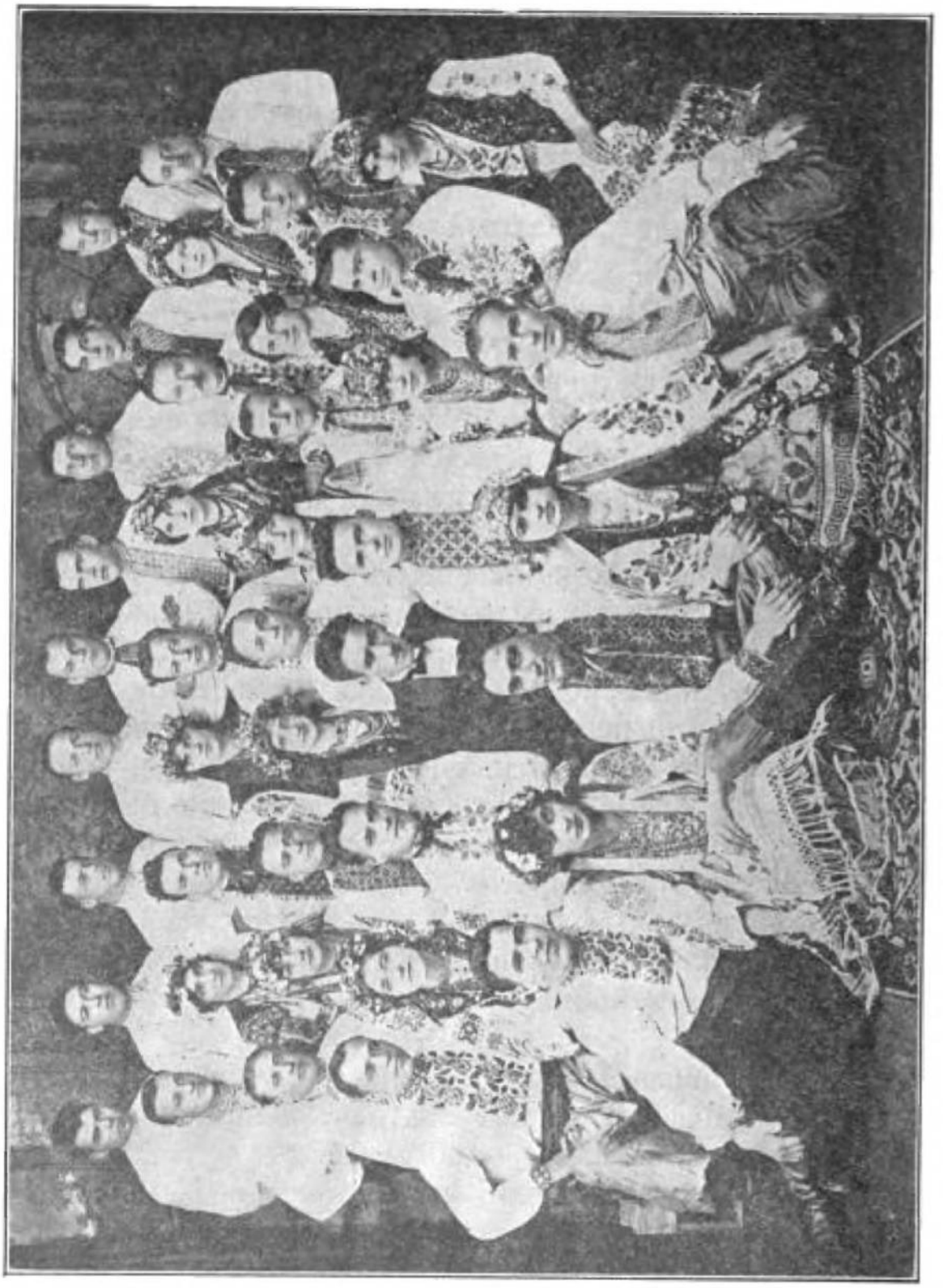

Український Робітничий Хор ім. М. Леонтовича в Ню Йорку.

Найбільший процент споживчих кооператив припадає на Калифорнію, Флориду, Тенесі, Ню Йорк і Пенсилвенію. В прочих стейтах кооперативи є або мішані, абож инші як споживчі (кредитові, будівельні, продукційні і т. п.).

СВІТОВИЙ ТРЕЙД-ЮНІЙНИЙ РУХ.

(Після американського Бюро оф Лейбор Статистікс.)

Як виказує статистика американського департаменту праці за рік 1924, в Злуч. Державах було в трейд-юніях около 4 мільйони членів, з того числа 2,900,000 в Американській Федерації Праці. Решта припадає на юнії які не є злучені організаційно з Амер. Фед. Праці. Около пятьсот тисяч з цих останніх гуртуються в так званій "Биг Фор" організації залізничників.

Амстердамський Інтернаціонал Профсоюзів (Трейд-Юній) начисляє 16 528,072 членів. В році 1922 цей трейд-юнійний інтернаціонал начисляв 21 991,615 членів.

Скількість робітників в професійних союзах світу, які не є організаційно злучені з Амстердамським Інтернаціоналом, представляється так:

"Христіянські" юнії	3,025,525	членів
Юнії з радикальним напрямком	825,758	"
Комуністичні юнії	5,358,064	"
"Невтральні" юнії	3,965,148	"
Італійські фашиські юнії	2,000 000	"
Мішані	7,179 785	"
Разом	22,354,280	"

До повисше наведених зачисляються трейд-юнії Союза Радянських Соціялістичних Республік і Злучених Держав.

Загальне число робітників зорганізованих в професійні союзи по усьому світі доходить сорок одного мільйона членів.

На першому місці щодо числа членів в Амстердамському Інтернаціоналі Профсоюзів стоїть Німеччина, з 7,187,251 членами. Слідує Англія, з 4,369,268 членами; Австрія, з 1,049,949; Бельгія, з 618 871; Чехо Словаччина, з 388 294; Польща, з 369,991; Швеція, з 313,992. Прочі краї мають повисше триста тисяч членів.

НЕВІЛЬНИЦТВО В СТАРИННОМУ РИМІ.

Невільництво існувало в старинній римській державі від початку заснування той-ж десь в VIII. століттю перед нашою ерою аж до її упадку в р. 475. Римляни занималися головно хліборобством і хто з них був власником землі, той і послугувався при її управі невільниками. В кого з них було більше землі, в того було й більше невільників. Це були ті землевласники, що займалися також воєнним ремеслом, та що мали більше землі, чим самі могли обробити. Невільниками ставали звичайно люде бідні і безрадні або ті, що попали на війні в полон. Згодом кляса сильних і проворних войовників загарбала у своє посілання всі лучші землі тодішної Італії і число невільників чимраз більшало. А що в межах своєї держави римські пани не могли їх дістати, то нападали на чужі краї, виправлялися в далекі воєнні походи і мали з того подвійний хосен: набирали невільників для праці на своїх землях і поширювали границі римської імперії.

Джерела постачання невільників.

В часах найвищого розвитку республіки (період республіки 510 до 27 перед Хр.) і за перших сто років імперії (період імперії 27 перед Хр. до її поділу в 395 по Хр.) сотки тисячів невільників здобувано у воєнних походах. І так, приміром, після здобуття Епіру продано 150,000 жителів того краю в неволю; в одному поході на Тевтонів і Кімбрів взято в неволю 90,000 Тевтонів і 60,000 Кімбрів; після одного зі своїх походів на Галію Цезар продав 63,000 воєнних бранців; в жидівській війні взято 97,000 в полон і т. д.

А що невільниками мож було торгувати, то невільництво розвинулося як оден з великих промислів римської імперії. Войовники сусідніх народів як не билися з Римлянами, то торгували з ними невільниками, продаючи їм людей, яких ловили у своїй країні. Невільників імпортовано правильно з Африки, Еспанії, Галії, а найбільше з країв Малої Азії.

Попадало в неволю багато народу і на території римської імперії. Невільником ставав кожний бідний чоловік, що провинився чимнебудь проти державних законів. Такими невільниками-в'язнями послугувалася звичайно держава при своїх публичних роботах, як, приміром, при будові шляхів,

водопроводів, публичних будинків, в копальнях та каменоломах. Крім того батько міг продавати свої діти в неволю, а віритель міг робити те саме зі своїм довжником.

Жіноче Товариство ім. Рози Люксембург в Рочестер, Н. Й.

Такі закони і звичаї витворювали нестерпні відносини в державі і кривджені та гноблені пануючою клясою люде зривалися иноді до бунту.

Через те, що в руки вірителів а там і в неволю попадали деколи зубожілі члени аристократії, то вже в 325 р. перед Хр. видано було закон, що вірітель не може забирати в довжника його особистих річей і не може закладати на нього залізних кайдан.

Праця невільників.

Невільників вживано головно до тяжкої фізичної праці. В публичній і приватній службі, в панських дворах та в державних установах — усюди працювали невільники.

Римські пани (патриції), подібно що й пани в наших часах, удержували собі звичайно дві домівки, одну на селі, а одну в місті. Господарство на селі стояло під управою якогось здібнішого і довірочного невільника (він звався віллікус) і він в імени свого пана мав необмежену власть над десятками або й сотками невільників. Одні з них працювали в полі, инші плекали худобу, доглядали виноградників, робили одяг і обуву, були між ними і ткачі, столярі, ковалі та инші ремісники. Тут у дворі була і тюрма для невільників з відділом узброєних гайдуків (також невільників), які сліпо виконували всі накази управителя та безпощадно карали того невільника, що в чімнебудь провинився проти двірської дісципліни.

У своїй міській домівці римський пан мав також багато невільників для виконування ріжних послуг. Для кожного з них і для кожної була призначена своя робота; одні варили в кухні смачні наїдки для панства, другі заходилися біля столів їдальні, инші приготовляли купіль, стелили ліжка, чистили виходки і т. и. А що біля палати був звичайно гарний зільник або й сад, так і тут працювало постійно кількох невільників. Здібніші з них, молоді і гарні, що вміли співати, танцювати чи які веселі або цікаві штуки показувати — забавляли свого пана та його гостей підчас бенкетів. Були знов такі, що оставали постійно близько свого пана або пані для особистої послуги. Гарно зодягнені, вони ішли за своїми хозяїнами і на улицю, звертали їхню увагу, як наближався який приятель, знакомий або хтось, кому пан повинен був віддати свою пошану. Инші з тої прислуги мали своїм обовязком пригадувати панові назви осіб і місць в разі потреби; инші були посланцями, носильщиками та прибічною сторожею. В домівках багатших панів були також невільни-

ками й люде образовані, як лікарі, філософи, архітекти, малярі, поети, драматурги, актори, учителі, писарі і т. п.

Забавлялися римські пани також і спортом, але той їх спорт обмежувався майже виключно на циркових ігрищах, де пролив людської крови був головною атракцією. Цирки могли удержувати собі тільки дуже багаті пани або держава, а людського матеріялу постачали за добру оплату менш заможні дуки. В тій ціли вони вибирали з поміж своїх невільників найбільш сильних і вправних в орудуванню збруєю і робити з них борців — так званих ґлядіяторів. І ті ґлядіятори боролися між собою в цирках, убивали один одного, або боролися з дикими звірами і проливали свою кров на потіху панства або темної товпи.

Скількість невільників.

В історії находимо лиш уривочні звістки про те, скільки саме невільників було в римській імперії. Одначе відомо, що багаті римські пани посідали иноді і по кілька тисяч невільників. Веттій, що збунтувався був проти правительства, узброїв чотириста своїх власних невільників і це дало почин до другої в історії Риму війни з невільниками. Педаній Секунд згинув підчас такого самого бунту разом з кількома сотками невільників під одним дахом. Римський історик Пліній переказує, що якийсь Каційй, що помер був за часів цісаря Августа, оставив записом в тестаменті 4116 невільників. Англійський історик Гиббон обчислює, що в римській імперії за часів Клявдія було стільки невільників, що й вільних жителів. Та історик Блейр каже, що невільників було тоді більше і що їх припадало три на одного вольного. І якщо це послідне мало-б бути правдою, то за цісаря Клявдія (41-54) в Італії було 20,832 000 невільників, а лиш 6 944,000 вольних людей.

Римські закони і невільники.

Римські закони не давали невільникам ніяких прав. Невільників не міг боронити ні суд ні адвокат. Той, до кого належав невільник, був абсолютним паном його життя і смерти. Всяка угода з невільником була неважна і його навіть за крадіж не мож було скаржити до суду. Невільник вважався худобиною, позбавленою всяких людських прав. Подружжя між невільниками було також нелеґальне і воля пана рішала про те, хто з його невільників може жити як чоловік і жінка.

За кримінальні злочини невільників карано звичайно смертю — рубано голову або розпинано на хресті.

За всякий обяв непослуху або лінивства невільників би-

Українська Дитяча Школа в Милвокі, Вис.

ли, кували в кайдани та гнали до тяжчої роботи. В історії згадується про одного римського папа, що для своїх невільників знав тільки одну кару — кидав їх в став, щоб риби

мали що їсти. І казав, що риби, годовані людським мясом, є дуже смачні. А славний римський патріот Като давав таку пораду сво'м багатим землякам: "Треба продавати старі воли, старе залізо і старих та хворих невільників".

Безуспішна боротьба.

В історії записано декільки випадків бунту невільників проти своїх панів, але всі ті спроби були безуспішні. Заходи римських поступовців та реформаторів облекшити долю невільників та убогих людей взагалі також були невдалі. Загал невільників і тодішнього пролєтаріяту був такий темний і несвідомий суспільного життя що ніяк не надавався до масового визвольного руху. Тому й даремними були заходи Братів Грахів в другім столітті перед Хр. в справі земельної реформи і страшною пімстою на невільниках скінчилися їхні бунти в тім самім столітю.

Та найбільшу силу і найбільше свідомости проявили невільники у своім повстанню під проводом Спартака в 73 р. перед Хр. Розбивши в околиці гори Везувія висланє проти себе військо, Спартак перейшовся побідним походом по цілій Італії але через брак спосібних до організаційного діла людей не зміг довершити розпочатого діла визволення невільників. В дальших зударах з державними легіонами невільники були розбиті та й сам Спартак згинув в боротьбі.

Одначе дух бунту не вмирав і тепер знаємо, що невільництво було одною з причин, які довели до упадку римську імперію і до загибелі цілу римську націю.

Почавши від першого століття нашої ери римські володарі й самі стали розуміти, що невільництво є небезпечною інституцією в [illegible] і надавали деякі полекші для невільників, скасувавши [illegible] ним право панів на життя і смерть невільників; але це [illegible] же за пізно, щоб вратувати державу від упадку. Постепенно невільництво перетворилося частинно в панщину, але зовсім воно щезло щойно з упадком західньо-римської імперії. Італія перейшла в посідання чужих войовничих народів, щезли з лиця землі горді та ледачі римські пани, а з мішанини римської бідноти, невільників та нових пришельців з півночі витворилася поволи нова раса і нова нація — італійський народ.

Ів. Гнида.

СУЧАСНЕ НЕВІЛЬНИЦТВО.

Звіт тимчасової комісії Ліги Націй по невільництву, зданий перед Радою Ліги, вказує, що справжнє невільництво існує тепер в Магометанських країнах, а в країнах Латинської Америки існує система пеонажу, що дорівнює невільництву і вимагає негайної акції з-- боку країн, де подібна ганьба існує. Після подібного пеонажського систему довжник годиться працювати для кредитора в заміну за харч чи за шматок землі, але часто трапляється таке, що кредитор ухитряється вписати довжника далі в довг з тим наслідком, що він остаточно стається пожиттєвим невольником на ціле життя.

Легальність закону про невільництво не є признана в жодній християнській країні за виїмком Абісінії, де, зважаючи на попередні умовини і звичаї, досягнено значного поступу недавно що до законодавства проти невільництва.

Невільничі набіги є рідкі за виїмком кордонів Сахари, як то вказує звіт. Комітет пропонує міжнародні угоди між заінтересованими країнами, позволяючі на право лапання торговців невільниками на їх територіях. Невільники на Арабському півострові походять здебільша з Африки абож контрабандуються (перепачковуються) з Далекого Сходу. Також чимало дівчат з Далекого Сходу, які приходять на паломництво до Арабії викрадуються і кидається в неволю. Комісія пропонує визнати перевіз невільників по морю за піратизм.

Комісія робить висновки що раптове увільнення доведе до соціяльних і економічних розрух і піддає гадку аби невільництво оректи незаконним, так аби невільник міг увільнитись без формалістики чи коштy. Рекомендується "заборона насильної примусової праці, за виїмком громадських робіт і обслуг під визначеними умовинами".

Звіт підкреслює важливість знищення рабського успособлення думки між відсталими расами через поширення просвіти, через заохочування туземних громад до самоврядування, властиво до керування самим своїми місцевими справами і через включування їх до контролі підприємствами, веденими передовіщими расами та через давання їм частини зисків. Вкінці комісія піддає гадку про потребу скликання конвенції в справі невільництва, на яку-б мали бути запрошені й ті держави, що не є членами Ліги Націй.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТИ

ПАТЕНТОВАНІ ЛІКИ І ПАТЕНТОВАНІ ЛІКАРІ В АМЕРИЦІ.

Злучені Держави, або в коротці, Америка, є одною, чи единокою країною на світі де промисл розвивався і розвивається з надприродною скорістю. Будь це сталевий промисл, чи будь це продукція рухомих образків — вони розвинулись однаково скоро.

Але є в Америці одна індустрія про яку пересічний робітник знає дуже мало, а то й ніщо. Цею індустрією є продукція ліків. Коли ми заходимо до аптеки й там бачимо стоси преріжних медицин поукладаних в ряди на полицях, то ми не думаємо про ці ліки як про продукт величезної індустрії. Нам воно видається що декількох найбільш гуманітарних і самовідречених ученых — лікарів, хеміків та аптекарів — працювали з посвятою над виробом цих ліків щоб в цей спосіб помогти страждаючому людству. Иноді ми з повною пошаною глядимо на подобизну такого добродія, видрукувану на обгортці того ліку який має принести нам пільгу.

Здається, що з усіми тими ліками які зараз заповнюють полиці друг-сторів Америки, нам немає чого боятися хвороби, хочби вона була найгіршого сорта і найбільш скомплікована. Аджеж коли прочитати докази і поучення на усіх тих ліках, то на світі немає й десятої части тих хвороб на які є готові ліки. Так що ми можемо (коли маємо досить грошей) купити по сто патентованих і гварантованих ліків на кожну одну хворобу, і ще по стільки про запас.

Тридцять років тому назад страждаюча Америка мала до своєї розпорядимости всього-навсього 2,600 назв ліків, і то не дуже упевнюючих, так як тоді не умішувано ліків в артистично літографованих і все-захвалюючих пачках, як це є тепер. Тепер вистарчить глянути на пачку патентованого ліку і відразу немов лекшає. Але це було тридцять років тому назад. Сьогодня коли нам щонебудь докучує, нам нічого журитись. До нашої розпорядимости ми маємо 45,000 (сорок

Українська Робітнича Діточа Школа в Елизабет, Н. Дж.

п'ять тисяч) назв ріжних ліків, які з певністю можуть вкрутити голову і найгіршій хворобі.

Це показує нам що продукція ліків в Америці ніяк не остала по заду инших індустрій, з одної сторони, а з другої сторони куди-куди випередила й саму продукцію хвороб. Американський Торговельний Департамент в свойому звіті за рік 1921 виказує, що в Злучених Державах у тому році вироблено ліків на суму поверх чотириста мільйонів долярів. Як би тільки одна сота часть тих ліків бодай хоч трішки поборювала недугу, то сьогодня ми в Америці повинні би усі бути здорові "як горіхи".

А чи знаємо ми що на лікування відомих людських хвороб потрібно всього тільки около п'ятьдесять родів ліків? Певне, що це нам невідоме, бо як би так то тоді ніхто не вироблював би ліків на суму чотириста мільйонів долярів річно. А так, користаючи з нашої несвідомости, фабриканти здирають із нас ту велитенську суму за — юшку та за безвартісні пігулки.

Візьмім, приміром, загально уживане средство на прочищення шлунка (жолудка). Є оден рід хемічного препарату який виконує цю роботу дуже совісно і його уживають при виробі усіх ляксативних средств. Але фабриканти ліків на одному тільки средстві не багато заробили би. Тому ми маємо сьогодня около сотні ріжних средств на прочищення шлунка, і кожне із них є абсолютно гварантоване щодо успіху. На кожному пакеті чи торбинці є видрукуване грубими буквами що іменно це средство є лучше від усіх инших подібних средств і дуже зле роблять люде що купують імітації. Тимчасом це средство і усі инші того рода средства є одно і те саме, тільки кожне має до себе трішки инакшої домішки, що й відріжнює його від инших. Фабрикантам це дуже легко зробити. Придумає домішку, відтак придумає яку там чудернацьку назву на той лік, достане патент, і пускає у світ. Цілі вагони такого чудотворного ліку розсилається по усіх усюдах і рівночасно ведеться кампанію з реклямою того ліку який має бути "найлучший від усіх попередніх". В журналах, в часописах, у трамваях та на плякатах ми бачимо чорним по білому оте "найлучше" средство. Результат той, що коли шлунок комунебудь намотав забагато нестравної поживи і не в силі з тим упоратися, покупець на те "найлучше" средство є готовий. А лік той нічим не ріжниться від усіх инших подібних йому ліків. Може тільки ріжнитися в ціні, на теж його й виробляють

Буває й таке що одна й та сама фабрика ліків, коли бачить що її ліки перестарілись і навкучились публиці, занехує вироблювання тих ліків а на їх місці випускає на аптечний ринок ліки під зовсім иншою назвою. Але хемічні складники і спосіб виробу ніяк не ріжняться від попередної марки. Для пересічного чоловіка новий лік захвалюється як щось небувале, щось мало не чудотворне, щось таке яке усякий обовязково мусить уживати коли хоче рятувати себе від немилосердного косара.

Одною з характеристик ліко-виробного промислу є те, що фабриканти дуже зручно використовують психіку людей, не тільки нас, робітників-сіромах, але й самих професіоналів, лікарів. Коли б посчитати молодих початкуючих лікарів скільки усякої літератури вони получують від фабрикантів, то ми побачили б що той самий гумбуг подають й лікарям тільки, розуміється в дуже осторожно обдуманий і упляхований спосіб. Для ілюстрації цього можна подати оден случай де ціла низка лікарів в Злучених Державах, стали несвідомими агентами безвартісного ліку. Одна нюйорська фабрика випускала на ринок певного рода лік. Через деякий час попит на цей лік почав меншати, так що фабриканти мусіли шукати иших способів на продаж їхнього продукту. Вони заперестали анонсувати свій лік публиці, а натомість підвели кампанію між самими тільки лікарями, яких засипано масою літератури. В цій старанно виготовленій літературі наведено преріжні буцім-то докази що цей лік є таким а таким та що лікарі будуть мати половину роботи зробленої наколи вони будуть приписувати цей лік своїм пацієнтам. Багато лікарів те й зробили і невдовзі опісля по усьому краю віджила продаж того ліку. Лікарі приписували хворим той лік, знов постороні люде довідувались про це й почали купувати лік у аптеках без ніяких лікарських карточок. Опісля ті самі лікарі довідалися що усі ті високо наукові докази про той лік опиралися на медичній теорії яку дослідники уневажнили вже п'ятьдесять років тому назад.

Типічним також є й те що оден й той самий лік продається по аптеках під кількадесятьма відмінними назвами. Одинока ріжниця між ними є у ціні яка завсігди є куди-куди вища від ціни оригінального средства, з якого усі ті чудернацько названі ліки виробляються. Порівнати, приміром риночну ціну загально відомого аспірину з цінами аспіринових пігулок які продаються в малесеньких бляшаних коробочках.

Українське Робітниче Жіноче Товариство "Просвіта" в Гемтремк, Міш.

Ціна аспірину, в його оригінальній формі є коло 16 центів за унцію. Але ціна на той-же самий аспірин, зроблений у формі пігулки, є 85 ц. за унцію. Перероблення квасу коштує дуже мало, виходить отже що ми платимо по 69 центів при кожній одній унції за — бляшану коробку і за те що містер фабрикант зволив ласкаво вибити своє імя на пігулці. Трішки воно за дорого, чи як кажете? Те саме можна сказати й у відношенню до усіх инших патентованих ліків, з дуже малими виїмками. Бо треба признати, що й між тим многотисячним крамом находиться певне число добрих й ужиточних ліків, але вони губляться в масі безвартісних медикованих цукорків і фляшкованих виварів.

Недавно тому ми усі були свідками широчезної кампанії яку розвели були фабриканти так званих "вітамінів". Хто хотів стратити настільки часу щоб прочитати усі анонси про вітаміни, той з певністю думав, після прочитання, що йому немає иншого виходу як або купувати фіру вітамінів, або-ж іти до погребника і замовити собі домовину. Така була агітація за уживанням вітамінів. Тимчасом, по сьогодні-день медицина не знає що саме є оті вітаміни. Помимо усіх старанних спроб і студій учені не винайшли ще хемічних складників вітамінів. Але це не перешкаджало фабрикантам ревіти що зменно "мої вітаміни дадуть вам здоровля" і т. п. нісенітниці. Усе що лікарська наука знає про вітаміни це те що вони находяться в кожній поживі яку ми уживаємо та що вітаміни діляться на щонайменше три ріжні роди. У деяких поживах є більше одного роду як другого, у инших, як приміром у молоці, є усі три роди. Після того найкращим доставцем наших вітамінів є буденний американський "милкмен".

Стоси за стосами і полиці за полицями по усіх другсторах Америки битком заповнені патентованими медицинами, дві третих з яких або безвартісні, абож не відповідають своїй задачі через те що кожна окрема людина має свої особисті окремі недомагання і коли оден лік може бути помічним одному чоловікові, то він може зовсім не принести успіхів у другого. Самий лік, хоч би він як розхвалений і як окричаний, ніколи не може бути помічним у випадках поважних хвороб, бо дійсне лікування хвороби вимагає далеко довшого і старанійшого процесу як той що його фабрикант видрукує на карточці і наліпить на обгортці свойого ліку. Хворі люде які через лінивість або немудру ощадність занедбують навіда-

тися до совісного лікаря, нераз тратять не тільки здоровля, але й життя. В критичних хвилях ніхто не може здатись на ласку фабриканта ліків, який продукує в першу чергу для дивіденд, а вже аж опісля числить на те що коли його лік нікому не поможе, то зовсім певне не пошкодить. Патентований лік може містити у своїй домішці одно або й більше дійсних лічничих средств, але вони рідко коли можуть бути перемішані так як цего вимагає кожний окремий випадок хвороби чи переходового недомагання.

Однак, коли зважити що фабриканти ліків знаходять попит на свій товар і тимсамим знаходять оправдання на продукцію тих ліків, то фабрикантам ледве чи належиться якабудь догана. Америка це країна доляра і усякий тут має право здобувати скільки хоч долярів так довго як це не виходить поза межі права, абож й так довго аж доки право його не приловить.

Дійсна догана в цьому випадкові належиться нам, тим яких називають тут "публикою". Хоч в "публиці" не всі робітники, але їх більшість і робітники багато дечого могли би зробити лучше і краще як би вони хотіли бодай в важних потребах застановлятися та думати. Коли американські друг-сторники продають масово усяку дрянь яка тільки появиться на ринку, то тут винні не друг-сторники але покупці, які безкритично, без надуми хапають усе що їм подається. Сотні і тисячі разів можна почути в друг-сторах як аптекар, немаючи того ліку який лікар порадив хворому набути, підсуває щонебудь иншого з повторюваним запевненням що цей лік є "джост ез гуд". Не тільки це. Деякі аптеки навіть не дбають про те аби мати на складі дійсні лічничі средства, які лікарі приписують хворим. Вони знають з практики що їхні покупці візьмуть якийбудь субститут коли їм сказати що він "джост ез гуд". До того-ж патентовані ліки це велитенське долярородайне джерело, з якого можна черпати і ще черпати. І як тут винувати друг-сторника коли він провадить своє підприємство не для того аби Іван чи Олена могли набути потрібних ліків, але для того аби він, друг-сторник, набував свої доляри.

Американський промисл постачає патентованим лікам щодня свіжих кліентів. До них долучуються цілі полки другий які терплять на ріжні переходові недомагання завдяки неосторожному життю та темноті. І поміж цею несвідомістю та безкритичністю бродить фабрикант патентованих ліків зі

своїми агентами і з ліва та з права нагортають доляри. У кожній американській "шапі" по віконних присілках та убиральних "лакерах" лежать пачки та коробки коли не одного то другого патентованого ліку, якого уживається коли і скіль-

Український Робітничий Хор ім. Т. Шевченка в Бостон, Масс.

ки завгодно. Недоспав хто ночі — пігулки на поміч. Набив хто шлунок безоглядною та нестравною їжою — знов пігулки. Що усі ті пігулки не мають найменшого впливу на організм про це може посвідчити факт що ті самі люде ужи-

вають ті-ж самі пігулки безперестанку, тиждень за тижнем і рік за роком.

Нераз можна читати в анонсах, в яких захвалюється певного рода лік, що лік цей є точнісеньки такий самий як той що його приписують для хворих лікарі-спеціялісти, але він далеко скорше і лучше ділає від лікаревого. Тут качка очевидна, бо коли той лік "точно такий самий", то він й точно так само повинен ділати, а не випереджувати тамтого. Але, сказано, на такі проговори самих таки фабрикантів ніхто не звертає уваги, і тому в Америці продукується річно ліків на суму поверх чотириста мільйонів долярів.

На тій самій почві, на якій так буйно розвивається виріб і продаж так званих патентованих ліків, розвивається не менше буйно, але більш шкідливо, лічниче шарлатанство. Скільки є в Америці лікарів шарлатанів, або по просту, брехунів, чікому невідомо. Але коли почитати усі періодичні видання які виходять в Америці і в яких містяться оголошення підозрілого рода "спеціялістів" то можна бути певним що лічниче шарлатанство перевишає в долярових цифрах ліко-виробниче. Бо треба не забути що більшість шарлатанів роблять свою роботу скрито і рідко оголошують себе. До таких належать в першу чергу такі "лікарі" які медицини ніколи не студіювали і які набули свої дипломи від таких самих шубравців як вони. Ще тільки два роки тому назад тут в Америці викрито цілу велику "фабрику" лікарських дипломів, де хитрі долярохапи набували свої лікарські документи за певною оплатою, без ріжниці що вони може не розріжнили би медицини від ботаніки.

Нажива долярів є першою причиною такого явища, яку дуже вірно піддержує темнота і легковірність людей. Совісні лікарі в Америці не можуть нарікати на брак доходів, але бути совісним лікарем вимагає праці, студіювання і немало невигоди. Зате шарлатанові усе йде гладко. Йому головне знайти легковірних клієнтів, яких нігде і ніколи не брак. Відтак усе іде своєю питомою дорогою: довгий період "лікування", стале і дуже старанне побирання оплат за ту "услугу" і остаточно або полишення пацієнта на ласку долі, абож відставлення його у публичний шпиталь. Але для цего останнього дарма чи знаходиться у "лікаря"-шарлатана совість та цивільна відвага. По більшій части таке лікування відбувається аж доки у хворого хватить долярів.

Останніми часами шарлатани почали використовувати як найбільше лучі Рентґена та електричні апарати. У девяти випадках на кожних десять шарлатан "лікує" якимось апаратом і воно завсігди так виходить що такого апарату немає у нікого иншого, бодай не в поближжі. Процес такого "лікування" це чистий гумбуґ. Хворий мусить сотні разів приходити на "трітмент" таким чудотворним апаратом і за кожний раз відходить з тим з чим прийшов, за виїмком долярів; цих останніх за кожним одним "трітментом" стає менше.

Непросвіченому чоловікові мож дуже легко заімпонувати солодко-переконуючою бесідою та сталим запевнюванням що здоровля його вже от на порозі. Додати до того декілька ріжнобарвних лямпочок, які блимають в дивовижному апараті, і жертва шарлатана забезпечена. Коли пацієнт не хворий поважно, а тільки часово, то шарлатан дбає про те аби таку хворобу видумати і вмотити у хворого. Хворий довідується що він або має солітера або рака або дуже небезпечний ревматизм, і він повинен негайно почати лікування, що він в більшості случаїв робить. І в більшості случаїв такому "хворому" потрібно всього за декілька центів ляксативу на прочищення шлунка, або-ж навідатися раз-два до свойого сусіда-лікаря, який хоч може не посідає таких надзвичайних "здібностей" як шарлатан, але який натомісць має досить особистої чести і пошани до своєї професії.

Буває що й розважні люде падають жертвою шарлатанів, але тільки тоді коли їхня недуга є задавненою або невилічимою. Такі хворі звичайно хапаються усякої стебелинки щоби рятувати своє життя. Але й у таких випадках хвора особа повинна удатись в шпиталь, а не до покутних людців, які певне не можуть знати більше як добре споряджена лічнича клініка. Коли потрібно услуг спеціяліста, то шпиталь й самий дбає про те аби хворий таку поміч одержав.

Козиром "лікарів"-шарлатанів являються венерично-хворі. Ці люде за усяку ціну хотять лікуватись "тайно" і шукають для того тайних лікарів. А що венеричні недуги є дуже скомпліковані і витримані, то це власне й є жнивами для шарлатанів. Иноді лікують вони хворого цілі роки, без ніяких результатів, хіба тільки тих що хворий защораз попадає в гірше положення, бо задавнює слабість.

Щоби зібрати і описати усі способи якими послугуються "лікарі"-шарлатани то для цего потрібно би ґеніяльного чо-

ловіка. Деякі із тої нечесної кумпанії довели свій шарлатанський процес до такої досконалости, що навіть пересічний лікар не скоро на ньому полапається, точнісеньки так як це мається з патентованими ліками.

Українське Жіноче Товариство "Просвіта" в Дітройт, Миш.

І тому для нас, робітників, у яких хвороба бувае частійше як доляри, потрібно не тільки застановлятися над тим що ми робимо, але треба й читати і прислухуватись до усього що може мати для нас інформаційну вартість.

— Ю.

З ЦАРСТВА МІКРОБІВ.

Що є найменшою живою істотою? Мікроб? Мікроби мають менших мікробів що живляться ними. Наука ще далеко від того щоби означити розмір цих маленьких істот, які завдячують своє знайомство з медицинським світом М. Д'Герелю з Інституту Пастора в Парижу. Вони є багато менші як маленькі блохи "малих бліх". Др. Джонсон писав, що маленька блоха завжди буде в стані бачити свою паразитську "меншу блоху". Але мікроб не буде вже в стані бачити свого "меншого мікроба", який входить в його середину і причинюється до його експлозії, так само як чоловік голим оком не годен бачити мікробів, які є винні за його слабість.

Ці менші мікроби зістали названі їхнім винаходчиком бактеріофагами. Вони такі незначні що навіть найсильніщий мікроскоп не може вказати на їх присутність. Так як теперішні найсильніщі мікроскопи годні схопляти предмети, які не є більші як дві десятьтисячних міліметра, то очевидно що ці бактеріофагі мусять мати ще менші розміри за це. Правненіц вирахував що вони мають діяметр в дві стотисячних міліметра. Инші вчені твердять, що вони є ще менші. Але, оскільки довжина світляних хвиль, покрайній мірі тепер, не дає змоги удосконалити ще більш далекосяглого мікроскопу, то доводиться лиш приймати наукові вирахування відносно бактерій що живляться бактеріями.

Бактеріофагство збільшує значно розміри науки з бактеріології. Його відкриття вияснило чимало фактів, що до сього часу позіставали скриті. Приміром, тепер може бути припущено що видужуючий передає своє одужання в той самий спосіб що й хвора особа передає свою недугу. Попри всеж инше це уможливило теравпічні і профілатичні застосування, чого пересічна людина не встані собі пояснити.

Спосіб в який менші мікроби були винайдені був дооколішний. Наколи взяти трохи відпадків видужуючого, який терпів на бакцильну дизентерію, змішати з бульоном і профільтрувати, то дістанеться в наслідку роствір, що в нім не буде жодних видимих бактерій. Коли ж, одначе, кілька крапель цього повидимому стеарілізованого плину додати до річовини бакцильної дизентерії і нагріти, то в кінці вісімнайцяти

до двайцяти-чотирьох годин покажеться, що річовина очистилась. Бакцилі зникли; тобто, вони зістали вбиті. Кілька крапель цієї очищеної річовини витворюють в свою чергу бактеріоліз (нищитель) нової річовини і це може повторюватись в безконечність.

Від цього може залежати життя або смерть.

М. Д'Геріл показав, що бактеріолітична (нищуча) акція витворюється живими істотами, яких можна порахувати. Це було продемонстроване через додання до желатини річовини бакцилів кроплі бактеріолітичного фільтрату. За якийсь час можна добачити стеріолізовані (очищені) острівки. Кожний один з цих острівків, де баціли зістали вбиті, вказував присутність колонії бактеріофагів, і так як кожна колонія походить з одної баціли число цих острівків позволило обрахувати бактеріофагів, знаходячихся в річовині. Залежно від умовин річовини це число колибається між пятидесятю міліонами і трьома біліонами на кубічний центіметр.

Роблючи росклад вистарчаючо далеко, сталось можливим дістати ростві в якому бактеріоліз був витворюваний в одній лиш річовині з десятьох. Це дає остаточний доказ що тут малося до діла з живими єствами, бо ж у випадку з плином, мається до діла з однородним продуктом де всі кроплі витворюють ту саму акцію.

Так як бактеріофаг являється внутрішнім паразитом бактерії, то він не може бути культивований на простім бульоні. Жертва-бакциль пухне, стається круглою по формі і вкінці експлодує, визволяючи паразитів, які розвинулись внутрі її.

Бактеріофаг може атакувати велике число, коли не всі бактерії. Нормально він перебуває в кішках, але його руїнна акція не має сили на певний мікроб, як що його озлоблення на цей мікроб було підвищене навичкою. Тут лежить джерело небезпеки статись недоторкальним для патологічних бактерій, що є прийомниками активних бактеріофагів.

З другого ж боку бактерія може також набути недоторкальність від бактеріофагів, так що життя або смерть пацієнта може залежати від висліду цієї завзятої боротьби, веденої істотами, яких годі бачити навіть крізь найсильніщі мікроскопи.

Українська Робітнича Театральна Трупа в Гемтремк, Миш.

ПОЛЕТ АМУНДСЕНА НА ПІВНІЧ.

Всі знаємо, що наша земля округла. Сушу обливають моря-океани. На самому верху тої земської кулі находиться північний бігун. В підбігунових сторонах багато ще недосліджених м'єць, де не була ще ані одна людська нога, ані людське око їх не бачило. І власне Амундсен хотів дослідити ці м'єця, тому й вибрався туди.

Цікаве на бігуні ще ось що: сонце не сходить там як у нас рано і заходить вечером. Як зійде воно 20. березня (марта), воно залишається на небозводі і повільно підноситься щораз вище аж до 21. червня доходить до найвищої точки. Потім таксамо повільно опускається і ж 23. вересня заходить. За цих шість місяців на бігуні є тільки день.

Цілком зрозуміло, що й клімат там инший. Це країна вічних ледів. Куди не глянеш оком, скрізь ледяна пустина. Досі люде думали, що там, під ледами, є земля.

Цікавою прикметою бігуна є те, що там нема часу в такім значінню, як у нас. Коли станути на бігуні в ту пору, як в Лондоні (в Англії) є 12-та година в опівночі і станемо лицем до полудня, то коли зробимо крок вперед — будемо мати полудне. Але коли зробимо крок на право, буде шеста рано, крок на ліво, шеста вечером, а крок взад — північ. Це дуже дивне на позір явище полягає в тому, що всі полуденники, при помочі яких обчислюємо час на землі, сходяться на бігуні в одну точку і тому можна сказати, що там теоретично сходяться всі часи, а про наш час, яким ми щоденно послугуємося, не можна на бігуні й говорити. Дальшим наслідком тої самої причини є те, що на північному бігуні нема трьох сторін світа — півночі, сходу і заходу. Лишився тільки південь (полудне) і куди тільки кинемо оком в тій ледянній пустелі, завжди дивитисьмемо на південь. Кожний вітер віє від півдня і на південь.

Роалд Амундсен 21. травня 1925 в пятій годині ранком виїхав двома аеропланами з Шпіцбергських Островів, (що лежать на північ від Норвегії), до північного бігуна. В одному аероплані летів Американець Лінколн Елсворт та двох Норвежців Омдаль та Дитрихсон. В другому летім сам Амундсен і два його товариші: Німець Файхт та Норвежець Ларсен.

По трьох годинах лету вони зустрінули страшну мряку і вітер і через це їхні літаки з тяжким трудом пробивалися

вперед. По осьмій годині вони вибралися з мряки і летіли ще до першої години по півночі, доки незамітили, що запас ґазоліни вичерпався до половини. Тоді рішили осісти. Їхні аероплани могли осідати так само добре на суші, як і на морі або на гладкім леді і вони почали шукати за пригожим місцем. Але ані гладкого леду, ані суші не було видко. Все кругом було покрите величезною кригою, між якою то там, то тут проблискувалися смужки води, які знову засувалися відламами леду. Вкінці знайдено більші смужки і на одну з них спустився один аероплан, на другу — другий. Перший аероплан зараз-же окружили ледняки і він примерз між ними, другий прийшлося витягати на сусідну кригу, щоб його не здавили маси леду. Оба аероплани осіли досить далеко один від другого так, що через день одні не знали, що діється з другими а хоч потім побачили себе взаїмно і сиґналізували до себе, то аж по чотирьох днях змогли стрінутися.

Тимчасом в цілому світі затрівожилися. Амундсен повинен був повернути найдалі за кілька днів, а за ним пропав всякий слід. Багато людей думали, що з ним сталося нещастя

В дійсності — Амундсен і його товариші сиділи в ледяній пустині і не могли рушити ані вперед, ані назад, бо їх аероплани примерзли до великанських криг, що обложили їх кругом. Смілі дослідники вирахували, що находяться вони у віддалі 160 миль від бігуна та змірили, що під тим ледом, на якому вони осіли, є морська глибина в 12 тисяч 300 фітів. Тому, що один аероплан показався непригідний до вжитку і що не було досить ґазоліни, всі рішили повертати назад одним аеропланом. (Противні вітри в подорожі на північ заставили з'ужити більше ґазоліни, як вони сподівалися).

Однак рушити з місця неушкодженим одиноким аеропланом було неможливо. Цілих три тижні майже кожного дня пробували вони піднестися але безуспішно. І всі вже думали повертати пішком по леді. Тільки один Німець Файхт заявив, що він залишиться і буде далі пробувати вирвати з великанських криг свій улюблений аероплан.

Аж 15. червня вдалося їм витягнути аероплан на рівніщий лід. Тоді забрали з собою тільки найконечніщі харчі і найпотрібнішщий запас ґазоліни і полетіли назад. По 8-ох годинах і 35 хвилинах лету долетіли вони до першої суші — острова Нортістленд, де зустрінули рибацький норвежський корабель, що дав їм в себе приют.

Українська Робітнича Діточа Школа в Шікаґо, Ілл.

Вістка про щасливий поворот Амундсена і його товаришів облетіла цілий світ і сам Амундсен одержав багато привітальних телеграм. Хоч його подорож не вдалася, бо недоставало йому ще 160 миль, але все-ж таки він долетів найдальше, як хтонебудь дотепер.

Амундсен твердить тепер що поміж Норвегією і північним бігуном нема суші і що правдоподібно північний бігун находиться на морю. Підчас лету з аеропланів можна було оглядати простір на 160 тисяч квадратових кільометрів і Амундсен каже, що між островами Шпіцберген і бігуном находиться лише маса криги без сліду дальших островів.

Негайно після свого повороту Амундсен став приготовлятися до нової виправи на північний бігун також воздухом. При кінці минулого року він мав вже для тої цілі великий диріжабль (воздухоплав), побудований в Італії, та казав, що полетить ним до бігуна в літі цего року.

"Робітниця".

УСПІХ В БИЗНЕСІ.

Після Бредстріта. 88.1 процента усіх бизнесових невдач підчас нещасливого торговельного року 1921 були фірми з меншим капіталом як $5,000. Лиш около 10 проц. всіх торговельних підприємств що започаткувались з меншою сумою як $5,000 віднесли успіх.

Найбільше число невдач між торговельними підприятями від 1918 р. було між дрібними торговцями в ґросернях, бучернях, в рибній торговлі, одяговій, карпетовій і галантирійній торговлях.

В 1922 р. Брадстріт Ко. нарахувала 2,074,617 бизнесових підприємств з яких 22,415 потерпіли невдачу; 1.08 проц. істнуючого бизнесу потерпіло невдачу. Мин. року загальні задовження невдачних компаній становили $649,800,000; активи $365,600,000; процент активів на борги, 56.2.

Звичайно активи невдачної компанії рівняються майже половині її зобовязань.

З ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЖИТТЯ УКР. ІМІГРАНТІВ В АМЕРИЦІ.

ПРОТОКОЛ

КОНФЕРЕНЦІЇ ШИРШОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ СОЮЗА УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯКА ВІДБУЛАСЯ В М. НЮ ЙОРКУ, В ДНИ 7-ГО ЖОВТНЯ, 1925 Р.

Перше Засідання.

Конференція Ширшого Виконавчого Комітету Союза Українських Робітничих Організацій в Злучених Державах розпочалася в Українськім Робітничім Домі під ч. 15 Ist Трета вул. в м. Ню Йорку о год. 11. рано 7. жовтня, 1925. Голова Центрального Комітету Союза, т. Настасівський, відкрив Конференцію привітанням делегатів місцевих організацій та відчитав програму денного порядку нарад.

Програму Конференції принято і вибрано для провірення повновластей делегатів мандатну комісію в складі т-шів Довганя, Керкери й Легкодуха. Комісія приняла повновласти слідуючих представників:

Анна Мороз — жіноче товариство в Нюарк, Н. Дж.; М. Зіньків — Комітет Союза УРО в Клівленд, О.; Д. Кальба — Комітет Союза УРО в Нюарк, Н. Дж.; І. Березюк — Комітет Союза УРО в Питсбург, Па.; П. Керкера і С. Н. Волчук — Комітет Союза УРО в Ню Йорк, Н. Й.; І. Захарчук — Т-во ім. Т. Шевченка в Годсон, Н. Й.; Й. Федюк — Комітет Союза УРО в Філаделфія, Па.; С. Жовтоголовий — Т-во ім. Т. Шевченка в Нюарк, Н. Дж.; І. Кушнір — Комітет Союза УРО в Дітройт, Міш.; Марія Українець — чотири жіночі товариства в Дітройт і Гемтремк, Міш.; Теодозія Найдан і Текля Назар — жіноче товариство в Пассайк, Н. Дж.; О. Легкодух — драматичне товариство в Бінггемтон, Н. Й.; С. Алтунін — Комітет Союза УРО в Бостон, Масс.; С. Прокопа — Комітет Союза УРО в Рачестер, Н. Й.; Й. Чилеївський — два товариства в Бронкс, Н. Й.

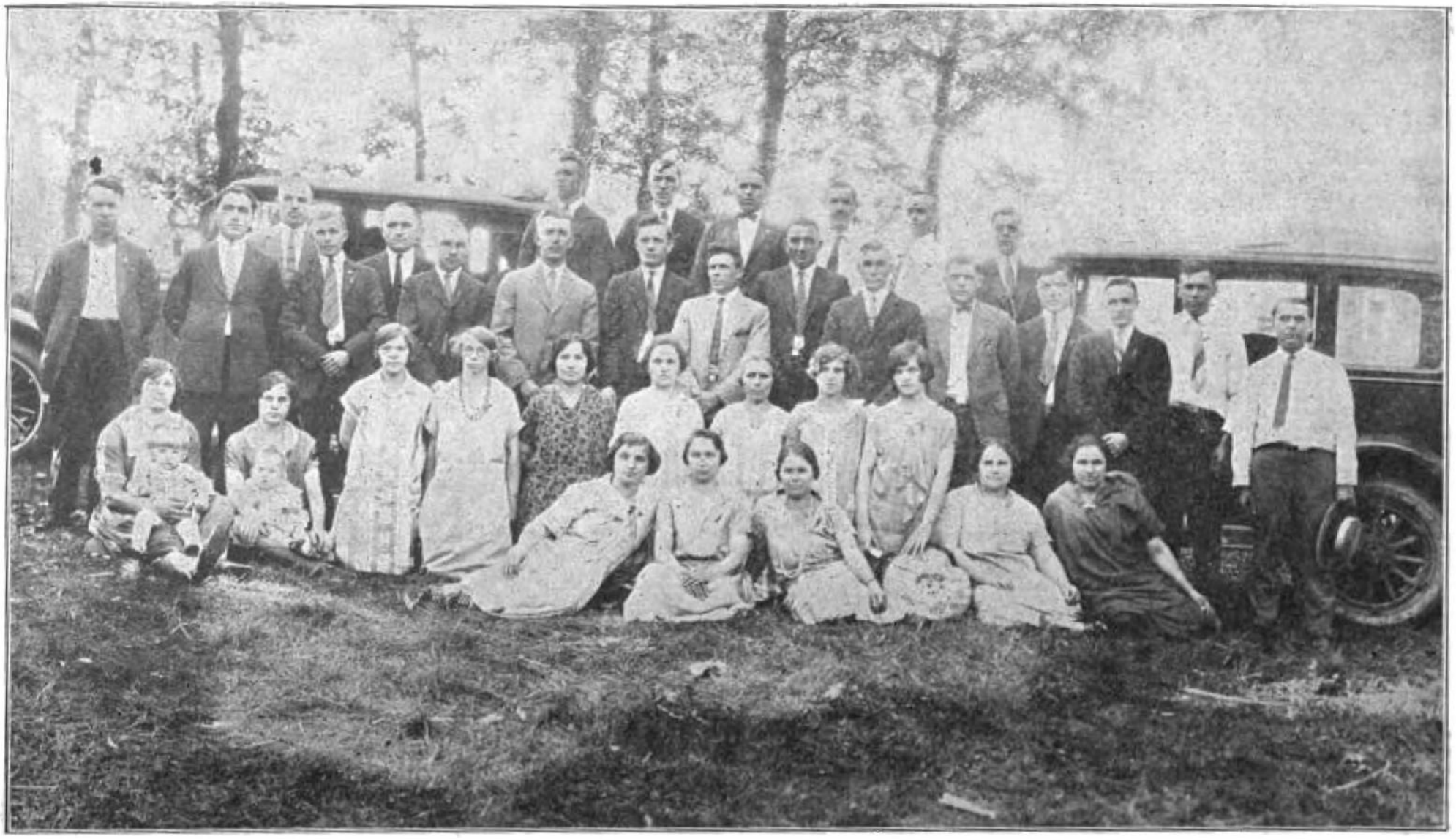

Українське Просвітне Товариство в Минеаполис, Мин.

З тих членів Ширшого Вик. Комітету, що мешкають подальше м. Ню Йорку, на Конференцію явився лиш т. В. Шевчук з Філаделфії.

Головою першого засідання вибрано т. Федюка, а сталими секретарями т-ку Найдан і тов. Березюка.

Від імени Центрального Виконавчого Комітету здавав звіт секретар Комітету, т. Бориско. У звіті подано слідуючі зміни в складі Центр. Комітету: на місце т. Назарика, що був головою Комітету, покликано т. Дурделу, а головою Комітету вибрано т. Настасівського; на місце т. Легуна покликано т. Тарновського. При Центр. Комітеті функціонували комісії: організаційно-агітаційна, культурно-освітня і економічна. Комітети Союза УРО на місцях, зложені з місцевих організацій, засновано в слідуючих містах:

1. Сиракюз, Н. Й. — дві організації.
2. Рачестер, Н. Й. — чотири організації.
3. Бостон, Месс. — три організації.
4. Вунсакет, Р. Ай. — три організації.
5. Клівленд, О. — шість організацій.
6. Вилкс-Беррі, Па. — три організації.
7. Мекинтайр, Па. — три організації.
8. Бруклин, Н. Й. — шість організацій.
9. Дітройт і стейт Мишиген — шіснадцять організацій.
10. Монесен, Па. — три організації.
11. Питсбург, Па. — десять організацій.
12. Ню Гейвен, Конн. — чотири організації.
13. Ню Йорк, Н. Й. — сімнадцять організацій.
14. Філаделфія, Па. — чотири організації.
15. Нюарк, Н. Дж. — сім організацій.
16. Пессайк, Н. Дж. — три організації.
17. Шікаго, Ілл. — сім організацій.

Організаційна діяльність Союза — казав у своїм звіті секретар — ішла одночасно і в злуці з освітньою роботою, так як не було матеріяльних засобів для окремої акції в тих напрямках. До важінйших справ в цій діяльности Союза УРО належать:

Влаштування Учительського Курсу в м. Ню Йорку літом минулого року; на Курс прибуло 23 учасники, а цілий Курс перейшло 20 курсантів.

Віча і лекції в загальному числі около 150; віча головно

в справі окупації західно-українських земель Польщею, а лекції на ріжні освітні теми.

Українські діточі школи в загальному числі около 50; звязок зі школами переважно ідейний, так як школи з матеріяльного боку були виключною справою місцевих організацій і місцевих шкільних комітетів.

Видавнича діяльність Союза УРО включає видання брошури про Перший Укр. Роб. Конгрес, календаря на р. 1925, Букваря і Першої Читанки та обіжників в справах організаційній і допомоговій; в приготованню і в друку календар на р. 1926 і Читанка для третього й четвертого року навчання.

В економічних справах діяльність Союза обмежувалася на подавання інформацій в справі організування товариств для будови Робітничих Домів в справі їх ведення і в справі закладання споживчих кооператив.

В допомоговій діяльности зібрано поверх 10 тисяч долярів на політичних в'язнів і на голодуючих в Зах. Україні та пересилано ці збірки дотичним допомоговим комітетам через українських робітничих послів варшавського сойму.

Союз УРО брав участь у виданню київського календаря "Вся Україна в Адресах" через збирання передплати на нього і адрес для поміщення в календарі. Календар був висланий передплатникам в Америці в квітні ц. р., але з невідомих причин в призначені місця ще не дійшов.

Відносно фінансового обороту секретарем подано слідуючі цифри: від заснования Союза УРО по конець вересня ц. р. було приходів на $15,150.47, розходів на $12,742.00 — білянс $2,408.47. В окремих фондах було: у фонді загальнім (адміністраційнім) приходів на $4,383.70, розходів на $5,540.75 — недобір $1,157.05; у фонді допомоговім приходів на $10,766.77, розходів на $7.201.25 — надвижка $3,565.52.

Секретар закінчив свій звіт загальним оглядом дотеперішньої діяльности Союза УРО, вказанням на значіння такої організації в життю української іміграції та зазначенням факту, що теперішні організаційні форми Союза є за мало практичні при виконуванню намічених для цеї Організації завдань, так через недостачу матеріяльних засобів, як і через відсутність більш наглядних звязків між складовими частинами Організації.

Від імени організаційно-агітаційної комісії т. Князевич говорив про успіхи в устроюванню протестаційних віч, про

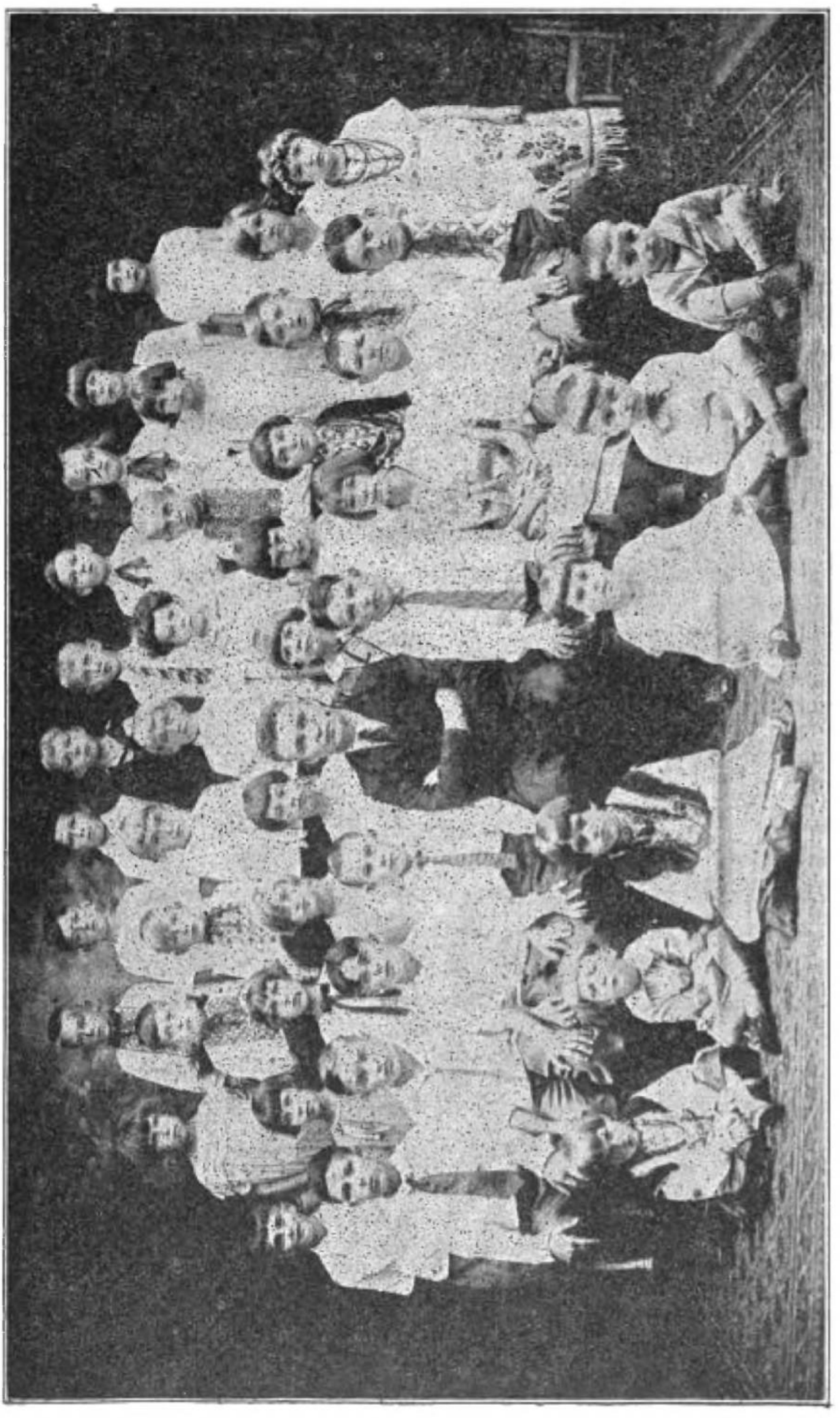

Українська Робітнича Дїточа Школа в Пассайк, Н. Дж.

звідомлення дотично тих віч в американській пресі та про значіння віч в справі допомоги старому краєви.

Слідувала дискусія над звітом секретаря, підчас якої тов. Настасівський пояснив обширнійше справу звязку УРО зі старим краєм в допомоговій акції.

Після приняття до відома звіту секретаря мав слідувати звіт контрольної комісії. З огляду на те, що двох позамісцевих членів не могли приїхати на Конференцію, і що заступники також не могли перевести на час докладної контролі, Конференція рішила, що контрольна комісія має виконати з кінцем року свою роботу і подати з того звіт до відома членства Організації.

На тім закінчено перше засідання о год. 1.30 пополудни.

Друге Засідання.

Друге засідання Конференції отворено о год. 2.30 пополудни. Головою вибрано т-ку Марію Українець.

Відчитано надіслані на Конференцію письма та принято до відома звіти місцевих організацій.

За тим слідували довші наради над організаційною формою Союза. Забирали слово т. т. Князевич, Настасівський, Бориско, Дурдела та инші, а відтак рішено відчитати предложений Центр. Комітетом начерк статута зі зазначеними в ньому основами реорганізації. По відчитанню начерку статута секретарем Центр. Комітету переведено дискусію над окремими точками статута, пороблено деякі поправки і рішено, що на тих основах мається перевести реорганізацію Союза.

Слідував реферат т. Князевича про освітню діяльність серед дорослих та коротка дискусія над рефератом.

Про шкільні справи говорив т. Дурдела та вказував на потребу більш зцентралізованої контролі над діточими школами, веденими під фірмою Союза УРО. В дискусії над цею справою т. Настасівський виказував, наскільки можливою є така контроля, а т. Шевчук поставив внесок, щоб з рамени Центр. Комітету посилати бодай раз на рік шкільного інспектора для звидження шкіл та ладнання злучених з їх веденням справ. Внесок принято.

Відносно шкільної справи ухвалено дальше, що при Центр. Комітеті має існувати шкільна секція, яка дбала-би про вдержання одноцілої шкільної системи, про ведення ор-

ганізаційної роботи на полі шкільництва та про способи і середники творення нових і вдержання існуючих вже шкіл.

З докладом про видавничу діяльність виступав т. Бориско. Вказавши на значіння такої діяльности, зазначив, що в ній необхідні матеріяльні засоби та що такі засоби можуть походити з двох джерел — з членських вкладок і з добровільних датків. В дискусії над цею справою зазначено потребу як найбільшого поширення дешевих брошурок та календарів Союза УРО.

Відносно економічної діяльности рішено придержуватися дальше теперішніх інформаційно-дорадчих методів та зазначено потребу більшої агітації в пресі за творенням Робітничих Домів.

В справі допомоги Рідному Краєви рішено вести дальше дотеперішню допомогову акцію та принято внесок т. Князевича, щоб в тій акції узгляднювати виразно потреби українського селянства і робітництва на Буковині і в Прикарпатській Україні, а це з огляду на факт, що під назвою Західня Україна загал української іміграції розуміє звичайно лиш ті українські землі, що є в польській окупації.

Наприкінці Конференції ставлено і обговорено ще такі справи:

Принято пропозицію т. Лехкодуха (на внесок т. Дмитришина), щоб поробити заходи в цілі спровадження з Рад. України відповідних для української іміграції фільмів.

Обговорено зміст письма від дітройтського Комітету Допомоги Революційному Рухови на Буковині і принято внесок в справі зазначення в допомоговій діяльности потреби піддержки такому рухови на Буковині.

Обговорено справу припадаючих на день 11. листопада роковин смерти Мельничука, Шеремети і Цепка і принято внесок, що Центр. Комітетом мається видати заклик до влаштування в тім часі святочних обходів по місцях і до складання зібраних при тім прибутків на допомогу революційному рухови в невизволених ще областях України.

Рішено передати на розгляд Центр. Комітету внесок т. Алтуніна в справі видання брошуркою науки про еволюцію, так як її зясовано в процесі проф. Скопса в Дейтон, Тенн.

В справі статута Союза УРО принято внесок, що Центр. Комітет має зладити статут на основі принятого на Конференції начерку і має видати його у відповідній скількости примірників.

Обговорено пропозицію видавання журналу для жіноцтва і поставлено заключення, що братися до такого видавництва покищо неможливо, та що українські робітниці в Америці повинні тепер передплачувати й читати канадійську "Робітницю", й послугуватися "Українськими Щоденними Вістями", як своїм пресовим органом.

З огляду на недобір в адміністраційному фонді Союза, Конференцією принято внесок, щоб делегати предложили цю справу у своїх місцевих організаціях з пропозицією влаштування кожною такою організацією одного підприемства на покриття недобору в касі центральної Організації.

Довшу дискусію переведено в справі організаційної діяльности серед жіноцтва. На пропозицію т-ки Мороз, щоб вислати по місцях організаторку, т. Дмитришин заявив що це буде можливо тоді, як зорганізується жіночу секцію, і як найдеться відповідно підготовані до того сили серед робітниць. Запрошений президією т. Босович з Канади говорив про значіння організованого жіноцтва в робітничому русі та про українську жіночу організацію в Канаді.

На тім закінчились наради і т-ка Українець, як голова президії, подякувала зібраним за вміле і доцільне ведення нарад, висказала сподівання ще кращих успіхів в дальшій діяльности Союза УРО і його складових частин і проголосила Конференцію закритою о год. 7.30 вечером.

За Президію Конференції:

Теодозія Найдан
І. Березюк } секретарі.

ПЛОЩА ОКЕАНІВ В КВАДРАТОВИХ АНГЛІЙСЬКИХ МИЛЯХ.

Тихий Океан, 70 міліонів квадр. миль; Атлянтійський Океан, 35 міліонів квадр. миль; Індійський Океан, 23 міліони квадр. миль; Полудневий Ледовий Океан, 7 міл. квадр. миль, і Північний Ледовий Океан, 4 міл. квадр. миль.

ДОВЖИНА МОРЕЙ В АНГЛІЙСЬКИХ МИЛЯХ.

Середземне Море, 2 тисячі миль довге; Карібійське Море довге на 1,800 миль; Червоне Море, 1,400 миль; Чорне Море, 932 милі, і Балтійське Море довге 600 миль.

ШИРИНА І ДОВЖИНА ПІВНІЧНО-АМЕРИКАНСЬКИХ ОЗЕР.

Озеро Суперіор довге 380 англ. миль, широке 120 а. миль. Мішіген, довге 330 миль, широке 60 миль. Онтеріо, довге 170 миль, широке 40 миль. Чамплейн, довге 123 милі, широке 12 миль. Ірі, довге 270 миль, широке 50 миль. Юрон довге 250 миль, широке 90 миль. Виннінег, довге 240 миль, широке 40 миль. Атабаска, довге 200 миль, широке 90 миль. Виннінег, довге 240 миль, широке 40 миль. Атабаска, довге 200 миль, широке 20 миль.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ.

УКРАЇНСЬКА РОБІТНИЧА ТЕАТРАЛЬНА ТРУПА В ГЕМТРЕМК, МІШ.

(Фотографія Трупи на стор. 216.)

З цілої низки драматичних гуртків, що появились на протязі останніх десяти років по українських робітничих громадах в Америці, а з організаційного погляду у нутрі Української Федерації Робітничої Партії Америки (передше Укр. Фед. Соц. Партії) — Українська Робітнича Театральна Трупа в Гемтрек, Міш, займає повсякчасно одно з перших місць так з огляду на свій організаційний склад як і з огляду на свое мистецьке й технічне вишколення та приспособлення.

Не маючи наміру розводитися широко над подробицями щодо ваги і значіння театрального мистецтва і щодо злученого з тим значіння наших драматичних гуртків, все-ж таки годі не звернути на це уваги і не висказати признання тим гуркам, а зокрема одному з найбільших з них — Укр. Роб. Театральній Трупі в Гемтремк. Всі вони положили чималі заслуги в справі піднесення культурного рівня української іміграції в Америці, та безпосередно або посередно причинилися до осягнення успіху не в одній важній для українського робітника справі. Ці заслуги являються тим більше цінними, коли уявимо собі факт, що члени наших драматичних гуртків, включно зі своїми провідниками режісерами, це звичайно люде тяжкої фізичної праці, фабричні робітники й робітниці, яким не легко приходиться добувати з себе ті сили, що є потрібні в підготовці для виступів на сцені.

Говорячи дальше про Укр. Роб. Театральну Трупу в Гемтремк, треба зазначити, що вона тішиться загальним признанням і сімпатіями українського робітництва так в Гемтремк, як в цілому Дітройт і околиці. Вистави цього театру відбуваються завжди при великому здвизі публики, зложеної не тільки з українських, але й з робітників инших народностей. Добором творів для своїх вистав цей театр викликав серед загалу зацікавлення і смак до робітничих драм, а там і до робітничого життя та до робітничої справи взагалі. Серед українського робітництва цих сторін минули вже часи нерозуміння театральних вистав, заскорузлости та тіснозорости супроти того, що переводиться в діях на сцені, і браку правильної реакції на моральні та естетичні моменти в кожнім добрім драматичнім творі. Вистави Укр. Роб. Театральної Трупи навчили публику розуміти і цінити робітниче театральне мистецтво.

Минулого театрального сезону було поставлено цею Трупою цілий ряд знаменитих драматичних творів і членами Трупи витрачено чимало праці, щоб виступити успішно з такими творами як "Безробітні", "Бурлака", "Назар Стодоля", "За Двома Зайцями", "Запорожський Клад", "Над Збручем", "Степовий Гість" та инші високої вартости твори. З менчих та лекших творів ставлено цілі десятки, бо на протязі сезону не було майже ні одної суботи, щоб минула без вистави якогось більшого або менчого твору. Було й так, що наша Трупа давала одно представлення в суботу, а друге зараз в неділю; або представлення в суботу, а концерт в неділю.

На підставі таких фактів всякий може уявити собі, як сильним і великим є дух самопосвяти для робітничої справи тих товаришів і товаришок в Укр. Роб. Театральній Трупі в Гемтремк, що жертвують весь свій вільний час поза буденною фабричною працею, без ніякого матеріального винагородження, для праці для загального добра, для освіти,

науки і розвитку своєї громади. Їх слушно можна порівняти до камінярів, що молотом театрального мистецтва лупають скалу темноти та промощують своїм братам новий шлях у світ знання і правдивої робітничої культури.

При тім слід згадати і тих передових робітників, що своїми здібностями і своєю працею в характері режісерів причинилися в першій мірі до зазначених тут успіхів цілого гуртка. На протязі минулого театрального сезону режісерами були слідуючі товариші: І. Кушнір, Н. Козар, Гр. Зальопаний, П. Провальний і А. Процишин. Диригентом був спершу т. П. Сікорський, а від 9. лютого (1925) т. І. Атаманець.

На прикінці цего коротенького огляду хай буде мені вільно побажати всього найкращого тим всім Товаришам і Товаришкам, які так щиро і невтомно працюють в Укр. Роб. Театральній Трупі для добра українського робітництва і для добра робітничого руху. За Ваші труди, Товариші і Товаришки — честь Вам і пошана! Ви стоїте в перших рядах між тими, які по словам Івана Франка є каменярами на шляху людського поступу і до яких він кличе:

"Лупайте цю скалу! Нехай ні жар ні холод
Не спинить вас!"

Гр. Галюк
секр. У. Р. Т. Т.

УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО "ПРОСВІТА" В ГЕМТРЕМК, МІШ.

(Фотографія Товариства на стор. 207.)

Справа організування українськх женщин робітниць в Америці була предметом дискусій в українських робітничих товариствах вже в перших роках по Світовій війні. В Гемтремк, Міш., приміром, було чимало балачок на цю тему в роках 1919 і 1920. Виявлення думок і бажань та обміна думок в цім напрямку мали свої реальні і добрі результати і при кінці 1921 р. (7. грудня) основано в тій місцевости Жіноче Товариство "Просвіта".

Початки Товариства, як звичайно в таких випадках, були досить традні і при великій організаційній відсталости українського жіноцтва годі було сподіватися відразу чогось великого. На основательських зборах вписалось до Товариства тільки 6 членкинь — дійсно свідомих українських робітниць, що вповні розуміли потребу організованого життя та відчували щире бажання понести світло правди і науки поміж своїх сестер.

Завдяки невтомній праці того малого гуртка організаційна діяльність Товариства пішла вперед таким справним і рішучим кроком, що на протязі першого року свого існування число членкинь Товариства зросло на поверх 40 душ. Успіх, очевидно, великий і ледви чи чимось подібним може виказатися яке инше українське жіноче товариств в Америці.

Збори Товариства відбувалися правильно кожного тижня, а іноді і частійше, та були здебільша присвячені лекціям, читанню популярно-наукових книжок та дискусіям. Крім того Товариство влаштовувало ріжні підприємства, дохід з яких ішов на просвітні та допомогові цілі. Таким робом Товариство зібрало в 1922 р. $134.43 на пресовий фонд "Українських Щоденних Вістей" та $185.60 на голодуючих в Радянських Республіках. В 1923 р. придбано на видаваний в Ню Йорку жіночий журнал "Робітницю" $128.70, на "УЩВ" $135.45, на видаваний в англійській мові робітничий часопис "Ді Воркер" $177.04, на поміч політичним в'язням $14.10 і для бідної української женщини в Німеччині $15.00. В 1924 р. зібрано: на "УЩВ" $129.13, на канадійський журнал "Робітницю" $100.00, на будову робітничого дому в Дітройт $50.00. В 1925 р. (до 30. вересня): на пресовий фонд "УЩВ" $50.00, на "Робітницю" $39.60, на робітничий дім в Дітройт $150.00, хорому товаришеви $10.00, одній українській родині

в Німеччині $15.00; в цім році Товариство закупило книжок для своєї бібліотеки коштом $28.02.

Ці цифри виявляють, що Українське Жіноче Товариство "Просвіта" в Гемтремк стояло й досі стоїть на висоті свого завдання так під зглядом культурно-освітнім, як і матеріяльно-допомоговим, а тим самим і являється поважним і пошани гідним чинником так в житті місцевої української

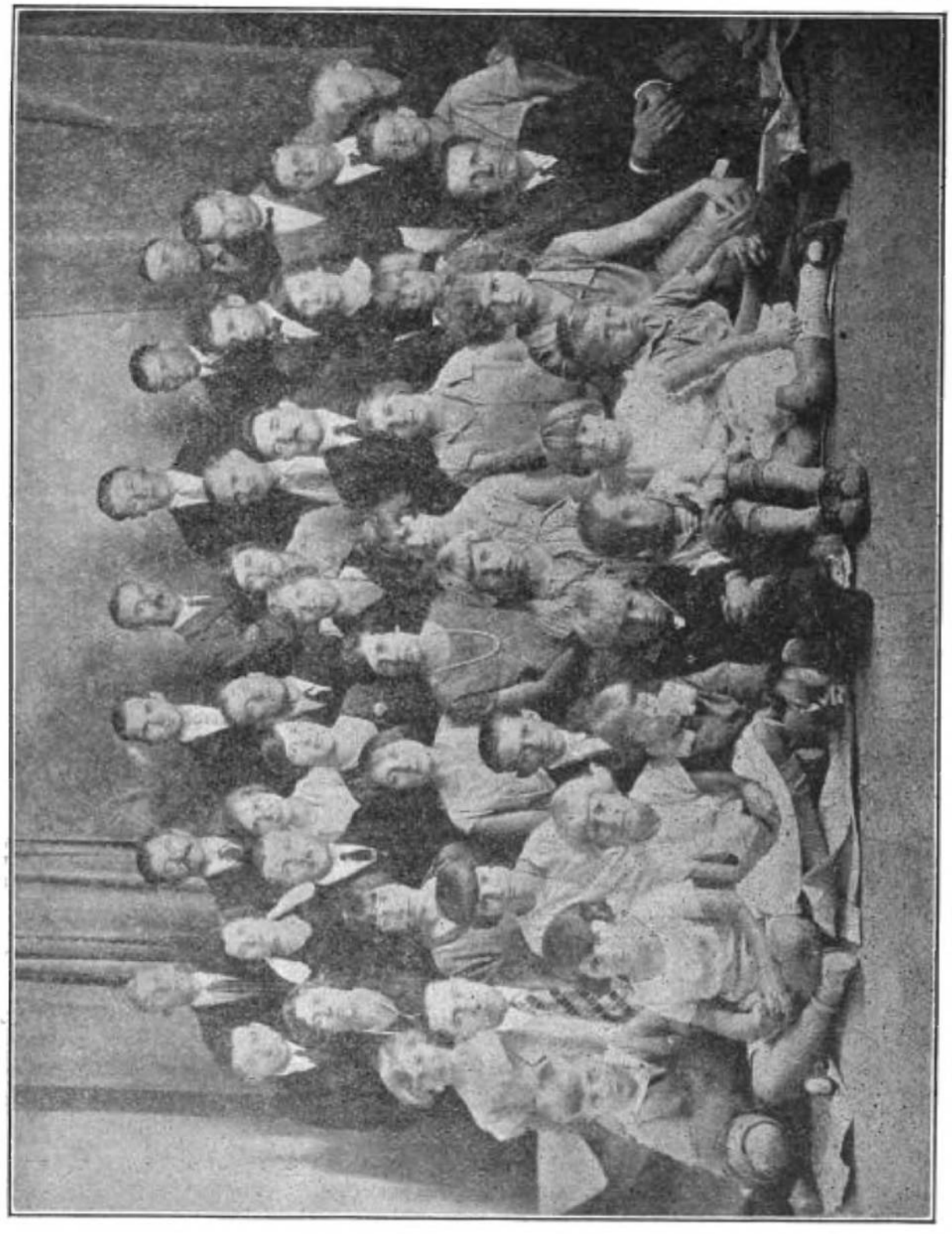

Українське Робітниче Товариство "Поступ" в Лос Енджелез, Кал.

колонії в Гемтремк і Дітройт, як і в житті цілої української іміграції. Своїм існуванням і своєю діяльністю це Товариство є наглядним доказом, що українські женщини робітниці можуть іти з духом часу і робітничого поступу, якщо розбудять в собі потрібну до того охоту і стануть спільно до праці у своїй жіночій організації.

Александра Довгань.

УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО "ПРОСВІТА" В ДІТРОЙТ, МІШ.

(Фотографія Товариства на стор. 213.)

Організаційне життя українського жіноцтва в Дітройт почалось в р. 1924. До того часу такого життя не було і хоч одиниці зпоміж українських жінок були членкинями цеї або иншої запомогової організації, але їх було за мало, щоб творити свої відділи в тих організаціях, та щоб бодай в такий спосіб вести якусь громадську діяльність виключно власними силами.

І щойно в 1924 р. серед свідомішних українських женщин робітниць проявилась думка заснувати своє жіноче товариство для спільної в ньому праці над своєю освітою та для участи в робітничому русі серед української імміграції. Ці товаришки скликали в дня 29. липня того року жіночі збори і на тих зборах засновано Українське Жіноче Товариство "Просвіта".

З самого початку свого існування Товариство проявляє замітну діяльність та бере активну участь у всіх справах громадського характеру української колонії в Дітройт, будучи членом тамошнього Комітету Союза Укр. Роб. Організацій. В тісніших зносинах стояло Товариство з місцевим відділом УФРПА та з Товариством Українського Просвітного Дому, спільно з якими веде й удержує діточу школу. Матеріяльні засоби для удержання школи походять головно з підприємств, устроюваних тим жіночим Товариством.

Крім ділових зборів, Товариство відбуває в кожну другу пятницю збори дискусійні в клюбі Укр. Просв. Дому і на тих зборах ведуться між членкинями оживлені розмови на різні інтересні теми. В наслідок того Товариство стає чимраз важнішим чинником в житю українського робітництва тої дільниці Дітройт, де находиться осідок Товариства. Число членкинь Товариства постійно зростає а його дискусійні збори є правдивим джерелом освіти для місцевої української громади.

ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО ІМ. РОЗИ ЛЮКСЕМБУРГ В РАЧЕСТЕР, Н. Й.

(Фотографія Товариства на стор. 197.)

За почином товаришів з робітничих організацій цієї місцевости дня 7-го січня, 1923, заснувалось в Рачестер жіноче товариство та приняло собі назву Рози Люксембург. Хоч і недовгий час існує це Товариство, але за цих неповних три роки вповні оправдало своє існування.

Зараз з початку праця в Товаристві пішла гарно і успішно, і так вона йде по цей день; усі-ж признаки вказують, що й в будуччині наше Товариство буде стояти в перших рядах на полі культурно-освітнім та організаційнім. Усі підприємства Товариства завжді проходили успішно, а з доходів, які були з тих підприємств, Товариство давало свою пайку на усі потреби загально робітничого руху. Десятки долярів асигновано на піддержку робітничої преси, на передплату, на страйкуючих майнерів в Новій Скошії та на голодних у Східній Галичині. Товаришки радо збирали передплату на "У. Щ. Вісти", на "Робітницю" і др., а на підприємствах Товариства поширювано робітничу літературу.

Товариство має постійно три делеґатки в місцевім Комітеті Союза УРО, де вони беруть живу участь в місцевому робітничому русі. Робітнича діточа школа, яку удержує місцевий Комітет Союза УРО, тішиться як найкращою опікою нашого Товариства.

Число членкинь в Товаристві невелике, але воно ніколи не спадало, а завжді поволи зростало. Брак відповідного приміщення був великою перешкодою для зросту Товариства, одначе сподіємося, що невдовзі цю перешкоду усунеться, і в нашому бодрому Товаристві знайдуть місце ще десятки українських товаришок-робітниць.

Заряд Т-ва.

УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЧЕ Т-ВО ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ В НЮАРК, Н. ДЖ.

(Фотографія Товариства на стор. 171.)

Дня 20. квітня, 1924, засновано в Нюарк, Н. Дж., заходом місцевого Комітету Союза Укр. Роб. Організацій Жіноче Товариство ім. Лесі Українки. За свою ціль Товариство поклало ширення освіти та класової свідомости серед місцевих українських женщин робітниць та піддержування культурно-освітнього руху серед українського робітництва в Америці.

В дни його заснування до Товариства вписалося 12 членкинь, а на протязі кількох місяців в Товаристві було вже біля трьох десятків тих українських робітниць в Нюарку, що зрозуміли значіння своєї жіночої організації. В Товаристві пішла оживлена діяльність та освітня робота при помочі дискусійних зборів і лекцій, а для роздобуття середників для своїх матеріяльних потреб було влаштовано кілька підприємств, що причинились в значній мірі для зареклямування Товариства серед місцевої української кольонії. Приходом з тих підприємств Товариство ділилося з українськими робітничими видавництвами, складаючи свій даток на пресовий фонд "Укр. Щоденних Вістей" та "Робітниці", а крім того зложено даток на голодуючих в Зах. Україні.

Мимо деяких перешкод, ставлених Товариству зі сторони збаламучених і в робітничих справах несвідомих людей, членкині Товариства не устають у своїй енергічній праці на ниві культурности і гуманности та щиро і вірно служать ідеалам знання, правди і волі.

УКРАЇНСЬКЕ РОБІТНИЧЕ ТОВАРИСТВО "ПОСТУП" В ЛОС ЕНДЖЕЛЕЗ, КАЛ.

(Фотографія Товариства на стор. 231.)

Місто Лос Енджелез находиться в південній части стейту Калифорнія і є промисловим та економічним центром цих сторін — так як Сен Френсиско з округою є таким-же осередком північної Калифорнії.

Населення в Лос Енджелез є поверх одного міліона, а територіяльно це місто вважає себе найбільшим в Америці. В сподіванню великого зросту населення місто заздалегідь влучило в свої межі багато землі, щоб було куди розбудуватись на будуче. Ті сподівання є зрештою вповні оправдані, бо Лос Енджелез має все потрібне, щоб стати одним з найбільших міст у світі. Головні чинники, що сприяють його зростови, є слідуючі: портові вигідности, клімат і — рекляма. Положене при устю ріки такої-ж назви Лос Енджелез є одним з більших тихо-океанських портів, а поблизькі індустрії, головно хліборобська та нафтова є запорукою постійного корабельного руху цьої океанської пристані. Клімат тут правдиво калифорнійський, з двома порами в році — погідно, сухо й тепло на протязі 7 до 9 місяців, а слітно і осінно-холодно в другій порі. З цих двох природніх додатніх чинників, ґеографічного і кліматичного, створено штучно третій чинник, що притягає сюди людей з усіх кінців Злуч. Держав; тим чинником є рекляма, якою торговельна палата в Лос Енджелез зділала на папері це місто одиноким і правдивим раєм на землі. Начитавшись в тій реклямі про добробут, красу і неймовірні вигляди на успіх, які буцімто чекають на кожного в Лос Енджелез, багато всякого народу вибирається туди в погони за щастєм. Через те й безробітних тут повсякчасно дуже багато.

В цім то місті, кілька років тому назад, появились перші українські робітники, здебільша виходці з Канади, а щойно в останніх роках почали прибувати сюди наші люде і зі східніх стейтів Злуч. Держав. Тепер українська кольонія нараховує тут приблизно одну сотню дорослих осіб. Заняття їх дуже ріжнородне, але більшість є кваліфікова-

ними робітниками в цім або иншім фаху.

З появою більшого гуртка почались творити і організації, але замітнішого в цім напрямку руху не було. Першим українським товариством в Лос Енджелез, як по складі так і по завданню, являється Укр. Роб. Товариство "ПОСТУП", зорганізоване 7. грудня, 1924 р. Воно й є тим діяльним організіційним чинником, що зазначує існування українських робітників в робітничому русі цеї місцевости.

За оден рік свого існування Т-во "Поступ" влаштувало три вечерки, два концерти, дві лекції, одну театральну виставу, кілька дискусійних мітингів, оден пікнік, оснувало гарну бібліотеку, передплатило часопис "Більшовик" з Київа, дало відповідну піддержку "Укр. Щоденним Вістям" та зложило свій даток на голодуючих в Зах. Україні. При Товаристві існує хор під управою т. Ільницького, та аматорський кружок під режісерством т. Ткаченка. На підприемства Товариства приходить переважно інтернаціональна публика.

В схемі на сезон 1925-26 року намічено Товариством устроїти оден інтернаціональний концерт, а оден виключно український, поставити одну з більших драм, влаштувати три забавові вчеерки, а раз в місяць лекції по основним наукам та поширити бібліотеку.

Товариство має постійний льокаль під ч. 2114½ East 1st St., Los Angeles, Cal.

На поклик Союза Укр. Роб. Організацій Т-во "Поступ" рішило вступити в члени тої центральної організації українського робітництва в Америці.

Ми віримо, що Українське Робітниче Товариство "Поступ" остане на довгі роки центром культурно-освітнього життя українського робітництва в Лос Енджелез та буде його звязковим чинником так з життям усьої української іміграції в Америці, як і з новим життям на Україні.

За Товариство "Поступ":

Гр. Легун, предс.

Смілий, секр.

ТЕАТРАЛЬНИЙ ГУРТОК Т-ВА УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ "ПОСТУП" В ДЕЛЬМЕНГОРСТІ, НІМЕЧЧИНА.

(Фотографія Гуртка на стор. 183.)

Цей гурток було зорганізовано ще в 1921 р. Від часу свого заснування Гурток виконував щиро свій обовязок в ділянці театрального мистецтва та давав, одна за другою, гарні вистави аж до половини 1924 р. В тім часі, ізза браку відповідної галі, діяльність Гуртка припинилася. Невелику і відносно дешеву галю втрачено, а на більшу галю годі спромогтися, бо місцева українська громада і не чисельна і не багата.

Приходи, які були з театральних вистав Гуртка, ішли звичайно на добродійні цілі в Рідній Краю — на допомогу політичним вязням в Зах. Україні, на голодуючих там-же селян і робітників, на піддержку революційного руху в Галичині і т. п.

Хто хоч трохи ознайомлений з відносинами, серед яких доводиться працювати робітничим організаціям, та ще й на еміграції, той зрозуміє велику культурну вартість праці Товариства Українських Робітників "Поступ" в Дельменгорсті коло Бремен та його Театрального Гуртка. І я вірю, що в історії українського робітничого руху буде згадка і про те, як організувалася і як жила ця мала громада свідомих українських робітників в Дельменгорсті.

Пролет.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ ДІМ В НЮ ГЕЙВЕН, КОНН.

Ініціятором створення цеї інституції було місцеве Товариство "Запорожська Січ". Заходом цього Товариства було зорганізовано Комітет з представників всіх инших місцевих українських робітничих організацій, а Комітет скликав в дни 30-го марта, 1924, основательські збори. Справу організування Українського Робітничого Дому пояснювали на зборах т.т. Богдан Дуткевич і С. Сорока. На зборах рішено, що Дім має

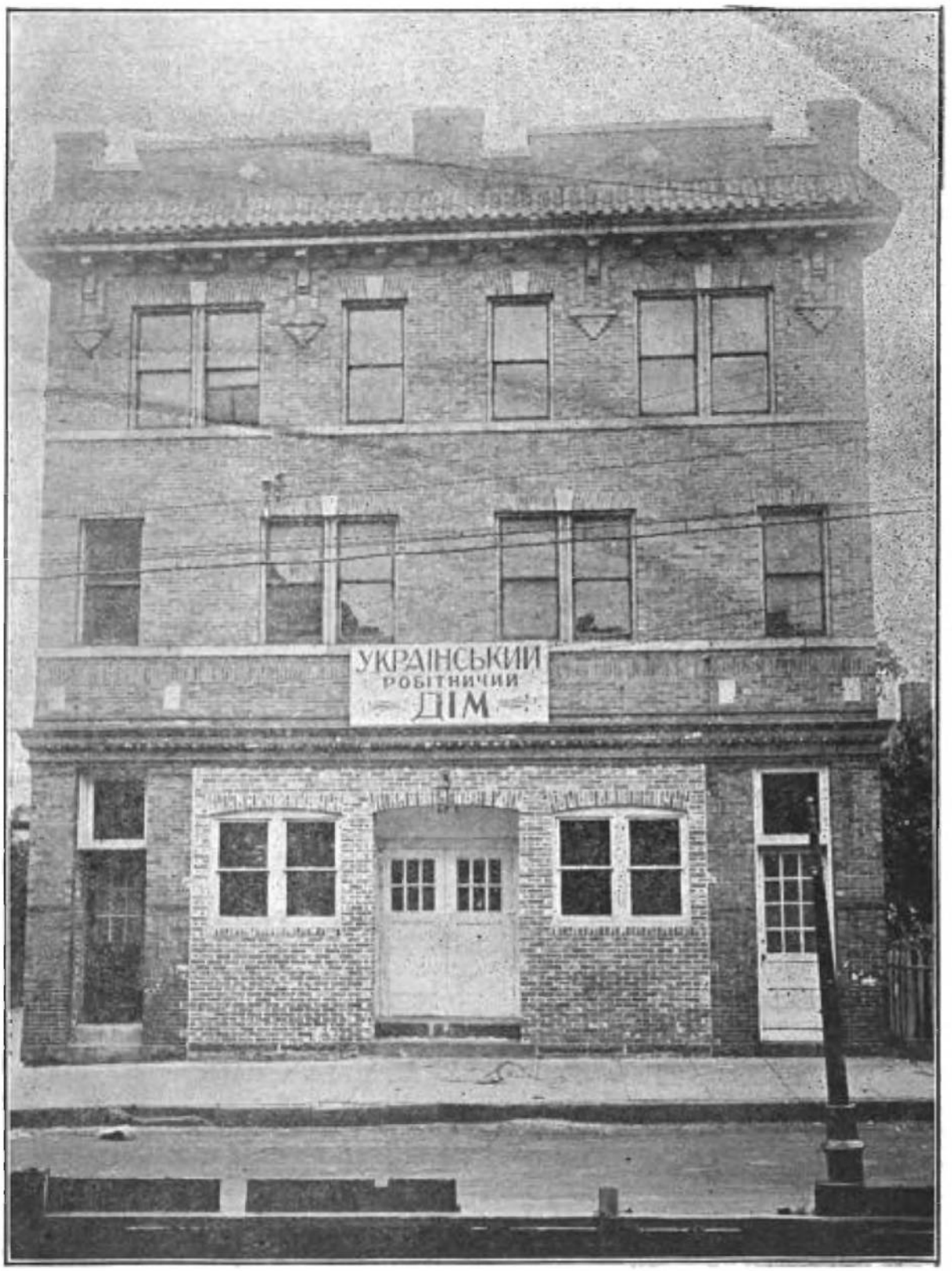

Український Робітничий Дім в Ню Гейвен, Конн.

бути основаною на уділах корпорацією, і більшість присутних зголосила негайно свою готовість до закупна уділів.

Актуальну роботу в справі набуття Дому повів вибраний на зборах Комітет. Мимо всяких перепон, ставлених зі сторони попівської кліки, на протязі не цілого року спродано стільки уділів, що з початком слідуючого марта (1925) закуплено дім вартости $21,500. Відновлення і перерібка Дому відповідно до потреб Товариства коштували додаткових $9.500, і таким чином його вартість піднеслася (а це признають і знатоки по реальностям) до $31.000.

В цім Домі містяться: одна більша галя зі сценою; дві менші галі, в одній з яких має приміщення українська діточа школа; а на третім поверсі є мешкання для трьох родин.

Так отже здійснилося давне бажання українських робітників в Ню Гейвен мати свій власний громадський дім і свій центр культурно-освітнього і товариського життя. Це їм вповні вдалося при добрій волі і витревалости, при спільній і солідарній праці, якої не змогла припинити і якій не вспіла пошкодити кириня зі сторони несвідомих або не бажаючих такого доброго діла людей.

В часі писання цих інформацій Дім мав 91 членів уділовців, що взяли уділів на суму $4,150. Кількамісячний досвід показує, що Дім може без трудностів відповідати всім своїм фінансовим зобовязанням, так як має на покриття своїх росходів вповні вистарчаючі приходи з ренту галь і мешкань. Як культурно-освітня інституція Українськй Робітничій Дім в Ню Гейвен постійно розвивається і кріпшає і являється чимраз то кращим придбанням місцевого українського робітництва.

Т. Найдан.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ ХОР ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА В БОСТОН, МАСС.

(Фотографія Хору на стор. 210.)

Зорганізований дня 28. вересня, 1924, місцевим Комітетом Союза Укр. Робітничих Організацій.

Своїми концертами та принагідними виступами Хор з'єднав собі велику популярність в Бостон не лиш серед місцевої української колонії, але й серед бостонського поступового робітництва взагалі.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ДІТОЧІ ШКОЛИ.

УКРАЇНСЬКА РОБ. ДІТ. ШКОЛА У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ, ПА.

У вересні, 1924, було скликано заходом філядельфійського Комітету Союзу Укр. Роб. Організацій віче в справі зорганізування діточої школи. На вічу зголосилося около двайцять батьків, що заявили готовість посилати свої діти до української школи та піддержувати цю школу після своєї спромоги. Невдовзі після віча відбулися збори батьків в справі отворення школи; на зборах списано також дітей, що мали ходити до школи.

Дітей в школі було спершу трийцятеро. Наука почалась в жовтні, учителював т. Василь Шевчук. Наука відбувалась три рази тижнево, а крім того в неділю рано діти сходилися на науку співу.

З матеріяльного боку початки школи були досить трудні. На урядження школи треба було затягати позичку в деяких батьків і прихильників школи. Після двох місяців позичку звернено.

Згодом виявилось також, що деяким дітям було за далеко до школи, та що вони за малі, щоб могли самі їздити туди стріт-карою. В инших дітей були знов родичі надто убогі, щоб могли оплачувати школу. І так з цеї або

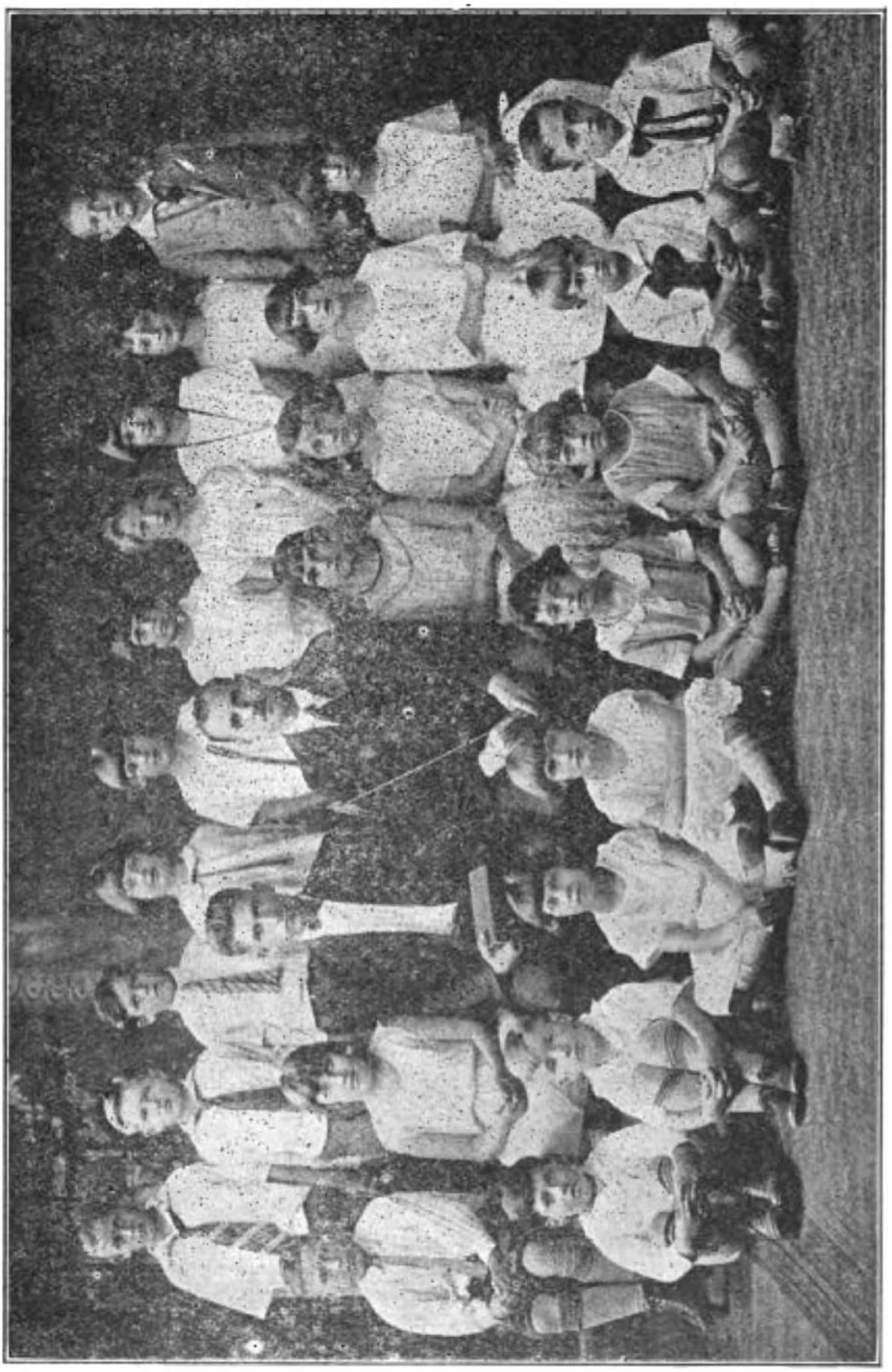

Українська Робітнича Дїточа Школа в Філадельфії, Па.

иншої причини декільки дітей перестали ходити до школи. Та загальне число дітей не меншало, бо на місце виступивших приходили инші.

З кінцем першого півріччя науки відбувся іспит, діти виявили на ньому

добрий поступ в науці і на другий піврік школу поділено на дві клясі.

На весні учителем співу став т. О. Кучер і під його проводом діти навчилися гарно співати кілька робітничих та народніх українських пісень. В школі був вже правдивий діточий хор.

Успішна праця в школі зєднала їй чималу популярність серед місцевої української колонії а з тим і симпатії до освітньої діяльности тих, що зорганізували та вели цю школу. Хоч і були тут инші українські школи (патріотичні), але ніодна з них не дорівнювала щодо поступу своїх дітей в науці українській робітничій школі. В науці співу діти цеї школи були також на першому місці.

На закінчення шкільного року улаштовано діточий концерт. Ціла концертова програма була виконана шкільними дітьми, під вмілим проводом обох учителів.

На дохід школи було устроєно місцевим Комітетом Союзу УРО кілька забавових підприємств і це причинилося багато до того, що родичі не потрібували поносити надто великих коштів в злуці з удержанням української школи для своїх дітей.

И. Федюк,
секр. Комітету Союза УРО.

УКРАЇНСЬКА РОБ. ДІТ. ШКОЛА В РАЧЕСТЕР, Н. Й.

(Фотографія школи на стор. 191.)

З історією цеї школи вяжеться багато дечого цікавого відносно життя місцевої української громади, яка, подібно що й всі инші українські колонії в Америці, переживала однаковий для них всіх розвитковий процес свого організаційного життя. Як в кожній иншій громаді, так і тут були релігійні "файти" і всякого рода другі "файти". Наїздило тут тай ще наїздить всякого покрою "академиків", а кожний з иншою наукою та иншою політикою

Вкінці людям надоїло пусте політиканство. Вони переконалися, що академики дбають лиш про себе та про свої кишені та лізуть в громади тільки для наживи. І найшлося в громаді стільки свідомих справи людей, що й загал освідомився і громада стала дбати сама про себе і про свої освітні та инші громадські справи. Рачестерські Українці зрозуміли, що "чужими руками добре лиш огонь вигортати".

Першим наслідком того було це, що в році 1914 засновано "Прогресивну Громаду". Організаційний рух розвинувся невдовзі так, що тепер є кілька поступових товариств, злучених разом в місцевий Комітет Союзу Укр. Роб. Організацій. Цей Комітет займається так веденням діточої школи, як і всякими иншими громадськими справами.

Одначе така школа і школа неграмотних були тут вже давнійше, тільки що тепер вони ведуться більш систематично і більш успішно.

Минулого року було в діточій школі два дуже гарні іспити з виявленням того, що діти навчилися, а кожний такий іспит кінчився діточою забавою. Присутніми на тих виступах були не тільки родичі дітей, але й инші громадяне, та всі були приємно здивовані гарним науковим поступом дітей.

Навчання в школі відбувалося три рази тижнево, вечерами, під проводом т-шів А. Петрова й І. Сидора.

УКРАЇНСЬКА РОБ. ДІТ. ШКОЛА В ПЕССАЙК І АТИНІЯ, Н. ДЖ.

(Фотографія школи на стор. 225.)

Школи в Пессайк і Атинія, Н. Дж., зорганізовано 15. жовтня, 1924, заходом місцевого Українського Співацько-Драматичного Кружка. Учителював т. Андрій Порило, навчаючи три рази в тижні в Пессейку а три рази в Атинії.

В обох школах було пересічно на протязі шкільного року около 60 дітей.

УКРАЇНСЬКА РОБ. ДІТ. ШКОЛА ІМ. І. ФРАНКА В ШІКАҐО, ІЛЛ.

(Фотографія школи на стор. 219.)

Живе в Шікаґо, великім індустріяльнім місті Злуч. Держав, значне число українського робітництва та організаційний рух серед нього лишає ще багато дечого до побажання. Причини цього є різні, та найбільшою перешкодою є тут українська патріотична інтеліґенція, інтерес якої вимагає, щоб українських робітників та робітниць держати в темноті. І лиш свідомі одиниці з робітничих рядів стають до боротьби з темнотою та стараються ширити світло знання серед своїх братів і сестер. Одним з успіхів в їхній діяльности було це, що в осени 1924 р. засновано в Шікаґо Українську Робітничу Діточу Школу ім. Івана Франка.

Навчання в цій школі почалося в січні, 1925. Зразу вписалось лиш 13 дітей, але в короткім часі було їх вже 29 і більш-менш таке число було на протязі цілого шкільного року. Учителювала т-ка Олена Лотошинська. Школу ведено лиш 6 місяців, але діти навчилися дуже багато і сьогодня деякі з них можуть вже читати українську книжку або газету. В часі шкільного сезону улаштовано два діточі концерти, що зазначилися великим успіхом.

Школа має гарні вигляди на будуче, бо своїми концертами переконала наглядно громаду, що лиш в робітничих школах українські діти можуть навчитися так мови своїх батьків, як і багато дечого з українознавства.

За Шкільний Комітет:
Гриць Загакайло, голова;
Гриць Слюсарчук, писар;
Петро Гуральчук, член.

УКРАЇНСЬКА РОБ. ДІТ. ШКОЛА В МИННЕАПОЛИС, МИНН.

(Фотографія Товариства на стор. 222.)

Українську діточу школу в Миннеаполис зорганізовано 20. вересня, 1923, при Українськім Просвітнім Товаристві, що існує в тім місті від 10. вересня, 1923. Школу засновано згідно з цілями Товариства, яке має вести просвітну роботу серед українського робітництва в Миннеаполис та брати участь у всякій акції, що ведеться для добра робітничої кляси взагалі.

На своїх зборах, що відбулися 14. вересня, 1925, Товариство рішило вступити в члени Союза Укр. Роб. Організацій та приєднатися до діяльности, яку веде ця організація на культурно-освітнім полі серед української імміґрації в Америці.

Подана на стор. 222 фотографія представляє товаришів і товаришок, що беруть активну участь в діяльности Товариства та не жалюють ні труду ні коштів для успішного ведення діточої школи.

УКРАЇНСЬКА РОБ. ДІТ. ШКОЛА В БЕЙОН, Н. ДЖ.

(Фотографія школи на стор. 188.)

Цю школу засновано 17. вересня, 1923, заходом місцевого українського Наукового Музичного Товариства. За цілий час свого існування школа була завжді на висоті свого завдання, розвивалась гарно з року на рік, а під зглядом навчання дітей стала відома серед цілої української колонії в Бейон як лучша, чим инші подібні українські школи. Завдяки доброму наглядови над школою зі сторони згаданого Товариства українські діти виходять з цеї школи не лиш зі знанням української мови в письмі й слові, але й зі свідомістю своєї приналежности до робітничої кляси і зі знанням тих завдань, які доведеться їм стрінути в житю, як членам культурного суспільства.

УКРАЇНСЬКА РОБ. ДІТ. ШКОЛА В КОНИСТОН, ОНТ.

Українську Роб. Діт. Школу в Конистон, Онт., (Канада) засновано місцевим Відділом Т-ва Робітничо-Фармерський Дім в червні, 1924.

В тім першім шкільнім році до школи приходило поверх 30 дітей; їх було поділено, щодо степеня науки, на три класи.

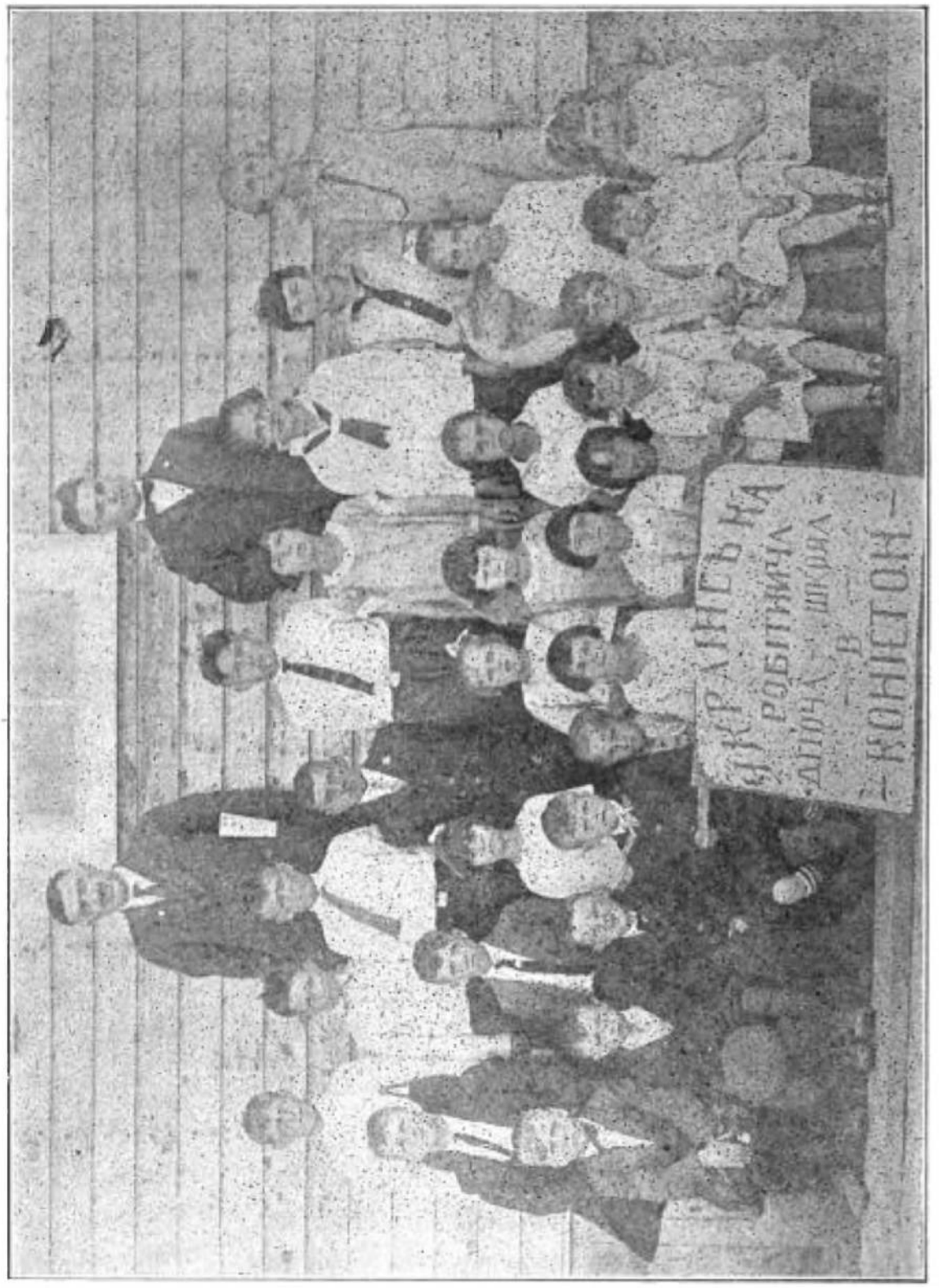

Українська Робітнича Діточа Школа в Конистон, Онт., Канада.

Школа могла-б бути далеко більша, бо в цій місцевости проживає значне число Українців, але багато з них дається ще водити манівцями церковщини. А там чорні духи завдають їм стільки пекольного страху, що люде бояться того, чого нема, і цураються своєї української робітничої школи. Одначе школа поволи розвивається і треба сподіватися, що вона причиниться також і до того, що серед місцевих українських робітників і фармерів щезнуть поволи всякі страхи і забобони.

УКРАЇНСЬКА РОБ. ДІТ. ШКОЛА В ЕЛИЗАБЕТ, Н. ДЖ.

(Фотографія школи на стор. 204.)

Школа заснована 22. грудня, 1924. Дітей було 26, учителем т. Н. Сірий, який по цілоденній праці в індустрії находив ще досить часу і сил, щоб вечерами займатися веденням школи.

На протязі 6 місяців діти зробили значний поступ в науці української мови, навчились декільки гарних пісень та були підготовлені до театральних вистав. Концерт і два театральні представлення, влаштовані шкільними дітьми, вийшли дуже гарно й успішно. Батькам дітей належиться признання за їх щире відношення до школи та за матеріяльну піддержку, яку давали школі в ціли запевнення своїм дітям кращого виховання.

ВИДАВНИЦТВО "НОВИЙ СВІТ" В МОНТРЕАЛІ. (1914—1926).

Перші українські соціялістичні гуртки у Східній Канаді.

В тім році, як я прибув до Монтреалу з Черновець (1. червня, 1911), було тут около вісім тисяч українських робітників. Жили по старому — без ніякої організації, без ніякого спільного громадського життя. Організаційне життя стало тут щойно прозябати і вже в тім році були деякі спроби в цьому напрямкові так зі сторони парафіяльно-патріотичної, як і зі сторони свідомих робітників. Ці послідні, хоч мали числом, але мали вже своє товариство зі шумною назвою "Соціялістичний Інтернаціонал". Та діяльність одних і других не виходила поза чотири стіни їх мітинґових кімнат — якщо і були в них які мітинги.

Ті перші спроби творити серед української іміґрації в Монтреалі робітничий рух робились головно виходцями з галицьких сіл Шульганівки-Долини і Настасів. За їх то ініціятивою, головно-ж за ініціятивою т. А. Дмитришина, засновано на українськім зібранню 9. квітня, 1911, читальню, до якої відразу виписалось 53 членів. Тут і почалась проповідувати жива соціялістична думка.

28. жовтня того-ж року було скликано конференцію всіх українських товариств в ціли обєднання їх для спільної освітньої праці. На конференції був представник Федерації Української Соціял-Демократичної Партії, І. Головацький з Вінніпегу. До обєднання не прийшло, але добрим результатом конференції було це, що зорганізовано перший у Східній Канаді відділ згаданої Федерації.

Головацький зорганізував ще на початку слідуючого року "Нове Життя" в Оттаві (7. лютого, 1912), відділ УФСДП в Торонто (6. марта), поїхав в північне Онтаріо та став працювати в юніях, а згодом опинився між проповідниками християнської релігії.

Занепад ФУСДП.

Літом 1912 р. з 24 відділів ФУСДП остало лиш 6 на заході і один на сході в Монтреалі. 23. вересня того-ж року Центральний Заряд ФУСДП проголосив свою "дімісію" ("Робочий Народ", ч. 38, 1912).

З числом 15 "Роб. Народа" з 10. квітня, 1912, М. Стечишин закінчив своє соціялістично-редакторське життя. Новий редактор, т. Іван Навізівський, переребрав на себе тяжку боротьбу за існування часопису.

Нововибраний Центральний Заряд з монтреальських та келгарських товаришів проголошено 13. листопада, 1912; нас двох з того Заряду, я як організатор і т. Дмитришин як секретар, віддали весь свій час і сили для відбудовання партії. Після окружної конференції, яка відбулася 22. лютого, 1913, у Вінніпегу, вдалось мені в часі півтора-місячної обїздки зорганізувати значне число нових відділів в Онтеріо та Манітобі, а за тим стало знова розвиватися партійне життя.

Від ковальства до друкарства.

Хоч з професії коваль і слюсар, але на весні 1923 р. я загадав стати друкарем. Постарався о черенки та необхідні в друкарні річи, навчився, як складати й друкувати, і отворив "Робітничу Друкарню". Першим продуктом тої друкарні були "Червоні Цвіти" — листовий папір з віршами в наголовку.

В літі (1913) прибув до Монтреалу т. Е. Гуцайло, як делегат УСДП Галичини й Буковини для Канади й Злуч. Держав. Я набирав тоді "Червоного Кобзаря" і т. Г. поміг мені в цій роботі і при наборі і написанням двох поезій ("Робочий Народе!" і "Сліпий Жебрак"). Упоравшись з тою роботою, виїхали оба на організацію. Якийсь час працювали разом, а прибувши до Онтаріо розїхались в ріжні сторони. Невдовзі після того т. Гуцайло став редактором "Робочого Народа" (був ним від 1. жовтня, 1913, до кінця лютого, 1914). В осени, 1913, довелось і мені вибиратися до Вінніпегу, щоб там працювати в друкарні "Р. Н."; вибираючись, забрав зі собою всі черенки та друкарські прибори, які придбав собі в Монтреалі.

Видавництво Бібліотеки "Новий Світ".

Працюючи у Вінніпегу, я заснував в січні, 1914, (за порадою т. Гуцайла) Видавництво Бібліотеки "Новий Світ". На перше число видавництва призначено виданий минулого року "Червоний Кобзар", число 2 становив написаний т. Гуцайлом "Конець Світа", а число 3 було збіркою статтів про Шевченка, з заголовком "Наш Прометей".

1. мая, 1914, я повернув до Монтреалу та видав другу збірку під заг. "Червоний Кобзар" і сценічну картину під заг. "Американський Робітник". Відтак, щоб заробити на прожиток, пішов назад до фабрики, до свого ковальсько-слюсарського ремесла.

В часі вибуху Світової війни взяв на силату малу друкарську машину і почав постійно займатися друкарськими роботами. До місяця квітня, 1915, ціла та друкарня містилася в одній звичайних розмірів кімнаті, а скільки клопотів та трудощів було мені з нею, так хиба вже й не згадувати.

В справі матеріялу для видавництва помагав від кінця 1914 р. тай доси помагає т. Д. Бориско. Хоч і як великі були труднощі і недостачі, але видавництво постійно розвивалося та приєднувало собі чимраз більше число читачів. В 1914 р. вийшло чотири наклади книжочок; 1915 — два; 1916 — пять; 1917 — чотири; а в перших чотирьох місяцях 1918 — пять. Календарі "Новий Світ" вийшли на роки 1915-16-17-18.

Арештування, тюрма і полон.

Видавництво розвивалось найкраще з початком 1918 р. Заходився тоді видати т. Бориска "Що є в Біблії?" і мав вже набрану першу половину тої розвідки, як несподівано зявилось в друкарні 13. мая двох державних детективів, замкнули друкарню на свої колодки, а мене завели і посадили в імміграційну тюрму. Це був час, коли по цілій Канаді велась нагінка на радикальних робітників та на їхні організації, що вважались урядом небезпечними для його воєнних справ. Арештовано тоді й багато инших робітників, як таких, що походили з австрійської держави. Покладено обмеження на робітничу та чужомовну пресу, а вкінці й цілком її здавлено.

2. серпня, 1918, мені позволено удатися до друкарні (в товаристві узброєного жовніра і двох детективів), щоб взяти собі дещо з одягу. В друкарні найшов великий нелад і спустошення; з книжок зроблено купу сміття, змішавши їх з усяким потрібним й непотрібним папером та старими газетами. Хотів взяти з купи одну добру книжку, та жовнір погрозив револьвером і крикнув "не руш!" Остаточно позволили взяти одну книжку про яку думали, що це молитвенник, а яка в дійсности була збіркою антирелігійних писань А. Немоєвського. Хотів ще взяти малу подушину, але не дали.

Ранком, 10. серпня, виведено з тюрми мене та около 25 инших "небезпечних чужинців", сковано разом ланцюхами і під сильною військовою вартою відставлено на залізничу стацію. Нас вивезли далеко на холодну північ в табор воєнно-полонених в Капускейсінг, Онт.

Опісля опинилися тут і другі знакомі мені товариші: т-ші Т. Бойчук і С. Татарин з Монтреалу; т. М. Князевич з Вінніпегу; т. П. Ковалишин з Гемилтон, та десятки инших українських робітників. З одної лиш Оттави було тут 16 товаришів, а всіх інтернованих в таборі було около 1,500 душ.

З полону вийшов 9. січня, 1920. Поїхав до Монтреалу та пішов просто до своєї друкарні. Але з неї вже ні сліду — на місці, де була друкарня, застав "барбер шап". Підголили мене, значить, добре. Пізніще дізнався від робітників, що працювали в одній фабриці паперу, що туди привезено велику скількість книжок, виданих "Новим Світом", і перероблено на новий папір.

На протязі слідуючих двох місяців в мене знова була своя друкарня і "Популярно-наукове Видавництво". Заходився кінчити розпочату перед двома роками роботу над виданням книжки "Що є в Біблії?", та тут скоїлось нове лихо зі мною — занедужав і 8. червня, 1920, мусів іти до шпиталю. Пролежав там три місяці, а на дальше лікування пішов в гірську санаторію. Там перебув цілих три роки.

Відродження Видавництва "Новий Світ".

З кінцем 1923 р. одужав на стільки, що міг знова занятися своїм друкарським і видавничим ділом. Як число 22 видавництва вийшла книжка "Що є в Біблії?", слідуючого року видав "Розвиток людства", а минулого року "Підземне Царство" Лункевича й "Нарис Економічної Географії".

Загально видано "Новим Світом", від 1914 по конець 1925 р., 25 окремих накладів книжок в числі 87,500 примірників; крім того чотири наклади календарів в 13,000 примірників, тобто разом 100,500 примірників, що містять в собі 1762 сторін друку великої американської трийцять-двійки.

В Монтреалі, з його 900 тисячами жителів з багатою та ріжнородною

ПІДДЕРЖУЙТЕ УКРАЇНСЬКУ РОБІТНИЧУ ПРЕСУ!
ЧИТАЙТЕ ЇЇ!

Кожний свідомий робітник повинен старатися піддержувати робітничу пресу, бо вона є найсильніщою зброєю в боротьбі з клясовими ворогами. Тому читайте і передплачуйте

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ

великий укр. робітничий часопис в Канаді, що виходить три рази на тиждень, з багатим-ріжнородним матеріялом.

Часопис має спеціяльних кореспондентів по всіх важніщих центрах Европи, та в инших країнах. Постійно дає огляд робітничого всесвітнього життя. Друкує цікаві оповідання і теоретичні статті. Часто поміщує цікаві ілюстрації.

Постійним співробітником "Укр. Роб. Вістей" є відомий пролетарський письменник М. ІРЧАН.

Передплата на рік $4.00, на півроку $2.00, на три місяці $1.00.

ОКАЗОВЕ ЧИСЛО ВИСИЛАЄМО ДАРОМ.

АДРЕСУВАТИ ТРЕБА ТАК:

UKRAINIAN LABOR NEWS
Cor. Pritchard Ave. and McGregor Street
WINNIPEG, MAN., CANADA.

пресою й видавництвами на ріжних мовах, "Новий Світ" е одиноким дійсно робітничим видавництвом. Наскільки воно причинилося для поширення правдивої освіти і клясової свідомости серед української іміграції Канади і Злуч. Держав, про це хай дають свій осуд тисячі виданих мною книжок, але я, видаючи їх і поконуючи притім довгі роки всякі перешкоди й труднощі, тільки й мав те одно на увазі й цілі — робітничу освіту. Це було очевидно метою й тих всіх добрих товаришів, що помагали мені й помагають в цьому ділі, піддержуючи в цей або инший спосіб Видавництво "Новий Світ".

ІВАН ГНИДА.

Аби скорше.

Циган украв курку. Та за цей проступок піп держить йому проповідь.

А було то серед тріскучої зими. Босий циган стояв на снігу і нетерпеливо ждав кінця поучення. Піп говорить йому про пекельний огонь, який чекає злодіїв: "І ти в той огонь дістанешся, — каже йому — коли будеш красти!"

— "Та аби чим скорше дістатися туди, бо обморожу пальці!" — сказав циган, перебираючи замерзлими ногами.

КОЖНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ФАРМЕР В АМЕРИЦІ І КАНАДІ ПОВИНЕН ПЕРЕДПЛАЧУВАТИ І ЧИТАТИ

"ФАРМЕРСЬКЕ ЖИТТЯ"

тижневий часопис, присвячений головно справам хліборобського життя та сільсько-господарській індустрії.

КРІМ ТОГО "ФАРМЕРСЬКЕ ЖИТТЯ" ПОДАЄ:

ВІСТИ з політичного, суспільного та економічного життя в Канаді.
ВІСТИ про важніші біжучі події в цілому світі.
СТАТТІ на важні і цікаві для кожного українського фармера і робітника теми.
ПОПУЛЯРНО-НАУКОВІ РОЗВІДКИ з ріжних ділянок людського знання.
ДОПИСИ про життя українських фармерів в Канаді.
ОГЛЯД ЦІН фармерських продуктів.

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА $2.00.

АДРЕСУВАТИ ТРЕБА ТАК:

THE FARMER'S LIFE

Cor. Pritchard Ave. and McGregor Street

WINNIPEG, MAN., CANADA.

СКОРА ПОМІЧ В НЕЩАСНИХ СЛУЧАЯХ.

УТОПЛЕННЯ — Відверніть жертву лицем в долину, натискайте долішні ребра одною рукою на кожній стороні, досить сильно, около двайцять разів на мінуту. Відтак вдихніть багато воздуха і вдувайте його в уста утопленника. Потисніть його груди щоб витиснути воздух і знов повторяйте вдихування. **не попускайте.** Бували случаї що утопленників рятувано по упливі години сталих і упертих зусиль. Коли жертва утоплення почне віддихати, заберіть її у тепле ліжко і подавайте **теплих** напоїв, навіть спирту, малою ложечкою, уважаючи тільки щоб не вдушити її коли ще непритомна. Потрібно свіжого воздуха і супокою.

ПОПАРЕННЯ ТА ПОПЕЧЕННЯ — Намастіть попечене чи попарене місце кухонною содою і прикрийте мокрою шматкою. Також помічні білка яєць і солодка олива або лняний олій.

ПАРАЛІЖ ВІД ГРОМУ — Зливайте хворого студеною водою.

Читайте! Поширюйте! Передплачуйте!

ОДИНОКИЙ, НАЙБІЛЬШ РОЗПОВСЮДНЕНИЙ РОБІТНИЧИЙ ЖУРНАЛ

РОБІТНИЦЮ

ЩО ВИХОДИТЬ ДВА РАЗИ В МІСЯЦЬ ІЛЮСТРОВАНИМИ ЗШИТКАМИ, КОЖНОГО 1. І 15.

РОБІТНИЦЯ — це літературно-науковий журнал, писаний в найбільш приступний спосіб і багато ілюстрований.

РОБІТНИЦЯ — поміщує не тільки вірші й цікаві оповідання з робітничо-селянського побуту, але й політичні статті, кореспонденції з ріжних країн світа, наукові розвідки, ширить клясову освіту і виховує працюючі маси.

ПЕРЕДПЛАТА НЕЗВИЧАЙНО НИЗЬКА. НА РІК $1.50, НА ПІВРІК 80 Ц., ПООДИНОКЕ ЧИСЛО 10 ЦЕНТІВ.

В кожній робітничій й фармерській українській хаті повинен находитися цей корисний журнал! Тому спішіть з передплатами!

АДРЕСУВАТИ ТРЕБА ТАК:

THE WORKINGWOMAN

Cor. Pritchard Ave. and McGregor Street

WINNIPEG, MAN., CANADA.

УДАР СОНЦЯ — Розпустіть вбрання; заберіть хворого у тінь і прикладайте дуже студену воду до голови.

УКУШЕННЯ СКАЖЕНОЇ СОБАКИ АБО ГАДИНИ — Звяжіть тісно повисше рани. Коли ваші губи не ранені чи задряпані, висисайте рану і випльовуйте. Випікайте рану на-біло розпеченим залізом або-ж гострим ножем обрубайте тіло наоколо рани.

УКУШЕННЯ КОМАХ — Намащуйте розпущеним амоняком, оливою, водою з сіллю або йодом.

ОМЛІННЯ — Покладіть хворого рівно на плечі. Дайте свіжого воздуха і скроплюйте студеною водою.

ЕЛЕКТРИЧНИЙ ПАРАЛІЖ — Відберіть жертву від електричного току але так щоб ви не доторкалися хворого голіруч або якимбудь металем чи мокрим деревом. Доторкайтеся тільки до вбрання хворого і при помочі гумових рукавичок і можливо будьте в гумових черевиках; коли так не мож, то конечно овиніть руки сухою вовняною шматою і стійте ногами на сухих дошках. Відтак спричиніть штучне віддихування так як в случаю утоплення. Натирайте усе тіло, головно руки та

ВИ ЧУЛИ?!

ЩО?

Таж в Ню Йорку виходить

"СМІХ І ПРАВДА"

А КІЛЬКО КОШТУЄ НА РІК?

Два долари — $2.00.

ЯК ТАК, ТО Я ЗАРАЗ ВИШЛЮ ПЕРЕДПЛАТУ НА ЦІЛИЙ РІК.

СЛАВНО! ПОСИЛАЙТЕ НА АДРЕСУ:

THE HUMOR AND TRUTH

15 East 3-rd Street, New York, N. Y.

ноги.

ПРО СМЕРТЬ людини можна переконатися коли держати зеркало напроти рота хворого. Коли людина ще жива, на зеркалі осяде пара. Або вколіть голкою чи шпилькою тіло хворого. Якщо тіло мертве, по шпильці остане дірка; якщо живе, не остане ніякий знак.

ПИЛ З ОКА можна добути дуже легко коли старанно до того взятися. Скрутіть кусок чистого паперу в тонесеньку трубку, помочіть, і легенько доторкніть те місце в оці де є пил, рівночасно натираючи друге око.

КОЛИ НА КОМУ ЗАЙМЕТЬСЯ ВБРАННЯ — Не біжіть. Овиніть себе в вовняне накривало або плащ — що блище під рукою, і качайтеся по підлозі. Держіть голову в долину, щоб не вдихувати полумя.

КОЛИ ХАТА ГОРИТЬ — Не застрашуйтеся. Приляжте до підлоги і повзайте до виходу; при підлозі є найбільше воздуха, бо дим зноситься в гору. Накрийте голову мокрою вовняною шматою і, коли час на це позволяє, протніть отвори на очи. З горішніх поверхів де не має вогневої драбини можна

Т. Т. П. С. Р. С. Р.

ТОВАРИСТВО ТЕХНІЧНОЇ ПОМОЧІ СОЮЗОВИ РАДЯНСЬКИХ СОЦІЯЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК

до червня, 1925 р. вислало на економічний фронт С.Р.С.Р.

25 колективів, включаючих 2,023 душ і взявших з собою машин, сільсько-господарського інвентаря та капіталу в готівці для веденя господарства в сумі 1,700,000 долярів.

Організування сільсько-господарських комун і доповняючих їх груп в постійному ході.

Т. Т. П. С. Р. С. Р. організує сільсько-господарські групи для переселення їх на спеціяльно призначені земельні наділи в районах Поволжя і Південнього Кавказу.

У всіх справах щодо організування іміграції та реміграції звертайтеся на адресу:

CENTRAL BUREAU STASR

799 Broadway, Room 402 New York, N. Y.

легко спуститися коли звязати до купи декілька простирал. привязати один конець до ліжка а другий спустити з вікна намісць шнура.

КОЛИ ЗАЙМЕТЬСЯ НАФТА — Не лийте на вогонь води, бо це ще більше розятрить його. Душіть вогонь землею, піском або мукою. Також можна душити накривалом, плащем і иншим шматтям.

УДУШЕННЯ СВІТЛЯНИМ ГАЗОМ — Діставайтеся як мож скорше на свіжий воздух і лягайте. Держіться тепло. Беріть амоняк — двайцять краплин до горнятка води — дуже часто.

В КОЖНОМУ НЕЩАСНОМУ СЛУЧАЮ ПОКЛИКАЙТЕ ЛІКАРЯ, коли це можливо.

Columbia

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

МАЄМО НА СКЛАДІ

ВЕЛИКИЙ ВИБІР

найновійших рекордів в українській та инших мовах, та найлучші фонографи фірм "Колюмбія" і "Віктор", які даємо на сплати. Продаємо також **пянолі** та до них гарні українські **рольки.** Рекорди і рольки посилаємо почтою до позамісцевих покупців (не менше 6 штук нараз).

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ СКЛАД

W. SCHEROFSKY

116 East 3rd Street New York, N. Y.

ДР. Б. ТРОЙ

49½ FIRST AVE., N. Y. C.

Ріг 3-тої вулиці.

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕНТИСТ

Роботу виконує солідно. Уміркованні оплати. Платити можна ратами. Оглядини при помочі лучів Рентгена (X—Ray) даром.

Через 10 літ знають мене з гарного виковування механічної роботи в обсягу дентистики.

ТОВАРИСТВО ТЕХНІЧНОЇ ПОМОЧІ СОЮЗОВИ РАДЯНСЬКИХ СОЦІЯЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК І ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ.

В липні 1925 р. минуло 4 роки з часу першого з'їзду ТТПСРСР і поверх три роки з часу виїзду на економічний фронт СРСР перших колективів. В тім періоді, до червня 1925 р., в СРСР вислано було 25 колективів. включаючих 2,023 душ і взявших з собою машин, сільсько-господарського інвентаря, особистого майна та капіталу в готівці для ведения господарства на суму 1,700,000 долярів. З 25 колективів, що пішли в СРСР, шість уявляли собою промислові групи, а прочі сільсько-господарські комуни. На Україні поселилися виключно сільсько-господарські комуни, а іменно: "Мігаєво", "Ехо", "Червоний Прапор", "Червоний Промінь", "імени Джана Ріда" і "Селянська Культура" в Одеській губернії, "Хлібороб" і "Трудова Нива" в Катеринославській губ. та "Новий Світ" в Київській губернії. Всі ті комуни відзначилися взірцевістю своїх господарств, а деякі з них одержали нагороди на місцевих і краєвих виставках за окази з ріжних галузів господарства.

Та чи увінчалася успіхом праця ТТПСРСР в царині творення зразкових комун?

Початки американських комун в робітничо-селянській країні були не легкі. Загальні економічні умовини СРСР були вельми тяжкі. Ізза браку машинового топлива та смаровил годі було пустити в рух привезені машини. Місцеві селяне відносилися до прибувших "Американців" та до їхніх машин з великим недовірям, а вкінці, в комуни ТТПСРСР попали елементи зовсім нездатні для сільсько-господарської праці та ще й на колективних основах. Вихід тих елементів та їхні наклепи в Америці на комуни спричинили колективам багато неприємностей. Та вже при кінці 1923 р. стан річей став змінятися на лучше. Відродження народнього господар-

УКРАЇНСЬКЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ БЮРО
ВАСИЛЯ ЗАГАЄВИЧА

Котре для вигоди приїзджаючих пасажирів до Ню Йорку їдучих до краю і з краю міститься в одинокім **УКРАЇНСЬКІМ ІМІГРАЦІЙНІМ ДОМІ.**

Продає шифкарти до всіх частей світа на найвигідніші кораблі як **офіціяльне заступництво всіх корабельних ліній.**

Спроваджує когонебудь з родини зі старого краю до Америки і Канади.

Полагоджує старокраєві справи та виробляє **нотаріяльні документи** як контракти купна і продажи, повновласти, тестаменти, афидевіти і т. д.

Доручає гроші в старім краю в долярах і т. д.

Виробляє аплікації на паспорти безплатно і готові паспорти доручує в протягу 2 до 3 днів.

Колектує спадки в старім краю. також належитість за роботу по компаніях і депозити з ріжних банків в Америці.

Продає доми. фарми і т. д.

Уділяє всіх інформацій радо і безплатно, длятого маючи подібну справу голосіться особисто або писемно до:

W. S. ZAHAJEVICH

або

THE GLOBE SERVICE CO.

436 West 23rd Street New York, N. Y.

Telephone Watkins 8933

ства ішло швидким темпом вперед. Одночасно, головно-ж завдяки заведенню новітніх методів хліборобства, стали розвиватися і комуни ТТПСРСР. В 1924 р. мимо неврожаю, що захопив значну частину України, американські комуни зібрали гарний політок. В 1925 р. врожай на цілій Вкраїні був дуже гарний, а вже найкращий був на комунах. Селяне вже давно змінили своє становище супроти комун і глядять тепер на них, як на культурні центри, куди слід часто навідуватися, і де можна багато дечого навчитися.

Комуни ТТПСРСР вивязуються знаменито зі своїх завдань, розвивають щораз то ширше і краще свої господарства і щораз глибше пускають коріння колективного хазяйнування.

Під цю пору перед ТТПСРСР стоїть нове завдання, поставлене Товариству Радянським урядом, а саме організування імігрантських та реемігрантських груп з досвідчених хліборобів і годівців худоби для колонізації виділених в розмірі 150,000 десятин землі на Поволжю (в Самарській, Саратовській і Царицинській губерніях) та на Південньому Кавказі. Закордонним поселенцям дають наділи від 15 до 50 десятин землі на родину при умові, що групи привезуть з собою необхідний комплет знарядів продукції та означені середники для ведення господарства.

Перед кількома місяцями Центральне Бюро ТТПСРСР видало вельми цікавий "Справочник" про комуни Товариства та їх діяльність в СРСР. Недавно тому вийшло друге видання ЦБ -- "Справочник", включаючий повні дані дотично поселення досвідчених хліборобів і годівців худоби на виділеній землі в Поволжю і на Південнім Кавказі.

Центральне Бюро ТТПСРСР має свій офіс в кімнаті ч. 402 під ч. 799 Бродвей в Ню Йорку і там уділяє радо всяких інформацій дотично комун та переселення на Поволжя і Південний Кавказ.

ЩОБ ДІСТАВАТИ ВАЖНІ НОВИНИ ЗІ СТАРОГО КРАЮ,

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

"СВІТЛО"

тижневий і одинокий часопис на західно-українських землях, який стоїть на становищі оборони громадянських, політичних, економічних і культурно-освітних інтересів українського робітництва та селянства.

"СВІТЛО"

ставить в правдивім освітленню всі важніші події і справи так українські як і загально европейські, і тому воно потрібне українським робітникам і фармерам в Америці і Канаді.

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА $2.00.

АДРЕСА:

"SVITLO"

Lwiw (Leopol) Gołąba 11, a. East Galicia, Poland.

ВИДАВНИЦТВО і ДРУКАРНЯ

"НОВИЙ СВІТ"

Популярно-наукове видавництво "Новий Світ" в Монреалі має завжді на складі великий засіб наукових і літературних творів, як також ілюстровані календарі "НОВИЙ СВІТ"

ЩОЙНО ВИЙШЛИ З ДРУКУ:

Атлас Економічної Географії — 44 історичних мап, в оправі ..... 80 ц.

Підземне Царство, з 65 образками 50 ц.

Що є в Біблії ..... 30 ц.

Розвиток Людства, з 4 образками ..... 25 ц.

Продавцям значний опуст.

Ілюстровані каталоги даром.

Виконуємо всякі друкарські роботи. Спеціяльна увага для замовлень з провінції.

Адресуйте так:

NOWYJ SWIT

Box 1092, Montreal, Canada.

ГРИГОРІЙ КУНАШЕВСЬКИЙ

ПУБЛИЧНИЙ НОТАР

ШИФКАРТОВА АГЕНЦІЯ

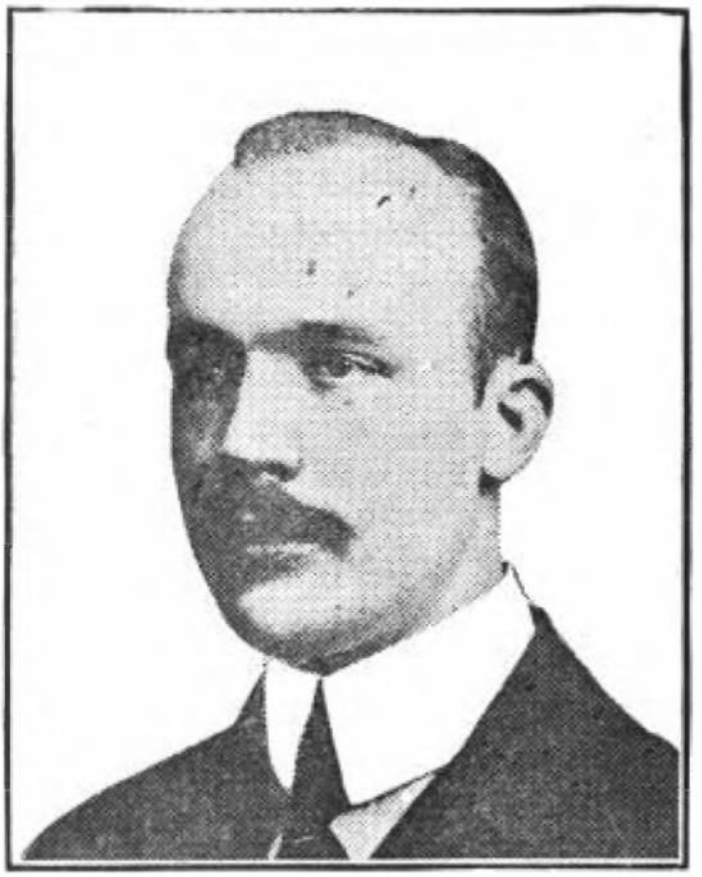

ПРОДАЮ ШИФКАРТИ ДО КРАЮ

НА НАЙЛУЧШІ КОРАБЛІ.

Наглядаю особисто над моїми пасажирами від самого їх приїзду до Ню Йорку аж до відходу корабля. Ся поміч є добре знана тисячам наших Родимців.

ПЕРЕСИЛАЮ ГРОШІ

котрі виплачуеться американськими доларами на остатній почті. Пересилку полагоджую скоро і по низькій ціні.

СПОРЯДЖУЮ ДОКУМЕНТИ

як: Контракти Купна і Продажи, Повновласти, котрі є правосильні в краю. Виробляю цертифікати, даючі право не горожанам американським поїхати до краю на оден рік і повернутися до Америки без жадних трудностей.

ВИШУКУЮ ДЕНЬ ПРИЇЗДУ І НАЗВИ ШИФІВ, для тих, котрі хотіли би знати, КОЛИ ПРИЇХАЛИ ДО АМЕРИКИ.

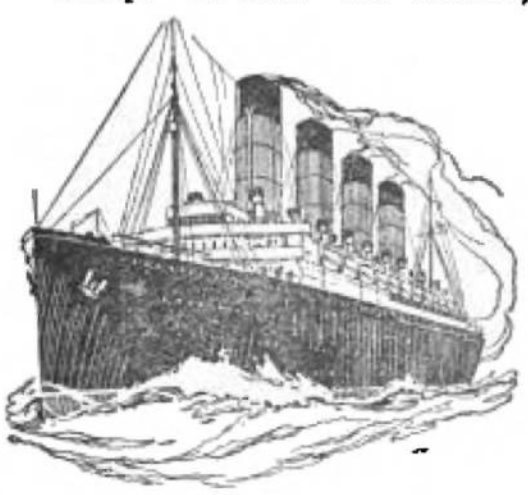

По інформації пишіть до мого бюра, заложеного і провадженого 15 літ під тим самим адресом:

G. KUNASHEVSKY

179 EAST 3RD STREET,
NEW YORK, N. Y.

Telephone: 8961 Dry Dock.

Як деруть адвокати.

Іван Процесович прийшов до адвоката за порадою.

— Мій сусід завязав хвіст моєму коневи — каже Йван адвокатови. — Що маю зробити?

— Розвяжіть коневі хвіст, а мені дайте 100 корон за пораду — відповів спокійно адвокат.

* * *

Зрозумів.

Учитель: — Тепер я розказав вам все докладно, з чого виробляють одягові матерії. Ну, Петрусю, скажи мені, з чого зроблені твої штани?

Петрусь: — З маминої спідниці.

* * *

Не всі.

Жінка: — Чи всі чоловіки такі дурні, як ти?

Чоловік: — Мабуть не всі, бо є ще багато кавалерів.

ТРИЙЦЯТЬ ПЯТЬ СТІП ДОВГИЙ ПОТВІР В ЛЮДСЬКОМУ ЖОЛУДКУ.

Як би вам подобалося, щоби трийцять пять стіп довгий солітер ссав вас ціле життя? Цю історію оповів нам чоловік з Грінсбурга, котрий терпів через 12 літ на ріжні недуги, але не найшов ліку. Як би воно не було, цей чоловік, Іван Газдик на імя, вкінци дізнався що йому бракувало і тепер він має цего потвора, котрий його коштував тисячі доларів, законсервованого у фляшці алькоголю. Фактом є, що Газдик, у віці 42 літ, бував близько божевілля в наслідок болів в череві. Случайно одержав часопись, в котрій було подане жерело і симптоми ріжних видів життя кишочних паразитів. Його власні болі здавались якраз з цими, котрі спричиняв солітер і як послідну пробу він замовив повну дозу Лякстану. Газдик, коли мав 25 літ, важив около 160 фунтів, однак за послідних десять літ він важив около 95, але дві неділі після вивабления солітера він прибув на вазі 35 фунтів. Його енергія назад повернула, і за пару неділь він був назад при своїм заняттю. Однак це є приємний вид для очий, бачити як він набирає краски і тіла та безвинно розказує, як то чудом він викрутився від смерти. Тисячі мущин, женщин і дітий терплячих лічиться безуспішно на ріжні другі хвороби, коли їх дійсний клопіт є цей потвір солітер. Певними познаками цего є відходячі части того паразита. Другі симптоми є брак апетиту з виїмковим лакімством, обложений язик, болі в крижах, членах і в ногах, заворот голови, біль голови, млости як порожний жолудок, нидіння, синці попід очи. Жолудок отяжілий, надутий, часами дається відчувати дивне буркотіння від жолудка до внутренностий. Знова чується як би щось підсувалося назад до горла. Пацієнт має жовту шкіру, тратить на вазі, має немилий віддих, спльовує що хвилини, попадає в апатію, знеохота до праці, завсігди лінивий. Є відомо, що епілептичні напади спричиняє цей потвір, котрий часто доростає до 50 стіп. Коли досягне до гортанки може удусити свою жертву. Позбудьтеся цего потвора сейчас, заки не запізно. Вишліть $10.48 за дозу Laxtan, коли хочете позбутися цего страшного паразита. Laxtan є нешкідливий навіть коли у вас нема хробака. Продається лише у Laxal Co., 2008 Laxal Bldg., Box 963, Pittsburgh, Pa. На забезпечення посилки додайте 25 центів окремо. За після-платою не висилаємо.

СТАВАЙТЕ ЙОГО СПІВВЛАСТИТЕЛЯМИ!

НАЙБІЛЬША ІНСТИТУЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ В ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ

КОРПОРАЦІЯ

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ ДІМ В НЮ ЙОРКУ

UKRAINIAN LABOR HOME, Inc.

66-68 East 4th Street —:— New York, N. Y.

ПРОСТОРІ ГАЛІ

ДЛЯ
ТЕАТРАЛЬНИХ ВИСТАВ,
КОНЦЕРТІВ,
ВІЧ,
МІТИНГІВ,
ЮВИЛЕЇВ,
БАЗАРІВ,
ВЕСІЛЬ
і т. п.

Кухня і окремі буфети для ужитку підприємств на двох великих галях.

ПЕРШОРЯДНА

КАФЕТЕРІЯ

У ВЛАСНІМ ЗАРЯДІ.

Український Робітничий Клуб

для

товариських сходин, науки і забави.

Оден уділ Українського Робітничого Дому в Ню Йорку коштує $10; нові уділовці платять також $1 вписового. Цю реальність набуто за $160,000; при кінці минулого року давали за неї $250,000.

ДРУКАРНЯ "РОБІТНИК" НАБУЛА НОВІ МАШИНИ.

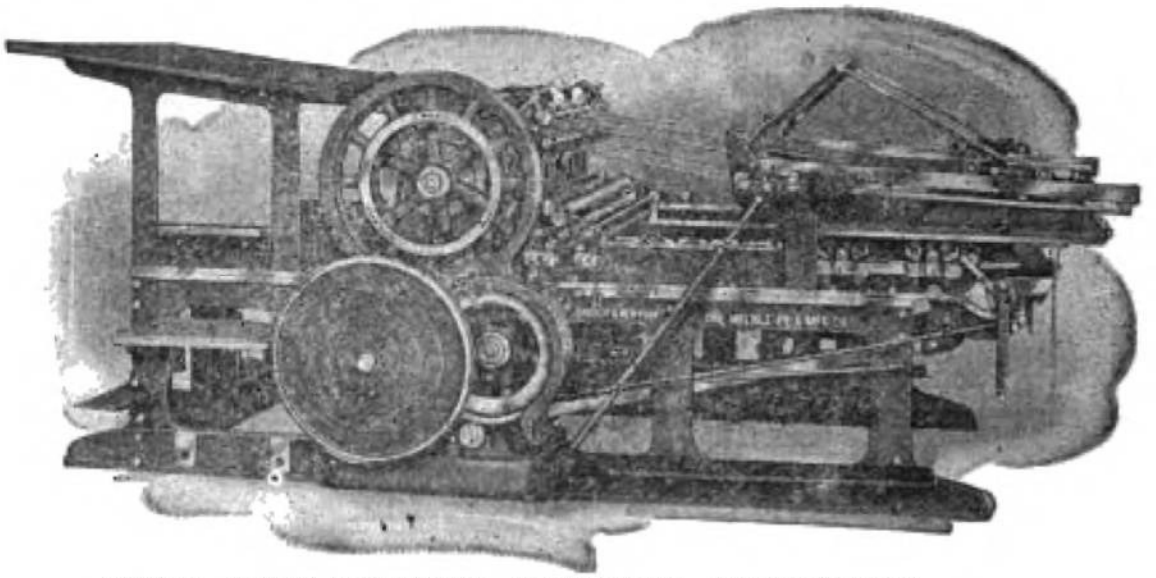

НОВА ПРЕС-МАШИНА ДРУКАРНІ "РОБІТНИК".

ДРУКАРНЯ

УКРАЇНСЬКОЇ ДРУКАРСЬКО-ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ "РОБІТНИК" В НЮ ЙОРКУ

виконує всі роботи, входячі в круг друкарського промислу по найнизчих цінах і в найкоротшому часі. Виробляє старанно і згідно з бажанням замовляючих

ТИКЕТИ, ЛЕТЮЧКИ, АФІШІ, КОВЕРТИ, ЛИСТОВИЙ ПАПІР, ДІЛОВІ КНИГИ, ЛІСТИ ДО ЗБІРОК І ЧЛЕНСЬКІ КАРТИ.

ДРУКУЄ:

БРОШУРИ, ГАЗЕТИ, КНИЖКИ І СТАТУТИ.

Замовлення на всяку друкарську роботу висилайте на адресу:

THE ROBITNYK PUBL. & PRINTING CO., INC.

15 East 3-rd Street, New, York. N. Y.

УДІЛОВЦЕМ Друкарні "Робітник" повинен бути кожний свідомий український робітник в Америці. Закупно нових машин для Друкарні вимагає значних коштів і їх треба покривати через продажу шерів. Передплату на уділи (шери) посилайте на повищу адресу.

Оден уділ (шер) коштує $10.

Найбільша в Америці Українська Робітнича

КНИГАРНЯ

"УКРАЇНСЬКИХ ЩОДЕННИХ ВІСТЕЙ"

має на складі великий вибір дійсно корисних і вартісних книжок в українській мові, а саме:

НАУКОВІ КНИГИ
КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО
ДРАМАТИЧНІ ТВОРИ
ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ
КАЛЄНДАРІ І АЛЬМАНАХИ

Продає книжки, журнали і часописи
З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ.
Стінні українські Календарі і Портрети.

КАТАЛОГ ДАРОМ.

Книгарням і кольпортерам відповідний опуст на всіх більших замовленнях.
Замовлення висилати на адресу:

UKRAINIAN DAILY NEWS
BOOK STORE
17 East 3rd Street, New York City.

В Книгарні "У. Щ. Вістей" дістанете також
УКРАЇНСЬКУ МАШИНУ ДО ПИСАННЯ
(ТАЙПРАЙТЕР)
знаної в цілому світі фірми Ремінгтон.
ЦІНА $60.00.

Міри Температури.

Зміну температури міримо термометром, якого є три роди: Фаренгайта, Цельзія і Реоміра.

В термометрі Фаренгайта віддаль від точки мерзнення до точки кипіння поділена на 180 степенів. Точка мерзнення є зазначена 32-гим степенем, точка кипіння 212 ст.

У Цельзія точка мерзнення води зазначена 0 степенем, точка кипіння 100 ст.

Реомір подає точку мерзнення води на 0 ст., точку кипіння на 80 степенів.

Міри Географічні.

Пересічна довжина географічної милі виносить 6 тисяч 076.8 стіп. Морська миля має 6.080 стіп. Ділиться вона на десять каблів. Промір землі між бігунами виносить 7,926 англ. миль. Стільки-ж само виносить промір землі на рівнику. Довжина рівника виносить 24,902 англ. миль. Вузол є мірою скорости. Коли пароплав уйде прим. 15 вузлів, це значить що він перепливе 15 географічних миль.

Міри Часу.

За підставу мірення часу прийнято час, який земля потребує аби обернутися раз наоколо своєї осі на протязі одного дня й ночі. Так дістаємо добу, яка починається о півночі. Час ділиться на секунди, мінути та години. 60 секунд становлять одну мінуту; 60 мінут одну годину; 24 години одна доба. Астрономічний день починається о 12 годині в полудне, числить 24 годин і трівае до полудня слідуючого дня.

Жиди і Магометани числять день не від півночі, але від заходу сонця. Вони також уживають місяшний рік, себто час одноразового окруження місяця наоколо землі.

Заходом Українських Музичних сил в Ню Йорку, вийшов з друку найбільший збірник на скрипку або мандоліну, п. з.:

"ВЕСІЛЛЯ"

Дотад майже всі танці і пісні, що співають в нас на весіллях та на театральних виставах; сильшість пісень ще нігде не друковані. Для кожного учителя музики цей збірник необхідний. Ціна лише 2 долари.

Також маємо "МІЖНАРОДНІ ТАНЦІ" — 56 куснів на скрипку, мандоліну, корнет, саксофон, тромбон, дромс і пяно.

ЦІНА $1.00; НА ПЯНО $1.50.

Коли в нас що купите а Вам не подобається то відміняємо.

ЖАДАЙТЕ НАШ КАТАЛОГ.

ПИШІТЬ:

SICHOWY BAZAR DEP. B.

34 E. 7th St., New York, N. Y.

"ОЙ ПІСЛАЛА МЕНЕ МАТИ ДО КЕРНИЧЕНЬКИ"

Під такою назвою тільки що вийшов з друку

КАЛЄНДАР НА 1926 РІК

В 19-ОХ КОЛЬОРАХ.

Дуже гарно виглядає: український хлопець з дівчиною коло кернищі в старім краю, та селі з малюнка Г. Кобзара. Цей календар повинен бути в кожній українській хаті. Хто купить сей календар, не пожалує, бо такого календара в Америці ще не було.

ЦІНА ЗА ОДИН КАЛЄНДАР 30 Ц.; 4 ЗА ДОЛАРА.

Шторникам, книгарням і агентам гуртова ціна. 25 календарів, кожний инший вишлемо за $4.00.

НАША АДРЕСА:

BELL BOOK STORE, DEP. A.

130 East 7th Street,

NEW YORK, N. Y.

ЧИТАЙТЕ Й ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

одинокий щоденний український робітничий часопис в Північній Америці

"УКРАЇНСЬКІ ЩОДЕННІ ВІСТИ"

що виходять кожного дня в тижни, а в неділю з літературно-науковим додатком.

СЕМИЙ РІК ВИДАННЯ.

"У. Щ. ВІСТИ" є присвячені інтересам трудового народу і видаються в дусі міжнародньої робітничої єдности і солідарности.

"У. Щ. ВІСТИ" подають українському робітництву в Америці всі важніщі новини з суспільного і політичного життя всіх країн світу.

"У. Щ. ВІСТИ" інформують українську імміграцію в Америці і Канаді про життя і відносини в Рідному Краю, на всіх просторах української землі.

"У. Щ. ВІСТИ" містять річеві оглядн всіх проявів робітничого руху, та описують змагання робітничої класи з нуждою і визиском.

"У. Щ. ВІСТИ" дають популярні статті з усіх галузів знання та нові твори українських робітничих письменників і поетів.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

В Злуч. Державах і Канаді: на рік — $9.00; на пів року — $4.75; на 3 місяці — $2.50.
В Европу на рік $12.00.

Недільне видання можна передплачувати окремо і воно коштує в Злуч. Державах і Канаді $2.00, а в Европу $3.00 на рік.

Письма і передплату треба посилати на адресу:

THE UKRAINIAN DAILY NEWS

17 East 3rd St., New York, N. Y.

ЦЕНТРАЛЬНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ УКРАЇНСЬКОЇ ТРУДОВОЇ ІМІГРАЦІЇ В ЗЛУЧ. ДЕРЖАВАХ Є

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

заснований на Першім Українськім Робітничім Конгресі, що відбувся в Ню Йорку в 1924 р.

В кожній українській громаді в Америці повинен бути бодай один

ВІДДІЛ МУЖЕСЬКИЙ АБО ЖІНОЧИЙ

зложений з членів або членкинь Союза У. Р. О.

Членами Союза У. Р. О., як зорганізовані тіла, можуть бути

МІСЦЕВІ УКРАЇНСЬКІ ТОВАРИСТВА

що признають організаційну єдність цілої української імміграції.

Для успішного ведення культурної праці в громаді існують

МІСЦЕВІ КОМІТЕТИ СОЮЗА У. Р. О.

зложені з його відділів та инших місцевих українських організацій.

Кому неможливо належати до Відділу, той може вписатися в

ПООДИНОКІ ЧЛЕНИ СОЮЗА У. Р. О.

щоб бути з'організованою частиною трудового українського народу.

За інформаціями в зазначених тут справах треба писати до Центрального Комітету Союза У. Р. О. на адресу:

ALLIANCE OF UKRAINIAN WORKERS ORGANIZATIONS

17 East 3-rd St., New York, N. Y.